Prof.
Maria Boatcă

Prof.
Silvestru Boatcă

Prof.dr.
Marcel Crihană

MANUAL PREPARATOR de

GRAMATICĂ a LIMBII ROMÂNE

PENTRU

ADMITEREA ÎN LICEE,
EXAMENUL DE BACALAUREAT ȘI
ADMITEREA ÎN FACULTĂȚILE DE:

DREPT
ACADEMIA DE POLIȚIE
FILOLOGIE
JURNALISTICĂ
FILOSOFIE
SOCIOLOGIE
TEOLOGIE ORTODOXĂ
PSIHOPEDAGOGIE
MUZEOGRAFIE
BIBLIOTECONOMIE
BIROTICĂ
CIBERNETICĂ
KINETOTERAPIE
ARHIVISTICĂ
ACADEMIA DE EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT
COLEGIUL DE ADMINISTRAȚIE ȘI SECRETARIAT

- SUBIECTE PROPUSE CANDIDAȚILOR -
BAREME DE CORECTARE ȘI NOTARE

În conformitate cu programele și manualele școlare elaborate și aprobate de Ministerul Învățământului

Editura MONDAN

Scanned with OKEN Scanner

Maria Boatcă Silvestru Boatcă Marcel Crihană

MANUAL PREPARATOR

de

GRAMATICĂ a LIMBII ROMÂNE

PENTRU

ADMITEREA ÎN LICEE,
EXAMENUL DE BACALAUREAT ȘI
ADMITEREA ÎN FACULTĂȚILE DE:

DREPT
ACADEMIA DE POLIȚIE
FILOLOGIE
JURNALISTICĂ
FILOSOFIE
SOCIOLOGIE
TEOLOGIE ORTODOXĂ
PSIHOPEDAGOGIE
MUZEOGRAFIE
BIBLIOTECONOMIE
BIROTICĂ
CIBERNETICĂ
KINETOTERAPIE
ARHIVISTICĂ
ACADEMIA DE EDUCAȚIE FIZICĂ ȘI SPORT
COLEGIUL DE ADMINISTRAȚIE ȘI SECRETARIAT

- SUBIECTE PROPUSE CANDIDAȚILOR -
BAREME DE CORECTARE ȘI NOTARE

În conformitate cu programele și manualele școlare elaborate și aprobate de Ministerul Învățământului

Editura MONDAN, 1996

Scanned with OKEN Scanner

Editura **MONDAN**
Aleea Arinii Dornei nr.10, ap.28
Sect.6 București
Tel./fax01-410.76.08

Coperta : Daniel Mareș

Culegere și tehnoredactare computerizată
Editura MONDAN
Daniel Mareș

I.S.B.N. 973-96297-8-4

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

ARGUMENT

MANUALUL PREPARATOR DE GRAMATICĂ este un îndreptar destinat elevilor care studiază, în clasă şi în afara ei, limba română, precum şi candidaţilor la concursurile de admitere în licee, şcoli profesionale şi facultăţi (Academia de Educaţie Fizică şi Sport, Academia de Poliţie, Arhivistică, Biblioteconomie, Birotică, Cibernetică, Colegiul de Administraţie şi Secretariat, Drept, Filologie, Filosofie, Jurnalistică, Kinetoterapie, Muzeografie, Sociologie, Teologie ortodoxă).

Sunt prezentate sintetic noţiunile teoretice cerute de programele şcolare la zi, şi în extenso texte aplicative rezolvate în vederea consolidării cunoştinţelor cerute la examene.

Lucrarea are în vedere: FONETICA ŞI PUNCTUAŢIA, MORFOLOGIA, SINTAXA PROPOZIŢIEI ŞI A FRAZEI. La acestea se adaugă noţiuni de stil şi stilistică încorporate în fiecare capitol în parte, precum şi subiecte date la admiterea în licee şi şcoli profesionale, facultăţi în ultimii ani cu rezolvările şi baremele cerute la examene.

Prezentul volum nu elimină posibilitatea folosirii manualelor şcolare, ca şi a altor instrumente privitoare la studiul limbii române cum ar fi Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie sau Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic editate de Academia Română.

Deci, lucrarea se adresează celor interesaţi, pentru un motiv sau altul, de studiul limbii române, în vederea formării deprinderilor de scriere şi exprimare corectă şi expresivă.

AUTORII,

LISTĂ DE ABREVIERI

A = atribut

A. adj= atribut adjectival

Ac.= acuzativ

acc.= accentuat (ă)

act.= activă

adv.= adverb, adverbial, adversativ (ă)

art.= articol, articulat

A.s.ap.= atribut substantival apoziţional (apoziţie)

A.s.gen. = atribut substantival genitival

A.s.prep. = atribut substantival prepoziţional

A.pron. = atribut pronominal

AT = propoziţie subordonată atributivă

C. = complement

c.ag. = complement de agent

CA = propoziţie subordonată completivă de agent

c.c.cz.= complement circumstanţial de cauză

c.c.e.= complement circumstanţial de excepţie

c.c.ins.= complement circumstanţial instrumental

c.c.l.= complement circumstanţial de loc

c.c.o.= complement circumstanţial opoziţional

c.c.r.= complement circumstanţial de relaţie

c.c.soc.= complement ciecumstanţial sociativ

c.d.= complement direct

CD= propoziţie subordonată completivă directă

CE= propoziţie subordonată circumstanţială de excepţie

c.i.= complement indirect

CI= propoziţie subordonată completivă indirectă

CINS= propoziţie subordonată circumstanţială instrumentală

Scanned with OKEN Scanner

CL= propoziţie subordonată circumstanţială de loc

c.c.m.= complement circumstanţial de mod

c.c.t.= complement circumstanţial de timp

CM= propoziţie subordonată circumstanţială de mod

CO= propoziţie subordonată circumstanţială opoziţională

com.= comun

CNS= propoziţie subordonată circumstanţială consecutivă

c.c.cţ.= complement circumstanţial condiţional

c.c.cv.= complement circumstanţial concesiv

c.c.cns.= complement circumstanţial consecutiv

c.c.s.= complement circumstanţial de scop

CR= propoziţie subordonată circumstanţială de relaţie

CS= propoziţie subordonată circumstanţială de scop (finală)

CSOC= propoziţie subordonată circumstanţială sociativă

CT= propoziţie subordonată circumstanţială de timp

CŢ= propoziţie subordonată circumstanţială condiţională

CUM= propoziţie subordonată circumstanţială cumulativă

CV= propoziţie subordonată circumstanţială concesivă

CZ= propoziţie subordonată circumstanţială de cauză

D.= dativ

dem.= demonstrativ

dezv.= dezvoltată

disj.= (coordonare) disjunctivă

encl.= enclitic

e.p.s.= element predicativ suplimentar

f.= feminin

G.= genitiv

ger.= gerunziu, gerunzial(ă)

h(ot.)= hotărât

impf.= imperfect

imper.= imperativ(ă)

Scanned with OKEN Scanner

ind.= indicativ

inf.= infinitiv

interj.= interjecţie, interjecţional

intr.= intranzitiv

invar.= invariabil

juxt.= (coordonare prin) juxtapunere

loc.= locuţiune

m.= masculin

m.m.c.p.= mai mult ca perfect

morf.= morfologic

N.= nominativ

n.= neutru

neacc.= neaccentuat

neg.= negativ(ă)

neh(ot.)= nehotărât

nume pred.= nume predicativ

numer.= numeral

P= predicat

part.= participiu

pas.= pasivă

pers.= persoana, personal

p.c.= perfect compus

pl.= plural

P.N.= predicat nominal

pos.= posesiv

poz.= pozitiv(ă)

PP= propoziţie principală

PR= propoziţie subordonată predicativă

pr.= propriu

PS= propoziţie secundară

pref.= prefix

Scanned with OKEN Scanner

prep.= prepoziţie, prepoziţional

prez.= prezent

procl.= proclitic

pron.= pronume, pronominal

P.V.= predicat verbal

R= regent(ă)

refl.= reflexiv(ă)

s(ubst.)= substantiv

S.= subiect

SB= propoziţie subordonată subiectivă

sg.= singular

sup.= supin

sup(erl.) abs.= superlativ absolut

sup(erl.) rel.= superlativ relativ

super.= de superioritate

tr.= tranzitiv

V.= vocativ

val.= cu valoare de

var.= variabil

viit.= viitor

voc.= vocală, vocalic(ă)

Scanned with OKEN Scanner

FONETICA ŞI ORTOGRAFIA

Fonetica este o parte a gramaticii care se ocupă cu studierea sunetelor vorbirii.

Strâns legate de ea sunt **ortoepia**, care vizează pronunţarea corectă a cuvintelor, şi **ortografia**, care are în vedere scrierea adecvată.

Sunetele vorbirii nu se confundă cu literele, care sunt corespondente, mai mult sau mai puţin fidele, ale sunetelor.

Alfabetul reprezintă totalitatea literelor unei limbi, cel al limbii române având 28 de litere, cu formele şi „denumirile" următoare:

a, A (a); ă, Ă (ă); â, Â (â); b, B (be); c, C (ce); d, D (de); e, E (e); f, F (fe); g, G (ghe); h, H (ha); i, I (i); î, Î (î); j, J (je); k, K (ca); l, L (le); m, M (me); n, N (ne); o, O (o); p, P (pe); r, R (re); s, S (se); ş, Ş (şe); t, T (te); ţ, Ţ (ţe); u, U (u); v, V (ve); x, X (x); z, Z (ze)

Din nevoia scrierii unor cuvinte de altă origine decât cea română, se întrebuinţează şi alte litere, în mare măsură, de altfel, „românizate" de mai multă vreme:

q, Q (chiu); w, W (dublu ve); y, Y (igrec); ü, Ü (iu)

Ceea ce se numeşte în lingvistică **principiu fonetic**, care precizează că în limba română sunetele se scriu aproximativ cum se aud, este valabil numai în parte, abaterile de la această regulă fiind mult mai numeroase decât se mai crede. De exemplu, grupurilor de litere următoare se spune că le corespunde câte un singur sunet:

ce, ci, che, chi, ge, gi, ghe, ghi.

Cât este, însă, de adevărat că în pronunţarea acestora se aude un singur sunet (şi nu mai multe)?

În cuvinte ca: iepure, iezer, ienupăr, în ce măsură se aude sunetul redat prin litera i?

Este necesar, de aceea, să se cunoască **o anumită scriere** în funcţie de **o anumită pronunţare.** Se pronunţă, bunăoară, cu „cs" cuvintele următoare care au în corpul lor litera „x": **taxator, taxă, axă, pix, fix, expoziţie, excavator, exclamaţie, oxigen, experienţă, explicaţie, excursie, excepţional.** Se pronunţă cu „gz" cuvintele: **exemplar, exemplu, exact, există, examen, exerciţiu, exersează.**

Vocala este sunetul care se rosteşte fără ajutorul altor sunete: **a, ă, e, i, î, o, u.**

Semivocala seamănă cu vocala, dar nu se poate rosti singură, ca în cuvintele: **silabă, cercei, şcoală.**

Într-un anumit context, o vocală poate avea valoarea unui cuvânt (este un cuvânt):

Cumpăr **o** carte şi două caiete.; **A** şti multe despre viaţă **e** foarte necesar.; **I** s-a făcut dor de **o** excursie la munte.

Scanned with OKEN Scanner

De cele mai multe ori însă vocalele, prin accentuarea lor în pronunţare, au rolul de a face diferenţieri morfologice. De pildă astfel se deosebeşte timpul prezent de timpul perfect simplu al unor verbe:

arúncă; adúnă ; alúngă; sugrúmă; consúmă; indicativ prezent

aruncă'; adună' ; alungă'; sugrumă'; consumă'; indicativ perfect simplu

Consoana este un sunet care se rosteşte cu ajutorul unei vocale. Limba română fiind o limbă de tip consonantic, numărul consoanelor întrece cu mult pe acela al vocalelor (19 faţă de 7): b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, ţ, v, z.

Grupurile de litere **ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi,** care sunt alcătuite dintr-o consoană (1-2 litere) şi o vocală (ca şi consoanele propriu-zise), ar putea fi adăugate şi ele categoriei consoanelor.

Realitatea sonoră diferenţiază câteva consoane în: **surde** şi **sonore**.

Sunt considerate **surde** consoanele: p, c, t, f, s, ş; **sonore** sunt considerate: b, g, d, v, z, j.

Vorbirea în şoaptă atenuează opoziţia surd-sonor în sensul că sonoritatea dispare, consoanele respective pronunţându-se toate ca surde: p, c, t, f, s, ş.

În ce priveşte realitatea sonoră desemnată de litera „x" trebuie precizat că aici este vorba de un grup de o vocală şi două consoane cu o sonoritate îndeajuns de clară, pentru a nu ezita în definirea ei.

Diferenţierea cuvintelor prin sunet privit nu prin realitatea materială, ca în practică, ci prin rolul său în cuvânt, verificabilă, cum am văzut şi în cazul vocalelor, este la fel de relevantă şi în cazul consoanelor. De exemplu cuvintele **bal, hal, pal, cal, mal, şal** şi **val** se deosebesc unul de altul printr-un singur sunet (cel iniţial) şi totuşi fiecare are înţelesul lui bine precizat, diferit de al celorlalte, graţie tocmai sunetului deosebitor, adică fonemului. Întâlnirea întâmplătoare a unor grupuri consonantice în cuvinte este adesea un impediment în pronunţare, în special în cazul persoanelor neinstruite. De exemplu cuvintele **expeditor, experienţă, explicaţie, exploatare** etc. sunt pronunţate: **espeditor, esperienţă, esplicaţie, esploatare.** Cuvântul **scenă** este pronunţat **şcenă.** Cuvântul **proprietate** este pronunţat **propietate**, cuvântul **independenţă -- indepedenţă**, cuvântul **apropriat -- apropiat** ş.a.m.d.

O vocală şi o semivocală care se întâlnesc în aceeaşi silabă alcătuiesc un **diftong**: **ş**coa**l**ă, so**a**re, **i**arbă, eleş**teu**, să**tean**, drume**ag**, dea**să**, în**seamnă**, cea**ţă**, propr**ii**, lin**ii**, oraş**ului**, ocean, exerciţ**iu**, plec**au**, obic**ei**, **iar**, ce**apă**, **bou**.

Un grup de o vocală şi două semivocale, în aceeaşi silabă, formează un **triftong**: **iau** (**i-au**), **miau** (**mi-au**), **ce-ai**, **ceai**, făc**eai**, torc**eau**, peţ**eai**, pridid**eau**, cos**eai**.

Două vocale alăturate aflate în silabe diferite alcătuiesc un **hiat**:

hiat, **fi**at, epop**ee**, po**e**zie, **a**erian, cer**e**ale, id**e**al, al**ee**, id**ee**, lic**ee**, agre**e**z, cre**e**z, ş**tiinţă**, **fiindcă**, po**e**m, po**e**t, du**e**l, perpet**uez**, libr**ărie**.

Scanned with OKEN Scanner

Silaba este sunetul (vocala) sau grupul de sunete conţinând o vocală care se pronunţă cu un singur efort respirator. Când silaba coincide cu însuşi cuvântul rostit, acest cuvânt se numeşte **monosilabic** şi, în acest caz, nu se pune problema respectării nici unei reguli de despărţire a cuvintelor în silabe: **ac, an, as, au, băţ, bici, blam, bon, bun, iar, cat, cost, dar, dres, dur, eu, fag, fulg, gang, gras, har, iau, jar, lac, loc, prin, prag, râs, sat, şanţ, teu, ţap, văr.**

Pentru cuvintele alcătuite din mai multe silabe există o seamă de reguli de despărţire în silabe la capăt de rând. Cele mai importante din acestea sunt:

-- când o consoană este aşezată între două vocale, despărţirea se face înaintea consoanei: **a-pă, ma-re, ca-să, pa-să, lu-nă, fi-re, re-pe-de, re-te-vei, fa-ce, ca-re, pla-ce, ia-dă;**

-- când apare un grup de două consoane despărţirea se face între consoane: **car-te, ceaş-că, pas-tă, ber-bec, lef-ter, lap-te, plic- ti-sea-lă, lan-sat, brus-cat, ier-bi-vor, lă-cus-tă, pleaş-că, car-tof;**

-- în cazul unui grup de trei sau mai multe consoane despărţirea se face între prima şi a doua consoană a grupului: **mon-stru, cin-ste, pas-tra-mă, con-stant, pe-des-tru, con-tra-ge-re, con-trast, cas-tra-ve-te;**

-- când în grupul de două consoane una este l sau r grupul trece în întregime la silaba următoare: **sti-clă, soa-cră, a-cră, pro-cla-ma-ţie, sfe-clă, ra-blă, i-cre, pro-cre-a-ţi-e, ta-blă, ma-slu, ca-dre;**

-- când apar două vocale în hiat despărţirea se face între cele două vocale: **hi-at, fi-at, a-ici, a-u-de, co-o-pe-ra-ţi-e, zo-o-lo-gi-e, a-e- ri-an, a-e-ro-drom;**

-- la cuvintele compuse despărţirea în silabe se face ţinându-se seama de părţile componente, atunci când cuvântul este analizabil: **in-e-gal** (nu i-ne-gal), **ne-sta-bil** (nu nes-ta-bil), **sub-li-ni-a** (nu su-bli-ni-a).

În scrisul cotidian -- din şcoală, acte publice etc. -- este încălcată foarte frecvent regula care cere ca înainte de **p** şi **b** să se folosească în scris (dar şi în vorbire) întotdeauna **m**: **îmbelşugat, îmblânzit, îmbobocit, îmbolnăvi, îmbrăca, îmbrăcăminte, îmbujora, îmbiba, îmbuna, îmbina, îmbunătăţi, îmbucătăţi, îmbogăţi, împacheta, împăca, împădurire, împărăţie, împărţi, împinge, împleti, împodobi, împotriva, împrăştia, împrietenit.**

Rezumând, despărţirea cuvintelor în silabe se face după criterii **fonetice** şi după criterii **morfologice**. Criteriile fonetice impun o pronunţare corectă a cuvintelor, altfel, despărţirea în silabe se face greşit. Felul în care sunt despărţite în silabe cuvintele următoare, de exemplu, poate deruta pe necunoscători, căci câteva din regulile ştiute cu certitudine par încălcate: **au-gust** (deci nu a-u-gust), **boj-deu-că** (nu boj-de-u-că), **mau-so-leu** (nu ma-u-so-leu).

Iată acum şi exemplul a două cuvinte despărţite după criterii morfologice, a căror despărţire în silabe poate deruta:

bin-o-clu (deci nu: bi-no-clu), pentru că „bin" provine din lat. „bini" (= câte doi), care

Scanned with OKEN Scanner

nici acolo nu se despărţea în silabe:

chint-e-sen-ţă (nu chin-te-sen-ţă), formaţia chint provenind şi ea din lat. „quinta" (= a cincea), inseparabilă în silabe, ca şi „bint".

Practicarea unei exprimări corecte presupune, de asemenea, un **accent**, adică pronunţarea anumitor silabe din cuvinte şi a unor cuvinte din propoziţii cu o intensitate sporită faţă de celelalte. Unele silabe sunt deci, **accentuate**, altele, **neaccentuate.** În limba română, accentul poate sta, în principiu, pe orice silabă, adică este liber şi are valoare fonologică, întrucât deosebeşte unul de altul cuvinte care altminteri s-ar confunda: cópii / copíi; lă'turi / lătúri; ácele / acéle; nóta / notá; úrmă / urmă'; úmblă / umblă'; manévra / manevrá.

Un cuvânt format din mai mult de două silabe nu are numai o silabă accentuată, ci două, eventual trei, după numărul total al silabelor lui: dés-fă-**tá**-re; pré-pe-**lí**-ţă; spón-so-ri-**zá**-re; cón-subs-tan-ţi-a-li-**tá**-te, în'-tran-si-**gén**-ţă.

În asemenea cuvinte accentele sunt unele principale, altele, secundare (silabele cu accent principal au fost subliniate în cuvintele folosite ca în exemplele de mai sus).

În mod curent, accentul cade pe penultima sau pe antepenultima silabă, mai puţin pe silaba din urmă. (Numărătoarea silabelor se face de la ultima a cuvântului spre prima.) Această stare de lucruri este rezultatul unui proces istoric. Cuvintele latineşti, care la început de tot alcătuiau marea majoritate a vocabularului, se accentuau ori pe penultima (accentuare **paroxitonă**), ori pe antepenultima silabă (accentuare **proparoxitonă**). Schimbările fonetice la care a fost supusă limba de-a lungul timpului datorită unor influenţe diverse -- în rândul cărora trebuie inclusă, obligatoriu, influenţa limbii franceze -- au determinat înmulţirea cuvintelor accentuate pe ultima silabă (accentuare **oxitonă**): **augúr, amatór, actór, animál, gladiatór, măseá, stéa, erám, fulár, regizór, şofér.**

Specifică limbii române este, totuşi, **accentuarea paroxitonă.**

Diferenţe de accent de un real interes se înregistrează în pronunţarea regională a unor cuvinte:

a) În Moldova: **Ştéfan, bólnav, dúşman, frâ'nghie, gingaş, léşin;**

b) În Muntenia: **Ştefán, bolnáv, duşmán, frânghie, gingáş, leşin.**

Neologismele prezintă şi ele diferenţe de accentuare, dar nu de la grai la grai, ca mai sus, ci de la individ la individ. Bunăoară cuvintele: **fenomen, academie, profesor, vestibul, epocă, antică** ş.a., accentuate greşit de către unii, sunt pronunţate corect, după normele ortoepice în vigoare, de către alţii, astfel: **fenomén, academie, profesór, vestibúl, épocă, antică.**

La nivelul frazei, accentul cade asupra elementelor principale ale acesteia -- cuvinte, sintagme sau propoziţii. În jurul acestora se grupează celelalte elemente constitutive, întocmai cum, într-un cuvânt, silabele neaccentuate (sau cele slab accentuate) se grupează în jurul silabei (silabelor) accentuate. Consecinţa acestui fapt este că unele cuvinte sunt puse în inferioritate, faţă de altele, deoarece ele nu se accentuează niciodată. Este cazul prepoziţiilor, al conjuncţiilor, al articolelor şi al pronumelor neaccentuate.

Scanned with OKEN Scanner

Exemple de accente în frază (unde am subliniat cuvintele sau grupurile de cuvinte accentuate):

„Şi satul, văzând că acest om **nu se dă la muncă nici în ruptul capului**, hotărî **să-l spânzure**, pentru a nu mai da pildă de lenevire şi altora." (I. Creangă)

„Ca **să schimbăm** acum întâia oară/Sapa-n condei şi brazda-n călimară,/Bătrânii **au adunat** printre plăvani/**Sudoarea muncii** sutelor de ani." (T. Arghezi)

În acelaşi timp, trebuie recunoscut că, în funcţie de arta recitării, accentuarea poate avea în vedere alte elemente decât acelea subliniate mai sus. În orice caz, ea există ca fenomen ortoepic şi limba literară nu poate face abstracţie de ea.

Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie, redactat în cadrul Academiei, stabileşte o multitudine de reguli de scriere şi pronunţare corectă, pentru a pune ordine într-un domeniu în care, din cauza înţelegerii diferenţiate a problemelor limbii, abaterile sunt frecvente, ceea ce atrage după sine încălcarea în continuare a normelor de exprimare corectă la nivelul vocabularului, apoi la nivel morfologic, sintactic ş.a.m.d. Reproducem o parte din aceste reguli:

1. Se scrie şi se pronunţă **a**, nu **ea**, după literele **ş** şi **j** în rădăcina cuvântului: **şa, şade, şapte, şase; deja, jalbă, jale, jar** (nu **şea, şeade, şeapte, şease, dejea, jealbă, jeale, jear**).

2. Substantivele cu rădăcina terminată în **ş** şi **j**, când sunt articulate, se scriu şi se pronunţă cu **a**, nu cu **ea: coaja, plaja, uşa** (nu **coajea, plajea, uşea**).

3. Se scrie şi se pronunţă **ă**, nu **e**, după **ş, j**, la nominativ -- acuzativul singular al substantivelor şi adjectivelor feminine de declinarea I: **fruntaşă, tuşă, uriaşă, uşă, coajă, grijă, plajă, şarjă** (nu **fruntaşe, tuşe, uriaşe** etc.).

4. Se scrie şi se pronunţă **e**, nu **ă**, după literele **ş, j** în rădăcina cuvântului: **înşela, şes, şedea, jecmăni, jelanie, jelui, jeratic** (nu **înşăla, şăs, şădea, jăcmăni, jălanie, jălui, jăratic**).

5. Dintre formele paralele: **străin -- strein, creăm -- creiem**, sunt considerate literare **străin** şi **creăm.**

6. În formele verbale **agreez, creez**, scrierea şi pronunţarea cu **e** sunt justificate morfologic prin prezenţa terminaţiei -- **ez** adăugată la rădăcina verbală, terminată în **e** (**agre-ez, cre-ez**). Gerunziul verbului **a crea** este **creând** (nu **creind**).

7. La sfârşitul unor pronume şi adverbe: **aceeaşi, aceiaşi, acelaşi, aceleaşi, însăşi, însuşi, înşişi, iarăşi, totuşi,** se scrie **i** şi se pronunţă **i** scurt, nesilabic.

Auxiliarul **aş** al condiţional-optativului precum şi interjecţia **aşi (ei aşi)** se scriu fără **i**.

8. Se scriu şi se pronunţă **i**, nu **e**, în sufixul **-atic: îndemânatic, tomnatic** (nu **îndemânatec, tomnatec**).

9. Se scrie şi se pronunţă **e-e**, nu **eie**, în **alee, idee, licee** (nu **aleie, ideie, liceie**).

10. Se scrie şi se pronunţă **i-i**, nu **i**, în **fiinţă** (**fi** + suf. **-inţă**), **ştiinţă** (**şti** + suf. **-inţă**), **fiindcă** (**fi** + ind + **că**) (nu **finţă, ştinţă, findcă**).

Scanned with OKEN Scanner

11. Se scrie şi se pronunţă **oe**, nu **oie**, în **poem, poet, poezie** (nu **poiem, poiet, poiezie**).

12. Se scrie şi se pronunţă **ea**, nu **ia**, după **ch, gh** când există forme alternante cu **e**: **blochează -- blochez, cheag -- închega, cheamă -- chem, tinichea -- tinichele, gheată -- ghete, gheaţă -- gheţuri, îngheaţă -- îngheţa, veghează -- veghez** (nu **chiamă, chiag, blochiază** etc.).

13. Se scrie şi se pronunţă **ea**, nu **a**, după **ş, j** în cuvintele formate cu sufixele **-eală, -ean: greşeală, oblojeală, mureşean, orăşean, clujean** (nu **greşală, oblojală, mureşan, orăşan, clujan**).

14. Formele articulate ale următoarelor nume de zile se scriu şi se pronunţă cu **ea**, nu cu **ia: lunea, marţea, miercurea, vinerea** (nu **lunia, marţia, miercuria, vineria**). Excepţie: **joia.**

15. Se scriu şi se pronunţă cu **ea**, nu cu **a**, cuvintele **seamă, seară, searbăd** (nu **samă, sară, sarbăd**).

16. Se scriu şi se pronunţă: **asiduu, continuu, perpetuu** nu **asidu, continu, perpetu**).

17. Se scrie şi se pronunţă **s**, nu **z**, în cuvintele: **chermesă, premisă, sesiune** (nu **chermeză, premiză, seziune**).

18. Prefixul **des-** înainte de **b, d, g, l, m, n, r** şi **v** şi înainte de vocale se scrie şi se pronunţă **dez-: dezbatere, dezdoi, dezgropa, dezlega, dezmierda, deznoda, dezrădăcina, dezveli, dezamăgi, dezarma, dezumfla** (nu **desbatere, desdoi, desgropa, deslega, desmierda, desnoda, desrădăcina, desveli, desamăgi, desarma, desumfla**).

La 17 februarie 1993, Academia Română a hotărât revenirea la „â" şi „sunt" în grafia limbii române. Mai exact, s-a stabilit atunci să se respecte în scris următoarele reguli:

-- litera **î** să se folosească întotdeauna la începutul şi la sfârşitul nemijlocit al cuvântului: **îl, îmbărbătez, împărat, înger, îşi, îţi, întrebare**; amărî, coborî, doborî, hotărî, tărî, urî;

-- de asemenea, să se folosească şi în corpul cuvintelor când, prin compunere, **î** de la începutul respectivelor cuvinte ajunge medial: neîmpăcat, neîndurat, neînsemnat, preînălţat, preîntâmpinat, într-însul;

-- în toate celelalte cazuri se va scrie în corpul cuvintelor **â**:

ând, c**â**nd, g**â**t, r**â**t, c**â**nt, făc**â**nd, v**â**nt, veşm**â**nt, cur**â**nd, R**â**mnia, r**â**n, r**â**nesc, r**â**nime, r**â**nistică.

A doua măsură stabilită de Academie constă în modificarea câtorva forme flexionare în cazul folosirii -- în vorbire şi scriere -- a verbului **a fi**, de asemenea în spiritul ortografiei interbelice: **sunt** (eu, ei, ele) în loc de: sânt (eu, ei, ele); **suntem**/sântem; **sunteţi**/sânteţi.

În legătură cu semnele ortografice şi cele de punctuaţie, **Îndreptarul**... precizează: „Semnele ortografice sunt înrudite cu semnele de punctuaţie. Uneori chiar semnele de punctuaţie se folosesc ca semne ortografice. De exemplu, punctul marchează de obicei abrevierile."

Scanned with OKEN Scanner

În orice caz, **semnele ortografice**, care marchează relaţii între diverse unităţi morfologice şi fonetice, sunt:

Punctul (.) -- utilizat în scriere la abrevieri.

Cratima (-), folosită şi ca **liniuţă de despărţire** a cuvintelor şi ca **liniuţă de unire**, în acest caz marcând rostirea împreună a două sau mai multor cuvinte, precum şi a cuvintelor cărora le lipsesc sunete, dar formează corp comun cu cuvântul vecin.

Mai concret, cratima se foloseşte:

a) la scrierea cuvintelor compuse prin juxtapunere: **floarea-soarelui, drum-de-fier, argint-viu, Gura-Humorului;**

b) la scrierea pronumelor personale în dativ şi acuzativ, forma neaccentuată, în poziţie enclitică sau intercalată: **urmăreşte-mă, văzându-l, dându-i-l, să-mi spui, a-şi adăuga;**

c) la scrierea pronumelor personale în dativ şi acuzativ, forme neaccentuate, aflate în poziţie proclitică: **m-ai alungat, mi-ai demonstrat, te-am aşteptat, ţi-am spus;**

d) la adjectivele pronominale posesive legate de substantivele denumind grade de rudenie sau de relaţie socială: **maică-mea, frate-tău, stăpână-sa;**

e) la scrierea pronumelor reflexive în dativ şi acuzativ, forma neaccentuată: **s-au pregătit, şi-au încălţat, v-aţi supărat;**

f) la formele scurte (folosite în limba vorbită) ale verbului **a fi**:

-s : Unde-**s** notiţele mele?

-i : Cine-**i** de vină?

S- : **S**-acasă toţi?

I- : **I**-acolo cu toţi cellalţi;

g) la scrierea formelor inversate ale timpurilor verbale compuse:

-- perfectul compus: „Plecat-am nouă din Vaslui..." (V. Alecsandri)

-- viitorul: Mâine în zori de zi, pleca-vom împreună.

-- condiţional-optativul prezent:

„Închinare-aş şi n-am cui..."

„Duce-m-aş şi m-aş tot duce..." (Folclor)

h) la contopirea într-o silabă a două cuvinte ori a două silabe existente, iniţial, în două părţi de vorbire, aceste cuvinte fiind:

-- pronume personal + pronume personal: **Ea-i** spune.

-- pronume demonstrativ + pronume personal: Aceas**ta-mi** scrie?

-- pronume interogativ + pronume personal: Cine-**mi** dictează?

-- pronume nehotărât + verb: „Toate-**s** vechi şi nouă toate." (M. Eminescu)

-- adverb + pronume personal: Unde-**l** duc?

Scanned with OKEN Scanner

-- prepoziție + articol nehotărât: Flori **de-o** vară...

-- conjuncție + pronume personal: Vino, **că-ți** dă;

i) la contopirea într-o silabă a unui cuvânt cu prima sau ultima silabă a altui cuvânt: **Lumea-i** veselă și tristă. **I-ascunde** adevărul;

j) la contopirea într-o silabă a ultimei silabe dintr-un cuvânt cu prima silabă a cuvântului următor: El prăvale-acum o stâncă;

k) în formele rimate și repetiții: **hodoronc-tronc, calea-valea, iute-iute, trosc-pleosc;**

l) între două numerale, pentru a arăta că indicația numerică e aproximativă: Îmi trebuie **patru-cinci** mii de lei. În clasă eram **zece-doisprezece** elevi;

m) la separarea desinențelor și a articolului hotărât enclitic la substantivele obținute prin abreviere din inițialele cuvintelor: P.T.T.R.-ul; O.N.U.-lui.

Apostroful (') marchează absența accidentală, în rostire, a unor sunete:

a) din interiorul unui cuvânt: „Intri, închizi lumina, tragi perdelele și te-ncui, pe dinăuntru: cupeu de serviciu, **ca'va-s'-zică sepa'at...**" (I.L. Caragiale)

b) de la sfârșitul unui cuvânt după care urmează o consoană: „**Mam'mare** doarme cu puișorul în brațe." (Idem)

c) cu care se încheie o propoziție de la sfârșitul unui vers (din necesități de rimă): „... se temeau, temeau amar,/că s-a supăra moșneagul și-i va da pe **ușă-afar'.**"

d) utilizarea apostrofului este corectă numai acolo unde suprimarea unei vocale nu provoacă legarea a două cuvinte: **pân'la, cin'te crede?, un'te duci?**

Semnele de punctuație despart unitățile sintactice după raporturile stabilite între părțile de propoziție (ori elemente ale părților de propoziție), propoziții și fraze, marchează intonația, corespund pauzei în vorbire și se folosesc în conformitate cu normele gramaticale.

Șirul **semnelor de punctuație** începe firesc cu **punctul** (.), semn marcând o pauză care se face în vorbire între propoziții sau fraze independente ca înțeles și sfârșitul acestora.

Uneori, și o propoziție subordonată poate fi separată de regenta ei prin punct:

Am citit din nou romanul lui Sadoveanu. **Pe care l-am citit și în vacanța din vara trecută.** (AT)

Uniți-vă pentru înfrățire și pace. **Ca să aibă neamurile răgaz să contribuie fiecare la progresul umanității.** (CS)

Du-te și tu cu dânșii acolo. **Dacă te interesează problema.** (CȚ)

Bunicul meu băga ața în ac fără ochelari. **Deși avea 80 de ani.** (CV)

În dimineața aceea ploua al naibii de tare. **Nu se vedea nici la patru pași.** (CNS)

Punctul se mai folosește și la sfârșitul unei propoziții interogative indirecte:

Scanned with OKEN Scanner

M-a întrebat tata **câte medii de 8 voi avea anul acesta.**

Se mai pune, în fine, după abrevieri de acest tip: I.S.M.B., P.N.L., I.Q V.R. etc.

Semnul întrebării (?) marchează intonaţia propoziţiilor sau frazelor interogative: **Cine lipseşte azi de la şcoală?; Tu ai luat premiul întâi?; Unde fugi?; „Zici fum?" (G. Coşbuc); „Dar ce are, râie?"** (D.R. Popescu)

În dialoguri, când răspunsul la o întrebare este imposibil, pentru că oricare ar fi el rămâne nesatisfăcător sau pentru că se ştie anticipat, în locul enunţului se pune, de asemenea, semnul întrebării:

-- De ce-i fi fiind aşa de rău?

-- ?

Când propoziţia este în acelaşi timp şi exclamativă, se pune sau semnul întrebării urmat de semnul exclamării, sau invers, în funcţie de intonaţia predominantă:

Pe mine îndrăzneşti tu să mă loveşti, păcătosule, râiosule?!

Dumneata vorbeşti de cinste şi corectitudine!?

Semnul exclamării (!) marchează grafic intonaţia frazelor şi a propoziţiilor exclamative sau imperative. Se pune, apoi, după interjecţiile şi vocativele care exprimă stări afective şi sunt considerate independente. Exemple:

„Vai, ce lună şi ce bine!/Şi bădiţa nu mai vine." (Folclor)

„Ce de mai ţepi aş face, stejar, din codrul tău!" (V. Alecsandri)

„Bruh! Mi-i frig." (M. Eminescu)

„Aoleo, Spiridoane, nu te-oi prinde odată!" (I.L. Caragiale)

„Ce miros, ce căldură, ce lumină!" (Barbu Delavrancea)

„Vai! vai! se tânguia mama." (M. Sadoveanu)

„Hai repede, înainte, repede!" (Camil Petrescu)

Într-o înşiruire de exclamaţii, semnul exclamării se pune după fiecare termen al şirului, pentru că starea sufletească respectivă este potenţată de fiecare termen în parte: **Licenţiat în drept! tânăr eminent! caracter mare! idei generoase!**

Pentru a se marca creşterea gradată a intensităţii vocii, se folosesc uneori mai multe semne ale exclamării: **„Ionel! Ionel!! Ionel!!!"** (I.L. Caragiale).

În situaţia în care îşi exprimă îndoiala sau ironia faţă de cele afirmate în propoziţie, autorul utilizează, pus în paranteză, un semn al exclamării: (!). În acest caz, respectivul semn ţine locul lui **sic** (cuvânt latin: „chiar aşa").

Virgula (,) delimitează grafic unele părţi de propoziţie în cadrul propoziţiei şi unele propoziţii în cadrul frazei.

În propoziţie se pune virgula:

-- între elementele subiectului multiplu: **Chipul, gura, ochii** erau ca şi altădată.

Scanned with OKEN Scanner

-- între elementele numelui predicativ multiplu: Sala era **largă, înaltă, luminoasă.**

-- între atribute de același fel: Părul **galben, moale, unduios** îi cădea pe umeri în valuri.

-- între complemente de același fel:

„Dantul, muzica, pădurea,/Pe acestea le-ndrăgii." (M. Eminescu)

-- înaintea și în urma unei apoziții explicative: Ioana, **sora mea**, cântă minunat la pian.

-- înainte și în urma unui substantiv în cazul vocativ: **Copii**, nu rupeți florile din parcuri!; Haideți cu mine, **fraților**!; Vino, **băiete**, și pune umărul la toate!

-- înaintea cuvântului **și** care precedă alte cuvinte într-o enumerare:

Ar fi extraordinar ca omul să fie **și** frumos, **și** deștept, **și** pur, **și** bun.

La nivelul frazei virgula se pune:

-- între propoziții juxtapuse, fie principale, fie secundare:

Citeam, îmi însemnam tot timpul câte ceva, reflectam din când în când asupra celor citite, esențializam și începeam să mă gândesc la un comentariu cât mai obiectiv (între propoziții principale juxtapuse).

Am cerut elevilor mei să fie atenți la ore, să rețină esențialul din expunerea mea, să-și ia notițe și să încerce să înțeleagă materialul prezentat. (între propoziții secundare -- CD -- juxtapuse)

-- între unele propoziții subordonate și regentele lor:

-- CI, când precedă regenta: **Cui a făcut petiția**, acelula să-i mulțumească.

-- CL, când precedă regenta: **Unde cetatea e mai tare**, acolo bate turcul mai puternic.

-- CT, când precedă regenta: **Când am aflat vestea**, atunci m-am gândit la măsurile de luat.

-- CM, când precedă regenta: **Cum îți vei așterne**, așa vei dormi.

-- CS, în aceeași poziție: **Ca să fiu sigur de neuitarea ta**, de aceea îți împrospătez tot timpul amintirile.

-- CZ, în general, și când precedă regenta, și când urmează după ea: **Cum nu aveam la mine bani**, nu am cumpărat cartea dorită; Nu te aștept, **pentru că nu am destulă răbdare.**

-- CȚ, de regulă, și înaintea regentei, și în urma acesteia: **Dacă mă asculți**, îți va fi bine. Merg cu tine, **dacă mă mai aștepți puțin.**

-- CV, idem: **Deși ați jucat mai bine**, ați pierdut meciul; Nu am ajuns la timp, **cu toate că am plecat devreme de acasă.**

-- CNS, care stă mereu după regentă, se desparte de aceasta, în general, prin virgulă: Era atât de obosit, **că adormea din picioare.** Mergea repede, **astfel încât abia mă puteam ține după el.**

Virgula nu se întrebuințează în situații ca următoarele:

Scanned with OKEN Scanner

-- între subiect şi predicat;

-- între verbe şi complementele directe şi cele indirecte aşezate după ele;

--între propoziţiile subordonate SB şi PR şi regentele lor;

-- între propoziţiile subordonate CD, CI, CL şi regentele lor, când sunt postpuse faţă de acestea.

Punctul şi virgula (;) marchează o pauză mai mică decât cea redată prin punct. Fiind mai mult un mijloc stilistic decât gramatical, **punctul şi virgula** se întrebuinţează după preferinţa celui care scrie. Iată un exemplu de exprimare în care este folosit acest semn de punctuaţie:

„--Calul să-ţi trăiască, Făt-Frumos -- îi mai zise ea -- ca un năzdrăvan ce este, căci de nu era el, te mâncam fript, acum însă m-ai mâncat tu pe mine; să ştii că până azi nici un muritor n-a cutezat să calce hotarele mele până aicea; câţiva nebuni care s-au încumetat a o face au ajuns până în câmpia unde ai văzut oasele cele multe." (P. Ispirescu).

Iată acum şi un exemplu din care se poate înţelege că, de cele mai multe ori, **punctul şi virgula** pot fi înlocuite cu punctul, pur şi simplu, fără nici o pierdere de sens, ba chiar cu un anume profit de natură stilistică:

„Pentru că aţi fost cuminţi. Pentru că nu aţi bătut azi toba cu vătraiele în fundul cazanului de rufe. Pentru că nu aţi aruncat farfuriile pe geam. Pentru că nu aţi rupt vârful de la toate creioanele, pe care le ascut o dată pe zi. Pentru că nu aţi lăsat apa deschisă, ca să înece casa. Pentru că nu mi-aţi uns clanţa cu dulceaţă. Pentru că nu mi-aţi băgat cutia de tutun în foc. Pentru că nu aţi îndreptat ceasornicul cu ciocanul, nici nu mi l-aţi prăjit. Pentru că nu mi-aţi fiert pantofii. Pentru că nu mi-aţi scos nici un ochi şi nici nu mi-aţi croit hainele din nou, haideţi să vă duc, haideţi să mergem dimpreună cu Grivei, scumpii mei copii, fetiţa Tătuţului şi băiatul Măicuţii, afară pe câmp." (T. Arghezi).

Două puncte (:) anunţă vorbirea directă sau o enumerare, o explicaţie, o concluzie şi marchează totodată o pauză, în general mai mică decât pauza indicată de punct.

Acest semn se poate întrebuinţa după cuvinte ca: **de exemplu, astfel, anume, ca, iată,** care anunţă explicări, precizări, exemplificări făcute de vorbitor la ceea ce s-a spus anterior.

Se pun două puncte înaintea unei propoziţii care exprimă o concluzie sau o consecinţă: Poarta ţarinei e deschisă: intră pe ea.

Uneori, acest semn de punctuaţie apare şi între propoziţii principale cauzale, pentru a accentua raportul de cauzalitate dintre cele două propoziţii:, „Veniţi: privighetoarea cântă şi liliacul e- nfloriti" (Al. Macedonski).

Semnele citării sau **ghilimelele** („", «») se folosesc atunci când se reproduce întocmai un text spus sau scris de cineva.

Dacă vorbirea directă se termină cu semnul întrebării sau al exclamării, atunci ghilimelele se pun după aceste semne.

Titlurile operelor literare, de artă sau de ştiinţă, precum şi ale publicaţiilor, când

Scanned with OKEN Scanner

acestea sunt reproduse într-o frază, se pun între semnele citării. În alt context (de pildă când apar în bibliografii) ele se subliniază, reproducerea tipografică urmând a se face cu litere cursive ori cu aldine.

Când în cadrul unui citat intervine un alt citat, este nevoie de două rânduri de ghilimele. În astfel de cazuri, se folosesc ambele tipuri de semne ale citării, ghilimelele franţuzeşti (« ») încadrându-le pe celelalte. De exemplu:

«Deci Goga şi Iosif aparţin -- sincronic vorbind -- aceleiaşi ideologii, ceea ce-i deosebeşte însă este diferenţierea „precizată înăuntrul cadrelor estetice". Dar oare sunt unele şi aceleaşi pentru amândoi, aceste cadre estetice?» (Perpessicius).

Linia de dialog (--) se foloseşte pentru a marca intervenţia în vorbire a persoanelor (personajelor). Bunăoară:

„--Ai venit? Şi glasul i se păru fetiţei aspru. Răspunse cam întristată:

-- Am venit!

Femeia întrebă blând:

-- Ai luat premiu?

-- Am luat!" (Marin Preda).

Linia de pauză (--) se utilizează în interiorul propoziţiei sau al frazei pentru a delimita cuvintele şi construcţiile incidente sau apoziţiile explicative:

Moşneagul nostru -- Ilie Aldea a lui Ion -- era om vechi.

„Ajutorul, un înotător de forţă -- **premiul întâi la băi de mare la Constanţa** -- zise cu aer grav..." (Gh. Brăescu).

Parantezele rotunde ( ) sau **drepte** [ ] arată un adaos în interiorul unei propoziţii sau al unei fraze. Când fraza se încheie odată cu explicaţia din paranteză, se pune punct după ultima paranteză:

M-am prezentat acolo eu însumi (Era normal s-o fac, nu?).

Paranteza dreaptă se mai numeşte şi **croşet** (sau **croşetă**) şi se întrebuinţează în munca editorială pentru a marca un fragment de text eliminat dintr-un motiv sau altul.

Punctele de suspensie (...) marchează o pauză mare în cursul vorbirii. Ele au, de cele mai multe ori, valoare expresivă: „Te văz aşa... distrat şi cam nervos." (I.L. Caragiale).

Cratima (**liniuţa de unire şi de despărţire**) se foloseşte:

-- în repetiţii, când cuvântul repetat formează cu cel rostit iniţial o unitate: **încet-încet, bine-bine, gânduri-gânduri, rânduri-rânduri;**

-- în interiorul unei expresii: **calea-valea, câine- câineşte, ici-colo, nitam-nisam, talmeş-balmeş, trosc- pleosc;**

-- între două numerale, pentru aproximaţie: **doi-trei, cinci-şase, zece-douăzeci ;**

-- între cuvinte care arată limitele unei distanţe sau ale unui interval de timp: **Şoseaua Bucureşti-Ploieşti; Perioada 1 ianuarie-31 martie.**

Scanned with OKEN Scanner

Reţinerea unor situaţii în care anumite cuvinte se scriu cu ori fără cratimă poate fi facilitată de exemple de ortograme (cu omofone) ca acestea:

a-i/**ai**: Dorinţa de **a-i** face bine era mare.; Tu **ai** numai note mari la fizică.

c-ai/**cai**: Mă bucur mult **c-ai** înţeles.; Mă pricep foarte puţin la **cai**.

c-ar/**car**: Am înţeles **c-ar** fi de acord cu mine.; Ce bine ne-ar prinde acum un **car**!

ce-ai/**ceai**: **Ce-ai** să-mi spui?; N-ai vrea un **ceai** fierbinte?

ce-i/**cei**: **Ce-i** cu tine aici?; Nu-mi plac **cei** mincinoşi.

ce-l/**cel**: **Ce-l** mai iei şi pe ăsta?; Îl aleg pe **cel** din dreapta.

că-i/**căi**: Ştiu **că-i** mai bine aşa.; S-o luăm pe alte **căi**.

i-a/**ia**: **I-a** spus şi lui vestea cea bună.; **Ia** şi tu ceva la tine!

i-ar/**iar**: Asta **i-ar** aduce un beneficiu sigur.; M-am supărat pe tine **iar**.

i-au/**iau**: E bine că **i-au** retezat-o.; **Iau** şi eu parte la acest concurs.

l-a/**la**: **L-a** chemat urgent acasă.; Ai fost şi tu **la** vernisaj?

l-or/**lor**: **L-or** aştepta şi pe el?; Care sunt meritele **lor**?

m-ai/**mai**: **M-ai** aşteptat atât de multi; **Mai** vino şi tu pe la mine!

mi-e/**mie**: **Mi-e** dor de mare şi de munţi.; **Mie** ce-mi rămâne de făcut?

v-or/**vor**: Vă **v-or** duce şi pe voi la teatru.; **Vor** ei aşa ceva de la tine?

s-ar/**sar**: **S-ar** cuveni să ai mai mult repect.; Copiii **sar** de bucurie într-un picior.

s-au/**sau**: **S-au** apucat de învăţat la fizică.; Înveţi ca lumea **sau** mă supăr pe tine?

Regulile de scriere corectă sunt numeroase şi greu de respectat, uneori chiar şi de către persoanele instruite. Se scriu greşit şi destul de frecvent, iată, cuvintele care se termină în **i**. Este necesară, de aceea, trecerea în revistă a câtorva din situaţiile în care se găseşte această literă:

A) Se scriu cu un **i** următoarele cuvinte, care sunt:

-- verbe la participiu, plural, folosite în construcţii pasive: **aşteptaţi, bătuţi, criticaţi, deranjaţi, iubiţi, maltrataţi, opriţi, supăraţi, ascultaţi, văzuţi, vizaţi**;

-- Substantive provenite din adjective şi adjective la numărul plural, nearticulate: **albaştri, arţăgoşi, bătrâni, bolnavi, ciudaţi, deştepţi, galbeni, leneşi, negri, nervoşi, proşti, suri, tineri, verzi**;

-- pronumele şi adjectivele pronominale posesive **noştri** şi **voştri**;

-- verbul **a fi** ca auxiliar:

a) la modul infinitiv, timpul perfect: a **fi** desenat, a **fi** scris, a **fi** cântat, a **fi** mers, a **fi** alergat, a **fi** aşteptat;

b) la modul indicativ, timpul viitor anterior: va **fi** văzut, va **fi** plecat, vei **fi** cântat, om **fi** aşteptat, veţi **fi** reuşit, oi **fi** căzut, or **fi** obosit;

Scanned with OKEN Scanner

c) la modul conjunctiv, timpul perfect: să **fi** dansat, să **fi** scris, să **fi** muncit, să **fi** fost, să **fi** văzut;

d) la modul condiţional-optativ, timpul perfect: aş **fi** aflat, ar **fi** cântărit, am **fi** învăţat, aţi **fi** perseverat, ai **fi** strigat.

B) Se scriu cu doi **i**:

a) numele de arbori, substantive la nominativ, articulate cu articolul hotărât **-i**: **alunii, brazii, carpenii, cireşii, duzii, fagii, frasinii, gorunii, măslinii, merii, nucii, paltinii, piersicii, pomii, prunii, salcâmii, stejarii, copacii**;

b) substantivele provenite din adjective şi adjectivele, la nominativ plural, articulate cu articolul hotărât **-i**: **albaştrii, bătrânii, bolnavii, ciudaţii, deştepţii, inteligenţii, leneşii, negrii, proştii, tinerii, verzii, voinicii**;

c) verbul **a fi** la:

-- modul conjunctiv, timpul prezent, când are valoare predicativă: ... să **fii** şi tu acolo la ora două;

-- modul imperativ, forma afirmativă: **Fii** cuminte, Cristian!;

-- modul conjunctiv, timpul prezent, când are valoare auxiliară (când verbul de conjugat este la diateza pasivă): ... să **fii** şi tu ascultat.

C) Cu trei **i** se scriu substantivele masculine la nominativ singular, de tipul: **copiii, fiii,** ca în aceste enunţuri: **Copiii** merg adesea pe urmele părinţilor lor.; Există părinţi care, din anumite cauze, nu-şi recunosc **fiii.**

Un detaliu edificator privind ortografia unor adjective poate fi pus în evidenţă cu sprijinul exemplelor următoare:

sg.	pl. neart.	pl. art. hot.
albiu	**albii**	**albiii;**
arămiu	**arămii**	**arămiii;**
argintiu	**argintii**	**argintiii;**
auriu	**aurii**	**auriii;**
cenuşiu	**cenuşii**	**cenuşiii;**
mijlociu	**mijlocii**	**mijlociii;**
propriu	**proprii**	**propriii;**
răbduriu	**răbdurii**	**răbduriii;**

Chiar dacă nu pune probleme de o prea mare dificultate, folosirea consoanei duble **nn** în scrierea unor cuvinte impune o rigurozitate care nu poate fi ignorată. Iată câteva exemple de cuvinte de acest tip cu prezentarea, în paralel, a termenilor în cazul cărora dublarea consoanei este o greşeală:

Scanned with OKEN Scanner

Scrierea cu un singur „n"

(a) (se) **în**cânta; (a) **în**ainta; **în**aripat; (a) **în**aripa; (a) (se) **în**trema; (a) (se) **în**dopa; (a) (se) **în**destula; (a) (se) **în**sera; (a) (se) **în**avuţi; (a) **în**vârsta.

Scrierea cu doi „n": (a) (se) **înn**ămoli; **înn**ăscut; (a) **înn**ebuni; (a) **înn**egri; (a) (se) **înn**egura; (a) (se) **înn**ora; (a) (se) **înn**opta; (a) (se) **înn**oda; (a) (se) **înn**oi; (a) (se) **înn**oroia

Nefolosirea semnelor diacritice în cazul majusculelor este o greşeală ortografică certă, chiar dacă de o mai mică importanţă. Trebuie, deci, să se scrie majusculele în cauză astfel: Ă, Î, Ş, Ţ (nu A, I, S, T).

EXERCIŢII REZOLVATE

1 Alcătuiţi şase-şapte enunţuri care să conţină cuvinte formate cu sufixele **-eală** şi **-ean** precedate de **ş, j,**: A cuprins-o dintr-odată o **sfârşeală** inexplicabilă.; Mi s-a rupt **căptuşeala** la haină.; Nu există **greşeală** de nelertat.; Un **orăşean** vede lucrurile altfel decât un om de la ţară.; Ştii ce este un **zaporojean**?; Când pui **prăjeala** în mâncare?

2 Care este pluralul următoarelor cuvinte: **mixt, ortodox, fix, bruscă, chinez, francez, irlandez** etc.? Formulaţi enunţuri cu 4 din aceste cuvinte.

Pluralul: **micşti, ortodocşi, ficşi, bruşte, chinezi, francezi, irlandezi**.

Enunţurile: Ei erau **ortodocşi**, ceilalţi, catolici.; Schimbările **bruşte** de presiune ne afectează tensiunea arterială.; **Chinezii** sunt un popor foarte harnic.;Le recunoaştem **francezilor** preeminenţa în artă şi literatură.

3 Gândiţi-vă la cinci cuvinte în care litera „x" să se pronunţe „cs" şi la cinci cuvinte în care această literă să se pronunţe „gz". Alcătuiţi enunţuri unde acestea să îndeplinească diverse funcţii sintactice.

„cs" Am văzut pe strada noastră un **excavator** uriaş. (c.d.)

„cs" **Oxigenul** şi apa întreţin viaţa pe Pământ. (S.)

„cs" Deschiderea **expoziţiei** s-a făcut la ora 10. (a.)

„cs" Ajutorul tău s-a dovedit **excepţional**. (nume pred.)

„cs" Când te-ai întors din **excursie**? (c.c.l.)

„gz" Am cumpărat două **exemplare** din **Baltagul**. (c.d.)

„gz" Soluţia **exerciţiului** este în manual. (a.)

„gz" Fiica mea **exersează** la pian. (P.V.)

„gz" Georgescu nu se împacă bine cu **existenţa** sa zilnică. (c.l.)

„gz" La radio s-a transmis acum un minut ora **exactă**. (a.)

4 Formulaţi enunţuri cu cuvintele de mai jos, respectând, potrivit normelor în vigoare, accentuarea lor. Explicaţi sensul lexical al acestor cuvinte şi motivaţi-le ortografia: cómis / comís; clásа / clasá; manévra / manevrá; nóta / notá; véselă / veselă.

În romanul **Fraţii Jderi**, Manole Păr-Negru era **cómis**. (arh., boier din divanul

Scanned with OKEN Scanner

domnesc care avea în răspundere herghelille domnului; accentul pe penultima silabă este specific românesc).

Ce năzdrăvănie ai mai **comis**? (vb. cu sensul de „a înfăptui", aici la participiu; accent pe ultima silabă -- influenţă a limbii franceze).

Clása noastră este foarte curată. (subst. cu sensul de „sală de clasă"; accent pe penultima silabă).

Dosarul se va **clasá**. (vb., formă de infinitiv prezent, cu sensul, după viitorul de aici, de „va fi considerat soluţionat"; accent pe ultima silabă, ca toate verbele de conjugarea I, la acelaşi mod şi timp).

Manevra a reuşit (subst. cu sensul de „mişcare" de un anumit tip, după francezul „manoevre"; accentul pe penultima silabă).

A **manevrá** un tren nu este un lucru prea uşor. (vb., infinitiv prezent, cu sensul de „a dirija"; accentul pe ultima silabă, ca la toate verbele de la infinitiv prezent).

Nóta 10 de la matematică m-a bucurat foarte mult. (subst., cu sensul de „calificativ" acordat pentru cunoştinţele dovedite de cineva; accent pe penultima silabă).

Ce-şi **notá** colegul tău în carnet? (vb., ind., impf., cu sensul de „a-şi însemna"; accent pe ultima silabă ca la toate verbele de la acest timp).

Eşti atât de **véselă** azi, Maria, de ce? (adj. cu sensul de „bucuroasă"; accentul pe antepenultima silabă).

Cât te-a costat această **vesélă**? (subst. cu sensul de „totalitatea vaselor folosite la bucătărie"; accentul pe penultima silabă).

5 Subliniaţi în cuvintele date diftongii şi triftongii; grupaţi-i după caracteristici:

treacă, piatră, tăia, voios, iepure, memoriu, roată, steaua, piuă, alai, răi, său, câine, leu, scatiu, doi, tablou, cuib, pleosc, vreo, copii, molâu, paupertate, lăcrămioară, cosea, lupoaică, piei, leoarbă, păreau, tăiau, tăiai.

Diftongi

treacă, piatră, tăia, voios, iepure, memoriu, roată, steaua, piuă, alai, răi, său, câine, leu, scatiu, doi, tablou, cuib, pleosc, vreo, copii, molâu, paupertate.

Triftongi

lăcrămioară, coseai, lupoaică, piei, leoarbă, păreau, tăiau, tăiai.

6 Găsiţi 6 substantive cu două forme de plural, de genuri deosebite şi alcătuiţi enunţuri cu ele pentru a demonstra această particularitate a lor.

derivat pl. **derivaţi / derivate**: Prin această experienţă am obţinut mai mulţi **derivaţi** pe bază de carbon.; Am alcătuit câteva propoziţii cu ajutorul **derivatelor** substantivale cu sufixul **-iune**.

curent / pl. **curenţi / curente**: **Curenţii** electrici nu trec prin orice fel de corp.; **Curentele** literare sunt un fel de şcoli în care se practică anumite tipuri de scris.

Scanned with OKEN Scanner

corp / pl. **corpi / corpuri**: În apa filtrată se văd niște **corpi** străini.; **Corpurile** oamenilor începură a transpira imediat.

glob / pl. **globi / globuri**: **Globii** oculari i se măriseră la maximum.; Am agățat în pomul de Crăciun toate **globurile** de la tine.

câmp / pl. **câmpi / câmpuri**: Bate **câmpii**, nu face altceva!; Pe **câmpuri** era o animație neobișnuită.

timp / pl. **timpi / timpuri**: Nu știu cum funcționează concret un motor în patru **timpi**.; **Timpurile** de azi sunt la fel ca acelea de totdeauna.

7. Despărțiți în silabe următoarele cuvinte. Precizați ce reguli ați respectat:

a) contrar, vârstă, distractiv, castravete, constant, cinstit, asprime, astronaut, distribuție, pistrui;

b) portavion, transatlantic, altundeva, prescurtat, dezarticulat, untdelemn, anorganică, nesperat, desperat, despre.

a) con-trar, vâr-stă, dis-trac-tiv, cas-tra-ve-te, con-stant, cin-stit, as-pri-me, as-trona-ut, dis-tri-bu-ți-e, pis-trui.

Este vorba, aici, de existența grupului de trei consoane, în cazul cărula despărțirea se face imediat după prima din cele trei consoane.

b) **port**-a-vi-on; **trans**-a-tlan-tic, **alt**-un-de-va, **pre**-scur-tat, **dez**-ar-ti-cu-lat, **unt**-de-lemn, **an**-or-ga-ni-că, **ne**-spe-rat, **de**-spe- rat, **de**-spre.

Aici s-a aplicat regula care cere ca în cazul derivatelor cu prefixe, prefixele să nu se despartă în silabe.

8 Motivați ortografia cuvintelor subliniate din următorul text:

S-au dus anii copilăriei, ca un stol de păsări speriate de amurguri aprinse sau de amurguri înăbușite sub frunze. **S-au** speriat și **s-au** pierdut de noi, iar toamna noastră e tristă și goală. De vreți să ne faceți un dar, toamnelor, **opriți-le** goana, **să-i** ajungem din urmă, sau să le putem mirosi măcar urmele trecerii prin frunzele moarte.

S-au = pron. reflexiv în acuzativ și verb auxiliar (a avea); este elidată vocala **e**, pentru evitarea hiatului;

opriți-le = două elem. morf. diferite -- un verb la imperativ și un pronume personal în acuzativ, formă neaccentuată. Astfel de elemente se despart prin cratimă;

să-i = două elem. morf. diferite o conjuncție și un pronume personal în acuzativ, formă neaccentuată. Cratima mai marchează și elidarea vocalei **î** de la pronume.

EXERCIȚII DE REZOLVAT

1 Găsiți 5 cuvinte în care să existe litera „x„ care se pronunță „cs" și 5 cuvinte în care această literă să se pronunțe „gz" și alcătuiți propoziții dezvoltate cu ele.

2 Găsiți diftongii, triftongii și hiaturile din dialogul de mai jos și subliniați-i cu o linie, cu două și, respectiv, cu trei linii:

Scanned with OKEN Scanner

Dialog cu Ionuţ despre ceai

--În caz de boală, Ionuţ, ai obiceiul să bei ceai?

--Ceai? Cum să nu, ceai de tei, de sunătoare...

--Doamne! Şi cum îl bei: fierbinte, reîncălzit...

--Cum se poate. Îl iau cum mi-l dau ai mei şi îl beau numaidecât.

--Şi când te doare în continuare? Tot ceai...?

--Ceai. În copilăria dintâi mai scânceam. Mieunatul, însă, mi-e în general străin.

--Ştii, Ionuţ, ceaiul, cred eu, calmează sau adoarme, dar boala n-o tămăduieşte.

--Nu-i adevărat. Boala încetează sau înaintează mai încet. Ştiai asta?

--Numai cu ceai?

--Numai cu ceai.

--Şi în restul vremii ce făceai?

--Când scăpam de boală? Citeam, scriam, mă odihneam...

--Şi ceai nu mai consumai?

--Rareori. Începeam să beau lapte şi răcoritoare. Dar tu, când ţi-e rău ce iei?

--Tot ceai, bineînţeles. Ce credeai?

--Păi vezi? Oare ce-ai avut, loază, cu ceaiul meu?

3 Despărţiţi în silabe cuvintele următoare şi apoi subliniaţi cu o linie diftongii, cu două triftongii şi cu o linie şerpuită vocalele în hiat:

poezie, creier, gheară, credeau, noiembrie, proiect, creioane, îndoială, ianuarie, bietul, cooperaţie, ştiinţă.

4 Cum e corect?

mătuşă / mătuşe; infirmerie / infermelie; aşa / aşia; tochitură / topitură; aceia (f. sg.) / aceea (f.sg.); briceag / birceag; piftele / chiftele; castravete / crastavete; acoladă / acoladă; alele / alec; antebelic / antibelic; basma / bazma; cataclism / cataclizm; égzemă / eczemă; isbândă / izbândă; şurup / şurub; bună stare / bunăstare.

Motivaţi-vă opţiunea pentru fiecare termen în parte.

5 Analizaţi predicatele din enunţurile de mai jos. Corectaţi, în prealabil, formele verbului **a fi** în funcţie de necesităţi:

Era bine să fii ascultat şi tu cu mai mult respect faţă de profesor.

Fi cinstit toată viaţa!

Aceştia să fie oaspeţii aşteptaţi?

Ar fii fost cu toţii de faţă la lansarea acelei cărţi.

„Fii-voi nor?" (L. Blaga)

Scanned with OKEN Scanner

6 Alcătuiţi propoziţii cu adverbele: **deunăzi, astfel, iarăşi, totuşi, dincotro, oriîncotro**. Motivaţi ortografia lor.

7 Alcătuiţi propoziţii în care să utilizaţi, despărţite prin cratimă:

-- un pronume personal + un pronume personal;

-- un pronume demonstrativ + un pronume personal;

-- un pronume interogativ + un pronume personal;

-- un pronume nehotărât + un verb (copulativ);

-- un adverb + un pronume personal;

-- o conjuncţie + un pronume personal.

8 Explicaţi de ce s-a folosit cratima în cuvintele omofone (nu şi omografe) din enunţurile de mai jos: **Ma**ş mergem o dată acolo?; **M-ai** luat în râs.; **Sar** şi eu cât pot.; **S-ar** supăra ea, oare, pe mine?; **S-au** dus şi ei acolo, ce să facă?; Îţi îndrepţi conduita **sau** ce faci?; **Vor** şi ei ciocolată?; **V-or** duce acolo şi n-o să ştiţi de ce v-au dus.; **Ne-am** aşteptat la aşa ceva.; Popescu nu e **neam** cu nimeni.; **Iau** şi eu ce pot lua.; **I-au** cam supărat.

9 Motivaţi ortografia cuvintelor subliniate din textele de mai jos:

a) „**De-abia** când se înnoptă **de-a binelea** flăcările mari izbucniră prin acoperiş ca o coroană luminoasă, scăpărând milioane de scântei." (L. Rebreanu)

b) „**Du-i răspuns**, Ivane, că poruncesc să moară de acum înainte trei ani de zile, **de-a rândul**, numai oameni tineri." (I. Creangă)

c) „Tăciunele **şi-l ia, de-a dreptul** cu mâna, din focul de vreascuri asupra căruia veghează." (Geo Bogza)

d) „Copilo, tu eşti gata/**De-a pururea** să plângi!" (G. Coşbuc)

10 Puneţi cratima în cuvintele în care ea este obligatorie din enunţurile de mai jos unde aceasta s-a folosit greşit ori întrebuinţarea ei s-a omis intenţionat.

„Sau dus zilele babei şi nopţile vegherii..." (V. Alecsandri)

Mingea s-a dus dea dura până la picioarele mesei.

„Mor troienii cu drag aduceri-a-minte..." (M. Eminescu)

Mai ţi-i la mine ca altădată?

Ţie cum ţi sa părut filmul?

Sar cuveni să te porţi cu ceva m-ai multă reverenţă.

C-a tine nu m-ai e nimeni în oraş.

Mia adus mi-a împrumutată la Predeal.

S-au mergi cu mine, sau nai să mă m-ai vezi niciodată.

11 Analizaţi sintactico-morfologic cuvintele subliniate şi motivaţi-le ortografic:

a) „**Ia**, am treabă la împăratul; feciorul meu se prinde că **i-a** face podul." (I. Creangă).

Scanned with OKEN Scanner

b) „După ce **l-a strâns grămadă**, îl ia, îl duce la vizuină şi începe a mânca, că **tare-i mai era foame**." (Idem)

c) „E **mai** şi încă mă simt tânăr sub înălţimea înstelată..." (Al. Macedonski).

d) „Auzi, auzi, o întrerupse **tată-său** şi mai **ai** obraz să te atingi de **surorile tale** cele mai mari? (P. Ispirescu).

e) „Degeaba, tot al meu eşti dumneata, oricât **m-ai** combătut odinioară." (L. Rebreanu).

f) „Se vede că **l-a** alergat nebuneşte."

g) „Când îl văd **târându-se**, leneş şi deşirat, oamenii **nu mai pierd** o singură clipă, şi pornesc să strângă vitele, **la** adăpost de prăpăd. (Geo Bogza).

12 Motivaţi folosirea semnelor ortografice şi de punctuaţie din textul de mai jos: „Domnul se uită lung la un pahar ce stă pe masă aproape gol, şi din care a băut impiegatul.

--Mă rog, dacă nu vă supăraţi, aveţi apă?

--Da.

--E rece?

--Potrivită.

--Nu-i puneţi gheaţă?

--Ba da.

--Aşa? îi puneţi gheaţă?

--Fireşte!

--E flir... e firl...? ăsta...

--Da, avem filtru.

--Monşer! te superi dacă te-oi ruga pentru un pahar de apă?" (I.L. Caragiale).

Test complex

Cu **o** rândunică nu se face primăvară (numeral cardinal cu valoare adjectivală).

Faceţi enunţuri cu adverbul „tot" (A **tot** mers) şi cu adjectivul „tot" (**Tot** norodul a participat la înscăunare).

Arătaţi cum sunt formate derivatele: ţărănime, tufiş, brădet, cânepişte.

ţărănime = ţăran + sufixul colectiv „- **ime**"

tufiş = tufă + sufixul colectiv „-**iş**"

brădet = brad + sufixul colectiv „-**et**"

cânepişte = cânepă + sufixul colectiv „- **işte**"

„Vine noaptea pe furiş". Ce e „pe furiş"? Găsiţi un sinonim al lui.

„pe furiş" este locuţiune adverbială de mod, CCM = tiptil, pe ascuns.

Ce fel de derivate sunt: „un tremur", „un cânt", „un picur", „un alint"?

Scanned with OKEN Scanner

Sunt substantive post-verbale prin eliminarea sufixului gramatical al verbului -- derivare regresivă.

Ce sens are „cuvânt" în: „Dacă tu ştiai problema-astei vieţi cu care lupt / Ai vedea că am **cuvinte** pana chiar să o fi rupt". (M. Eminescu) Cuvinte = motive.

Despărţiţi în silabe forma "al treilea", "treizeci", "treizecilea";

al tre-i-lea; trei-zeci; trei-ze-ci-lea.

Ce deosebire de înţeles este între „dirèctor" şi „directór"?

dirèctor = persoană care conduce o instituţie (substantiv); directór = arată calitatea unui subiect de a conduce (adjectiv) comitet director, consiliu director.

Scanned with OKEN Scanner

VOCABULARUL (LEXICUL)

Se defineşte ca **totalitatea cuvintelor** unei limbi. Limba română are circa 120.000 de cuvinte (care se mai numesc şi **vocabule** -- de aici denumirea de **vocabular**). Acestea se împart în două:

-- **vocabularul fundamental (de bază)** -- aproximativ 1.500 de cuvinte;

-- **masa vocabularului** -- celelalte cuvinte.

Vocabularul fundamental

Vocabularul fundamental conţine cuvinte indispensabile vieţii de zi cu zi a majorităţii oamenilor, înţelese de toţi vorbitorii limbii, indiferent de gradul lor de instrucţie, grupate (sau care se pot grupa) pe categorii, după realităţile pe care le desemnează:

-- **părţi ale corpului omenesc**: cap, frunte, păr, braţ, picior, piept, mână, ureche, ochi, umăr;

-- **grade de rudenie**: tată, mamă, bunic, soră, frate, cumnat, socru, cuscru, văr, unchi;

-- **animale**: lup, urs, găină, raţă, gâscă, elefant, cal, berbec, bou, vultur, maimuţă, leu, tigru, capră;

-- **plante şi arbori**: copac, iarbă, floare, stejar, măr, brad, cireş, viţă-de-vie, cais, gorun, grâu, porumb;

-- **termeni legaţi de natură**: vreme, timp, zi, noapte, seară, an, anotimp, lună, iarnă, toamnă, primăvară;

-- **termeni religioşi**: biserică, Crăciun, cruce, înger, (a) împărtăşi, Dumnezeu, utrenie, lumânare, preot, botez, sfânt, slujbă, Bobotează;

-- **zilele săptămânii şi lunile anului**: luni, marţi, joi, duminică, ianuarie, mai, septembrie, noiembrie, decembrie;

-- Cuvinte **despre locuinţă şi alimente**: casă, fereastră, poartă, pâine, uşă, horn, sobă, mâncare, vatră, vin, brânză, făină, pâine;

-- **cuvinte care exprimă însuşiri**: roşu, iute, înalt, deştept, inteligent, omenos, rău, simpatic, zgârcit, bun, evlavios, darnic;

-- **cuvinte care arată numărul**: doi, patru, şaptezeci, cinci sute patruzeci şi doi, şapte mii, un milion;

-- **(nume de) acţiuni**: a sta (stare), a merge (mergere), a pleca (plecare), a scrie (scriere), a cânta (cântare), a vedea (vedere), a aştepta (aşteptare), a înălţa (înălţare);

-- **cuvinte care se referă la stări sufleteşti**: vesel, veselie, trist, tristeţe, melancolie, melancolic, bucuros, bucurie, mâhnit, mâhnire, mânie, mânios;

-- **cuvinte de legătură**: cu, de, la, pe, sub, în, spre, şi, dar, însă, ci, sau, ori, deşi,

Scanned with OKEN Scanner

dacă, pentru că, deoarece, cu condiţia să:

-- **nume de persoane**: Vasile, Gheorghe, Maria, Constantin, Dimitrie, Ioana, Paraschiv, Ştefan, Alexandra.

Având un caracter pronunţat romanic, limba română cuprinde în vocabularul său fundamental multe cuvinte de origine latină. Asemănările între cuvintele celor două limbi sunt foarte mari -- diferenţele, abia sesizabile, fiind tipice, se pot explica printr-o evoluţie în timp cunoscută cu exactitate azi chiar de către nespecialişti.

Iată câţiva din termenii de o certă popularitate de acest tip:

aqua/apă; aurum/aur; caelum/cer; campus/câmp; caput/cap; cena/cină; decem/zece; densus/de(n)s; ferrum/fier; fumus/fum; cognatus/cumnat; gelu/ger; herba/iarbă; frater/ frate; homo/om; lupus/lup; manus/mână; mater/mamă; novus/nou; laudare/lăudare; oculus/ochi; octo/opt; ovum/ou; pater/tată; pilus/păr; populus/popor; prunus/prun.

Acelaşi caracter romanic al limbii române îl demonstrează şi existenţa, în limbajul persoanelor instruite, a numeroselor expresii, propoziţii şi maxime celebre, alcătuite, toate, din cuvinte pe care atât limba română în formare, cât şi limba din epocile care au urmat, le-au preluat în mod cât se poate de firesc.

Exemple:

labor omnia vincit = munca învinge totul

mea culpa = vina mea

non multum, sed multa = nu mult, ci multe

opera omnia = opera integrală (a cuiva)

persona (non)grata = persoană (ne)dorită, (in)dezirabilă

primum vivere, deinde philosophari = întâi să trăieşti, apoi să filosofezi

primus inter pares = cel dintâi între cei asemenea

sine ira et studio = fără mânie şi părtinire

si vis pacem, para bellum = dacă vrei pace, pregăteşte-te de război

tertium non datur = al treilea e de prisos

verba volant, scripta manent = vorbele zboară, ceea ce este scris rămâne

Masa vocabularului

În ce priveşte **masa vocabularului**, contactele populaţiei româneşti fiind, de-a lungul istoriei, mai numeroase şi mai variate decât în cazul altor popoare, urmele lexicale din limba română nu au putut fi numai latineşti. Din aceste contacte a rezultat o structură lexicală de o originalitate sui-generis, limba noastră asimilând, pe lângă cele aproximativ 25 % cuvinte de origine latină (veche şi literară), mulţi termeni de alte origini, în proporţii diverse, ca de pildă:

-- **cuvinte de origine slavă** = 8 % -- bici, bârlog, castravete, cofă, dragoste, glas, horn,

Scanned with OKEN Scanner

iubire, pustiu, ţintă, (a) (a)zvârli;

-- **cuvinte de origine greacă** = 2 % -- cais, cărămidă, condei, dascăl, folos, hârtie, ieftin;

-- **cuvinte de origine germană** = 2 % -- blat, haltă, lagăr, şlep, şopron, şurub, wolfram;

-- **cuvinte de origine maghiară** = 2 % -- a alcătui, a bănui, a bântui, bir, meşteşug, rămăşag, vamă;

-- **cuvinte de origine turcă** = 4 % -- bacşiş, bucluc, cafea, calabalâc, chibrit, cioban, duşman, geam, halva, tutun;

-- **cuvinte de origine franceză** = 38 % -- (a) acroşa, (a) epuiza, avanscenă, afiş, antreu, apartament, bază, birou, boxer, cartuş, cercetător, chiuvetă, compleu, costum, capricios, decodificare, fiabilitate, frecvenţă, gentil, langaj, misiune, mizanscenă, monstruos, pardesiu, picher, remorcher, sufleur, şofer, uzină;

-- **cuvinte de origine engleză** = 3 % -- blugi, container, computer, fotbal, lider, miting, week-end;

-- **cuvinte de origine daco-getică** = circa 100 -- baci, boltă, brad, brânză, fluier, gorun, grumaz, măgură, murg, scapăr, scrum, strugure, urdă, vatră, viezure.

În afara acestora, limba română are unele **cuvinte cu origini comune**: **rusă, bulgară, sârbă, albaneză** etc.

După vechimea şi apartenenţa cuvintelor la diverse categorii socioprofesionale, vocabularul limbii române cuprinde:

-- **arhaisme** -- cuvinte vechi, ieşite din uzul curent al limbii: agă, arnăut, capichihaie, durdă, liubov, sâneaţă, spătar, stolniţă, stolnic;

-- **neologisme** -- cuvinte nou intrate în limbă, fie prin împrumuturi din alte limbi, fie fiind formate pe tărâm autohton: sejur, management, fair-play, week-end, creanţă, permisiv, (a) decodifica, fiabilitate, redundanţă, sponsor;

-- **regionalisme** -- cuvinte folosite numai în anumite zone ale ţării (în Moldova-**moldovenisme**, în Muntenia-**muntenisme**, în Ardeal-**ardelenisme**): curechi, ţug, păpuşoi, perjă, cucuruz, iruc, balmuş, hlandari, julfă, ciamur, barabule, iorgan, oghial;

-- **termeni argotici (argouri)**: vocabular „secret", cunoscut numai unor categorii de vorbitori:

-**răufăcătorilor şi „şmecherilor"**: bulău, caft, clift, (a) sé bunghi, di granda, gioarsă, farfuză, (a) ciripi, sticlete, păpică, pârnaie, metalist, (a) şuti, paraşută, gorilă, hamleţi, baştan, şiş, bos, mociolivă;

-**militarilor**: (a lua în) colimator, biban, ciumeg, macaroană, pifan, trupete, veteran;

-**frizerilor**: (a) ciupi, custură, greblă;

-**elevilor şi studenţilor**: prof (profă), dirig (dirigă), (a avea) boabă, a da clasă cuiva, a fi pe bune, fomist, haios, holist, copiuţă, belfer, codiţă;

-- **elemente de jargon (jargoane)**: vocabular „împestriţat" cu cuvinte din alte limbi,

Scanned with OKEN Scanner

neasimilate, care conferă limbii un caracter de artificialitate, de preţiozitate. Acestea pot fi:

-de origine greacă: **bei-mu** (prinţul meu), **a cabulipsi** (a umili), **calofilie** (preţuire a scrisului frumos), **cironom** (moştenitor), **didascal** (dascăl), **ipochimen** (persoană), **a ipolipsi** (a stima), **psihi-mu** (sufletelul meu), **vivlion** (carte);

-de origine franceză: **demoazelă, langaj, monşer, a blesa, a bulversa, a acroşa, a tuşa**;

-de origine engleză: **darling, five o'clock, high-life, I'm sorry**;

-de origine italiană: **un bel giorno** (într-o zi), **bambina** (copilă), **bacio** (sărut), **ragazzi** (băieţi), **giovinezza** (tinereţe).

Semantică

Fie simultan, fie înainte de a fi discutate din punct de vedere gramatical (sub aspect morfologic şi sintactic) ori stilistic (sub raport literar-artistic), cuvintele pot fi luate în discuţie în regim semantic, pe linia formei şi/sau a sensului lor. Aici se includ cinci categorii de cuvinte de etimologii şi aspecte diverse şi anume: • sinonimele; • antonimele; • paronimele; • omonimele; • cuvintele polisemantice.

Sinonimele sunt cuvinte cu aproximativ acelaşi sens şi cu forme diferite, în contexte date:

ageamiu / începător / peticar; cizmar / ciubotar / pantofar / şuster; drapel / steag / stindard / flamură; cucuruz / porumb / păpuşoi; făcăleţ / mestecău / culeşer; nea / omăt / zăpadă; victorie / biruinţă / izbândă / succes; strădanie / stăruinţă / perseverenţă / travaliu; copil / prunc / cocon / ţânc; balivernă / bazaconie / tâmpenie; temperatură / arşiţă / fierbinţeală.

Antonimele sunt cuvinte cu sens opus în contexte date. Ele nu se grupează ca sinonimele, indiferent de număr, ci sunt perechi cu aceeaşi valoare morfologică:

-- substantive: bunăvoinţă / reavoinţă; binefăcător / răufăcător; hărnicie / lene; biruinţă / înfrângere; inteligenţă / prostie; pace / război.

-- adjective: frumos / urât; rău / bun; înalt / scund; rece / cald; alb / negru.

-- verbe: a urca / a coborî; a pleca / a rămâne; a se bucura / a se întrista; a aduna / a risipi; a râde / a plânge; a lega / a dezlega; a înnoda / a deznoda.

-- adverbe (şi adverbe provenite din substantive): aici / acolo; încoace / încolo; repede / încet; devreme / târziu; ziua / noaptea; da / nu (ba); aproapele / departele

-- pronume (şi adjective pronominale): mulţi / puţini; toţi (toate) / nici unul (nici una).

Paronimele sunt cuvinte care formal se deosebesc foarte puţin (diferă o literă sau două), deosebirea radicală fiind de sens. Specific este faptul că se pot confunda, unele dintre ele chiar cu cea mai mare uşurinţă. Ca şi antonimele, paronimele se discută numai perechi.

Dăm câteva exemple dintre cele mai cunoscute: arbitrar / arbitral; complement / compliment; eminent / iminent; familiar / familial; literar / literal; orar / oral; ordinar / ordinal; prepoziţie / propoziţie; temporar / temporal.

Iată şi câteva exemple de paronime mai puţin cunoscute: altitudine / atitudine; alunică / alunită; cunoştinţă / conştiinţă; a colabora / a corobora; dependenţă /

Scanned with OKEN Scanner

dependinţă; fantă / fentă; glaciar / glacial; haglu / hanglu; a învesti / a învesti; lăcaş / locaş; eroare / oroare; a repara / a repera.

Omonimele sunt cuvinte aproximativ cu aceeaşi formă şi cu sens diferit, neînrudite semantic între ele: **car, port, păr, moţ, lin, somn, vor, var (v-ar), sare, poartă.**

În enunţuri:

Bunul gospodar îşi face vara sanie, iarna **car**. (= căruţă, subst., c.d.)

Car acum toată mobila dintr-o cameră în alta. (vb., pred. verbal)

Vaporul a intrat în **port**. (subst., c.c.l.)

Port o haină şi un pantalon gri. (vb., pred. verbal)

V-ar trebui şi vouă un televizor color. (pron. pers. şi vb. aux.)

Pentru curăţenia şcolii trebuie cât mai mult **var**. (subst.S.)

Cuvintele polisemantice au şi ele aceeaşi formă şi sens diferit, dar se înrudesc semantic, adică au sensuri cu o bază comună. De exemplu, cuvântul **cheie**, indiferent de context, desemnează obiectul (instrumentul) cu care se descuie (sau se descifrează) ceva. Exemple de cuvinte polisemantice: **ochi, faţă, cheie, vatră, broască, ţap, capră, toc.**

În propoziţii:

Unii dispun de un **ochi** foarte critic.

M-am oprit în pădure, în faţa unui **ochi** de apă.

Ţi s-a dus un **ochi** de la ciorap.

Are o **faţă** foarte senină.

În **faţa** şcolii s-a oprit o maşină.

Ia **cheia** şi descuie uşa!

Munca e **cheia** tuturor succeselor.

Focul în **vatră** s-a stins acum două minute.

S-au întors în ţară, la **vatră.**

A introdus imediat cheia în **broască.**

Pe mal, în iarbă, era o **broască** de un verde foarte plăcut.

Ţapul este un animal uneori agresiv.

Berea se bea cu halba, nu cu **ţapul**.

Colegul meu de bancă sare foarte corect **capra.**

Capra vecinului dă lapte cam puţin.

Tocul ochelarilor mei e nou.

Eu scriu cu stiloul, nu cu **tocul.**

Sensurile omonimelor sunt legate de pronunţarea lor, adică de felul în care sunt

Scanned with OKEN Scanner

accentuate anumite silabe. De aici denumirea de **omografe** -- omonime cu formă grafică identică -- şi **omofone** -- omonime care se pronunţă la fel. Există, prin urmare, cuvinte **omografe şi omofone** ca: **port, poartă, păr, moţ, sare** etc. şi există, cele mai multe, cuvinte **omofone dar nu şi omografe**: **var / v-ar; c-ar / car; sar / s-ar; mai / m-ai; cai/ c- ai; neam / ne-am; sau / s-au;** există cuvinte **omografe, dar nu şi omofone**, cu diferenţe de pronunţare (marcate, în exemplele care urmează, cu câte un accent ascuţit): **ácele / acéle; adúnă / adună'; consúmă / consumă'; lă'turi / lătúri; prefáţa / prefaţá; sugrúmă / sugrumă'; venétic / venetic; véselă / vesélă.**

Există, în sfârşit, omonime care nu-şi schimbă sensul prin accentuarea lor diferită (întâlnită frecvent în practica vorbirii): **ántic / antic; carácter / caractér; dúminică / duminică; profésor / profesór; regizor / regizór.**

Mijloace de îmbogăţire a vocabularului

Bogăţia vocabularului de azi se datorează deopotrivă factorilor interni şi influenţei factorilor externi de-a lungul istoriei limbii române. Procesele evoluţiei lingvistice în plan lexical sunt însumate toate în ceea ce se numeşte **formarea cuvintelor.** Primul dintre acestea este **derivarea**, adică formarea de cuvinte noi (derivate) pe temeiul **cuvintelor de bază** ori al **radicalilor** de cuvinte la care se adaugă prefixe ori/şi sufixe. Un fragment din tabloul vast al **derivării cu prefixe** (şi cu **prefixoide** -- formaţii noi, cu o anumită vogă) se poate înfăţişa astfel:

ne- : **ne**clar, **ne**ascultător, **ne**demn, **ne**regulă, **ne**credincios, **ne**păsător, **ne**răbdare, **ne**digerat, **ne**folositor;

a- (an-) : **a**politic, **a**gramat, **an**alfabet, **an**istoric, **a**biotic, **a**cefal, **a**cotiledonat, **an**aerob, **a**patrid;

in- (în-) : **in**apetenţă, **in**capabil, **in**apt, **in**egal, **in**clement, **in**discutabil, **in**certitudine, **im**precizie, **im**posibil, **im**pardonabil, **im**batabil;

în- (în-) : **în**cifrat, **în**credere, (a) (se) **în**gălbeni, (a) **în**trece, **îm**bărbătare, **îm**bucurător, **îm**pătimit;

des- (dez-) : (a) **des**coase, (a) **des**părţi, (a) **des**prinde, **dez**bate, (a) (se) **dez**obişnui, **dez**afectat, **dez**umanizat;

re- : (a) **re**aduce, **re**făcut, **re**ciclat, (a) **re**găsi, (a) **re**scrie, **re**condiţionare, **re**născut, **re**confortabil;

sub- : **sub**dezvoltat, **sub**mediocru, **sub**carpatic, **sub**ansamblu;

trans- : **trans**figurat, **trans**bordat, **trans**atlantic;

ante- : **ante**vorbitor, **ante**braţ, **ante**penultim, **ante**belic;

anti- : **anti**tanc, **anti**aerian, **anti**acvatic, **anti**şoc;

pre- : **pre**şcolar, **pre**timpuriu, **pre**ambalat, **pre**natal, **pre**ziuă;

inter- : **inter**şcolar, **inter**continental, **inter**textual;

între- : **între**deschis, **între**vedere, **între**pătrundere;

prea- : (a) **prea**mări, **prea**bun, **prea**plin;

Scanned with OKEN Scanner

răs- (răz-) : (a) **răs**uci, (a) (se) **răz**gândi, (a) **răz**bate, **răs**culat, **răs**copt, **răs**tălmăcit;

stră- : **stră**bun, **stră**vechi, **stră**nepot, **stră**moș, **stră**român;

super- : **super**magazin, **super**putere, **super**long;

supra- : **supra**încărcat, **supra**aglomerat;

arhi- : **arhi**cunoscut, **arhi**plin, **arhi**abundent;

auto- : **auto**bază, **auto**buz, **auto**camion, **auto**gară;

moto- : **moto**cicletă, **moto**navă, **moto**pompă;

navo- : **navo**model, **navo**modelism;

astro- : **astro**navă, **astro**nomic, **astro**fizică, **astro**nautică;

foto- : **foto**grafic, **foto**terapie, **foto**sinteză, **foto**reporter.

Derivarea cu prefixe rămâne şi azi în limba română un procedeu productiv de formare a cuvintelor. În ce priveşte derivarea cu sufixe (adăugarea de sunete la urma cuvintelor de bază sau a radicalilor), trebuie reţinută mai întâi existenţa **diminutivelor** şi a **augmentativelor.** Diminutivarea (adăugarea de sufixe şi obţinerea de cuvinte care desemnează obiecte mai mici decât acelea desemnate de cuvintele de bază) capătă forme ca acestea:

-aş: copil**aş**, iepur**aş**, înger**aş**, băiet**aş**, cuţit**aş**, fluier**aş**;

-uţ (-uţă) : pătuţ, căruţ, băncuţă, copiuţă, ghetuţă, cămăşuţă, drăguţ, ceşcuţă;

-ică : bombon**ică**, păpuş**ică**, frumuş**ică**, dulc**ică**, alun**ică**, păsăr**ică**;

-iţă : bădiţă, bărdiţă, fetiţă, copiliţă, aluniţă, rochiţă;

-icică : bun**icică**, burt**icică**, cărt**icică**;

-işor (-işoară) : mult**işor**, lăpt**işor**, acr**işor** (acr**işoară**), bun**işor** (bun**işoară**);

-ior : dulăp**ior**, pantof**ior**, ciorăp**ior**, cârnăc**ior**;

-el : scăun**el**, ghiozdăn**el**, mărunţ**el**, frumuş**el**.

Derivatelor de aici, obţinute cu ajutorul sufixelor diminutivale, li se adaugă cele realizate cu sufixe **augmentative** (obţinându-se derivate care desemnează obiecte mai mari decât cele desemnate de cuvintele de bază):

-oi : băb**oi**, făt**oi**, măturoi, burt**oi**, bub**oi**, băieţ**oi**, iepur**oi**, cuţit**oi**, bărbăt**oi**;

-ălău : făt**ălău**, căsc**ălău**, prost**ălău**, tont**ălău**;

-ăraie : apă**raie**, fumă**raie**, lemnă**raie**, vină**raie**;

-an : băiet**an**, sărăc**an**, bogăt**an**, (cu var. ardelenească „bogot**an**"), prostov**an**;

-andru : flăcăi**andru**, băieţ**andru**, căţe**landru**.

O categorie specială de derivate în sensul că au formă de singular dar conţin grupuri de obiecte, sunt **substantivele colective** obţinute prin sufixarea unor cuvinte de bază şi a unor radicali:

Scanned with OKEN Scanner

-ime : ţărănime, boierime, sărăcime, muncitorime, tinerime, ţânţărime, dăscălime, profesorime;

-et : tineret, păsăret, lăget, nucet, frăsinet, omenet;

-iş : brădiş, stejăriş, păpuriş, aluniş, frunziş.

Originea etnică este denumită, de regulă, cu cuvinte derivate cu sufixele **-ez** (la plural **-ezi**) şi **-ean**:

-ez : chinez, portughez, olandez, japonez, francez, irlandez, filipinez;

-ean : moldovean, muntean, oltean, crişean, maramureşean, ardelean.

O multitudine de sufixe ajută la formarea cuvintelor derivate care denumesc profesii, ocupaţii sau preferinţe:

-or : forjor, frezor, învăţător, sudor, trefilor, actor;

-ar : cârciumar, ceasornicar, tâmplar, oţelar, fierar, florar, bucătar, strungar, arhivar;

-tor : cocător, croitor, aviator, scriitor, constructor;

-ist : artist, dentist, laminorist, textilist, furnalist, betonist, caloriferist, ceferist, dinamovist, depechist, complotist;

-aş : căruţaş, poştaş, plutaş, breslaş, meseriaş;

-giu (-agiu): geamgiu, laurtgiu, giuvaergiu, macaragiu, sacagiu, bragagiu, cafegiu, camionagiu;

-er : şofer, liftier, bufetier, frizer, matriţer, cabanier;

-iţă : actriţă, chelneriţă, doctoriţă, sudoriţă, pictoriţă, librăriţă, rockeriţă.

Cu sufixul **-eşte** adăugat substantivelor sau adjectivelor se obţin adverbe de această factură: vultureşte, bătrâneşte, hoţeşte, tinereşte, şmechereşte.

Adăugându-se aceloraşi cuvinte (şi radicali de cuvinte) sufixul **-esc (-ească)** se obţin adjective: vulturesc, bătrânească, tineresc, omenească.

După modelul limbii italiene, pentru formarea anumitor adverbe de mod se foloseşte sufixul **-mente**: esenţialmente, finalmente, necesarmente, eminamente, francamente, socialmente.

Adjective interesante nu numai gramatical, ci şi stilistic, în sensul că, în anumite contexte, ele devin epitete de o valoare artistică sau alta, se obţin cu ajutorul sufixelor **-iu** şi **-os**:

auriu, argintiu, vişiniu, arămiu, albiu, cărămiziu, cenuşiu, fricos, băţos, aţos, arţăgos, mânios, generos, pântecos, fălos.

În sfârşit, pentru denumirea stărilor sufleteşti şi a unor trăsături moral-intelectuale (a unor atitudini etc.), limba română dispune de o categorie foarte numeroasă de derivate. Câteva exemple din acestea:

-ătate : bunătate, strâmbătate, vecinătate, seninătate;

Scanned with OKEN Scanner

-itate : facilitate, fragilitate, colegialitate, sinceritate, rigiditate, afinitate;

-ime : agerime, isteţime, prospeţime, frăgezime, ascuţime;

-eţe : tristeţe, robusteţe, blândeţe, fineţe, concreteţe;

-enie : şiretenie, lăudăroşenie, supuşenie;

-itudine : (in)aptitudine, corectitudine, latitudine, amplitudine, plenitudine.

Un procedeu de formare de cuvinte noi la fel de productiv ca derivarea este **compunerea**, care în limba română este de două feluri:

-- **prin alăturare** (când elementele alcătuitoare sunt puse alături, nu sunt contopite), aceasta făcându-se:

• **fără cratimă**: Băile Herculane, cincizeci şi doi, de pe, ca să, de pe sub, Delta Dunării, nici unul, nici una, ceea ce, cel ce, Gara de Nord;

• **cu cratimă**: câine-lup, Râmnicu-Vâlcea, nord- estic, tată-mare, roşu-portocaliu, ochiul-boului;

-- **prin contopire**, când elementele care alcătuiesc cuvântul compus se întrepătrund până la pierderea sensului lor iniţial: **botgros, dreptunghi, scurtcircuit, Câmpulung, Delavrancea, binefacere, binevoitor, douăzeci, dacoromân, oarecare, altfel, oriunde, despre, aşadar**.

Din punct de vedere morfologic, cuvintele compuse au ca elemente constitutive următoarele părţi de vorbire:

• substantiv în N. + subst. în **G**. = subst. comp. în N.;

Boala-copiilor, Calea-Laptelui, Calea-Robilor, calul-popii, laptele- cucului, mătasea-broaştei, traista-ciobanului, Poala-Maicii- Domnului;

• subst. în N. + subst. cu prep. = subst. comp. în N.:

floare-de-colţ, iarbă-de-puşcă, sfeclă-de- zahăr, vierme-de-mătase, viţă-de-vie;

• subst. + subst., ambele neart. şi în N. = subst. comp. în N.:

câine-lup, copil-minune, om-amfibie, pasăre-liră, pasăre-muscă;

• adjectiv + adjectiv = adjectiv (compus):

galben-auriu, galben-portocaliu, galben-verzui, roşu-deschis, roşu-maroniu, roz-alb, verde-albăstriu;

• verb + subst. = subst./adj.:

frige-linte, încurcă-lume, papă-lapte, linge-blide, zgârie-brânză;

• alte adjective obţinute prin compunere: **atotputernic, atotcuprinzător, binevenit, consubstanţial, atotştiutor, binecredincios, omnipotent, omniprezent;**

• adverbe obţinute prin aglutinare:

altcândva, altcumva, altundeva, bunăoară, cumsecade, nelavreme, nicicând, nicicum, nicidecum, niciodată, niciunde.

Scanned with OKEN Scanner

Elemente lexicale compuse foarte interesante -- îndeosebi sub raport stilistic -- sunt locuţiunile. Exemplificăm:

-- **locuţiuni substantivale**: **aducere aminte, aruncătură de ochi, băgare de seamă, facere de bine, făcător de bine, ducă-se-pe-pustii, ucigă-l-toaca;**

-- **locuţiuni adjectivale**: **coate-goale, maţe-fripte, lasă-mă-să-te-las,împuşcă-n lună, scârţa-scârţa-pe-hârtie,.**

Substantivele proprii compuse prezintă de asemenea un interes neobişnuit din punct de vedere expresiv. Considerând că şi acestea pot fi aşezate cu un folos anume în diverse categorii, le amintim pe cele mai cunoscute:

a) **nume de familie**: Ababei, Acatrinei, Aciocârlănoaiei, Aghiorghiesei, Airinei, Amariei, Asimionesei, Avădanei, Bătroş, Bounegru, Bouroş, Mălaimare, Nicăpetre, Sânpetru;

b) **nume de scriitori**: C. Dobrogeanu-Gherea, Dumitru S. Panaitescu- Perpessicius, Ştefan Aug. Doinaş, Tudor Teodorescu-Branişte, Raicu Ionescu-Rion, Al. Tzigara-Samurcaş, I.Al. Brătescu- Voineşti, Hortensia Papadat-Bengescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Mihai Moşandrei;

c) **nume de personaje literare**: Agerul-pământului, Barbă- Cot, Bate-Munţi-în-capete, Bătrânul-din-pădure, Făt-Frumos-din-lacrimă, Furga-Murga, Limbă-Dulce, Mai-nimica-toată-de-om, Muma-Pădurii, Neagu Rupepiele, Omul de flori cu barba de mătasă, Păsări-Lăţi- Lungilă, Pipăruş-Petru, Sfarmă-Piatră, Strâmbă-Lemne, Ştirba-Baba-Cloanţa ş.a.

d) **nume de locuri**: Baia-de-Aramă, Baia-de-Criş, Cetatea-de-Baltă, Podul- Turcului, Poiana-Mărului, Roşiorii-de-Vede, Sânicolaul Mare, Valea Mărului, Valea-Uliului, Vatra-Dornei.

Un tip aparte de compunere este **abrevierea**, procedeu prin care se obţin cuvinte noi prin prescurtarea mai multor cuvinte iniţiale: **ceferist, Tarom, Agromec, Sida** etc.

Ca un exerciţiu de descoperire a varietăţii vocabularului limbii române -- mai rar pentru îmbogăţirea acestuia -- se cere elevilor să găsească **familia lexicală** a unui cuvânt. Aceasta are în vedere fiecare cuvânt cu un sens lexical anume, diferit de sensul celorlalte cuvinte care pornesc de la acelaşi **cuvânt de bază** sau de la acelaşi **radical.** De exemplu, familia lexicală a cuvântului **român** este: **aromân, istroromân, meglenoromân, România, românesc, românime, românistică, românofil, românofob** (!) ş.a.

Familia, se observă, are ca punct de plecare cuvântul de bază (în cazul de faţă **român**). Alteori, familia lexicală se bazează pe un radical, pe o rădăcină de cuvânt (la care se adaugă, ca mai sus, prefixe şi sufixe).

Exemple:

munc: muncă, (a) munci, muncitor, muncitoresc (muncitorească), muncit, nemuncit, muncitoreşte;

grădin: grădinar, grădină, grădinărie, grădinărit, grădiniţă, grădinuţă.

Cel mai interesant mijloc (intern) de îmbogăţire a vocabularului a fost şi rămâne în

Scanned with OKEN Scanner

continuare **schimbarea valorii gramaticale.** Cunoscută ca atare este mai întâi categoria substantivelor provenite din alte părţi de vorbire. De pildă:

- substantiv provenit din adjectiv: **negrul, roşia, galbenul, albul, seninul, verdele;**
- substantiv provenit din adverb: **greul, uşorul, aproapele, departele;**
- substantiv provenit din numeral: **zecele, doiul, mia, suta, milionul;**
- substantiv provenit din pronume personal: Discutăm azi despre **eul** câtorva dintre noi;
- substantiv provenit din verb la participiu: **cititul, scrisul, înotatul, aşteptatul, auzitul, văzutul;**
- substantiv provenit din verb la gerunziu: Pe partea cealaltă a zidului era un **întrând** lat de o jumătate de metru.
- substantiv provenit din interjecţie: **fâşul, oful, hopul.**

Alte situaţii:

Iarnă -- substantiv: **Iarna** este un anotimp frumos.

Iarnă -- adverb: **Iarna** ne dăm cu săniuţa.

Rău -- adjectiv: Radu nu este un copil **rău.**

Rău -- adverb: Câinele vecinului muşcă **rău.**

Deasupra -- adverb: Înotătorul a ieşit **deasupra.**

Deasupra -- prep.: Bărcuţa plutea **deasupra** apei.

Iar -- conjuncţie: Gina scrie, **iar** Angela citeşte.

Iar -- adverb: „**Iar** te-ai cufundat în stele..." (sens: „din nou") (M. Eminescu).

Îmi -- pronume personal: **Îmi** împrumuţi stiloul tău?

Îmi -- pronume reflexiv: **Îmi** încalţ pantofii cumpăraţi ieri.

În literatură se găsesc şi adjective provenite din substantive, întotdeauna cu o valoare artistică deosebită. Bunăoară:

„--Dacă vrei dragoste-aprinsă,/Adă-mi gură neatinsă/Şi o inimă **fecioară**/Ca apa de la izvoară." (Folclor)

„Cu vreo câteva tulele,/Mă, tu semeni a femeie

Ai picioare/**Domnişoare**..." (T. Arghezi).

Majoritatea pronumelor devin adjective pronominale când stau lângă substantive cu care se acordă în gen, număr şi caz.

Tot prin schimbarea valorii gramaticale unele substantive proprii devin substantive comune, ca în exemplele: **americă, adămască, olandă** (ţesături), **biblie** (un exemplar din **Biblie**, prin extensie: „carte de căpătâi"), **napoleon, ludovic** (bani francezi), (o) **mărăşească** (o) (ţigară de Mărăşeşti), **harpagon** (zgârcit, după personajul lui Molière),

Scanned with OKEN Scanner

hamleţi (argou, pantaloni strânşi pe picior).

Valoarea gramaticală a cuvintelor depinde, de asemnea, de contextul în care acestea apar. În funcţie de această particularitate, pe tărâm lexical se vorbeşte despre **sensul cuvintelor**, care poate fi: sens de bază; sens secundar; sens figurat

Iată, de exemplu, cuvântul **gură** folosit cu cele trei sensuri:

- sens de bază: În **gură** se găsesc dinţii şi limba.
- sens secundar: Mai taci din **gură**!
- sens figurat: „Pe-un picior de plai,/Pe-o **gură** de rai" (**Mioriţa**)

În timp ce sensurile secundare sunt mai numeroase decât cele de bază, cele proprii sunt mult mai puţine decât cele figurate. Inventivitatea artistică este o sursă inepuizabilă de noi valori lexicale, pe aceasta bazându-se în mare măsură înnoirile artei. Sensul figurat al cuvintelor pune, la intersecţia lexicologiei cu stilistica, şi problema existenţei unor tropi ca: **metonimia, sinecdoca, eufemismul, antonomaza** ş.a. Din toate, au o importanţă mai mare ca fenomene lingvistice următoarele:

- **sinecdoca** (tropul prin care se înlocuieşte întregul printr-o parte din acel întreg, generalul prin particular sau invers):

Omul a cucerit întregul pământ.; Colegul meu de cameră este **un Peciorin**, nu altceva.

„**Românul** are şapte vieţi/ În pieptu-i de aramă..." (V. Alecsandri)

- **eufemismul** (cuvântul sau expresia cu o formă care ascunde adevărul despre realitatea la care se referă);

„venerabil" sau „în vârstă" se foloseşte pentru „bătrân";

„nemanierat" -- pentru „bădăran";

„cu chef" -- pentru „beat"

„mai puţin sclipitor" -- pentru „prost"

„neîngrijit" -- pentru „murdar"

„prudent" -- pentru „fricos", „laş"

- **antonomaza** (înlocuirea unui nume prin epitetul care l-a însoţit de multe ori, sau a unui nume comun printr-unul propriu ori invers):

„Bardul de la Mirceşti" -- pentru Alecsandri;

„Luceafărul poeziei româneşti" -- Eminescu;

„Poetul ţărănimii" -- G. Coşbuc;

„Poetul florilor" -- D. Anghel;

„Un Babel de neamuri" -- felurime de neamuri;

„Aristarc" -- un critic imparţial etc.

Mijlocul extern de îmbogăţire a vocabularului cunoscut şi la îndemâna tuturor este

Scanned with OKEN Scanner

împrumutul din alte limbi. Cu mai multă sau mai puţină necesitate vorbitorii limbii române apelează frecvent la limbile străine -- îndeosebi la franceză şi engleză -- pentru denumirea de obiecte, situaţii sau idei noi. Cuvintelor propriu-zise li se adaugă, de cele mai multe ori cu un înţeles sporit, expresiile. Exemple: **à la longue** (pe un timp îndelungat), **à tout prix** (cu orice preţ), **deux pièces** (îmbrăcăminte compusă din două piese), **coupe-papier** (cuţit de tăiat hârtie), **en-titre** (titular), **fraiche** (proaspăt), **please!** (vă rog!), **play-boy** (băiat de viaţă), **hors-concours** (în afara concursului), **rendez-vous** (întâlnire), **mot-à-mot** (cuvânt cu cuvânt), **dezetatizare** (transformarea instituţiilor de stat în instituţii private), **I'm sorry** (îmi pare rău), **coup d'oeil** (aruncătură de ochi).

O consecinţă a apelului de acest tip la limbile străine este apariţia aşa-numitelor **dublete lexicale** (după limba / limbile din care sunt împrumutate cuvintele): subţire / subtil; (a) supune / (a) expune; (a) închina / (a) înclina; (a) săruta / (a) saluta; (a) sfârşi / (a) săvârşi.

În limbajul comun, se întâlnesc şi dublete mai puţin „subtile" ca acelea de mai sus:

basc / bască; beret / beretă; bocanc / bocancă; cartof / cartofă (şi cartoafă); călăuz / călăuză; cojoc / cojoacă; croşet / croşetă; fruct / fructă; lăcat / lăcată; monogram / monogramă; poem / poemă; rod / roadă; sistem / sistemă; tranşeu / tranşee; ţol / ţoală.

Folosit cu măsură, procedeul conduce la singura urmare firească a lucrurilor: îmbogăţirea continuă a vocabularului.

Greşeli -- abateri gramaticale

Folosirea neîngrijită a vocabularului generează uneori **greşeli -- abateri gramaticale**-- care, cel mai frecvent, lezează simţul estetic, ba chiar bunul simţ în materie de limbaj. Şi fiindcă acestea sunt utilizate în acest fel de o masă mare de vorbitori -- mai puţin instruiţi, evident --, ele sunt considerate **greşeli tipice**. Asemenea greşeli sunt:

Hiperurbanismul -- pronunţarea (uneori şi scrierea) unor cuvinte prin înmuierea forţată a unor consoane („orăşenizarea" limbajului):

oraşi	**în loc de**	oraş;
erea	"	era
aşia	"	aşa
uşe	"	uşă
tuşe	"	tuşă
plaje	"	plajă
dupe	**în loc de**	după
topitură	"	tochitură

Etimologia populară -- cuvântul sau expresia folosit(ă) „după ureche", pe baza asemănării învelişurilor sonore:

Ai adus **lăcrămaţia**? (reclamaţia)

Scanned with OKEN Scanner

Ce animal **domnestic** îţi place ţie? (domestic)

Vecinul meu suferă de **pedepsie**. (epilepsie)

Au spus-o **ambii vorbitori** ai mei. (antevorbitorii)

Ai puţin **aţifelnic**? (acid fenic)

Eşti mare **pisică oloagă**, ce mai? (psiholoagă)

Pleonasmul -- fenomenul de limbaj care constă în repetarea inutilă a unui cuvânt (a unei expresii) cu un sens care deja s-a comunicat:

În clipa aceea o **babă bătrână** urcă în tramvai.

Te-aş urma, **dar însă** nu am încredere în tine.

Avansaţi în faţă!

Coboară, domnule, **jos!**

Urcaţi sus, vă rugăm!

Am fost **surprins pe neaşteptate**.

Nu avem **cele mai optime** condiţii de viaţă şi de muncă.

Jocul echipei „Dinamo" a fost **mai superior** decât al echipei „Steaua".

Cacofonia -- grupul de sunete care, obţinut prin asociere în pronunţare, sugerează cuvinte inestetice:

Ar trebui **ca casa** aceasta să fie curată ca un pahar.

Nu ştiu **ca căminul** vostru să mai aibă ceva camere libere.

Să avem mai multă grijă pentru **ca copiii** noştri să-şi vadă în primul rând de învăţătură.

Mi-ai făcut un serviciu **ciudat**.

Din această cauză nici nu insistăm asupra fenomenului. De altfel, Iorgu Iordan nu-i acordă nici o importanţă în teorie, iar în exprimarea proprie nu ocoleşte nici un fel de cacofonie.

Cu excepţia celor două cacofonii „clasice" (Ion Luca **Ca**ragiale şi biserica **ca**tolică), asemenea asociaţii de sunete pot fi evitate în general, prin intercalarea în enunţ a unor cuvinte adecvate sensului comunicării.

Clişeul verbal -- formularea stereotipă, grupul de cuvinte oarecum fix care, prin folosirea repetată în comunicare, lezează simţul estetic al limbii. Este componenta de bază a „limbajului de lemn":

„Luând cuvântul, cutare a ridicat problema..."

„La şedinţa de azi participă din partea... şi cutare, a cărui prezenţă o salutăm..."

„În această operă literară este vorba despre..."

Scanned with OKEN Scanner

„În timpul regimului de tristă amintire..."

„Acestea toate sunt de pe vremea odiosului şi a sinistrei..."

„Comentatorul se axează în jurul câtorva teme ale poeziei..."

„Implantarea managementului performant este azi o instituţie naţională în România."

Licenţa poetică -- abaterea gramaticală comisă de un scriitor (poet în primul rând) din necesităţi prozodice (mai ales metrice);

„Iată vin în cale/Se **cobor** la vale/Trei turme de miei/Cu trei ciobănei..." (**Mioriţa**)

„Dar deschideţi poarta, turcii mă-**nconjor**..." (D. Bolintineanu)

„Cavalerii **trage** spadele din teacă."(Idem)

„Fulgii **zbor**, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi." (V. Alecsandri)

„Flori albastre **tremur** ude în văzduhul tămâiet..." (M. Eminescu)

EXERCIŢII REZOLVATE

1 Găsiţi familiile lexicale ale cuvintelor: **fac, învăţ, pământ, ţară.**

fac: facere, factor, făcător, făcătură, refacere, făcut, nefăcut, contrafăcut, (a) **desface, prefăcut;**

învăţ: dezvăţ, învăţat, învăţător, învăţătură, neînvăţat, reînvăţat, învăţătoresc, învăţătoreşte;

pământ: împământare, împământenire, pământean, pământiu, pământos, pământesc, nepământean, neîmpământenire, reîmpământare, reîmpământenire;

ţară: desţărat, ţăran, ţărănie, ţărănime, ţărănism, ţărănoi, ţărănos, ţărănuş.

2 Se dau cuvintele: **altădată, departe, bineînţeles, cumsecade, deodată, nicicând, altfel, devreme, nicicum.**

Ţinând seama de sensul lor, alcătuiţi câte un enunţ cu fiecare din ele. Folosiţi-le, apoi, în alte enunţuri, despărţind elementele care le compun.

Rezolvare

Altădată ne descurcam mai bine în rezolvarea unor probleme existenţiale.

De o mare timiditate, fratele meu stă tot timpul **deoparte**.

Bineînţeles că ai greşit enorm.

Eşti un băiat **cumsecade**.

Deodată zgomotele au amuţit.

Nu vom uita **nicicând** unele umilinţe de odinioară.

Trebuie să procedăm **altfel**.

În fiecare dimineaţă mă scol **devreme**.

Nu mă mai gândesc la asemenea probleme **nicicum**.

Scanned with OKEN Scanner

Fixează, te rog, **altă dată** pentru întâlnirea noastră!

De o parte din necazuri am scăpat.

Nu am fost niciodată **bine înţeles** în intenţiile mele.

Trebuie să ştim **cum se cade** să te porţi în astfel de împrejurări.

Avem nevoie oricând **de o dată** la care să ştim că suntem iubiţi de cineva.

Nu m-am speriat **nici când** s-a tras cu arma în mine de la cincizeci de paşi.

Aş vrea **alt fel** de a scrie şi a citi.

Avem nevoie de **vreme bună**, ca să ne putem bucura în voie de week-end.

Nu mă interesează **nici cum** îţi aşterni,**nici cum** dormi.

3 Găsiţi câte două perechi de antonime în cadrul fiecărei părţi de vorbire şi alcătuiţi enunţuri cu toate cuvintele respective.

Rezolvare

Antonimele

-- **substantive** : hărnicie - lene, biruinţă - înfrângere

-- **adjective** : alb - negru, frumos - urât

-- **verbe** : a urca - a cobori, risipeşte - adună

-- **adverbe** : încet - repede, devreme - târziu

-- **pronume** : mulţi - puţini, toţi - nici unul

-- **prepoziţii** : cu - fără, împotriva - pentru

-- **interjecţii** : ptrul - hai!, marş! - cuţul

Enunţurile

Hărnicia aduce bucuria şi păstrează sănătatea.

Cu **lenea** nu ajungi niciodată la un liman bun.

Iarna, câmpul e **alb**.

Suflet **negru** ce eşti, m-ai pierdut pentru totdeauna ca prieten!

Iată un căţel **frumos**.

Gestul acela mi s-a părut **urât**.

Urcă, domnule, odată, ce faci?

Au coborât repede poteca şi au pornit-o spre casă.

Mergi prea **încet**.

Repede te mai superi, amice!

În fiecare zi mă scol **devreme**.

Scanned with OKEN Scanner

Ionescu vine uneori **târziu** la şcoală.

În sală se adunaseră **mulţi**, dar până la urmă au rămas **puţini**.

Ori pleacă **toţi**, ori nu pleacă **nici unul**!

Cu sau **fără** motiv, cert e că sora mea s-a supărat tare pe mine.

Calul a fost oprit brusc: **ptru**!

Hai! zise din urmă vizitiul şi calul porni.

Marş! îi strigă el câinelui venit prea aproape de masa lor.

Cuţu! l-au strigat alţii înapoi.

4 Găsiţi cuvinte antonime în versurile şi proza care urmează. Arătaţi valoarea lor morfologică:

a) „Trăim bucurii ori mâhniri/Nopţi zbuciumate ori calme./Zile voioase ori triste./Albe şi negre cucoare..." (N. Labiş)

b) „Dacă stăm strâmb şi judecăm drept, se cuvenea să mărturisesc că de mulţi ani nu eram nici sănătos, nici bolnav, nici fericit, nici nefericit." (Z. Stancu)

Rezolvare

a) **bucurii - mâhniri** (subst.); **zbuciumate - calme** (adj.); **voioase - triste** (adj.); **albe - negre** (adj.)

b) **strâmb - drept** (adv.); **sănătos - bolnav** (adj.); **fericit - nefericit** (adj.)

5 Găsiţi omonimele cuvintelor: **păr, fus, poartă** şi **somn** şi alcătuiţi cu fiecare dintre ele enunţuri.

În faţa casei noastre creşte un **păr** foarte înalt.

Omul îngrijit trece zilnic cu peria prin **păr**.

Firul se adăuga pe **fus** cu repeziciune.

La ce **fus** orar suntem noi aşezaţi?

Monica **poartă** o rochie foarte elegantă.

Am stat la **poartă** jumătate de ceas.

De cinci minute m-a cuprins un **somn** mortal.

Vecinul meu mănâncă foarte des saramură de **somn**.

6 Alcătuiţi enunţuri prin care să demonstraţi polisemantismul cuvintelor: **ochi, ţap, carte**.

După cafeaua de dimineaţă, am mâncat un **ochi** bine prăjit.

Iarăşi ţi s-a deşirat un **ochi** de la ciorap!

Ţi-am văzut cu toţii vânătaia de la **ochi**.

În faţa acelui **ochi** de apă m-am simţit întotdeauna vrăjit.

Scanned with OKEN Scanner

Berea se bea cu halba, nu cu **ţapul**.

Ţapul acela împungea foarte frecvent.

S-a găsit, în fine, **ţapul** ispăşitor!

Cine are **carte** are parte.

De ziua ta ţi-am dăruit o **carte** extrem de interesantă.

Taie o **carte**!

„Eu i-am scris mândruţei **carte**..." (Folclor)

7 Alcătuiţi enunţuri în care să folosiţi următoarele perechi paronimice:

vers - viers; eminent - iminent; maistru - maestru; a învesti - a investi; a colabora - a corobora.

Nici un **vers** nu m-a încântat din această poezie.

Privighetoarea are un **viers** de înger, nu altceva.

Iată un profesor **eminent**.

Pericolul devenise **iminent**.

Vecinul meu e **maistru** la **Faur**.

I-a aplicat o lovitură de **maestru**.

L-**a învestit** cu demnitatea de episcop.

În ce afaceri **ai investit** banii?

Am colaborat cu el la această lucrare.

Coroborate, veştile erau de-a dreptul contradictorii.

8 Arătaţi prin rescriere care este paronimul potrivit în următoarele combinaţii sintactice:

bazin **carbonier / carbonifer**; calotă **glacială / glaciară**; greutăţi **familiale / familiare**; notaţie **literală / literară**; **libret / livret** de economii; păcat **original / originar**; **virtuos / virtuoz** al planului; **a gira / a gera** o întreprindere.

Rezolvare

bazin **carbonifer**; calotă **glaciară**; greutăţi **familiale**; notaţie **literală**; **libret** de economii; păcat **originar**; **virtuoz** al planului; **a gera** o întreprindere;

9 Precizaţi prin rescriere care este forma corectă din următoarele perechi de cuvinte:

aeropag - areopag; asambla - ansambla; contigent - contingent; escadrilă - excadrilă; fascicol - fascicul; genuflexiune - genoflexiune; inopinat - inopinant; indemnizaţie - îndemnizaţie; juristprudenţă - jurisprudenţă; ostatec - ostatic; preerie - prerie; paliativ - paleativ; prooroc - proroc; respectos - respectuos; sacrosant - sacrosanct; siringă - seringă.

Scanned with OKEN Scanner

Rezolvare

areopag, **jurisprudenţă, asambla, ostatic, contingent, paliativ, escadrilă, prerie, fascicul, proroc, genuflexiune, respectuos, inopinat, sacrosanct, indemnizaţie, seringă**.

10 Subliniaţi forma corectă din următoarele combinaţii semantice. Scrieţi formele corecte respective:

calotă glacială/glaciară, corect: calotă **glaciară**

locuinţă temporară/temporală, corect: locuinţă **temporară**

iluzie/aluzie a realităţii, corect: **iluzie** a realităţii

teren petrolier/petrolifer, corect: teren **petrolifer**

ţesut inervat/enervat, corect: ţesut **inervat**

11 Alcătuiţi enunţuri cu cuvintele: **captiv, capriciu, animozitate, inadvertenţă, incertitudine**. Scrieţi funcţia sintactică pe care o are fiecare din aceste cuvinte în propoziţie.

Deschise uşa şi dădu drumul **captivului**. (c.i.)

Acesta este **un capriciu**, nimic altceva. (nume pred.)

Cum de a apărut **animozitatea** asta între voi? (S.)

Aţi descoperit o **inadvertenţă**, dar poate că mai sunt şi altele. (c.d.)

Plutim tot timpul **în incertitudinea** cea mai obositoare. (c.i.)

12 Determinaţi arhaismele, neologismele, termenii tehnici, regionali, argotici şi de jargon din enunţurile următoare, precizaţi tipul fiecărula şi funcţia sintactică în propoziţie:

Culeşerul serveşte la mestecatul mămăligii.

Artileristul îl dispreţuieşte pe **pifan**.

În stradă erau doi bărbaţi şi o **farfuză** puţin cam **doapă**.

Înainte de a fi **domnitor** Alexandru Ioan Cuza a fost **pârcălab** de Galaţi.

Despre **fiabilitate** se ştie azi la noi atât de puţin!

Cu un asemenea **langaj**, nu ajungi prea departe.

Tangajul era cam mare şi corabia pârâia.

Pe Popescu l-a prins folosind **copiuţa** la extemporal.

Ştii ce este un **ciamur**?

Clironomul a refuzat moştenirea ce i se cuvenea.

E un **haios**, ce mai!

Era robit cu totul **liubovului**.

Scanned with OKEN Scanner

În limba română există unele **redundanţe** greu de înţeles.

La prăşitul de al doilea al **păpuşoiului** era o căldură înăbuşitoare.

Rezolvare

• **regionalisme**: culeşerul (subiect), clamur (subiect), (al) păpuşoiului (atribut);

• **termeni argotici**: (pe) pifan (c. direct), farfuză (subiect), doapă (atribut), copiuţa (c. direct), haios (nume pred.);

• **termeni tehnici**: artileristul (subiect), tangajul (subiect);

• **arhaisme**: domnitor (c. direct), pârcălab (nume pred.), clironomul (subiect), liubovului (c. indirect);

• **neologisme**: (despre) fiabilitate (c. indirect), (cu un)... langaj (c.c. cumul.), redundanţe (subiect).

EXERCIŢII DE REZOLVAT

1 Găsiţi familiile lexicale ale cuvintelor: **apă, muncă, bun,** şi **vechi** şi alcătuiţi enunţuri cu câte două din derivatele fiecărui cuvânt de bază.

2 Cum e corect: pătrat sau patrat; indepedenţă/ independenţă; uşe/uşă; era/erea; sfinxi/sfincşi; anticameră/antecameră; bruşte/brusce; bice/biciuri; ştia/ştiia; mixşti/micşti.

Daţi explicaţii acolo unde credeţi că este nevoie de adăugat ceva la ceea ce aţi făcut în exerciţiul de mai sus.

3 Daţi 10-15 exemple de cuvinte formate prin compunere. Încercaţi să alcătuiţi o scurtă lucrare gramaticală, cu titlul pus de voi, folosind cât mai multe cuvinte formate prin compunere.

4 Care formă din cele două din paranteză se potriveşte pentru contextul dat? Motivaţi.

Îi pune beţe-n (roţi - roate);

Câte bordeie, atâtea (obicee - obiceiuri);

Carul are patru (roţi - roate);

Viaţa în (cămine - căminuri) era veselă.

Are nevoie de două (coli - coale);

Cartea are (coperţi - coperte) groase;

L-a băgat în (boli - boale).

5 Găsiţi cuvinte cu sens asemănător pentru următoarele vocabule: **drapel, jertfă, solemn, sfânt, năzuinţă**.

Formaţi câte o propoziţie cu aceste cuvinte.

6 Scrieţi câte un sinonim pentru cuvintele:

liman, colb, solemn, a contempla, fluid, crispat, feeric, mijloc, năzuinţă, venerat, primordial, fantezie, alternanţă, pivot. Alcătuiţi, în final, câte un enunţ cu fiecare din

Scanned with OKEN Scanner

sinonimele găsite.

7 Se dă cuvântul **antiaeriană**. Arătaţi părţile componente ale acestui cuvânt şi apoi, de la radical, formaţi familia lexicală. Unuia din componenţii familiei găsiţi-i sinonimul pe care îl veţi introduce într-o propoziţie.

8 Găsiţi cuvinte cu înţeles asemănător pentru **legământ** şi cu înţeles opus pentru **ospitalier**. Alcătuiţi câte o propoziţie cu cuvintele date.

9 Găsiţi sinonimele cuvintelor: **undă, cuib** şi construiţi cu fiecare (în propoziţii sau fraze) câte o figură de stil.

Daţi antonimele cuvintelor: **obişnuit, pitic** şi construiţi (în propoziţii sau fraze) câte o figură de stil.

10 Formulaţi expresii în care să intre cuvintele: **ochi, inimă, bun**. Precizaţi înţelesul lor.

11 Se dă cuvântul **solitar**. Indicaţi sinonimul, antonimul şi paronimul lui şi alcătuiţi câte un enunţ cu fiecare dintre ele.

12 Alcătuiţi enunţuri cu cuvintele:

o dată / odată; numai / nu mai; de o parte / deoparte; întruna / într-una; cumsecade/ cum se cade; nici când / nicicând; niciunde / nici unde.

13 Se dau enunţurile:

Am văzut o pereche de doi porumbei.

Nu era o stăncuţă, ci o cioară neagră.

Aş vrea jumate de salam.

Un'te duci, omule?

Nu-ţi ştiu bine indentitatea.

Am luptat mult pentru indepedenţa ţării.

Sunt corecte enunţurile acestea? Dacă nu, scrieţi-le încă o dată operând corecturile care se impun.

14 Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi şi şase neologisme. Subliniaţi aceste neologisme.

15 Determinaţi arhaismele, neologismele, termenii tehnici, regionali, argotici şi de jargon din enunţurile următoare, precizaţi tipul fiecărula şi funcţia sintactică în propoziţie:

Dimitrie Cantemir era în adolescenţă capichehaie la Constantinopol.

Vasile a luat repede ţugul şi a plecat.

Vecinul meu a stat la pârnaie de vreo trei ori.

Pe toamnă, studentul a avut două coditţe.

Pe un bel giorno, prietena l-a părăsit pentru altul.

Scanned with OKEN Scanner

Împreună cu dascălul de istorie, elevii au făcut o vizită la muzeul din localitate.

„Mă plec broască la pământ/Şi-mi întind durda spre vânt..." (Folclor)

Nenorocirea lui Dănuţ m-a bulversat pentru toată viaţa.

O demoazelă sprintenă traversă în fugă strada pe la semafor.

În plutonul meu eu eram veteran.

Ai fost luat în colimator şi nu mai ai scăpare.

Vivlionul mă aştepta, nedeschis niciodată, pe noptieră.

16 Alcătuiţi o scurtă compunere în care să folosiţi cât mai mulţi termeni tehnici şi ştiinţifici (pe care îi veţi sublinia cu o linie şi, respectiv, cu două linii).

ADDENDA

SINONIMIE, PARONIMIE, OMONIMIE, ANTONIMIE

SINONIM (fr., gr.) s.n., adj. **1** - s.n. - element lingvistic (cuvânt, afix, formă flexionară sau construcţie sintactică) echivalent ca sens cu altul. **2** - adj. (despre cuvinte, afixe etc.)- care are acelaşi înţeles cu altul.

DICŢIONAR DE SINONIME:

Luiza Seche, Mircea Seche, Irina Preda: **Dicţionar de sinonime** (Ediţie revăzută şi adăugită), Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

ABILITATE s. - destoinicie, dexteritate, dibăcie, ingeniozitate, iscusinţă, isteţie, isteţime, îndemânare, pricepere, ştiinţă, talent, uşurinţă, (pop.) meşteşug, meşteşugire, (înv. şi reg.) meşterie, (reg.) apucătură, pricepuţie, (înv.) iscusire, marafet, practică.

ABSOLUT adj., adv. **1** - adj. adânc, complet, deplin, desăvârşit, perfect, profund, total. **2** - adv., completamente, integral (înv. şi pop.) sadea. **3** - adj. suveran, total. **4** - adj. necondiţionat, suprem, imperios, stringent, (rar) neapărat. **5** - adv. bineînţeles, cert, desigur, firește, garantat, indiscutabil, natural, negreşit, neîndoielnic, neîndoios, normal, precis, sigur. **6** - adv. aidoma, alevea, asemenea, chiar, deopotrivă, exact, identic, întocmai, (înv. şi pop.) aşijderea.

AFIRMA vb. **1** - a declara, a mărturisi, a relata, a spune, a zice, (pop.) a cuvânta, (înv.) a mărturi. **2** - a se auzi, a se spune, a se şopti, a se vorbi, a se zice, a se zvoni. **3** - a arăta, a exprima, a manifesta. **4** - a pretinde, a susţine, (grecism înv.) a pretenderisi. **5** - a se evidenţia, a se impune, a se remarca.

ANULA vb. **1** - (JUR.) a abroga, a desfiinţa, a infirma, a invalida, a suprima, (pop.) a strica, (înv.) a surpa. **2** - (jur.) a desface, a rezilia. **3** - a contramanda, a revoca. **4** - a desfiinţa, (fig.) a ridica. **5** - (fig.) a răsturna. **6** - a neutraliza, a paraliza. **7** - a elimina, a înlătura, a scoate, a şterge, a tăia, (reg.) a stricui. **8** - a anihila, a contracara, a împiedica, a zădărnici.

Scanned with OKEN Scanner

ASCUȚIT adj. **1** - tăios, (înv. și reg.) tăietor, (înv.) ager, simcelat, simcelos. **2** - înțepător. **3** - pițigăiat, (rar) plutitor, (reg.) înțiglat. **4** - acut, înalt, (reg.) țiitor. **5** - strident. **6**- adânc, intens, mare, pătrunzător, profund, puternic, violent, viu.

BĂRBAT s. **1** - om. **2** - soț, (pop.) domn, român, (înv. și reg.) mărit, soție, (reg.) gospodar, mireaz, (înv.) căsnic, căsar, căsaș, căsător, (eufemistic) dânsul.

BRAVURĂ s. **1** - bărbăție, curaj, eroism, neînfricare, vitejie, (pop.) voinicie. **2** - cutezanță, dârzenie, încumetare, îndrăzneală, neînfricare, semeție, temeritate, măreținie.

BUNICĂ s. mamă mare, (pop.) bună, (înv.) mătușă, moașă, (reg.) bâtă, maică, mamaie, mamancă, mamă bătrână, mamă bună, (prin Transilv.) babă, (Mold.) iacă.

CAPRICIU s. **1** - moft, fandoseală, fason, fiță, mofturăreală, moft, naz, poftă, prosteală, sclifoseală, toană, (pop. și fam.) pârțag, scălămbăială, scălămbăire, scălămbăitură, (pop.) fasoleală, hachiță, izmeneală, pandalie, (înv. și reg.) marghiolie, nacafa, pală, (reg.) marghioleală, năbădaie, toancă, zâmbic, (Transilv.) pont, (reg.) sucă, (înv.) schimonosire, schimonositură, (grecism înv.) paraxenie, (fam.) bâzdâc, farafas, tic, marafet, (fam. fig.) boală, dambla. **2** - (muz.) fantezie.

CITIT adj. **1** - cult, cultivat, educat, instruit, învățat, (rar) școlit, (înv.) pedepsit, politicit. **2** - erudit, savant, (livr.) doct, (pop.) știut, (înv. și reg.) pricopsit, științor.

CUVIINCIOS adj. - decent, politicos, respectuos, (livr.) reverențios.

DESĂVÂRȘIRE s. **1** - perfecționare. **2** - deplinătate, plenitudine, plinătate, plineală. **3** - perfecțiune, (livr.) impecabilitate, (rar) sublimitate. **4** - puritate. DISTINS adj. **1** - ales, deosebit, rar, superior, remarcabil. **2** - eminent, ilustru. **3** - fin, select, stilat, subtil, (fam.) șic, subțire. **4** - manierat, politicos. **5** - aristocrat, bun, înalt, mare, nobil, mărit, slăvit. **6** - elegant. **7** - academic, solemn, (livr.) elevat.

DUR adj. **1** - rezistent, solid, tare, tenace, (pop.) țeapăn, vârtos. **2** - agresiv, bătăios, brutal, coleric, impulsiv, iute, nestăpânit, violent.

EFEMER adj. pieritor, schimbător, temporar, trecător, vremelnic, (livr.) pasager, (înv.) petrecător, piericios, pierit, stricăcios, temporal, (fig.) călător.

EMOȚIONA vb. **1** - a impresiona, a înduioșa, a mișca, a tulbura, (fig.) a atinge, a pătrunde. **2** - a sensibiliza.

FALSITATE s. **1** - inexactitate, neadevăr, neexactitate, netemeinicie. **2** - duplicitate, fățărnicie, ipocrizie, minciună, perfidie, prefăcătorie, vicleniе, vicleșug, (livr.) fariseism, machiavelism, prefăcătură, procleție, (fig.) iezuitism, mascaradă.

FERCHEȘ adj. - aranjat, cochet, dichisit, elegant, ferchezuit, gătit, îngrijit, spilcuit, (pop. și fam.) sclivisit.

FUMURIU adj. **1** - cenușiu, gri, plumburiu, sur, (rar) prăfuriu, șoreciu. **2** - brumăriu.

GĂZDUI vb.- a adăposti, a primi, (pop.) a pripăși, a sălășlui, (înv.) a conăci.

GRUP s. **1** - bandă, buluc, ceată, cârd, droaie, gloată, grămadă, mulțime, pâlc, stol.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

liotă, ciurdă. **2** - tabără. **3** - categorie, clasă, grupare, tagmă, rândulală.

GUVERNA vb. - a cârmui, a conduce, a dirigui, a domni, a stăpâni, (înv. şi pop.) a oblădui, (înv.) a birui, a chivernisi, a duce, a ocârmui, a povăţui.

HARNIC adj. - activ, muncitor, neobosit, neostenit,sîlitor, sârguincios, vrednic, zelos, (livr.) laborios.

IMAGINARE s. - concepere, creare, elaborare, inventare, născocire, plănuire, plăsmuire, proiectare, realizare, scornire.

JOC s. **1** - joacă, zbenguială, zbânţuială, zburdălnicie. **2** - (COR.) dans, săltare. **3** - (SPORT) dispută, întâlnire, întrecere, meci, partidă.

LIMBAJ s. **1** - limbă, vorbire. **2** - grai. **3** - exprimare. **4** - stil. **5** - verb.

MEDIOCRU adj. **1** - comun, mijlociu, potrivit. **2** - obscur. **3** - modest, redus, scăzut.

MOTIVAŢIE s. **1** - îndreptăţire, justificare, motivare, raţiune, temei, (livr.) legitimare, (pop.) noimă, (înv.) rezon. **2** - argument, motiv. **3** - scuză, răspuns.

NECUPRINS adj., s. **1** - adj. imens, infinit, nefinit, nelimitat, nemărginit, nemăsurat, nesfârşit, neţărmurit, ilimitat. **2** - s. enormitate, imensitate, nemărginire, vastitate.

NOCIV adj. **1** - dăunător, negativ, păgubitor, periculos, prejudiciabil, primejdios, rău, stricător, vătămător, (livr.) pernicios. **2** - contraindicat, neindicat, nepotrivit.

OBRĂZNICIE s. - aroganţă, impertinenţă, insolenţă, măgărie, necuviinţă, neobrăzare, nerușinare, sfruntare, trufie, tupeu, (rar) semeţie, (livr.) morgă, prezumţie, ţâfnă.

OZONAT adj. - bun, curat, nealterat, nestricat, nevătămător, neviciat, oxigenat, proaspăt, pur, purificat, salubru, sănătos, tare.

PATETIC adj. - duios, emoţionant, impresionant, înduioşător, mişcător, răscolitor, tulburat, vibrant, (rar) răvăşitor, (înv.) simţitor.

PETIŢIE s. **1** - cerere, (înv. şi pop.) jalbă, (înv. şi reg.) suplică, rugare, (înv.) răvaş. **2** - memoriu.

PRECEPT s. **1** - învăţătură, normă, principiu, regulă, (pop.) poruncă, (înv.) mărturie. **2** - povaţă, recomandare.

RAŢIONA vb. - a chibzui, a cugeta, a gândi, a judeca, a medita, a reflecta, a semui.

REVOLTĂ s. - răscoală, răzmeriţă, răzvrătire, rebeliune, tevatură, revoluţie, ridicare, burzuluială, rocoşitură, zaveră, zurbă, tulburare.

SATISFACŢIE s. - bucurie, desfătare, mângâiere, mulţumire, plăcere.

SFIOS adj. - ruşinos, sfiicios, timid, (rar) sfielnic, (reg.) decent, pudic.

SUCCES s. - izbândă, reuşită, ispravă, victorie, audienţă.

TINDE vb. - a aspira, a dori, a jindui, a năzui, a pofti, a pretinde, a râvni, a ţinti, a urmări, a visa, a viza, (rar) a stărui, a jelui, a nădăjdui.

TRUC s. - stratagemă, subterfugiu, şiretenie, şiretlic, şmecherie, tertip, viclenie,

vicleşug, chichiţă, chiţibuş, manevră.

URSITĂ s. - destin, fatalitate, menire, noroc, predestinare, soartă, zodie, (rar) predestinaţie, orândă, rândulală, scrisă, soroc, ursitoare, (fig.) stea.

VIGOARE s. **1** - dinamism, energie, forţă, impetuozitate, putere, robusteţe, tărie, vitalitate, vlagă, voinicie, (fig) sevă. **2** - bărbăţie, energie, vehemenţă.

ZĂDUF s. (MET.) - arşiţă, canicula, călduri, dogoare, fierbinţeală, năduşeală, pârjol, toropeală, zăpuşeală, vipie, (fig.) cuptor.

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMENE:

1. Găsiţi cel puţin trei sinonime ale cuvintelor **harnic, nociv, ursită** şi alcătuiţi cu acestea propoziţii.

2. Alcătuiţi câte trei propoziţii pentru fiecare din următoarele cuvinte: **zăduf, anula** şi **capriciu** în care să apară sensul de bază, sensul secundar şi sensul figurat.

3. Stabiliţi câte trei sinonime pentru verbele: **a raţiona, a tinde, a afirma** şi alcătuiţi enunţuri cu ele.

4. Daţi sinonimele cuvântului **absolut** şi alcătuiţi propoziţii cu ele.

5. Realizaţi o compunere în care să folosiţi sinonimele cuvântului **abilitate**.

6. Să se indice sinonime neologice pentru următoarele cuvinte: **a tinde, truc, obrăznicie, vigoare, cuviincios**.

7. Să se indice, prin sinonimie lexicală, sensul cuvintelor, în anumite contexte: **a anula, dur, efemer.**

PARONIM (fr., gr.) s.n. - cuvânt asemănător prin sonoritate sau prin grafie cu alt cuvânt, dar deosebit de acesta ca sens.

DICŢIONAR DE PARONIME Constantinescu, S. - **Dicţionar de cuvinte perechi**, Ed. Albatros, Bucureşti, 1976.

ABILITATE - AGILITATE

a - s.f. - Calitatea omului de a fi abil, priceput, iscusit, dibaci.

b - s.f. Calitatea omului de a fi agil, suplu, sprinten, îndemânatic.

ACCIDENTAL - ACCIDENTAT

a - adj. Care apare întâmplător; care constituie un element secundar, neesenţial.

b - adj. **1** - (Persoană) care a suferit un accident. **2** (despre terenuri, relief) cu accidente.

ADAGIO - ADAGIU

a - adv., s.n. (MUZ.) **1** - adv. (rar) lent. **2** - s.n. - (Parte dintr-o) compoziţie muzicală care se cântă într-o mişcare lentă.

b - s.n. (rar) - Maximă, sentinţă, aforism.

Scanned with OKEN Scanner

ADJUTANT - ADJUVANT

a - s.m. - Ofiţer care îndeplineşte, pe lângă un comandant sau un şef militar, atribuţii similare unui secretar.

b - s.n. - (Medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament.

ALOCUŢIUNE - ELOCUŢIUNE

a - s.f. - Cuvântare ocazională scurtă.

b - s.f. Mod de exprimare a ideilor, a gândurilor etc.

APROPIERE - APROPRIERE

a - s.f. - Acţiunea de a (se) apropia şi rezultatul ei.

b - s.f. - Acţiunea de a-şi însuşi un lucru străin.

ARBITRAL - ARBITRAR

a - adj. - Hotărât de arbitru. Alcătuit din arbitri.

b - adj. - Făcut din bunul plac, după propria apreciere.

ARITMOGRAF - ARITMOGRIF

a - s.n. - Aritmometru, înregistrator.

b - s.n. - Joc de cuvinte încrucişate, constând din înlocuirea cu cifre a literelor în aşa fel încât o anumită cifră să reprezinte aceeaşi literă în toate cuvintele jocului.

ATLAS - ATLAZ

a - s.n. **1** - Culegere de hărţi, grafice, planşe, desene asupra unui subiect dat, sistematizată după anumite criterii cu scopul de a da un ansamblu coerent. **2** - Prima vertebră cervicală, de formă circulară.

b - s.n. - Ţesătură pentru căptuşeli, feţe de plapumă, lucioasă pe o singură faţă.

BĂIAŞ - BĂIEŞ

a - s.m. - Bărbat care lucrează într-o baie publică.

b - s.m. (reg.) - Lucrător într-o mină.

BRAVADĂ - BRAVURĂ

a - s.f. - Provocare, cutezanţă, sfidare.

b - s.f. - Vitejie, bărbăţie, curaj.

CAMPANILĂ - CAMPANULĂ

a - s.f. - Clopotniţă în formă de turn înalt, construită pe lângă o biserică.

b - s.f. (BOT.) - Clopoţel.

CARBONIER - CARBONIFER

a - adj. - Care se referă la cărbune.

Scanned with OKEN Scanner

b - adj., s.n. **1** - adj. (Despre roci, formaţii sau terenuri) Care conţin zăcăminte de cărbuni. **2** - (Despre o ramură industrială) Care se ocupă cu extracţia şi cu prelucrarea cărbunelui.

COMPLEMENT - COMPLIMENT

a - s.n. **1** - Ceea ce se adaugă la ceva (spre întregire, completare). **2** - (LINGV.) Parte secundară a propoziţiei care determină un verb, un adjectiv sau un adverb.

b - s.n. **1** - Cuvânt de laudă adresat cuiva; amabilitate, măgulire. **2** - (la pl.) Salutări trimise prin intermediul cuiva. **3** Plecăciune, reverenţă.

CONCORDANT - CONCORDAT

a - adj. - Care concordă.

b - s.n. - Convenţie încheiată de papă cu diferite state pentru stabilirea statutului şi a privilegiilor bisericii catolice în acele state.

CREATIV - CREATOR

a - adj. - Care se referă la acţiunea de a crea.

b - adj., s.m. şi f. **1** - adj. (Persoană) care creează. **2** s.m. Dumnezeu.

CURATIV - CURATOR

a - adj. - Care vindecă.

b - s.m. (DR.) - Persoană care exercită drepturile şi execută obligaţiile decurgând din curatelă.

DEFERENŢĂ - DIFERENŢĂ

a - s.f. - Respect, consideraţie, stimă.

b - s.f. - Deosebire, lipsă de asemănare.

DEPENDENŢĂ - DEPENDINŢĂ

a - s.f. - Faptul de a fi dependent.

b - s.f. - Încăpere (baie, bucătărie etc.) care constituie un accesoriu al unei clădiri.

DISIMILARE - DISIMULARE

a - s.f. (LINGV.) (Despre sunetele vorbirii) - Modificare; dispariţie prin disimilaţie.

b - s.f. - Ascundere; mascarea adevăratei înfăţişări a lucrurilor; camuflare, mascare.

EMERSIUNE - IMERSIUNE

a - s.f. - Stare în care se găseşte un corp cufundat parţial într-un lichid.

b - s.f. - Afundarea unui corp într-un lichid; scufundare.

EMIGRAŢIE - IMIGRAŢIE

a - s.f. - Expatriere.

b - s.f. - Faptul de a imigra.

EMINENT - IMINENT

Scanned with OKEN Scanner

a - adj. - Remarcabil, superior, excepţional.

b - adj. - Caracterul a ceea ce este iminent; care se produce, nu poate fi oprit.

ENERVA - INERVA

a - vb. I tranz. şi refl. - A (se) înfuria; a (se) indispune.

b - vb. I tranz. (Despre un organ sau ţesut) - A prezenta o inervaţie.

EXALTA - EXULTA

a - vb. I tranz. şi refl. - A (se) înflăcăra, a (se) entuziasma peste măsură.

b - vb. I intranz. - A simţi o mare bucurie, a fi foarte fericit.

FACTIC - FAPTIC

a - adj. - Care se referă la acţiunea de a crea, de a alcătui, de a forma.

b - adj. - Care ţine de fapte, care se referă la fapte, care înregistrează faptele.

FAMILIAL - FAMILIAR

a - adj. - Privitor la familie, care ţine de familie; destinat familiei.

b - adj. **1** - (Despre exprimare, limbaj) Neafectat, obişnuit, nepretenţios. **2** - Cunoscut.

GERA - GIRA

a - vb. I tranz. - A administra în contul, în numele altuia.

b - vb. I tranz. (dr.) - A face un gir; a garanta un gir.

GLACIAL - GLACIAR

a - adj. De gheaţă, rece ca gheaţa.

b - adj. - Care se referă la procesul sau la timpul de apariţie al glaciaţiei.

INJUSTEŢE - INJUSTIŢIE

a - s.f. - Lipsă de justeţe; inexactitate, neadevăr.

b - s.f. - Nedreptate.

INSTRUMENTAL - INSTRUMENTAR

a - adj. - (Despre compoziţii muzicale) Care se execută cu ajutorul instrumentelor.

b - s.n. - Totalitatea instrumentelor necesare într-o activitate.

INVESTI - ÎNVESTI

a - vb. IV tranz. - A face o investiţie.

b - vb. IV tranz. - A acorda unei persoane un drept, o funcţie, o demnitate.

ÎNVOIALĂ - ÎNVOIRE

a - s.f. - înţelegere, învoire.

b - s.f. - Aprobare, permisiune, încuviinţare.

Scanned with OKEN Scanner

LIBRET - LIVRET

a - s.n. **1** - Textul unei compoziţii. **2** Libret de economii.

b - s.n. - Livret militar.

LITERAL - LITERAR

a - adj. - Cuvânt cu cuvânt, textual.

b - adj. - Referitor la literatură.

ORAL - ORAR

a - adj. - Transmis prin viu grai, verbal.

b - adj. - Care indică orele.

ORDINAL - ORDINAR

a - adj. - Care indică ordinea obiectelor.

b - adj. - Obişnuit, normal, vulgar, grosolan, josnic.

ORDINATOR - ORDONATOR

a - s.n. - Calculator numeric universal.

b - s.m. şi s.f. - Ordonator de credite (în bancă) bugetare.

ORIGINAL - ORIGINAR

a - adj. **1** - Care constituie primul exemplar. **2** - (Despre idei, opere) Propriu unei persoane, unui autor. **3** - (şi subst.) Ieşit din comun, neobişnuit, excentric.

b - adj. - Care îşi trage originea, obârşia, forma de început, de origine; iniţial.

PEDANT - PENDANT

a - adj. (şi subst.) - Cu pretenţii de erudiţie.

b - s.n. - Obiect simetric, pereche.

PETROLIER - PETROLIFER

a - adj., s.n. **1** - adj. Referitor la petrol. **2** - s.n. Navă specială pentru transportul petrolului.

b - adj. - Care conţine petrol, bogat în petrol (Despre terenuri, zăcăminte etc.).

REGENTĂ - REGENŢĂ

a - adj. (ling.) (Despre propoziţii) - Căreia îi este subordonată una sau mai multe propoziţii.

b - Consiliu de regenţă - organ colectiv care exercită prerogativele monarhului lipsit de capacitatea de exerciţiu (minor, bolnav etc.).

TEMPORAL - TEMPORAR

Scanned with OKEN Scanner

a - adj. - Care indică timpul.

b - adj. - Care e de scurtă durată, momentan, trecător.

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMENE:

1. Alcătuiţi propoziţii folosind cuvintele paronime şi respectând sensurile menţionate: **abilitate / agilitate; atlas / atlaz; creativ / creator; enerva / inerva; glacial / glaciar; literal / literar; temporal / temporar.**

OMONIM (fr., gr.) s.n., s.m. şi f. **1** - Cuvânt identic ca formă şi ca pronunţare cu alt cuvânt, de care diferă însă ca sens (şi ca origine). **2** - s.m. şi (rar) f. - Persoană care poartă acelaşi nume cu altcineva; tiz.

DICŢIONAR DE OMONIME Mic dicţionar enciclopedic, Ed. Enciclopedică Română, Bucureşti, 1972.

ABATE (lat.) vb. II tranz. şi refl. **1** - A (se) îndepărta de la un drum apucat. **2** - refl. - A se opri în treacăt undeva. **3** - (Despre fenomene ale naturii, calamităţi, necazuri) A se produce pe neaşteptate.

ABATE (it., lat.) s.m. **1** - Superior al unei abaţii. **2** - titlu onorific acordat unor preoţi catolici; persoană care poartă acest titlu.

AER (lat.) **1** - Amestec de gaze care formează straturile inferioare ale atmosferei. **2** - Văzduh, atmosferă. **3** - Înfăţişare, aspect.

AER (slv.) s.n. - Văl, de obicei ornamentat cu imaginea lui Hristos, cu care se acoperă vasele liturgice.

AI interj. - Hai.

AI interj. - Exclamaţie care exprimă durere, spaimă, uimire.

AI interj. - Exclamaţie familiară cu sens interogativ.

AI (lat.) s.m. - (BOT., reg.) Usturoi.

ALFA s.m. invar. - Numele primei litere din alfabetul grecesc, corespunzând sunetului „a".

ALFA (fr.) s.m. invar. - Plantă graminee originară din Algeria, din care se fac coarde, fibre.

ALPACA (germ.) s.f. **1** - Animal rumegător, forma domesticită a lamei. **2** - Stofă fină pentru îmbrăcămintea de vară.

Scanned with OKEN Scanner

ALPACA (germ.) s.f. - Aliaj inoxidabil de cupru, nichel şi zinc.

ALTOI (magh.) s.n. - Ramură mică detaşată dintr-o plantă-mamă.

ALTOI (magh.) vb. IV tranz. **1** - A practica altoirea. **2** (fig. fam.) A lovi, a bate.

AMENDA vb. I tranz. - A aplica unei persoane o amendă.

AMENDA (fr.) vb. I tranz. **1** - A aduce amendamente. **2** - A îmbunătăţi unele însuşiri.

ANALOG (fr., lat.) adj. **1** - Care prezintă o analogie; asemănător. **2** - (BIOL.) (Despre organele unor animale) Care au funcţii identice, dar se deosebesc ca structură şi origine.

ANALOG (ngr.) s.n. - Pupitru înalt pe care se ţin cărţile spre a fi citite la oficierea slujbei în biserica ortodoxă.

APORT (fr.) interj. - Strigăt cu care vânătorul îndeamnă câinele să-i aducă vânatul împuşcat sau un obiect.

APORT(fr.) s.n.-Contribuţie a unei persoane sau a unei colectivităţi la o acţiune.

APUS s.n. **1** - Trecerea unui astru sub orizont, asfinţit. **2** - (fig.) Declin, decădere. **3** - Punct cardinal opus răsăritului. **4** - Occident.

APUS adj. - Dispărut pentru totdeauna; trecut.

ARA (fr.) s.m. - Papagal mare din America de Sud.

ARA (lat.) vb. tranz. - A tăia şi a răsturna brazde cu plugul.

ARĂMĂRIE s.f. - Meseria de arămar.

ARĂMĂRIE s.f. - Atelier sau magazin cu obiecte de aramă. Obiecte de aramă.

ARIE (lat.) s.f. - Teren special amenajat pentru treieratul plantelor cultivate.

ARIE (lat., după fr.) s.f. **1** - Măsură pentru suprafeţe. **2** - Zonă de răspândire a unui fenomen.

ARIE (it.) s.f. (muz.) - Compoziţie vocală care face parte dintr-o operă.

ASCENDENT (fr., lat.) adj. - Care urcă sau care se dezvoltă progresiv.

ASCENDENT (fr., lat.) s.n., s.m. şi f. **1** - Rudă în linie dreaptă dintr-o generaţie

Scanned with OKEN Scanner

anterioară. **2** - s.n. - Autoritate morală, influenţă dominantă.

ATLAS (fr.) s.n. - Culegere de hărţi, grafice, planşe, desene.

ATLAS (fr.) s.n. - Prima vertebră cervicală

BAC (fr.) s.n. - Platformă plutitoare care serveşte la transportul oamenilor şi al vehiculelor.

BAC (germ.) - Element al sculelor şi al dispozitivelor de strângere (menghine) cu care se prind piesele în vederea prelucrării lor.

BAIE (sl.) s.f. **1** - Cufundare (a unei părţi) a corpului în apă. **2** - Apă, soluţie în care se îmbăiază cineva.

BAIE (magh.) s.f. (reg.) - Mină (de aur, de cărbuni).

BAN s.m. **1** - Marfă care îndeplineşte rolul de echivalent general cu celelalte mărfuri. **2** - A suta parte dintr-un leu.

BAN s.m. **1** - (Din sec. 10, la slavii de sud) Titlu purtat de unii demnitari. **2** - (În sec. 13-16, în Ungaria) Dregător regal. **3** - (În evul mediu, în Ţara Românească) Reprezentant al Domnului în Oltenia.

BANC (fr.) s.n. **1** - Ridicătură de nisip. **2** - Grup de peşti.

BANC (fr.) s.n. **1** - Masă pe care pot fi montate dispozitive. **2** - Postament. **3** - Banchetă.

BANC (germ.) **1** - Numele unui joc de cărţi. **2** Glumă, anecdotă, minciună.

BANCĂ (fr., germ.) s.f. - Scaun lung.

BANCĂ (fr.) s.f. - Instituţie financiară.

BANDĂ (fr., germ.) s.f. - Fâşie flexibilă din metal, cauciuc, hârtie etc., cu care se leagă.

BANDĂ (fr.) - Grup de oameni asociaţi în vederea unui scop; prieteni, şleahtă, clică.

BAR (fr.) s.m. - Unitate de măsură pentru presiune.

BAR (engl. fr.) - Local public, cabaret.

BAREM (bg.) adv. - Măcar, cel puţin.

Scanned with OKEN Scanner

BAREM (fr.) **1** - Tabel în care sunt prevăzute valorile unor elemente. **2** - Normă.

BARETĂ (fr.) - Bentiţă; plăcuţă dreptunghiulară.
BARETĂ (fr.) (rar) - Căciuliţă de postav sau de catifea.

BILĂ (fr.) s.f. - Lichid secretat de ficat.
BILĂ (fr.) s.f. - Obiect sferic de metal etc.
BILĂ (fr.) s.f. - Piesă tronconică din lemn.

BOB (sl.) s.n., s.m. - Fruct sau sămânţă a unor plante
BOB (fr., germ.) - Sanie de metal.

BOR (fr.) - Element chimic.
BOR (fr.) s.n. - Marginea răsfrântă în afară a unei pălării.

BROASCĂ (lat.) - Batracian: ţestoasă, râioasă.
BROASCĂ s.f. - Mecanism montat la uşi.

BURSĂ (fr.) - Ajutor acordat unui elev sau unui student.
BURSĂ (fr.) s.f. - Formă de piaţă unde se negociază hârtii de valoare.

CAP (lat.) s.n. - Extremitatea superioară a corpului omenesc. Căpătâi. Individ, om. Minte, judecată. Viaţă.
CAP (fr.) s.n. - Proeminenţă a uscatului.

CARIERĂ (fr.) s.f. - Exploatare minieră.
CARIERĂ (fr.) s.f. - Profesiune, ocupaţie.

CASĂ (lat., fr.) s.f. - Clădire cu mai multe încăperi.
CASĂ (it., germ.) s.f. - Dulap din fier în care se ţin bani.

COPCĂ (bg.) - Sistem din metal pentru prinderea a două părţi ale unei confecţii.

Scanned with OKEN Scanner

COPCĂ s.f. - Spărtură făcută în gheaţa unui râu, în pământ, într-o şiră de pale.

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMEN:

1. Formulaţi propoziţii pornind de la următoarele omonime: **alfa, altoi, analog, bancă, barem, casă.**

2. Daţi exemple de alte omonime şi alcătuiţi propoziţii.

3. Precizaţi funcţia sintactică a unor omonime în texte alcătuite.

ANTONIM (fr. anti + gr. onime „nume") s.n. Cuvânt care, considerat în raport cu altul, are un înţeles exact opus.

DICŢIONAR DE ANTONIME Mic dicţionar enciclopedic,

Ed. Enciclopedică Română, Bucureşti, 1972.

ALB (lat.) s.n., s.m., adj. - Culoarea obţinută prin suprapunerea tuturor componentelor spectrului luminii zilei; este culoarea zăpezii, a laptelui.

NEGRU (lat.) s.n., adj. - Culoare a corpurilor care nu reflectă deloc lumina incidentă, absorbind-o în întregime; este culoarea funinginii, a cărbunilor.

BUN (lat.) adj., subst., adv. - Care are însuşiri pozitive. **1** - Care face sau se poartă bine; binevoitor. Care îşi îndeplineşte obligaţiile morale şi sociale legate de o anumită situaţie. Îndatoritor, amabil. **2** - (Despre acţiunile oamenilor) Corect, cuviincios, frumos, milos. **3** - Cuminte, ascultător. **4** - Plăcut, agreabil. **5** - (Despre mâncăruri, băuturi etc.) Gustos, apetisant, ales. **6** - Bogat, abundent, îmbelşugat. **7** - Liniştit, calm, fără griji, fericit. **8** - Apt, potrivit. **9** - (Despre organele corpului sau despre funcţiile lor) Care funcţionează bine, normal.

RĂU (lat.) adj., adv., s.n. **I** - adj. (şi subst.) - Care are însuşiri negative, care face, în mod obişnuit, neajunsuri, neplăceri altora. (substantivizat) - Ceea ce provoacă neajunsuri, necazuri altora. Care denotă, exprimă răutate. **2** - adj. - Care nu convine într-o anumită circumstanţă. **3** - Care este contrar legilor morale. **II** - adj. - Care prezintă defecte.

CORECT (fr., lat.) **1** - Conform regulilor dintr-un domeniu dat; cum trebuie. **2** (Despre oameni) Care are o atitudine, o purtare ireproşabilă; cinstit.

INCORECT (fr. lat.) adj. - Care nu este corect; greşit, eronat, inexact. Necinstit, neonest, înşelător.

DREPT (lat.) adj. prep., s.n. - Care merge de la un punct la altul fără ocol, fără abatere; direct.

Scanned with OKEN Scanner

NEDREPT adj. (şi adv.) - Care nu este conform cu dreptatea; inechitabil, incorect, injust; ilegal.

EFEMER (fr., gr. ephemeros, „care durează o zi") adj., s.f. - De foarte scurtă durată; trecător, vremelnic.

ETERN (it., lat.) adj. (şi adv.) - Care există dintotdeauna; care nu va înceta niciodată să existe; nepieritor, veşnic.

FRIG (lat.) s.n. - Temperatură scăzută a mediului ambiant care dă senzaţia de rece.

CALD (lat.) adj. - Care posedă căldură; a cărui temperatură este superioară celei a mediului ambiant sau a corpului omenesc; care dă senzaţia de căldură.

SUS (lat.) adv. (Indică locul unde se află ceva sau cineva) - Într-un loc mai ridicat sau mai înalt (decât altele); deasupra.

JOS (lat.) adv., adj. - La nivelul pământului sau aproape de pământ; într-un loc mai puţin ridicat (decât altul).

TINEREŢE s.f. - Partea din viaţa omului între copilărie şi maturitate.

BĂTRÂNEŢE s.f. - Stadiu în evoluţia organismelor care apare după maturitate şi se caracterizează prin scăderea treptată a funcţiilor fiziologice; vârstă înaintată a cuiva.

MERGE (lat.) vb. III intranz. - A se mişca dintr-un loc în altul; a se deplasa, a umbla.

STA (lat.) vb. I intranz. - A se opri din mers, a rămâne pe loc.

Absolute: mic - mare; tânăr - bătrân; lumină - întuneric; plin - gol; repede - încet; blând - aspru; scump - ieftin; totdeauna - niciodată

Formate cu prefixe:

ne- : vinovat - nevinovat; onorabil - neonorabil

in- : cult - incult; coerent - incoerent; dependent - independent; adaptat - inadaptat

im- : ponderabil - imponderabil

i- : mobiliza - imobiliza; lizibil - ilizibil; mobil - imobil

a- : poetic - apoetic

des-, dez- : a înnoda - a deznoda; a lega - a dezlega; a articula - a dezarticula; interes-dezinteres; umflat - dezumflat

Scanned with OKEN Scanner

POSIBILE ÎNTREBĂRI LA EXAMENE:

1. Realizaţi propoziţii cu următoarele antonime: **bun / rău; frig / cald; merge / stă;**

2. Daţi exemple de antonime şi alcătuiţi propoziţii cu ele.

3. Sesizaţi în textele date antonime şi realizaţi enunţuri cu acestea.

Formulaţi enunţuri pentru fiecare exerciţiu în care să se ilustreze polisemia cuvântului: **ochi** - organ al văzului, de ciorap, boului; **câmp** - vizual, ogor; **braţ** - organ, macaralei, robotului; **picior** - organ, podului; **gură** - de canal, organ.

Daţi sinonime pentru cuvintele: **pricină** - cauză, motiv; **părere** - idee, opinie, evidenţă, impresie; **vină** - acuză, vinovăţie; **act** - document, acţiune; **persoană** - individ, om, subiect.

Formulaţi enunţuri în care cuvintele de mai jos să facă parte din expresii frazeologice: **cale** - calea-valea, cale întoarsă, i-ai tăiat calea, a luat-o la vale,; **cap** - a- şi bate capul, a bate la cap. Locuţiuni: băiat de bani gata (locuţiune adjectivală_; a fi în afara legilor (locuţiune adjectivală).

Scanned with OKEN Scanner

MORFOLOGIA

Partea gramaticii care studiază regulile modificării şi formării cuvintelor se numeşte **morfologie**.

Sunt zece părţi de vorbire şi anume:

1. Substantivul 2. Articolul 3. Adjectivul 4. Numeralul 5. Pronumele 6. Verbul 7. Adverbul 8. Prepoziţia 9. Conjuncţia 10. Interjecţia

Cuvinte flexibile şi neflexibile

Dintre cele zece părţi de vorbire, primele şase au o parte care rămâne neschimbată, numită **rădăcină**, şi o parte schimbătoare, numită **terminaţie**.

	rădăcină	terminaţii
luptă	lupt	ă
lupte		e
lucrez	lucr	ez
lucrează		ează

Excepţii: unele cuvinte îşi modifică nu numai terminaţia, ci şi rădăcina (masă-mese; văd-vede-vezi).

Cuvântul a cărui formă se schimbă după raportul pe care îl are cu celelalte cuvinte din propoziţie se numeşte cuvânt **flexibil** (schimbător).

Celelalte patru părţi de vorbire au forme neschimbătoare, din care cauză se numesc cuvinte **neflexibile**.

Părţile de vorbire

a) **Flexibile**

1. Substantivul: carte, elev, muzeu.
2. Articolul: **nişte** cărţi, **ale** colegilor.
3. Adjectivul: călătorie **lungă** şi **obositoare**.
4. Pronumele: **El** vorbeşte **despre sine**. **Cine** a venit? **Fiecare** îşi cunoaşte datoria.
5. Numeralul: **cinci, tustrei, câte doi, jumătate, însutit, de opt ori, al doilea.**
6. Verbul: **a lucra, a vedea, a bate, a citi, a urî, a coborî.**

b) **Neflexibile**

7. Adverbul: **acolo, atunci, aşa, degrabă.**
8. Prepoziţia: **prin, spre, sub, de la, de după, de pe lângă.**
9. Conjuncţia: **sau, ori, şi, fiindcă, să, dacă.**

Scanned with OKEN Scanner

10. Interjecţia: **oh! vai! iacă! pleosc! oac!**

Exerciţii:

Subliniaţi **cu o linie** cuvintele flexibile şi **cu două linii** cuvintele neflexibile din următorul text:

a) „Dar nu-mi era somn. M-am lungit pe brânci lângă foc, ascultând somnul târlei şi visele Oltului. O frumuseţe albastră, negrăită, se lăsa din stele pe pământ, se sfâşia în crestele alburii ale munţilor, se muia în cerneala văgăunilor." (G. Galaction)

b) „Când s-au depărtat de-o puşcătură de noi, cei trei câini s-au luat glonţ după ei, da' când a fost la marginea pădurii, dihania cea mare s-a întors ca fulgerul către ei." (I. Agârbiceanu)

Substantivul

Definiţie: partea de vorbire flexibilă care denumeşte obiecte (fiinţe, lucruri, fenomene, acţiuni, stări, însuşiri, relaţii etc.).

1. Felul substantivelor

A. **comune** (denumesc obiecte de acelaşi fel)

a) **simple** (formate dintr-un singur cuvânt):

— bărbat, elev, pădure, drum (fiinţe şi lucruri)

— bunătate, urâţenie, frumuseţe (însuşiri)

— alergare, luptă, muncă (acţiuni)

— bucurie, ură, tristeţe (stări sufleteşti)

— prietenie, colegialitate (relaţii dintre oameni)

b) **compuse**: bunăvoinţă, floarea-soarelui.

B. **proprii** (denumesc anumite obiecte, spre a le deosebi de altele de acelaşi fel)

a) **simple**:

— Maria, Alexandru (nume de persoane)

— Grigorescu, Arghezi (nume de familie)

— Lăbuş, Joiana (nume de animale)

— Siret, Dunărea, România (denumiri geografice)

— Premial, Uzina Tractorul (nume de întreprinderi)

— Baltagul, Luceafărul (nume de opere literare)

— Libertatea, Cotidianul (nume de ziare, reviste)

— Berbecul, Jupiter (nume de corpuri cereşti)

— pastă „Colgate", biscuiţi „Albatros" (nume de produse industriale)

Scanned with OKEN Scanner

b) **compuse**: Scufiţa Roşie, Carul-Mare, Unirea Principatelor, Anul Nou, Ziua Victoriei, Cluj-Napoca, Ştefan cel Mare, Dor- Mărunt

2. Genul substantivelor:

masculin: **un** elev (sg) **doi** elevi (pl)

feminin: **o** elevă (sg) **două** eleve (pl)

neutru: **un** tablou (sg) **două** tablouri (pl)

3. Substantive epicene (au o singură formă pentru a denumi ambele sexe):

- ţânţar, gândac, cărăbuş, greier, vultur, privighetoare, cuc, balenă, potârniche; cunoştinţă, haimana; dar şi custode, ministru pentru masculin

4. Substantivele mobile

Sunt nume de fiinţe care prezintă forme deosebite pentru genul masculin şi feminin. De exemplu:

a) **Masculin**: copil, profesor, vânzător, farmacist, jucător, prieten.

Feminin: copilă, profesoară, vânzătoare, farmacistă, jucătoare, prietenă.

(Procedeul cu ajutorul cărula putem forma substantive feminine din cele masculine sau invers se numeşte **moţiune**.)

b) **Masculin:** băiat, frate, bărbat, moş, cocoş, ţap.

Feminin: fată, soră, femeie, babă, găină, capră.

(Se pot întrebuinţa cuvinte diferite pentru a denumi fiinţe de sex opus.)

Exerciţii:

Subliniaţi cu o linie substantivele epicene şi cu două linii substantivele mobile din următorul text:

„M-a întâmpinat o doamnă între două vârste, cu şorţ albastru închis. Prima sală era pentru şah. Un profesor bătrân se plimba printre jucători. Într-altă sală, impresionant de mare, două profesoare tinere predau cursuri de balet. Fete şi băieţi executau figuri explicate de maestru.

În muzeu, vitrine cu vulturi împăiaţi, veveriţe, privighetori; alături de mica pasăre a paradisului, atrag atenţia." (Al. Sahia)

5. Numărul substantivelor

a) **singular** (care arată un singur lucru sau o singură fiinţă): elev, şcoală, clasă, femeie, om.

b) **plural** (care arată mai multe fiinţe sau lucruri): elevi, şcoli, clase, femei, oameni.

6. Aspecte privind numărul substantivelor

a) substantive **defective de număr** (n-au decât formă de singular sau de plural)

- **numai singular:** Craiova, Dunărea, Cluj, Siret, Iaşi, secară, orz, lapte, sete, linte, cinste, aluminiu, aur, fier, petrol, var, volei.

Scanned with OKEN Scanner

- **numai plural:** Carpaţi, Bucureşti, Galaţi, Bucegi, icre, tărâţe, ochelari, zori, piete, fiare (cătuşe), friguri (febră), câlţi, blugi.

b) substantive **colective** (denumesc o **totalitate** de obiecte, o cantitate)

-1. **au formă de singular şi înţeles de plural**: popor, stol, brădet, tufiş, grup, nisip, prundiş, ceată.

-2. **au formă numai de singular**: tinerime, studenţime, omenire, muncitorime, ţărănime, nobilime, şcolărime.

c) substantive **cu forme multiple de singular sau de plural**

-1. cu **forme multiple de singular**: oaspe-oaspete; pântec- pântece.

-2. cu **forme multiple de plural**:

- cu **acelaşi înţeles**: boli-boale; coli-coale; roţi- roate; vremi-vremuri.

- cu **înţeles diferit**:

cap — capi (de oşti), capete (de animale), capuri (termen geografic);

corn — coarne (de vite), corni (copaci), cornuri (produse de panificaţie).

Atenţie!

La substantivul „boală" (pluralul curent „boli") se admite forma de plural mai veche „boale" în expresia „a băga în boale". Pluralul „roate" este şi el permis în expresiile „a merge ca pe roate", „a pune (cuiva) beţe în roate". „Obicei" are pluralul „obiceiuri", dar varianta „obicele" este tolerată, pentru rimă, în proverbul „Câte bordeie, atâtea obicele".

Exerciţii

1. Subliniaţi cu o linie substantivele la numărul singular şi cu două linii la numărul plural. Analizaţi-le arătând: felul lor (simple sau compuse, comune sau proprii, mobile sau epicene), genul şi numărul.

a) „Sunt treizeci şi doi de ani de când m-am întâlnit întâi cu marele meu învăţător Ion Creangă. Eram un ţânc bălănel, cu capul mare şi cu privirea sfioasă. Şi învăţam la domnu' Trandafir, într-o odaie care mi se părea atunci grozav de mare — pe care mai târziu, cu ani în urmă, am regăsit-o mică, meschină şi întunecoasă. Acolo în bănci lungi, crestate cu cuţitaşele, stăteau îngrămădite toate odraslele gospodarilor din Vatra- Paşcanilor, de la bucherii cei mai neînsemnaţi, până la flăcăuaşii din clasa a cincea." (M. Sadoveanu)

b) „Pe umeri pletele-i curg râu —/ Mlădie ca un spic de grâu,/ Cu şorţul negru prins în brâu/ O pierd din ochi de dragă." (G. Coşbuc)

c) „Din zori şi până-n noapte tot grâul să răsară,/În el să se ascundă porumbii osteniţi,/ Şi când flăcăi şi fete vor secera la vară,/ În valuri mari de aur să-noate rătăciţi!" (V. Alecsandri)

d) „Care cu poveri de muncă/ Vin încet şi scârţâind;/ Turmele s-aud mugind,/ Şi flăcăii vin pe luncă/ Hăulind./ Cu cofiţa pe-ndelete,/ Vin neveste de la râu;/ Şi cu poala prinsă-n brâu/ Vin cântând în stoluri fete/ De la grâu." (G. Coşbuc)

Scanned with OKEN Scanner

7. Declinarea substantivelor

Cazurile = formele pe care le iau substantivele (pronumele, numeralul etc.) pentru a exprima funcţiile lor sintactice în propoziţie.

În limba română substantivul are cinci cazuri: **nominativ**, **acuzativ**, **dativ**, **genitiv** şi **vocativ**.

Articolul şi prepoziţia sunt părţi de vorbire cu rol de **instrumente gramaticale** pentru exprimarea cazurilor.

Totalitatea formelor şi a construcţiilor cazuale ale unui substantiv constituie **declinarea** acelui substantiv.

Declinarea substantivului cu articol hotărât (omul, oamenii, casa, casele) se numeşte **declinare articulată**, iar declinarea fără articol hotărât (om, oameni, casă, case) se numeşte **declinare nearticulată**.

Funcţiile sintactice ale substantivelor

I. Nominativ N

Funcţie sintactică:

1. subiect (cine? ce?)

Elevul conştiincios învaţă întotdeauna. (Cine învaţă?)

2. nume predicativ (ce este? ce devine? ce pare?)

Prietena mea **este Ileana**. (Cine, ce, cum este subiectul?)

3. atribut substantival apoziţional (care?)

Bădiţa **Vasile** este dascăl. (Care?)

II. Acuzativ Ac.

Funcţie sintactică:

1. complement direct (pe cine? ce?)

O suliţă de foc străpunge **perdeaua** de arbori. (Ce străpunge?)

2. complement indirect (despre cine? despre ce? cu cine? cu ce? (la,de) cine (ce)?)

Tăcură, învăluiţi **de umbrele** amurgului. (Învăluiţi de ce?)

3. complement circumstanţial (unde? când? cum?)

În valuri, curge lumina **pe văi**. (Unde curge?)

4. atribut substantival prepoziţional (care? ce fel de?)

Nici o adiere **de vânt** nu se simte. (Ce fel de adiere?)

Scanned with OKEN Scanner

5. nume predicativ (de (din, pentru) ce?, pentru (de la) cine? de unde este S?)

Aşternutul (S) era **de nişte pânză** albă. (Din ce era aşternutul?)

III. Genitiv (G)

Funcţie sintactică:

1. atribut substantival genitival (al (a, ai, ale) cui?)

Azi a sosit o nepoată **a mamei**. (A cui nepoată?)

Veneau spre mine freamătul **copacilor**, mugetul depărtat **al vitelor**, ciripitul **vrăbiilor**. (Al cui freamăt? muget? ciripit?)

2. complement circumstanţial (loc) (unde?)

Sunt folosite prepoziţii sau locuţiuni (asupra, deasupra, (în) contra, împotriva, înaintea, înapoia, de-a lungul, în jurul)

Păsările zburau împotriva **vântului**. (Unde zburau?)

Coborâm de-a lungul **pârâului**. (Unde coborâm?)

3. complement indirect (asupra/împotriva cui?)

Au năvălit asupra **femeilor** şi a **copiilor**. (Asupra cui au năvălit?)

4. nume predicativ

Dar tot meritul este **al poporului** român. (Al cui este?)

IV. Dativ (D)

Funcţie sintactică:

1. complement indirect (cui?)

El trimise o pungă cu bani **argatului**. (Cui trimise?)

V. Vocativ (V)

Cazul chemării, strigării. Fără funcţie sintactică:

Atenţie! Substantivele în vocativ se despart întotdeauna prin virgulă de alte cuvinte sau prin semnul exclamării (când se exprimă o poruncă, un îndemn insistent).

Se folosesc substantivele care denumesc persoane sau animale (personificate) ori elemente ale naturii (personificate).

— Haide, **Irino**, pune mâna pe seceră!

— „Ce te legeni, **codrule**,/ Fără ploaie, fără vânt,/ Cu crengile la pământ?" (M. Eminescu)

— „Sări, **coniţă**, varsă spirtul!" (I.L. Caragiale)

Scanned with OKEN Scanner

Declinarea articulată a substantivelor

Cazul	nr.	masculin	neutru	feminin
N-AC	Sg.	omul,	dealul,	casa;
		fratele,	teatrul,	basmaua;
		codrul,	fluviul,	vulpea;
		fiul,	numele	cîmpia;
G-D	Sg.	omului,	dealului,	casei; *
		fratelui,	teatrului,	basmalei;
		codrului,	fluviului,	vulpii;
		fiului,	numelui,	câmpiei.**

*Singurele substantive care îşi schimbă forma la G-D sunt substantivele feminine, la numărul singular.

Articolul hotărât **-i se adaugă la forma de G-D singular nearticulat: case-casei; vulpi-vulpii.

Cazul	nr.	masculin	neutru	feminin
V	Sg.	omule!		
		fiule!	dealule!	
		codrule!		
N-Ac	Pl.	oameni,	dealuri**le**,	case;
		fraţi,	teatre**le**, basmale**le**;	
		codri,	fluvi**ile**,	vulpile;
		fii,	nume**le**,	câmpi**ile**.

*Substantivele masculine nearticulate, care se scriu la plural cu doi **i**: (nişte) copii, fii, ulii — când sunt articulate, se scriu: **copiii, fiii, uliii** (ultimul **i** este articol).

G-D-V	Pl.	oamen**ilor**,	dealur**ilor**,	case**lor**;
		fraţ**ilor**, teatre**lor**,	basme**lor**;	
		codr**ilor**,	fluvi**ilor**,	vulpi**lor**;
		fi**lor**,	nume**lor**,	câmpi**ilor**;

Declinarea substantivelor cu articol nehotărât

Cazul	Nr	masculin	neutru	feminin
N-Ac	Sg.	**un** om,	**un** deal,	**o** casă;
		un frate,	**un** teatru,	**o** basma;
		un codru,	**un** fluviu,	**o** vulpe;
		un fiu,	**un** nume,	**o** câmpie.

Scanned with OKEN Scanner

Singurele substantive care își schimbă forma la cazurile G-D sunt substantivele feminine, singular. La aceste substantive G-D este indicat și prin forma substantivului și prin forma articolului nehotărât (unei)

G-D	Sg.	**unui** om,	**unui** deal,	**unei** case;
		unui frate,	**unui** teatru,	**unei** basmale;
		unui codru,	**unui** fluviu,	**unei** vulpi ;
		unui fiu,	**unui** nume,	**unei** câmpii.
V		**omule!**	**dealule!**	**vulpe!**
		frate!	fluviule!	câmpie!
		codrule!		
		fiule!		

Multe substantive nu au forme specifice pentru vocativ; în acest caz se folosește forma de N pentru a exprima o chemare: **frate!, tată!, mamă!**

N-Ac	Pl.	**niște** oameni	**niște** dealuri	**niște** case
		niște frați,	**niște** teatre,	**niște** basmale;
		niște codri,	**niște** fluvii,	**niște** vulpi;
		niște fii,	**niște** nume,	**niște** câmpii.

La substantivele masculine și neutre, la singular și plural, precum și la pluralul substantivelor feminine, G-D este indicat **numai prin formele articolului**: **-lui, -lor; unui, unor.**

G-D	Pl.	**unor** oameni,	**unor** dealuri,	**unor** case;
		unor frați,	**unor** teatre,	**unor** basmale;
		unor codri,	**unor** fluvii,	**unor** vulpi;
		unor fii,	**unor** nume,	**unor** câmpii.

La masculin și la feminin plural se folosesc forme ale vocativului terminate în **lor**, identice cu ale G-D plural articulat: **fraților! fiilor!** etc.

V	Pl.	**fiilor!**	**dealurilor!**	**vulpi!**
		frații!	fluviilor!	câmpii!/câmpiilor!
		codrilor!		case!/caselor!
		oamenilor!		basmale!/basmalelor!

Scanned with OKEN Scanner

Mijlocul sigur de verificare îl constituie faptul că substantivele la V reprezintă persoana a II-a (tu, voi) căreia i se adresează vorbitorul; pe când la celelalte cazuri, substantivele reprezintă persoana a III-a (el, ea, ei, ele).

Declinarea substantivelor proprii

Cazul	masculin	feminin	cu forme de masculin	cu forme de feminin
N (cine? ce?)	Ion	Maria	Siretul	Bistriţa.
A (pe cine? ce?)	(pe) Ion	(pe) Maria	Siretul	Bistriţa.
G (al (a, ai, ale) cui?)	lui Ion	Mariei	Siretului	Bistriţei.
D (cui?)	lui Ion	Mariei	Siretului	Bistriţei.
V	Ioane! Ion!	Mario! Maria! Marie!	Siretule! (personificat)	Bistriţă! (personificată)

***Atenţie!** Substantivele proprii masculine, precum şi cele feminine terminate în consoană, sau numele împrumutate din alte limbi, primesc articolul **lui** înaintea substantivului: **lui** Ion, **lui** Carmen, **lui** Irinel, **lui** Jeni. În mod obişnuit, numele de persoane de genul feminin, primesc articol hotărât la sfârşit: Mariei, Ilincăi, Floricăi.

Declinarea substantivelor proprii nume geografice compuse

a) Două substantive în acelaşi caz

caz: N-Ac: Târgu-Neamţ

caz: G-D: Târgu-Neamţului

b) Două substantive, al doilea în genitiv

caz: N-Ac: Vatra-Dornei

caz: G-D: Vetrei-Dornei

c) Două substantive legate prin prepoziţie

caz: N-Ac: Baia-de-Criş

caz: G-D: Băii-de-Criş

d) Un substantiv şi un adjectiv

caz: N-Ac: Valea Mare

caz: G-D: Văii Mari

Scanned with OKEN Scanner

8. Ortografia substantivelor (simple şi compuse)

I. Se scriu cu majusculă:

1. Substantivele proprii simple ce denumesc persoane, animale, localităţi, ape, munţi, întreprinderi, ziare, titlurile operelor literare: **Ion, Maria, Tudor, Vasile Georgescu, Joiana, Murgu, Iaşi, Dunărea, Carpaţii, Libertatea, Cotidianul, Electronica, „Ion", „Baltagul".**

2. Numele de persoane se reproduc aşa cum sunt scrise de purtătorii lor: **Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Alfred de Musset, La Fontaine, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare.**

3. Numele corpurilor cereşti: **Soarele, Luna, Pământul, Jupiter, Uranus, Neptun.**

4. Denumirile evenimentelor (de excepţie) calendaristice: **Renaşterea, Unirea Principatelor, 24 Ianuarie, Anul Nou, Ziua Victoriei.**

5. Denumirile organizaţiilor de stat şi politice naţionale şi internaţionale, ale întreprinderilor şi instituţiilor: **Parlamentul României, Organizaţia Naţiunilor Unite, Facultatea de Limba şi Literatura Română, Liceul de Electronică Industrială.**

6. Cuvintele iniţiale ale formulelor de politeţe: **Domnia sa, Excelenţa sa.**

7. Numele ordinelor şi medaliilor de stat: **Medalia Muncii, Meritul Cultural.**

8. Numele punctelor cardinale, când au sensul „ţinuturile din apus, din răsărit" etc; sau care constituie al doilea termen al unui toponim compus: **Apusul, Răsăritul, Ploieşti- Sud, Tecuci-Nord, Timişoara-Vest** etc.

9. Termeni precum: „baltă", „bulevard", „deal", „lac", „mare", „pas", „piaţă", „stradă", „vârf" — fac parte din denumire şi deci se scriu cu literă mare: **Vârful cu Dor, Piaţa Operei, Marea Roşie, Strada 12 Aprilie, Cândeşti-Deal.**

10. Numele produselor industriale: „Gloria" (radio), „Miraj" (cremă, săpun), **„Cristal"** (pastă de dinţi).

II. Se scriu cu iniţială mică:

1. Numele punctelor cardinale: **sud, nord, orient, occident, miazăzi.**

2. Numele de popoare: **român, italian, francez, bulgar, american.**

3. Numele zilelor săptămânii şi al lunilor: **luni, marţi, joi, vineri, ianuarie, martie, iulie.**

4. Numele obiectelor de învăţământ: **română, matematică, fizică, chimie, biologie.**

5. Denumirile funcţiilor de stat, politice şi militare: **primar, senator, preşedinte, ministru.**

6. Denumirile serviciilor, secţiilor: **secretariat, contabilitate, direcţie.**

7. Numele unor obiecte denumite după oraşul sau ţara de origine: **olandă, americă, astrahan.**

Scanned with OKEN Scanner

III. Se scriu într-un cuvânt:

1. Substantivele comune compuse formate din cuvinte întregi, existente şi independent în limbă, care prezintă un grad avansat de unitate: **untdelemn, primăvară, bunăstare, bunăvoie, miazăzi.**

2. Substantivele compuse din două substantive unite prin vocala de legătură **o**: **dacoromân, istroromân, macedoromân.**

3. Substantivele proprii compuse cu un grad avansat de unitate semantică: **Câmpulung, Sândominic, Sânandrei** etc.

4. Substantivele compuse din abrevieri: **pal** (plăci aglomerate), **Rompres**.

IV. Se scriu cu liniuţă de unire (cratimă):

1. Numele de personaje din basme şi povestiri: **Făt-Frumos, Harap-Alb, Sfarmă-Piatră, Zâna-Zânelor, Voinic-de-Plumb.**

2. Numele personalităţilor istorice şi literare, formate din nume propriu de persoană şi dintr-un substantiv comun care arată **rangul, gradul, funcţia: Verde-Împărat, Sinan-Paşa, Mihnea-Vodă cel Rău, Mihai-Voievod Viteazul.**

3. Numele proprii geografice de felul: **Bistriţa-Năsăud, Cluj-Napoca, Popeşti-Leordeni, Baia-Sprie; Broşteni-Deal, Domneşti-Sat, Lehliu-Gară,** la care substantivul comun este adăugat în scop de identificare.

4. Substantivele cu formă de N-Ac, al căror prim termen se modifică în flexiune: **câine-lup (câinele-lup), redactor-şef (redactorului-şef), zi-muncă (zile-muncă).**

5. Substantivele neologice compuse cu numeralul **prim: prim-ministru, viceprim-ministru, prim-vicepreşedinte-ministru.**

6. Substantivele precedate sau urmate de un adjectiv, al căror prim termen se modifică în flexiune: **bună-credinţă (bunei-credinţe), rea-voinţă, bună-cuviinţă.**

7. Compusele dintr-un substantiv în N şi un substantiv în G, sau compusele cu două substantive legate prin prepoziţie: **floarea- soarelui, ochiul-boului, cal-de-mare, ciuboţica-cucului.**

8. Compusele cu prepoziţia **după: după-masă, după-prânz.**

9. Compusele din verbe însoţite de substantive sau de pronume, având aspectul unor scurte propoziţii: **zgârie- brânză, nu-mă-uita, du-te-vino, pierde-vară, gură- cască, papă-lapte, zgârie-nori.**

9. Locuţiuni substantivale

Grupurile de cuvinte care au înţelesul unui substantiv. Ele provin din locuţiuni verbale, prin substantivarea verbului la infinitivul lung. Pot avea forme pentru singular şi plural, articulate sau nearticulate, se pot declina, dar nu se pot analiza separat.

Scanned with OKEN Scanner

Locuţiuni verbale	Locuţiuni substantivale	Sensul locuţiunii
a aduce aminte	aducere-aminte	amintire
a-i părea rău	părere de rău	căinţă, regret
a băga de seamă	băgare de seamă	atenţie, grijă
a ţine minte	ţinere de minte	memorie
a lua aminte	luare-aminte	atenţie, grijă

Exemple:

„Şi **păreri de rău** trecute/ Cad pe inima-i trudită" (G. Topîrceanu)

El asculta cu mare **luare-aminte**.

„M-or troieni cu drag **aduceri-aminte**". (M. Eminescu)

Model de analiză:

El asculta **cu** mare **luare-aminte**.

Morfologic: locuţiune substantivală (atenţie, grijă); feminin, singular, nearticulată, Ac;

Sintactic: complement circumstanţial de mod (Cum asculta?)

*Atenţie! Analiza completă a substantivului se face astfel: 1. substantiv sau locuţiune substantivală; 2. simplu sau compus; 3. comun sau propriu; 4. genul; 5. numărul; 6. cazul; 7. articulat sau nearticulat; 8. funcţia sintactică; 9. valoarea stilistică.

Model de analiză:

„Harap-Alb îşi aduce atunci aminte de aripa cea de furnică, o scoate de unde-o avea strânsă (...) şi-i dă foc cu o bucăţică de iască aprinsă. Şi atunci minune mare! Numai ce încep a curge furnicile cu droaia, (...) câtă frunză şi iarbă." (Ion Creangă)

— **Harap-Alb** = substantiv propriu, compus, format prin alăturare, genul masculin, numărul singular, cazul N, funcţia de subiect.

— **de aripa** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât **a**, cazul Ac cu prepoziţie, funcţia sintactică de complement indirect.

— **de furnică** = substantiv comun, simplu, genul feminin, epicen, numărul singular, nearticulat, cazul Ac cu prepoziţie, funcţia sintactică de atribut substantival prepoziţional.

— **foc** = substantiv comun, simplu, genul neutru, numărul singular, inclus în locuţiunea verbală „şi-i dă foc", cazul Ac, funcţia de complement direct.

— **cu o bucăţică** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, însoţit de articolul nehotărât **o**, cazul Ac cu prepoziţia simplă **cu**, funcţia sintactică de complement instrumental.

— **de iască** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, defectiv

Scanned with OKEN Scanner

de plural, nearticulat, cazul Ac cu prepoziţie, funcţia sintactică de atribut substantival prepoziţional.

— **minune** = substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, nearticulat, cazul N, funcţia sintactică de nume predicativ (**a fost** (subînţeles) **minune**).

— **furnicile** = substantiv comun, simplu, epicen, genul feminin, numărul plural, cazul N, articulat cu articolul hotărât **le**, funcţia sintactică de subiect.

— **cu droaia** = substantiv comun, simplu, colectiv, genul feminin, numărul singular, articulat cu articolul hotărât **a**, cazul Ac cu prepoziţie, funcţia sintactică de complement sociativ.

— **câtă frunză şi iarbă** = locuţiune adjectivală sens: multe (furnici) în cadrul căreia există două substantive nearticulate comune, simple, genul feminin, numărul singular, cazul N, funcţia sintactică de element predicativ suplimentar.

10. Valoarea stilistică a substantivului

Cele mai obişnuite figuri de stil realizate cu ajutorul substantivelor sunt: **epitetul**, **comparaţia**, **metafora** şi **personificarea**.

a) Epitetul

Substantivul cu valoare stilistică de epitet poate denumi: metale (aur, argint), pietre preţioase (smarald), culori (frunze **de aramă**, raze **de aur**). Sunt **epitete metaforice**, foarte expresive, deoarece provin din comparaţii (raze ca de aur, frunze ca de aramă):

Exemplu:

„De treci **codri de aramă**, de departe vezi albind/ Ş-auzi mândra glăsuire a **pădurii de argint**". (M. Eminescu)

b) Comparaţia

Substantivul cu valoare stilistică de comparaţie poate însoţi un alt substantiv, un adjectiv, un verb sau un adverb şi poate avea funcţia sintactică de atribut, complement (al unui adjectiv, verb, adverb) sau de nume predicativ.

Legătura dintre cei doi termeni se face prin adverbe de comparaţie (**ca**, **decât**, **cât**, **asemenea**) sau prin verbe copulative (norii *par* **palate**).

Exemplu:

„Trecut-au anii **ca nori lungi** pe şesuri". (M. Eminescu)

„În veşmânt de catifele, un bondar rotund în pântec/ Somnoros pe nas **ca popii glăsuieşte**-ncet un cântec". (M. Eminescu)

c) Personificarea

Personificarea se realizează atribuind unui obiect însuşiri sau acţiuni omeneşti. Ea se poate realiza prin folosirea substantivelor în cazul vocativ.

Exemplu:

„Să fac, o, **suflet**, ca din nou să tremuri/ Cu mâna mea în van pe liră lunec". (M. Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

d) Metafora

Ca figură de stil, metafora este rezultatul exprimat al unei comparaţii. Se înlătură termenul de comparat şi elementul de legătură (adverb de comparaţie sau verb copulativ) realizându-se astfel şi inversarea raportului sintactic (substantivul cu valoare stilistică de metaforă capătă o forţă expresivă mult mai mare).

De exemplu: **norii ca jăraticul** (comparaţie cu funcţie de atribut) devine **jăraticul norilor** (metaforă). Forţa expresivă a crescut.

Exemplu:

„S-a ivit pe culme **Toamna/ Zâna melopeelor,/ Spaima florilor şi Doamna/ cucurbitaceelor**". (G. Topîrceanu)

„**Izvoare zdrumicate** (...)/ Ele sar în **bulgări fluizi** peste prundul din răstoace,/ **În cuibar** rotind **de ape**, peste care luna zace". (M. Eminescu)

Model de comentariu (pentru metaforă):

În poezia „Călin (File din poveste)", M. Eminescu sugerează, prin fericite îmbinări de cuvinte, că natura este bogată şi impresionează prin unicitate, prin frumuseţe şi prospeţime. E o natură paradisiacă, sărbătorească. Şi dacă cele mai multe epitete impresionează prin frumuseţe („**mândra** glăsuire", „văzduhul **tămâiet**", „râuri **sclipitoare**"), metaforele uimesc: Izvoarele, când coboară în „ropot **dulce**": „Ele sar în **bulgări fluizi** peste prundul din răstoace,/ În **cuibar** rotind **de ape**, peste care luna zace".

Deci poetul „vede" cum apa curge în rotocoale, ca nişte „bulgări fluizi", şi ei curgători, iar „cuibar de ape" (metaforă) e foarte plastic zis şi foarte frumos. Având substantivul la plural („ape"), imaginea capătă şi tremurul de furnicar al undelor. „Peste care luna **zace**" (personificare) e o imagine de completare, din cele mai familiare poetului, care dă tabloului un punct de răcoare în mişcarea cuibului de ape, iar inversiunea folosită, cu verbul la sfârşit („zace"), dă versului o putere absentă din construcţia directă.

Aşadar, Eminescu posedă meşteşugul de a da cuvintelor relief, culoare, duritate sau însufleţire.

Exerciţii

1. Faceţi analiza completă a cuvintelor (substantivelor) subliniate din următorul text:

„Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri
Şi niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mişcară
Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri

Scanned with OKEN Scanner

Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nţelese, pline de-nţelesuri
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri,
O, ceas al tainei, asfinţit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieţii,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mâna mea în van pe liră lunec". (M. Eminescu: „Trecut-au anii")

2. Faceţi comentariul **principalelor figuri de stil** din aceste trei strofe.

Model de comentariu

„Trecut-au **anii ca nori lungi** pe şesuri", primul vers al poeziei conţine o comparaţie inedită, prin asocierea termenilor „ani"-„nori", în care al doilea termen („nori") creează o imagine vizuală foarte expresivă, sugerând efemeritatea clipei. Abundenţa vocalei semiînchise „u", în alăturare cu unele consoane lichide, dă şi senzaţia de curgere.

„Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri,/ Ce fruntea-mi de copil o-nseninară" este o personificare (metaforică) dezvoltată foarte sugestiv: în primul rând datorită amplorii ei, apoi datorită paralelei care se creează între substantivul „nori", din primul vers, şi verbul „înseninară" — nucleul acestei personificări.

În „**Cu**-a tale **umbre** azi **în van** mă-mpresuri,/ O, **ceas al tainei, asfinţit de sară**", poetul creează o tulburătoare metaforă, în care desluşim senzaţia de sufocare, amplificată din nou de prezenţa vocalei „u" (**cu**, **umbre**, mă-mpresuri) între consoane vibrante, de această dată.

Prin folosirea unui substantiv în vocativ („o, suflet") şi prin simpla adresare, Eminescu creează o personificare, în a cărei structură desluşim o notă elegiacă pronunţată.

Poetul îşi exprimă, în structurile acestor strofe, regretul pentru anii din viaţă pe care i-a lăsat în urma sa şi care nu se mai pot întoarce; concepţia sa despre lume s-a schimbat, şi viziunea lui asupra vieţii nu mai este nici ea aceeaşi, deci ceea ce el găsea în trecut încântător, nu mai are astăzi aceeaşi valoare.

Articolul

Este singura parte de vorbire flexibilă care nu are un înţeles de sine stătător şi nu poate îndeplini funcţia de parte de propoziţie. El însoţeşte substantivul şi alte părţi de vorbire care se declină (pronume, adjectiv, numeral) având rolul de a arăta în ce măsură un obiect este cunoscut vorbitorilor.

Scanned with OKEN Scanner

I. **După sens**, articolul poate fi:

1. Articol **hotărât**:

a) Articol **hotărât propriu-zis**: **-l, -le, -a, -lui, -i, -lor** (fetiţa)

b) Articol **posesiv (genitival)**: **al, a, ai, ale** (al fetiţei)

c) Articol **demonstrativ (adjectival)**: **cel, cea, cei, cele** (cea harnică)

2. Articol **nehotărât**: **un, o, unui, unei, nişte, unor** (o fetiţă)

II. **După poziţie**, articolul poate fi:

3. Articol **enclitic** (articolul hotărât propriu-zis) (postpus): fetiţa

4. Articol **proclitic**:

a) articolul posesiv (genitival)

b) articolul demonstrativ (adjectival)

c) articolul nehotărât

1. Articolul hotărât propriu-zis (enclitic)

Se alipeşte, de obicei, la sfârşitul substantivului. El are un rol important în declinarea articulată a substantivelor: face posibilă deosebirea dintre cazurile N-Ac şi G-D. De exemplu:

sg.:	N-Ac	m., n.	**-l, -le**	elevul, muntele, tocul;
		f.	**-a**	eleva
	G-D	m., n.	**-lui**:	elevului, muntelui, tocului
		f.	**-i**	elevei
pl.:	N-Ac	m.	**-i**	elevii, munţii
		f., n.	**-le**	tocurile, elevele
	G-D	m., f.,n	**-lor**	elevilor, munţilor, elevelor, tocurilor

Atenţie:

Articolul hotărât **are genul, numărul şi cazul substantivului pe care îl însoţeşte.**

Articolul hotărât propriu-zis poate fi **proclitic** (cuvânt de sine stătător) **la G-D** în următoarele situaţii:

a) când însoţeşte nume de persoane: **lui Ion, lui Carmen, lui Jeni;**

b) înaintea substantivelor „moş", „nene", „bade", urmate de un nume propriu: **lui moş Ion, lui Badea Gheorghe;**

c) înaintea substantivului „vodă": **lui vodă;**

d) înaintea substantivelor care denumesc lunile anului: zilele **lui ianuarie;**

e) înaintea unor substantive nearticulate: **lui frate-meu.**

Scanned with OKEN Scanner

2. Articolul nehotărât (proclitic)

Însoţeşte substantivul în declinarea fără articol hotărât, ajutându-ne să deosebim numărul sau cazurile substantivului. În analiza gramaticală, articolul nehotărât (care se aşează **înaintea** substantivelor) trebuie luat împreună cu substantivul pe care îl însoţeşte.

sg.	N-Ac	m., n.:	**un** elev, **un** stilou	**un**
		f.:	**o** floare	**o**
	G-D	m., n.:	**unui** elev, **unui** stilou unui	**unui**
		f.:	unei flori	**unei**
pl.	N-Ac	m., n.:	**nişte** elevi, **nişte** stilouri	**nişte**
		f.:	**nişte** flori	**nişte**
	G-D	m., f.:	**unor** elevi, **unor** flori	**unor**
		n.:	**unor** stilouri	**unor**

3. Articolul posesiv (genitival)

Este proclitic (**al** colegului, **al** lui, **al** său, **al** doilea). El însoţeşte **un substantiv** ori **un pronume** la G sau intră în componenţa **pronumelor posesive** şi a **numeralelor ordinale**. Articolul posesiv reprezintă o singură parte de vorbire, formele lui fiind:

sg. m., f., n.: **al, a**	pl. m., f., n.: **ai, ale**
sg. m., f.: **al** meu, **a** mea	pl. m., f.: **ai** mei, **ale** mele

Articolul posesiv, care precedă un substantiv sau un pronume cu funcţia de atribut, se acordă în gen şi număr cu substantivul determinat. De exemplu:

O carte **a** lui Ion	nişte *cărţi* **ale** lui Ion.
O carte **a** colegului meu	nişte *cărţi* **ale** colegului meu.
O carte **a** colegilor mei	nişte *cărţi* **ale** colegilor mei.

Declinarea articolului posesiv

sg.:	m., n., f.:	N-Ac:	**al, a**
		G-D:	—
pl.:	m., n.:	N-Ac:	**ai**
		G-D:	**alor**
	f.:	N-Ac:	**ale**
		G-D:	**alor**

Scanned with OKEN Scanner

Exemple:

1. *Viitorul* (s.n.) este **al oamenilor** harnici.
2. *Şcoala* (s. fem) este **a oamenilor** harnici.
3. Am trimis o scrisoare **alor mei**.
4. Bucuria **alor mei** e mare când mă întorc acasă.

4. Articolul demonstrativ (adjectival)

Însoţeşte un **adjectiv** sau un **numeral**, făcând legătura între aceste părţi de vorbire şi substantivul pe care îl determină. De exemplu: drumeţii **cei doi**, trandafirul **cel alb**, locul **cel dintâi**. Articolul demonstrativ ajută la formarea numelor proprii masculine (Ştefan **cel** Mare) şi a gradului superlativ al adjectivelor sau adverbelor (**cel** mai harnic, **cel** mai uşor); nu are singur înţeles, nu poate fi parte de propoziţie, iar în analiza gramaticală se ia împreună cu partea de vorbire pe care o însoţeşte.

sg.	m.	N-Ac:	**cel** harnic
		G-D:	**celui** harnic
	f.	N-Ac:	**cea** frumoasă
		G-D:	**celei** frumoase
pl.	m.	N-Ac:	**cei** harnici
	f., n.	N-Ac:	**cele** frumoase
	m.	G-D:	**celor** harnici
	f.	G-D:	**celor** frumoase

Exerciţii

1. Găsiţi adjectivele cele mai potrivite precedate de articolul demonstrativ (adjectival), la următoarele substantive: **luptă, victorie, întrecere, alegere.**

2. Construiţi câte două propoziţii în care să se afle: un substantiv la genitiv, un pronume la genitiv, un adjectiv pronominal posesiv, un numeral, toate însoţite de articolul posesiv **al, ai**.

3. Analizaţi articolele din următorul text: „Asta-i fata moşneagului cea cuminte, îi răspunse moş Costache, făcând aluzie la o veche cunoştinţă a Vioricăi, din cel dintâi basm al nopţilor copilăriei". (M. Sadoveanu)

Scanned with OKEN Scanner

Adjectivul

Este partea de vorbire flexibilă care exprimă o calitate a unui obiect şi se acordă cu substantivul determinat.

Exemple: (o) zi **frumoasă** — (nişte) zile **frumoase**

(un) cuvânt **înţelept** — (nişte) cuvinte **înţelepte**

(un) băiat **isteţ** — (nişte) băieţi **isteţi**

Locuţiunile adjectivale

Sunt un grup de două sau mai multe cuvinte care prezintă o unitate de sens şi care au împreună valoarea unui adjectiv.

Exemple: om **cu judecată** = chibzuit; scriitor **de geniu** = genial; om **cu stare** = înstărit, bogat; lucru **de căpetenie** = principal, important; om **de nimic** = netrebnic, josnic; om **de treabă** = bun, cinstit; zare **de foc** = roşie; bătaie **în lege** = adevărată; drum **cu bolovani** = greu; dragoste **de fiu** = filială.

Locuţiunile adjectivale se comportă ca adjectivele: pot avea grade de comparaţie (un om **foarte** de treabă) şi pot fi însoţite de articolul demonstrativ (adjectival): omul **cel** de treabă, omul **cel** cu judecată.

Adjectivele pot fi:

1. **variabile**

a) cu **două terminaţii**: **frumos, bun, negru, greu, lung, alb, roşu** (elev **bun**, elevi **buni**, elevă **bună**, eleve **bune**)

b) cu **o singură terminaţie**: **dulce, limpede, mare, verde, subţire, rece** (pară **dulce**, pepene **dulce**)

2. **invariabile:**

alevea, gata, cumsecade, ferice, atroce, asemenea, aşa, motrice, bej, gri, kaki, maro, sadea, doldora (om/oameni/femeie/femei **cumsecade, ferice**)

3. **simple** (după numărul cuvintelor prin care sunt exprimate):

bun, rău, harnic, cald, isteţ, leneş, frumos

4. **compuse** (după numărul cuvintelor prin care sunt exprimate):

- prin **contopirea** elementelor: **cumsecade** (din cum se cade), **atotştiutor** (din a tot ştiutor), **atotputernic** (din a tot puternic)

- prin **alăturarea** elementelor componente): **alb-argintiu, galben-auriu, tehnico-ştiinţific, social-politic**,

Exemple: carte tehnico-ştiinţifică, cărţi tehnico- ştiinţifice.

Scanned with OKEN Scanner

Gradele de comparaţie ale adjectivelor

I. **Pozitiv:** mare, fin, frumos, înalt (grădină **mare**, grădina **cea mare**, grădinile **cele mari)**

II. **Comparativ:**

1. **de superioritate: mai** limpede **(decât, ca, faţă de, în comparaţie cu)**

2. **de egalitate: la fel (tot aşa, tot atât) de** limpede

3. **de inferioritate: mai puţin** limpede

III. **Superlativ:**

1. **relativ:** **cel mai** limpede (*de superioritate);*

cel mai puţin limpede (*de inferioritate)*

2. **absolut:**

a.-(adverbe): **foarte** limpede, **tare** limpede

b.-(adverbe sau locuţiuni adverbiale.): **extraordinar, grozav, minunat, neînchipuit, namaipomenit, din cale afară de** limpede

c.- (expresii diferite): **foc de** frumos, frumos **nevoie mare**

d.- (repetarea adjectivului): o apă **limpede, limpede**, o pădure **mare, mare**

Nu au grade de comparaţie următoarele adjective:

complet, egal, întreg, mort, viu, unic, perfect, principal, strămoşesc, muncitoresc, major, minor, inferior, superior, interior, exterior, posterior, anterior, optim, minim, suprem, oral, maritim, substanţial, veşnic, capital, absolut, definitiv, deplin, desăvârşit, enorm, fundamental, general, maxim, secundar

Acordul adjectivului cu substantivul *se realizează în gen, număr şi caz.*

Model de analiză a adjectivului:

„Se spune[1]/ că în Eminescu, natura crease *pe* ***cel mai mare*** liric ***modern***[2]**/** şi că, ***geloasă*** *pe* ***propria***-i operă, i-a plăcut[3]**/** să sfărâme de timpuriu ***minunata*** oglindă[4]**/** în care s-a răsfrânt atât de încântător[5]**/**".

— **cel mai mare** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil, cu o singură terminaţie, gen masculin, numărul singular, cazul Ac (acordat cu substantivul „liric"), gradul superlativ relativ de superioritate.

— **modern** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil, cu două terminaţii, genul masculin, numărul singular, cazul Ac (acordat cu substantivul „liric"), gradul pozitiv.

— **geloasă** = atribut adjectival, cu nuanţă cauzală, exprimat prin adjectiv variabil cu două terminaţii, genul feminin, numărul singular, caz N, gradul pozitiv.

— **propria** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil cu două terminaţii, gen feminin, numărul singular, cazul Ac (se acordă cu substantivul „pe operă"), gradul pozitiv.

Scanned with OKEN Scanner

— **minunata** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv simplu, variabil, cu două terminaţii, genul feminin, numărul singular, cazul Ac (acordat cu substantivul „oglindă"), gradul pozitiv (sens de superlativ).

Funcţiile sintactice ale adjectivului sunt:

1. **atribut adjectival** — **adjectivul** în relaţie cu **substantivul** (ex: ...**cel mai mare** liric **modern**...)

2. **nume predicativ** — când **adjectivul** este în relaţie cu **subiectul**, prin verbul de legătură (ex: Omul **nu e** niciodată **bătrân**, când e vorba de învăţătură, Merele **erau rotunde şi proaspete**)

3. **complement (circumstanţial de timp):** „**De mic** eu te ştiam pe tine... (M. Eminescu)

Schimbarea valorii gramaticale a adjectivului

1. Omul **leneş** aleargă mai mult = **adjectiv**

   Leneşul mai mult aleargă = **substantiv**

   Adjectivele devenite substantive se comportă ca orice substantiv.

2. Omul **slab** înaintează greu = **adjectiv**

   Ea muri chirăind **slab** de tot = **adverb**

Ortografia adjectivelor

a) Adjectivul care stă după substantivul determinat este **întotdeauna nearticulat** enclitic: prietenul (cel) **bun**, un prieten **bun**

b) Când adjectivul se află înaintea substantivului, el poate fi articulat enclitic sau nearticulat: **bunului** prieten, unui **bun** prieten

c) Adjectivele terminate la masculin singular nearticulat în **-iu (cenuşiu, argintiu, zglobiu, arămiu, castaniu, vişiniu)** se scriu la plural nearticulat cu doi **i**, iar la plural articulat cu trei **i**:

N-Ac sg.	N-Ac pl.	Plural articulat
i din rădăcină	este semnul pluralului	**i** articol hotărât
(un) copil **zglobiu**	(nişte) copii zglobi**i**	zglobi**ii** copii;
(un) copac **argintiu**	(nişte) copaci arginti**i**	arginti**ii** copaci;

d) Se scriu cu cratimă:

- **franco-italian, româno-bulgar** (cele două adjective indică originea etnică)
- **nord-american, sud-american** (numele unui punct cardinal + originea etnică)
- **aşa-zis, înainte-mergător, sus-numit** (compuse din adverb + adjectiv).

Scanned with OKEN Scanner

Valoarea stilistică a adjectivului

Adjectivul, ca mijloc de exprimare artistică, este folosit de obicei în descrieri. El poate avea **rol de epitet** al substantivului şi al verbului. Epitetele prin care se atribuie fenomenelor însuşiri omeneşti au o valoare stilistică mai bogată, deoarece ele contribuie şi la **personificarea** obiectelor; în interiorul unor **comparaţii** sau **metafore** descoperim deseori epitete care au rolul de a nuanţa mai pregnant stări, trăiri, acţiuni.

Pentru exemplificare vom lua un fragment din poemul eroic al lui V. Alecsandri **„Dan, căpitan de plai"**:

„Bătrânul Dan trăieşte ca şoimul **singuratic**	epitet + comparaţie
În peşteră de stâncă, pe-un munte **păduratic**	
.....	
Vechi pustnic, rămas *singur* din timpul său afară,	adjectiv > adverb
Ca pe un gol de munte o stâncă **solitară**,	comparaţie + epitet
Dincolo de morminte el ***trist*** acum priveşte	adjectiv > adverb
O **tainică** fantasmă ce-n zare s-adânceşte,	metaforă+repetiţi+epitet
Fantasma **drăgălaşă** a **verdei tinereţi**	
Ce fuge de răsuflul **geroasei bătrâneţi**.	personificare+epitet
Şi zice: "**Timpul rece** apasă-umărul meu	epitet
Şi cât m-afund în zile, tot simt că e mai greu!	
O! lege-a nimicirei, o! **lege nemiloasă!**	epitet
Când, când s-a toci oare a vremei **lungă coasă!**"	metaforă+repetiţie
Apoi el pleacă fruntea şi cade în visare,	personificare+comparaţie+
Iar **munţii**, **albi** ca dânsul, **se-nclină**-n depărtare"	+epitet

Observăm că poemul **„Dan, căpitan de plai"** este realizat cu mijloacele cele mari ale artei, judecând după prezenţa, în fragmentul de mai sus, a unor epitete, comparaţii, metafore, personificări, repetiţii; V. Alecsandri creează un erou miraculos de puternic în luptă, care-i îngrozeşte pe duşmani: Dan. Autorul realizează un **portret complex**, fizic şi moral, acestui personaj, devenit simbol al vitejiei poporului român în lupta pentru libertate şi independenţă, pentru păstrarea specificului strămoşesc.

Să urmărim acum **varietatea de procedee artistice** (directe şi indirecte) de care se slujeşte V. Alecsandri, pentru a realiza portretul eroului său, Dan, observând rolul important jucat de adjective.

În prima secvenţă, autorul prezintă **aspectul exterior** al personajului său şi mediul în care vieţuieşte: **„Bătrânul** Dan trăieşte ca şoimul **singuratic**", „pe-un munte **păduratic**"; cele trei epitete ale substantivului, exprimate prin adjective + variabile cu două

Scanned with OKEN Scanner

terminații, exprimă însușiri, anticipând, în cadrul comparației „ca șoimul singuratic", trăsătura morală cea mai de seamă a eroului: curajul (prin referirea la „șoim"). Ideea de singurătate a lui Dan e reluată în versul următor („**Vechi** pustnic...") prin schimbarea valorii gramaticale a unui adjectiv în adverb („rămas **singur**"); comparația („Ca pe un gol de munte o stâncă **solitară**"), în cadrul căreia remarcăm epitetul „solitară", în fericită îmbinare cu substantivul „stâncă", nuanțează ideea de solitudine a unui brav erou, mai ales prin marea lui putere de sugestie.

Bătrânul oștean, cu toate c-a împlinit un secol de viață, și zădărnicille îi amintesc mereu de bătrânețe („Timpul **rece** apasă-umărul meu"); în care epitetul sugerează și neființa; altă dovadă fiind și versul „Dincolo de morminte el **trist** acum privește" — în care adjectivul „trist" și-a schimbat valoarea gramaticală devenind adverb de mod) continuă să stea de strajă țării, așa cum l-a „deprins Ștefan".

Momentele de supremă fericire (amintirile din tinerețe) când țara-i striga: „La luptă, Dane" sunt impresionant subliniate de două metafore, deosebit de sugestive: Dan privește „O **tainică** fantasmă ce-n zare s- adâncește,/ Fantasma **drăgălașă** a **verdei** tinereți/ Ce fuge de răsuflul **geroasei** bătrâneți", în cadrul cărora epitetele — postpuse sau antepuse — nuanțează ideea, punând în antiteză cele două vârste ale omului: cea fericită, tinerețea, (subliniată de îmbinările „**tainică** fantasmă", „fantasma **drăgălașă** a **verdei** tinereți"), și cea a neputinței (personificată de autor — de vreme ce are „răsuflu"), calificată prin prezența epitetului „**geroasei** bătrâneți".

Aceste momente de fericire alternează cu meditațiile solitarului erou legate de eterna temă a morții: „O, **lege nemiloasă**!/ **Când, când** s-a toci oare a vremei **lungă coasă**!" În acest exemplu, pentru ilustrarea ideii de trecere ireversibilă a timpului și de iminență a morții, epitetele se îmbină fericit cu alte mijloace stilistice: metafora, repetiția și exclamația retorică (Ele punctează demnitatea celui care începe să constate că bătrânețea este vârsta neputinței: „el pleacă fruntea și cade în visare").

„Iar **munții**, **albi** ca dânsul, se-nclină-n depărtare" — versul final este o fericită împletire între o personificare (munții se-nclină în semn de respect), un epitet și o comparație: „munții **albi** ca dânsul", în care un rol esențial joacă epitetul („alb") menit să simbolizeze, pe parcursul poemului, onoarea și cinstea (prin alte îmbinări ca: „**albeața** din obraz", „fața **albă**", „fruntea **albă**", „mormântul **curat** și **alb**"). În opoziție cu aceste sintagme se vor afla cuvintele „pată", „rușine", „rugină", sugerând dezonoarea.

Fericita îmbinare a metaforei cu personificarea, comparația și cu epitetul conferă fragmentului comentat un înalt conținut emoțional.

Exerciții

Faceți analiza completă a adjectivelor din următorul text, arătând: 1. adjectiv sau locuțiune adjectivală; 2. variabil sau invariabil; 3. genul; 4. numărul; 5. cazul; 6. articulat sau nearticulat; 7. gradul de comparație; 8. funcția sintactică; 9. valoarea stilistică.

„Codrii **uriași**, ca o mână de vreascuri **netrebnice**, se svârcoleau neputincioși și țipau de usturime **înnădușită**... greerul, cântăreț **neobosit** al zilelor de vară, amuțise istovit sub umbra înălțimii **ocrotitoare** a ierburilor; veverița pusese frâu zburdălniciei sale

Scanned with OKEN Scanner

neobosite... Cât despre mine, lungit, cum stăteam în fundul **cel mai adânc** al peşterii mele, fără teamă de priviri **iscoditoare**, îmi făceam socoteală, cum aş putea împărtăşi posterităţii **depărtate** simţirile mele **deosebite**". (Calistrat Hogaş — **„Pe drumuri de munte")**

Numeralul

Numeralul este partea de vorbire flexibilă care exprimă numărul, determinarea numerică a obiectelor, ordinea obiectelor prin numărare.

De ex: În sala de lectură erau cam **nouăzeci** de cititori, între **şapte** şi **zece** ani (cuvintele subliniate arată **numărul obiectelor**);

Doi şi cu **doi** fac **patru** (cuvintele subliniate arată **numărul aritmetic**);

După ceasul **al cincilea**, au fâlfâit perdelele ceţii (cuvintele subliniate arată **ordinea obiectelor**).

Numeralele pot fi:

A. **Cardinale** (exprimă un număr fără referire la obiecte sau la numărul obiectelor): **câţi?, câte?, de câte ori?**

1. **propriu-zise** (exprimă numărul obiectelor):

   a) **simple**: **unu (un), una (o), zece, sută, mie, milion, miliard**

   b) **compuse**: **unsprezece, doisprezece, douăzeci şi cinci, o sută două zeci şi trei** etc.

2. **fracţionare** (exprimă fracţii): **unime, doime, pătrime, jumătate**

3. **colective** (exprimă însoţirea a două sau a mai multor obiecte: **amândoi, amândouă, ambii, ambele, tustrei, tuspatru, tuscinci, câteşitrei, câteşitrele, câteşipatru, toţi/toate trei, toţi/toate patru**

4. **multiplicative** (arată în ce proporţie creşte o cantitate): **îndoit, întreit, dublu, triplu, însutit, înmiit, înzecit**.

5. **distributive** (exprimă repartizarea şi gruparea numerică a obiectelor): **câte unul, câte doi, câte patru, câte zece, doi câte doi, unul câte unul, câte zece-douăzeci** (aproximaţia).

6. **adverbiale** (de repetiţie) (arată de câte ori se îndeplineşte acţiunea sau în ce raport se află o calitate a unui obiect faţă de altul): **o dată, de două ori, de trei ori, de zece ori** (substantivele „dată", „ori" + „o" — o dată; prepoziţia „de" — de cinci ori).

B. **Ordinale** (exprimă ordinea numerică sau locul pe care îl ocupă obiectul sau acţiunile într-o înşirare) **(al câtelea? a câta?)**:

întâiul, întâia, cel dintâi, primul, prima, al doilea, a doua, al treilea, a treia; locuţiuni: **cel (cea) din urmă, ultimul, cel de al doilea**.

Numeralul ordinal cu valoare adjectivală se acordă cu substantivul determinat în gen, număr şi caz.

Scanned with OKEN Scanner

neobosite... Cât despre mine, lungit, cum stăteam în fundul **cel mai adânc** al peşterii mele, fără teamă de priviri **iscoditoare**, îmi făceam socoteală, cum aş putea împărtăşi posterităţii **depărtate** simţirile mele **deosebite**". (Calistrat Hogaş — **„Pe drumuri de munte")**

Numeralul

Numeralul este partea de vorbire flexibilă care exprimă numărul, determinarea numerică a obiectelor, ordinea obiectelor prin numărare.

De ex: În sala de lectură erau cam **nouăzeci** de cititori, între **şapte** şi **zece** ani (cuvintele subliniate arată **numărul obiectelor**);

Doi şi cu **doi** fac **patru** (cuvintele subliniate arată **numărul aritmetic**);

După ceasul **al cincilea**, au fâlfâit perdelele ceţii (cuvintele subliniate arată **ordinea obiectelor**).

Numeralele pot fi:

A. **Cardinale** (exprimă un număr fără referire la obiecte sau la numărul obiectelor): **câţi?, câte?, de câte ori?**

1. **propriu-zise** (exprimă numărul obiectelor):

   a) **simple: unu (un), una (o), zece, sută, mie, milion, miliard**

   b) **compuse: unsprezece, doisprezece, douăzeci şi cinci, o sută două zeci şi trei** etc.

2. **fracţionare** (exprimă fracţii): **unime, doime, pătrime, jumătate**

3. **colective** (exprimă însoţirea a două sau a mai multor obiecte: **amândoi, amândouă, ambii, ambele, tustrei, tuspatru, tuscinci, câteşitrei, câteşitrele, câteşipatru, toţi/toate trei, toţi/toate patru**

4. **multiplicative** (arată în ce proporţie creşte o cantitate): **îndoit, întreit, dublu, triplu, însutit, înmiit, înzecit.**

5. **distributive** (exprimă repartizarea şi gruparea numerică a obiectelor): **câte unul, câte doi, câte patru, câte zece, doi câte doi, unul câte unul, câte zece-douăzeci** (aproximaţia).

6. **adverbiale** (de repetiţie) (arată de câte ori se îndeplineşte acţiunea sau în ce raport se află o calitate a unui obiect faţă de altul): **o dată, de două ori, de trei ori, de zece ori** (substantivele „dată", „ori" + „o" — o dată; prepoziţia „de" — de cinci ori).

B. **Ordinale** (exprimă ordinea numerică sau locul pe care îl ocupă obiectul sau acţiunile într-o înşirare) **(al câtelea? a câta?)**:

întâiul, întâia, cel dintâi, primul, prima, al doilea, a doua, al treilea, a treia; locuţiuni: **cel (cea) din urmă, ultimul, cel de al doilea.**

Numeralul ordinal cu valoare adjectivală se acordă cu substantivul determinat în gen, număr şi caz.

Scanned with OKEN Scanner

Exprimarea aproximaţiei numerice (numere neprecise)

Numeralele cardinale de diverse feluri (excepţie cele colective) se folosesc în diverse construcţii care arată aproximaţia numerică (numărul aproximativ) al obiectelor: **trei, patru** zile; **trei-patru** zile, **o sută-două** de oameni, **sute şi sute** de oameni, **vreo cinci** copii, **aproape (cam, circa, aproximativ) douăzeci** de copii, **câţiva** elevi, **câteva** eleve, **puţini** copii.

După **structură**, numeralele cardinale propriu-zise sunt:

1. **simple** (şi neanalizabile): unu, una, doi, două, trei — până la zece inclusiv, sută, mie, zero (care, exprimând o mulţime vidă, poate fi considerat numeral cardinal negativ), milion, miliard.

2. **compuse**:

—numeralele de la unsprezece la nouăsprezece;

— numeralele pentru zeci, sute, mii, milioane, bilioane, numărate: douăzeci, două sute, două mii, câte trei, câte cinci, douăzeci şi trei de mii etc.;

— numeralele savante (puţin folosite): bilion, trilion.

Atenţie! Numeralul corespunzător lui 1 este singurul numeral cu **forme diferite** pentru **valoarea adjectivală** sau **substantivală** (pronominală) şi, în acelaşi timp, numeralul cardinal cu cea mai bogată flexiune; are numai singular.

Sg.	m. şi n.	N-Ac	**un**		**unu(l)**	
		G-D	**unui**	valoare	**unuia**	valoare
	f.	N-Ac	**o**	**adjectivală**	**una**	**substantivală**
		G-D	**unei**		**uneia**	

3. **derivate** (cu sufixul „ime" de la numeralul cardinal propriu-zis): **doime, treime, pătrime, o doime, două treimi, cinci zecimi** (acest tip de numeral a căpătat o răspândire mai mare prin sport, unde se vorbeşte de zecimi şi sutimi de secundă).

Valorile şi funcţiile sintactice ale numeralului:

a) **valoare adjectivală** (numeralul însoţeşte un substantiv): **Amândoi** *copiii* au luat premiu; El porunci celor **două** *slugi* să intre; **Sute** *de tunuri* detunau de dincolo de râpă.(ele sunt atribute adjectivale)

b) **valoare substantivală** (numeralul e folosit singur, îndeplinind aceleaşi funcţii sintactice ca şi substantivul):

1. **Subiect**: **Cei doi** s-au îmbarcat astăzi.
2. **Nume predicativ**: Meritele **sunt ale celui de-al doilea**;
   Locurile **sunt ale celor doi**.
3. **Complement**: Îi aştept **pe cei doi** diseară.

Scanned with OKEN Scanner

4. **Atribut**: Hotărârea **celor doi** a rămas nestrămutată.

c) **valoare adverbială** (numeralul determină un verb, adjectiv sau alt adverb): complement circumstanţial: Vânzând ziare a **câştigat înzecit**; El a alergat **de două ori** mai repede.

Ortoepia şi ortografia unor numerale

1. Numeralele **întâiul** şi **primul** se scriu la N-Ac cu doi **i**: primii oameni, întâii oameni.

2. Numeralul **întâia** la G-D, când este nearticulat, se scrie cu un singur **i**, iar când este articulat se scrie cu doi **i**: (al) clasei întâi, al întâii clase.

3. Numeralele ordinale de la **unsprezece** până la **nouăsprezece** se pronunţă şi se scriu corect astfel (ele se scriu într-un cuvânt): al unsprezecelea, al doisprezecelea, al nouăsprezecelea, spre deosebire de: douăzecilea, al treizecilea (formate de la douăzeci, treizeci).

4. Numeralele formate de la **sută** şi **milion** se scriu corect: al o **sută**lea, al **milionu**lea, al trei **sute**lea.

5. Când se folosesc cifre romane, numeralele ordinale se scriu precedate de articolele „al", „a" şi urmate de -„lea", -„a". **Exemple:** Napoleon al III-lea, Congresul al II-lea, secolul al XX-lea, clasa a X-a.

6. Este incorectă omiterea prepoziţiei „de" între numeral şi substantiv. Corect spunem: **douăzeci de lei, treizeci de elevi, patruzeci de oameni.**

7. Numeralul **întâi** se comportă ca un adjectiv cu o singură terminaţie. Corect vom spune:

f. banca **întâi** faţă de: banca **a** doua

n. anul **întîi**, faţă de: anul **al** doilea, clasa **a** treia

Exerciţii

Model de analiză

Încă *din clasa* **a doua** de gimnaziu începusem a scrie şi a ilustra, pentru mine şi *pentru* **doi-trei** *prieteni*, un roman haiducesc în mai multe tomuri.

— **a doua** = numeral ordinal, simplu, cu valoare adjectivală, acordat (în gen, număr, caz) cu substantivul „din clasa", gen feminin, număr singular, cazul Acuzativ, funcţia de atribut adjectival.

— **doi-trei** = numeral cardinal propriu-zis simplu, arătând aproximaţia numerică, genul masculin, cazul Acuzativ, valoare adjectivală, funcţie sintactică de atribut adjectival.

Faceţi analiza morfologico-sintactică a numeralelor din următoarele texte:

1. „Într-o seară de la începutul lui iulie 1909, cu puţin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de liceu, intra în strada Antim". (G. Călinescu)

Scanned with OKEN Scanner

2. „Domnişoara din dosul ghişeului ignora cu desăvârşire existenţa celor zece oameni rezemaţi de gratii, făcând coadă şi schimbând picioarele pe cimentul ud de zăpada topită a încălţărilor". (Cezar Petrescu)

3. „Iuga ridică arma la ochi după primele lui cuvinte. Răsunară două detunături... atât de apropiate parcă a doua ar fi fost ecoul celei dintâi. Faţa lui Trifon Guju se ciurui ca de vărsat negru". (L. Rebreanu)

Pronumele

Pronumele este partea de vorbire flexibilă care ţine locul unui substantiv.

De exemplu:

— „Am să **vă** citesc o poveste scrisă anume pentru **voi** şi **care se** cheamă „**Capra cu trei iezi**".

— „În **mine** pătrunse o înflorare caldă, ca totdeauna când se pregătea să **ne** citească domnu' Trandafir **ceva**...

— **Asta** e scrisă de Ion Creangă, cel **care** a făcut şi cartea **pe care se** trudesc bucherii noştri. **Eu mă** uitai cu coada ochiului la a **mea**." (M. Sadoveanu)

Cuvintele „vă", „voi", „care", „se", (în) „mine", „ne", „ceva", „asta", „care", (pe) „care", „se", „eu", „mă", (a) „mea" înlocuiesc substantive.

Eu (povestitorul) mă uitai la **a mea** (cartea); scrisă anume pentru **noi** (şcolarii); să **ne** (şcolarilor) citească **ceva** (o bucată de lectură). **Asta** (povestea) e scrisă.

După **rolul** pe care îl au în vorbire, pronumele pot fi:

I. Pronume **cu** forme **personale** (pentru a arăta persoane diferite): **eu, tu, el; al meu, al tău; însumi, însuţi, însuşi.**

1. **personale**: **dânsul, dânsa, dânşii, dânsele;**
2. **reflexive**
3. **de întărire**
4. **posesive**

II. Pronume **fără** forme **personale**: **acesta, acela, celălalt, altul, cineva.**

5. **demonstrative**
6. **relative**
7. **interogative**
8. **nehotărâte**
9. **negative**

Scanned with OKEN Scanner

1. Pronumele personal

(pronumele care înlocuieşte nume de persoane)

De exemplu: **Eu** citesc în fiecare săptămână câte o carte.

Ei au citit mai multe cărţi decât **voi**.

Pronumele personal are forme pentru persoanele I, a II-a şi a III-a, la singular şi la plural. Are forme şi pentru genuri doar pronumele de persoana a III-a (fiindcă el se acordă cu substantivul pe care îl înlocuieşte în gen şi număr).

sg.	pers. 1 -**eu**	**pl.**	pers. 1 -**noi**
	pers. 2 -**tu**		pers. 2 -**voi**
	pers. 3 -**el, ea**		pers. 3 -**ei, ele**

Fiecare dintre aceste pronume **se declină** luând diferite forme cazuale.

Atenţie: Cuvântul **dânsul** este tot pronume de persoana a III-a (**dânsul, dânsa, dânşii, dânsele**).

Tabloul declinării pronumelor personale

Persoana I **eu, noi**

Cazul	singular	plural	Declinarea în propoziţii
N:	**eu**	**noi**	N.**Eu** am scris o poezie.
G:	——	——	G. ——
D:	**mie** (*acc.*)	**nouă** (*acc.*)	D.**Mie mi**-a plăcut poezia.
	îmi, mi,	**ne, ne-, -ne,**	Ac.**Pe mine m**-a impresionat filmul.
	mi-, -mi, -mi-	**-ne-, ni-, -ni,**	N.**Noi** apărăm democraţia.
	(*neacc.*)	**ni** (*neacc.*)	G. ——
Ac.:	**mine** (*acc.*)	**noi** (acc.),	D. **Nouă ne** place munca.
	mă, -mă, mă-,	**ne-, -ne, -ne-,**	Ac.**Pe noi** şcoala **ne** pregăteşte bine.
	-mă-, m-, -m-,	**ne** (*neacc.*)	
	(*neacc.*)		
V:			

Scanned with OKEN Scanner

Persoana a II-a **tu, voi**

Cazul	singular	plural	Declinarea în propoziţii
N	tu	voi	N. **Tu** ai câştigat întrecerea
G	——	——	—— ——————
D	**ţie** (*acc.*)	**vouă** (*acc.*)	D. **Ţie îţi** este dragă învăţătura.
	îţi-, ţi-, ţi-,	vă, -vă, vă-,	Ac. **Pe tine te** încântă natura.
	ţi-, ţi-(*neacc.*)	v-, -v-, vi,	V. **Tu**, aici?
		-vi-, vi- (neacc.)	N. **Voi** sunteţi fraţii mei.
Ac	**tine** (*acc.*)	**voi** (acc.)	G. ——————
	te, te-, -te,	vă-, -vă, vă-, -vă-,	D. **Vouă vi** s-a dat premiul.
	-te- (*neacc.*)	v-, -v- (neacc.)	Ac. **Pe voi vă** iubesc foarte mult.
V	tu!	voi!	V. **Voi**, aici?

Persoana a III-a **el ea ei ele**

Cazul	singular	plural	Declinarea în propoziţii
N	**el** (masc.,n.),	**ei** (m),	N. **El** este un bun elev
	ea (f)	ele (f,n)	G. Devotamentul **lui** este exemplar.
G	(al, a, ai, ale)		D. **Lui i** s-a acordat Ordinul Muncii.
	lui (m,n)	(al, a, ai, ale)	Ac. **Pe el** l-am ales director.
	(al, a, ai, ale)	lor (m,f,n)	N. **Ea** cântă la pian.
	ei (f		G. Talentul **ei** este recunoscut.
D	**lui** (m,n) (*acc.*)	**lor** (m,f,n) (acc.),	D. **Ei îi** place Mozart.
	ei (f) (*acc.*)	le, le-, -le, -le-, li,	Ac. **Pe ea** am văzut-o solfegiind.
	îi i i- -i	-li-, li- (m,f,n)	N. **Ei (ele)** lucrează într-o şcoală.
	-i- (m,f,n)	(*neacc.*)	G. Munca **lor** a fost evidenţiat.
	(*neacc.*)		D. **Lor le** place să citească mult.
Ac	**el** (m,n);	**ei** (m),**ele** (f,n) (*acc.*)	Ac. **Pe ei i**-am văzut citind.
	ea (f) (*acc.*)	îi, i-, -i, -i- (m),	**Pe ele le**-am văzut scriind.
	îl, l-, -l -l- (m,n),	le, le-, -le, -le- (f,n)	
	o, o-, -o, -o- (f)	(neacc.)	
	(neacc.)		
V			

***Atenţie!** La acuzativ pronumele accentuate sunt precedate totdeauna de o prepoziţie.

Scanned with OKEN Scanner

Observaţii

1. Pronumele personal are forme deosebite la persoana I pentru cazurile nominativ, dativ, acuzativ. La persoana a II-a, are în plus formă pentru cazul vocativ (tu! voi!); la persoana a III-a, are forme şi pentru cazul genitiv (al lui, al ei, al lor). La cazurile ***dativ şi acuzativ***, la toate persoanele, pronumele personale au:

a) forme **accentuate** (sau întregi):

- Dativ: **mie, ţie, lui, ei** (sg.), **nouă, vouă, lor** (pl.)

- Acuzativ: (pe) **mine**, (pe) **tine**, (pe) **el** (sg.), (pe) **noi**, (pe) **voi**, (pe) **ei** (pl.)

Ex.: **Mie mi**-a plăcut cartea. **Pe voi vă** interesează numai joaca. **Ei îi** place desenul.

b) forme **neaccentuate** (scurte, conjuncte)

- Dativ: **mi, îmi, ţi, îţi, i, îi** (sg.); **ne, ni, vă, vi, le, li** (pl.)

- Acuzativ: **mă, te, l, îl, o** (sg.); **ne, vă, i, îi, le** (pl.)

Ex.: **Îmi** cumpăr o carte. **Mi**-e sete. Lasă-**mă** în pace. Ce-**ţi** pasă? N-am văzut-**o**.

*** Atenţie!** :

•Formele scurte ale pronumelor personale de D-Ac sunt nesilabice. Ele se leagă prin **cratimă** (linioară) de cuvântul următor, dacă acesta începe cu o vocală. De exemplu: **Mi-am** adus aminte. **Ţi-au** plăcut florile?

•Formele neaccentuate de D pot apărea legate de substantive sau adjective care se termină în vocală, realizând aşa-numitul **dativ posesiv**: „Şi viaţa-**mi** luminează".

•Toate formele de Ac când se află în urma unui verb (la imperativ sau la gerunziu) sunt legate de acesta prin **cratimă**: Cheamă-**l** pe colegul tău de bancă. Ia-**o** şi pe sora ta la film!

•Vocala **î** cu care încep formele de D-Ac (**îmi, îţi, îi, îl, îi**) este o vocală de sprijin, adăugată formelor „mi", „ţi", „i" şi „l" pentru a se putea rosti independent de alt cuvânt învecinat.

Î nu trebuie niciodată separat prin linluţă de restul pronumelui (altfel s-ar confunda cu grupurile de două pronume neaccentuate, de felul **i-l, i-i**).

Comparaţi: **Îmi** pare bine. Sacul **i-l** dau lui Ion.

Acum **îţi** spun tot. Sacii **i-i** dau lui Ion.

•Formele pronumelor personale neaccentuate, când se alătură de verb sau de alte cuvinte, se leagă de acestea printr-o linioară (**cratimă**).

Exemple: El **i**-a **spus** ei adevărul. / El **ia** (verb) caietul.

Tu **i**-ai **spus** lui adevărul.

Ea **l**-a **apărat** pe el. / Plec **la** (prep.) şcoală.

Eu **l**-aş **apăra** pe el. / S-a purtat ca un **laş** (subst.)

El **ne**-a **spus** nouă. / **Nea** (subst.). Ion este hărnic.

Scanned with OKEN Scanner

Funcţiile sintactice ale pronumelui personal

(*) La **nominativ** pronumele personal are funcţia de:

a) **subiect**: **El** scrie un roman interesant. **(Cine scrie?) Noi** ne distrăm de minune. **(Cine se distrează?)**

b) **nume predicativ**: Singura grijă a mea **sunt ei**. **(Cine este grija?)**

(*) La **acuzativ** pronumele personale au funcţia de:

c) **complement direct (Pe cine?)**: **Pe mine mă** aşteaptă un examen greu. **Pe el** l-au ales şef de echipă. **(Pe cine au ales?)**

d) **complement indirect (Cu cine? De cine? De la cine?)**: Privesc **la ei** cu drag. **(La cine privesc?)**

e) **complement circumstanţial de diferite feluri (La cine? Sub cine? Unde? De unde? Până unde? De la cine? Cum?)**: Cătă copacul şi se sui **în el**. **(Unde se sui?)** Citeşte frumos **ca tine**. **(Cum citeşte?)**

f) **atribut prepoziţional** (în relaţie cu un **substantiv**) **(Care? Ce fel de?)**: Tita parcă ascultă gândurile **din ea**. **(Care gânduri?)**

g) **nume predicativ** (în relaţie cu **subiectul**, prin intermediul unui **verb de legătură**) **(De la cine? Ca cine? Pentru cine?)**: Florile sunt **pentru tine**. **(Pentru cine sunt florile?)**

***Atenţie:** „o" din expresii sau locuţiuni verbale are valoare neutră. Exemple: am pus-**o** de mămăligă, am luat-**o** la fugă (nu are singur funcţie sintactică).

(*) Pronumele la **dativ**, determină un **verb** şi are funcţia de:

h) **complement indirect (Cui?)**: **Mi**-a plăcut romanul **„Baltagul"**. **(Cui a plăcut?)**

Pronumele neaccentuat în D poate determina *un substantiv* (la N- Ac) (mâna-mi, mâna-ţi, mâna-i, cu sens posesiv: mâna mea, mâna ta, mâna sa), care se numeşte **dativ posesiv**. Acest fel de pronume are funcţia sintactică de:

i) **atribut pronominal (Care? Ce fel de?)**: „Obrazul tău va fi de var,/ Şi **pieptu-ţi** roşu ca un jar".

Atenţie:** Când substantivul determinat este precedat de ***un adjectiv, pronumele la **dativ posesiv** se aşază înaintea substantivului şi ***se leagă de adjectiv prin cratimă:*** Ex: Pe frumoasa-**i** mână am pus inelul.

(*) Pronumele **la genitiv** determină ***un substantiv,*** — arată ***pe posesorul unui obiect*** — şi are funcţia sintactică de:

j) **atribut genitival (al (a, ai, ale) cui?)**: Se duse de se întâlni cu **fraţii lui**. **(Ai cui fraţi?)** Era vorba de două **surori ale lui**. **(Ale cui surori?)**

k) **nume predicativ** (în relaţie cu ***subiectul***, prin verbul de legătură) **(al (a, ai, ale)**

Scanned with OKEN Scanner

cui?): Cărţile sunt **ale ei**. Banii sunt **ai lui**. **(Ale cui sunt cărţile? Ai cui sunt banii?)**

l) **atribut prepoziţional** (*pronumele în genitiv* în relaţie cu *substantivul* şi cu prepoziţiile **asupra, contra, deasupra, împotriva, în jurul, din jurul** etc.) **(Care?)**: Piaţa goală **dimprejurul lui** se umple de lume. **(Care piaţă?)**

m) **complement indirect** (în relaţie cu *verbul*) **(Asupra (contra) cui?)**: Pornesc **împotriva lui** cu război. **(Împotriva cui?)**

n) **complement circumstanţial**: **Îndărătul lui** un ceas a bătut. **(Unde a bătut?)**

(*) **Pronume fără funcţii sintactice**

a) pronume la **dativul etic (îmi, îţi, mi, ţi)**, cu rol stilistic în basme şi balade: "Şi departe ce-**mi** zărea?"

b) pronume la dativ, cu **valoare neutră (îi, -i, i-)**, nu ţine locul unui anumit substantiv). **Îi** dă cu băutura. Zi-**i** înainte. (spune.) Pronumele nu are funcţie sintactică proprie şi se ia împreună cu verbul.

Exerciţii

1. Subliniaţi pronumele personale din următoarele texte şi faceţi apoi analiza lor sintactico-morfologică.

a) „Fătul meu, bun tovarăş ţi-ai ales... Mergi de-acum tot înainte... Numai ţine minte sfatul ce-ţi dau... Na-ţi acum şi pielea asta de urs." (I. Creangă)

b) „Acelaşi vis vă dă ocol.

Vi-l murmură şi vi-l frământă

Pe-ascuns izvoarele de-argint". (O. Goga)

c) —„Să-mi faci o plângere şi să mi-o aduci.. Să pui pe un slujbaş de-aici să ţi-o scrie; să-i lipeşti timbru şi să mi-o aduci". (M. Sadoveanu)

2. **Model de analiză**

a) Subliniaţi pronumele din următorul text şi faceţi analiza lor morfologică şi sintactică; b) Indicaţi principalele figuri de stil.

„Spuneţi că-i ca omătul din proaspăt abia nins,

Colanu-**i** nici o mână, **ca noi**, **i** l-a descins,

Că gura **i**-i fecioară, că ochiu-**i** e virgin

Şi mâna asta dulce, ca floarea cea de crin,

Că nu a strâns-**o** nimeni, că n-a răspuns cu strâns —

Că setea de iubire **pe ea** n-**o** au atins". (M. Eminescu)

— **(colanu)-i** = care colan? al **ei, îi, -i**; pronume personal persoana a III-a singular, neutru, în dativ posesiv, forma neaccentuată, funcţia sintactică de atribut pronominal.

— **ca noi** = ca cine? ca **noi**; pronume personal, persoana I, plural, formă accentuată, cazul acuzativ + particula „ca"; rol sintactic de complement circumstanţial de mod

Scanned with OKEN Scanner

comparativ.

— **i (l-a descins)** = al cui colan? **al ei, îi, i;** pronume personal persoana a III-a singular, forma neaccentuată, gen neutru, în dativ posesiv, funcţia sintactică de atribut pronominal.

— **l(-a descins)** = ce a descins? **Pe el, îl, l.** pron personal, pers. a III-a, nr. sing., cazul Ac, forma neac.; funcţia sintactică de complement direct.

— **i(-i fecioară)** = care gură? **a ei, îi, i-;** pronume personal, persoana a III-a feminin, singular, forma neaccentuată, în dativ posesiv, funcţia de atribut pronominal.

— **(ochiu)-i** = care ochi? **al ei, îi, -i;** pronume personal, persoana a III-a singular, masculin, forma neaccentuată, în dativ posesiv, funcţia de atribut pronominal.

— **(nu a strâns)-o** = pe cine nu a strâns-o? **pe ea, -o;** pronume personal, persoana a III-a singular, forma neaccentuată, caz acuzativ, funcţia de complement direct.

— **nimeni** = cine nu a strâns mâna? nimeni; pronume negativ, caz nominativ, funcţia de subiect.

— **pe ea** = pe cine nu au atins? **pe ea;** pronume personal, persoana a III-a singular, feminin, formă accentuată, cazul acuzativ cu prepoziţie, funcţia de complement direct.

—**(n)-o (au atins)** = pe cine nu au atins? **pe ea, -o;** pronume personal, persoana a III-a singular, feminin, cazul acuzativ cu prepoziţie, funcţia de complement direct.

b) **Figuri de stil:**

1. ***Metafore:*** gura fecioară, ochiul virgin, setea de iubire.
2. ***Comparaţie:*** mâna că floarea cea de crin, ca omătul.
3. ***Personificare:*** „setea de iubire pe ea n-o au atins".
4. ***Epitet:*** mâna dulce.

Alte pronume personale sunt:

A) **dânsul, dânsa, dânşii, dânsele** (care se folosesc la persoana a III-a alături de pronumele **el, ea, ei, ele**)

— fiind articulate, ele se declină ca şi substantivele cu articol hotărât:

N-A	sg.	**dânsul, dânsa**	pl.	**dânşii, dânsele**
G-D		**dânsului, dânsei**		**dânşilor, dânselor**

— aceste pronume îndeplinesc aceleaşi funcţii sintactice ca şi celelalte pronume personale.

B) **Pronumele de politeţe** (de reverenţă) este folosit în locul numelor persoanelor cărora li se cuvine respect; are forme pentru persoanele a II-a şi a III-a singular şi plural. Ele îndeplinesc aceleaşi funcţii sintactice ca şi celelalte pronume personale.

Scanned with OKEN Scanner

	Singular		Plural	
Pers. II	N-Ac-V	**dumneata**	N-Ac-G-D-V	**dumneavoastră**
	G-D	**dumitale**		
Pers. III	N-Ac	**dumneasa**	N-Ac-G-D	**dumnealor**
	G-D	**dumisale**		
sau	N-Ac-G-D	m: **dumnealui**, f: **dumneaei**		

Regional, se folosesc şi formele: **mata, matale, mătăluţă, mătălică, tăluţă, tălică.** (diminutive)

În scris, se pot prescurta: **d-ta, d-tale, d-sa, d-sale, d- voastră, dvs, dv, d-ei, d-lor.**

În scris, vom pune ***literă mare*** la începutul primului cuvânt: Domnia ta, Domniei sale, Excelenţa sa, Înălţimea ta.

2. Pronumele reflexiv

Este pronumele care arată că lucrarea se răsfrânge (reflectă) asupra celui care o face.

Exemple:

1. „Deodată valurile tac, **se** întinde Bistriţa între codri. **Îşi** întoarce moş Vasile faţa-i luminată, **se** uită în urmă... şi clatină din cap". (Al. Vlahuţă)

2. El îşi asigură **sieşi** un trai fericit,

3. Cine **se** laudă, se ocărăşte **pe sine**.

Cuvintele subliniate din textele de mai sus: **îşi, se, sieşi, pe sine** sunt pronume de persoana a III-a. Ele arată că lucrarea se răsfrânge asupra celui care o face.

Pronumele reflexiv are **numai cazurile D şi Ac**. Prezintă forme proprii la **persoana a III-a singular şi plural**; împrumută de la pronumele personal formele scurte în D-A: D **sieşi, sie, îşi, şi-** (cu funcţia de *complement indirect*) A **pe sine, se, s-** (cu funcţia de *complement direct*); pentru persoana I şi a II-a, singular şi plural.

Pentru a deosebi un pronume de persoana I sau a II-a, dacă este reflexiv sau personal, trebuie să ştim că *pronumele reflexiv are persoana şi numărul verbului pe care îl însoţeşte.*

Exemple: **Mă** (pers. I sg.) **scol** (pers. I sg.) dis de dimineaţă. (pronume **reflexiv**)

Ceasul deşteptător **mă** (pers. I sg.) **scoală** (pers. III sg.) la timp. (pronume **personal**)

Îmi (pers. I sg.) **amintesc** (pers. I sg.) cu plăcere de serbare. (pronume **reflexiv**)

Serbarea aceasta **îmi** (pers. I sg.) **reaminteşte** (pers. III sg.) toată copilăria noastră. (pronume personal)

Scanned with OKEN Scanner

Să ţinem minte că pronumele reflexiv reprezintă aceeaşi persoană şi acelaşi număr ca şi subiectul verbului determinat:

I **eu mă** apăr,	**eu îmi** aduc
II **tu te** aperi,	**tu îţi** aduci
III **el, ea se (s-)** apără	**el, ea îşi** (şi-) aduce
I **noi ne** apărăm,	**noi ne** aducem
II **voi vă** apăraţi,	**voi vă** aduceţi
III **ei, ele se (s-)** apără	**ei, ele îşi (şi-)** aduc

Funcţii sintactice:

1. complement direct: Cine se laudă, se ocărăşte **pe sine**.
2. complement indirect: Vorbeşte mult **despre sine**.
3. complement circumstanţial: L-a pus **lângă sine**.
4. atribut: El **şi**-a băgat banii în chimir..(determină un substantiv care denumeşte **obiectul posedat** de subiect)

3. Pronumele şi adjectivul pronominal de întărire

Cuvintele care stau pe lângă pronumele personale, pentru a le întări ideea de persoană se numesc pronume de întărire.

1. Bălcescu **însuşi** (*subst.*) a spus: „Să luminăm poporul dacă vrem să fim liberi!"
2. Eu **însumi** (*pronume*) mi-am amintit întâmplarea.
3. Ele **înseşi** (*pronume*) şi-au luat acest angajament.
4. Ion şi Mihai, ei **înşişi** (*pronume*) au venit.

Actualmente, pronumele de întărire *se foloseşte numai cu valoare de adjectiv pronominal* şi însoţeşte un substantiv sau un pronume.

Formele pronumelui de întărire:

	Pers. I		Pers. II		Pers. III	
	m	f	m	f	m	f
singular						
N	eu **însumi**	**însă**mi,	tu însu**ţi**	însăţi,	el însu**şi**	ea însăşi
D	mie însumi	însemi,	ţie însuţi	înseţi, l	lui însuşi	ei înseşi
A	pe mine însumi	însămi,	pe tine însuţi	însăţi,	pe el însuşi	pe ea însăşi
plural						
N	noi **înşine**	**înse**ne,	voi înşi**vă**	însevă,	ei înşi**şi**	ele înseşi
D	nouă înşine	însene,	vouă înşivă	însevă,	lor înşişi	lor înseşi
A	pe noi înşine	însene,	pe voi înşivă	însevă,	pe ei înşişi	pe ele înseşi (însele)

Scanned with OKEN Scanner

Din declinarea pronumelui personal de întărire vedem că prima parte **ins** se schimbă **după gen şi număr**: singular masculin **ins**, feminin **însă**, plural masculin **înşi**, feminin **înse**. Partea a doua a pronumelui de întărire se schimbă după **persoană şi număr**: singular persoana I **mi**; persoana a II-a **ţi**, persoana a III-a **şi**; plural persoana I **ne**; persoana a II-a **vă**; persoana a III-a **şi**.

4. Pronumele şi adjectivul pronominal posesiv:

Înlocuieşte ***numele posesorului unui obiect***, este precedat de articolul posesiv şi are ***forme*** care arată ***persoana şi numărul pronumelui*** (al posesorului) şi dau indicaţii despre ***genul şi numărul substantivului care denumeşte obiectul posedat***.

Exemple:

1. Articolul lui a apărut în „Libertatea", **al tău** încă nu.

2. Vâslaşii îşi dau bineţe cu oamenii de pe mal, se întreabă de **ale lor**, iar bolţile pădurii vorbesc şi ele.

Cuvintele subliniate (al tău, ale lor) sunt nişte pronume care înlocuiesc substantive, arătând în acelaşi timp posesorul şi obiectul posedat.

3. Tatăl său este profesor, **al meu** inginer.

4. **Al nostru** este pământul, **a noastră** bogăţia lui, **ai noştri** sunt munţii, **ale noastre** apele.

Din aceste exemple se vede că pronumele posesive au forme deosebite după posesor şi după obiectul posedat (**al meu** = un singur posesor, un singur obiect posedat, genul masculin; **al nostru** = posesorii sunt mai mulţi, dar obiectul posedat e tot numai unul; **ai noştri** = arată mai mulţi posesori şi mai multe obiecte posedate de genul masculin).

Pronumele posesiv se acordă în gen şi număr cu substantivul care arată fiinţa sau lucrul posedat şi este însoţit de articolul posesiv **al, a, ai, ale**

(Prietenii) **ai noştri** au câştigat meciul. (pronumele posesiv se găseşte în cazul N, la numărul plural, masculin, ca şi substantivul posedat (prietenii)).

Pronumele posesiv are patru serii de forme (care indică relaţia dintre obiectul posedat şi posesor):

		I. **Un obiect şi un posesor**		
	Per. I	Pers. a II-a	Pers. a III-a	
m. n.	**al meu,**	**al tău,**	**al său,**	**al lui (ei)**
f.	**a mea,**	**a ta,**	**a sa,**	**a lui (ei)**
		II. **Un obiect şi mai mulţi posesori**		
m. n.	**al nostru,**	**al vostru**	—	**al lor**
f.	**a noastră,**	**a voastră**	—	**a lor**

Scanned with OKEN Scanner

III. **Mai multe obiecte şi un singur posesor**

m.	**ai mei,**	**ai tăi,**	**ai săi,**	**ai lui (ei)**
f. n.	**ale mele,**	**ale tale,**	**ale sale,**	**ale lui (ei)**

IV. **Mai multe obiecte şi mai mulţi posesori**

m.	**ai noştri,**	**ai voştri**	—	**ai lor**
f. n.	**ale noastre,**	**ale voastre**	—	**ale lor**

Observăm că pronumele posesiv nu are formă proprie la persoana a III-a plural. Pentru a arăta mai mulţi posesori, se foloseşte pronumele personal de persoana a III-a plural: **al, a, ai, ale lor.**

În calitate de adjectiv pronominal, ca şi pronumele posesiv, el are forme deosebite după posesor şi obiectul posedat; se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul pe care îl lămureşte:

Masculin	**sg.** I tatăl meu II tatăl tău III tatăl său	**Feminin**	**sg.** I cartea mea II cartea ta III cartea sa	**sg.** I florile mele II florile tale III florile sale
	pl. I tatăl nostru II tatăl vostru III tatăl lor		**pl.** I cartea noastră II cartea voastră III cartea lor	**pl.** I florile noastre II florile voastre III florile lor

Observaţii ortografice:

1. Pronumele şi adjectivele pronominale posesive **(ai) noştri, (ai) voştri** nu se scriu niciodată cu doi **i** la sfârşit.

2. Adjectivele pronominale posesive care stau în urma substantivelor nearticulate ce arată rudenia, se leagă de acestea prin *cratimă* (liniuoară): **frate-meu, soru-mea, buni-cu- meu, taică-meu, tată-tău, tată-său**; la G-D fem.: **mamă-sei (- sii), mamă-tei**.

Funcţii sintactice

a) Adjectivul pronominal posesiv are funcţia sintactică de **atribut adjectival**: Tata a venit cu prietenii **săi**. (adjectiv pronominal posesiv masculin, plural, acuzativ)

b) Pronumele posesiv poate avea funcţiile sintactice de:

a) **subiect**: Articolul lui a apărut în ziar, **al tău** încă nu. (Ce a apărut?)

b) **nume predicativ**: **Ai noştri** sunt munţii. (Ai cui sunt?)

c) **complement** (direct, indirect): Ne apropiem de **ai noştri**. (de cine?)

d) **atribut genitival**: A cerut sfatul **alor săi**. (Al cui sfat?)

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii (Model)

1) Analizaţi sintactico-morfologic cuvintele subliniate din următorul text; 2). Găsiţi principalele figuri de stil.

„—Las' să leg **a mea** viaţă de **a ta**... În braţu-**mi** vino,

Şi durerea **mea cea dulce** cu durerea **ta** alin-o...

Scris în cartea vieţii este şi de veacuri şi de stele

Eu să fiu **a ta** stăpână, tu stăpân vieţii mele". (M. Eminescu)

— **a mea** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, genul feminin, număr singular, cazul acuzativ, acordat cu substantivul „viaţă", un posesor şi un obiect posedat.

—**a ta** = complement indirect; pronume posesiv, persoana a II-a, feminin, singular, cazul acuzativ, un posesor şi un singur obiect posedat.

— **mi** = atribut pronominal în dativ, exprimat prin pronume personal, persoana I singular forma neaccentuată.

— **mea** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, un posesor şi un obiect posedat, genul feminin, număr singular, cazul acuzativ (acordat cu substantivul „durerea").

— **cea dulce** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv variabil cu o singură terminaţie, precedat de articol demonstrativ („cea"), genul feminin, număr singular, cazul acuzativ.

— **ta** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, genul feminin, număr singular, cazul acuzativ, acordat cu substantivul „durerea", un posesor şi un obiect posedat.

— **a ta** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana a II-a, genul feminin, număr singular, cazul nominativ, acordat cu substantivul „stăpână", un posesor şi un obiect posedat.

— **mele** = atribut adjectival, exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, persoana I, genul feminin, număr singular, cazul genitiv, un posesor şi un singur obiect posedat.

2) **Figurile de stil din această strofă sunt:**

a) **metaforele**: durerea mea cea dulce; scris în cartea vieţii;

b) **personificarea**: scris... de veacuri şi de stele;

c) **chiasm**: stăpân—stăpână (procedeu stilistic constând în aşezarea încrucişată a două perechi de cuvinte pentru a forma o antiteză).

Scanned with OKEN Scanner

5. Pronumele demonstrativ şi adjectivul pronominal demonstrativ

Înlocuieşte numele unui obiect, indicând totodată **apropierea, depărtarea sau identificarea** cu obiectul căruia îi ţine locul.

De exemplu: **Acesta** este un tractor românesc, iar **acela** este fabricat în Japonia.

Cuvintele **acesta** şi **acela** înlocuiesc cuvântul tractor. Ele sunt, deci, pronume. Primul cuvânt arată obiectul din apropierea noastră, iar **acela** arată obiectul mai depărtat de noi.

După indicaţiile pe care le dau despre obiect, pronumele demonstrative se împart în:

a) pronume demonstrative **de apropiere: acesta, aceasta, cestălalt, ceastălaltă;**

b) pronume demonstrative **de depărtare: acela, aceea, celălalt, cealaltă;**

c) pronume demonstrative **de identitate (de identificare): acelaşi, aceeaşi.**

Formele populare ale pronumelor demonstrative sunt: **ăsta, asta, ăla, aia, astălaltă, ălălalt, aialaltă, ista, istalalt, astea, astelalte, alea, alelalte.**

Declinarea pronumelor demonstrative

I. **De apropiere**		Masculin	Feminin
sg.	N-Ac	**acesta,**	**aceasta**
	G-D	**acestuia,**	**acesteia**
pl.	N-Ac	**aceştia,**	**acestea**
	G-D	**acestora,**	**acestora**
II. **De depărtare**		Masculin	Feminin
sg.	N-Ac	**acela,**	**aceea**
	G-D	**aceluia,**	**aceleia**
pl.	N-Ac	**aceia,**	**acelea**
	G-D	**acelora,**	**acelora**

Pronumele în genitiv apar precedate de articolul **al, a, ai, ale**, iar cele în acuzativ de prepoziţia **pe**.

Atenţie la formele subliniate ale pronumelui sau adjectivului pronominal demonstrativ care sunt **omofone**, adică identice ca rostire, dar diferite ca scriere: femeia **aceea** (f. sg.), bărbaţii **aceia** (m. pl.), **aceiaşi** copii (m. pl.), **aceeaşi** femele (f. sg.).

III. **De identificare**		Masculin	Feminin
sg.	N-Ac	**acelaşi,**	**aceeaşi**
	G-D	**aceluiaşi,**	**aceleiaşi**
pl.	N-Ac	**aceiaşi,**	**aceleaşi**
	G-D	**aceloraşi,**	**aceloraşi**

Adjectivul pronominal demonstrativ arată şi determină substantivul pe care îl

Scanned with OKEN Scanner

însoţeşte, acordându-se cu el în gen, număr şi caz.

De exemplu: În munţii **aceia** se înalţă un oraş. Oraşul **acela** s-a construit într-un an.

Pronumele demonstrative: **acesta, acela, aceasta, aceea, cestălalt, ceastălaltă, celălalt, cealaltă, acelaşi, aceeaşi** *când însoţesc substantive, devin adjective pronominale demonstrative*. Ele pot sta înaintea sau în urma substantivului (atunci primesc un **a** final).

Comparaţi:

substantiv nearticulat	substantiv articulat
acest copil	copilul **acesta**
această fetiţă	fetiţa **aceasta**
acel elev	elevul **acela**
acea elevă	eleva **aceea**

Adjectivele pronominale demonstrative **cestălalt, ceastălaltă, celălalt, cealaltă, acelaşi, aceeaşi** au aceeaşi formă, fie că sunt înainte, fie că sunt în urma substantivului: **aceeaşi** carte, **aceleaşi** cărţi, elevul **celălalt**, eleva **cealaltă**.

Demonstrativele **atare** (pl: **atari**), **asemenea** (invariabil) se întrebuinţează numai ca adjective. De exemplu: Un **asemenea** om trebuie luat ca exemplu.

Valoarea stilistică a adjectivului pronominal de întărire şi pronominal demonstrativ de identitate

1. „Mircea **însuşi** mână-n luptă vijelia- ngrozitoare

Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare". (M. Eminescu)

2. „**Acelaşi** cântec ne murmură şi unora şi celorlalţi neîntrerupta goană; **Aceleaşi** privelişti vedem şi unii şi ceilalţi; **Aceiaşi** nori ce întunecă faţa apelor ne întunecă pe unii şi pe ceilalţi; **Aceleaşi** melodioase cântece ce le trezeşte fluidul element ne loveşte auzul şi se repercută în sufletele noastre". (D. Anghel)

În operele literare, în versuri sau în proză, repetarea adjectivului pronominal demonstrativ de identitate capătă valenţe stilistice. În primul exemplu, M. Eminescu evocă chipul lui Mircea cel Bătrân, insistând asupra unor trăsături morale care l-au impresionat: vitejia în luptă, priceperea tactică a unui mare conducător de oşti. Adjectivul pronominal de întărire „însuşi" captează accentul afectiv al întregii propoziţii: „**Mircea însuşi**" (chiar el în persoană, nu altul); fiind apoi magistral pus în relaţie cu o metaforă („vijelia-ngrozitoare") al cărei sens hiperbolizator este evident.

În fragmentul din Dimitrie Anghel, acelaşi adjectiv pronominal demonstrativ apare insistent repetat. Este vorba de o descriere de natură care l-a impresionat pe autor nespus de mult. Repetarea insistentă a aceleiaşi părţi de cuvânt („**acelaşi cântec**", „**aceleaşi privelişti**", „**aceiaşi nori**", „**aceleaşi cântece**") slujeşte unui scop artistic, autorul izbutind să transmită astfel cititorilor săi impresia puternică trăită de el în mijlocul naturii.

Scanned with OKEN Scanner

6. Pronumele şi adjectivul pronominal relativ

Se foloseşte numai în frază şi are rolul de a stabili o relaţie (o legătură) între propoziţia subordonată şi regenta ei.

De exemplu: Lenea e cucoană mare,[1]/ **care** n-are de mâncare.[2]/

Cine nu munceşte,[1]/ nu mănâncă.[2]/

Ce înveţi în clasă,[1]/ e bine să repeţi acasă.[2].

Cuvântul **care** ţine locul cuvântului „cucoană", el e un pronume, dar totodată face legătura dintre substantivul „cucoană" şi propoziţia „n-are de mâncare". **Cine** şi **ce** înlocuiesc tot substantive şi stabilesc legătura (relaţia) dintre două propoziţii.

Celelalte pronume relative sunt: **cine** (se referă la fiinţe), **ce, care** (se referă la fiinţe, cât şi la lucruri), **cât, câtă, câţi, câte** (se referă la cantitatea obiectelor).

Declinarea pronumelui relativ

care

m. sg. N **care**	pl. **care**	f. sg. N **care**	pl. **care**
G al (a, ai, ale) **căruia**	**cărora**	G **cărei(a)**	**căror(a)**
D **căruia**	**cărora**	D **căreia**	**cărora**
A (pe) **care**	(pe) **care**	A (pe) **care**	(pe) **care**

cine,	**ce**
N **cine,**	N **ce**
G al (a, ai, ale)	G —
D **cui**	D —
A (pe) **cine,**	A **ce**

Cine şi ce nu au forme de plural.

Ce nu are forme de genitiv-dativ.

La G-D adjectivul relativ **care** se deosebeşte de pronume prin lipsa lui **a** final: *cărui* pom, **cărei** case, **căror** pomi.

Fiecare dintre cele patru pronume relative poate introduce atât propoziţii atributive (în relaţie cu un substantiv) cât şi propoziţii completive (în relaţie cu un verb).

Funcţiile sintactice ale pronumelor relative (subiect, complement direct, complement indirect, complement circumstanţial sau atribut) se pot identifica uşor ***înlocuind pronumele cu substantivul din regentă al cărui loc îl ţine (pus la cazul pronumelui).***

De exemplu: 1) Şi figura marelui om se înălţa covârşitoare, întunecând pe toate *gloriile* de o zi...[1]/ **care (gloriile** — *rol de subiect*) reuşiseră să înşele cu aparenţa.[2]/

2) Vă prezint pe *omul*[1]/ **căruia (omului** — *rol de complement indirect*) i-am spus adevărul.[2]/

3) În curând ajunserăm *în câmpul*,[1]/ **în care (în câmpul** — *rol de complement circumstanţial de loc*) se vedea căsuţa bătrânului muzicant.[2]/

Scanned with OKEN Scanner

Observăm că pronumele **care** se acordă în ***gen şi număr*** cu substantivul căruia îi ţine locul (în exemplul nr. 2: „omul" (masculin sg.) + căruia (masculin sg.)), nu cu cel pe care îl precedă. El are rol conjuncţional în frază şi îndeplineşte funcţii sintactice diferite în propoziţia subordonată.

Care, ce, cât(ă), câţi, câte se folosesc şi ca **adjective pronominale relative**.

Atunci ele însoţesc un *substantiv nearticulat*, stau *înaintea* substantivului, se acordă cu acesta *în gen, număr, caz* şi au funcţia sintactică de *atribut adjectival*. La G-D, adjectivul relativ **care** se deosebeşte de pronume prin *lipsa lui „a" final*: **cărui, cărei, căror**. Articolul posesiv (al, a, ai, ale) trebuie acordat cu substantivul aflat în dreapta pronumelui relativ.

1. Am o casă la ale **cărei** ferestre sunt flori.
2. Ţi-am adus cărţi, ai **căror** autor te interesează.

7. Pronumele interogativ şi adjectivul pronominal interogativ

Este pronumele cu ajutorul căruia întrebăm despre o fiinţă sau despre un lucru. Pronumele interogativ ţine locul cuvântului aşteptat ca răspuns la întrebare (în propoziţiile interogative).

Cuvintele **care, cine, ce, cât(ă), câţi, câte** se folosesc şi ca pronume interogative:

1. **Cine** trece prin apă şi nu se udă? (Umbra)
2. **Care** dintre voi a fost la mare? (Eu, Ion)
3. **Câţi** lipsesc astăzi? (mulţi-puţini)

Răspunsul la pronumele interogative este fie un **substantiv**, fie un **pronume**, un numeral (**cardinal, ordinal**) sau un pronume nehotărât:

4. **A câta** îţi place? (A doua)
5. **Pe al câtelea** îl vrei? (Pe al doilea)

Pronumele interogative **cine, care, cât** pot avea următoarele funcţii sintactice: *subiect, nume predicativ, complement* (direct, indirect), *atribut genitival*.

De exemplu: 1. **Cine** a venit? A venit **poştaşul**. (subiect)

2. **Pe cine** ai adus? Am adus-o **pe sora** mea. (complement direct)
3. **La cine** te gândeşti? **La mama**. (complement indirect)

Care, ce, cât(ă), câţi, câte pot fi folosite şi ca **adjective pronominale interogative**. Adjectivul pronominal interogativ *stă înaintea unui substantiv nearticulat cu care se acordă în gen, număr şi caz şi are funcţia de atribut adjectival*.

1. **Ce** poezie ai învăţat tu?
2. **Care** carte v-a plăcut mai mult? (urmărim să lămurim identitatea unui lucru)
3. **Câţi** pomi aţi altoit? (vrem să aflăm cantitatea)

Scanned with OKEN Scanner

4. **Ce fel de** carte ai cumpărat? (voim să aflăm calitatea obiectelor)

5. **Cărui** artist i se cuvine premiul?

Formele de G-D se folosesc numai fără "**a**" final (cărui, cărei, căror).

sg.	m. n.	N-Ac **cât**	pl.	m.	N-Ac **câţi**
		G-D —			G-D **câtor**
	f.	N-A **câtă**		f. n.	N-Ac **câte**
		G-D —			G-D **câtor**
sg.	m.	N-Ac **cel ce**	pl.	m.	N-Ac **cei ce**
		G-D **celui ce**			G-D **celor ce**
	f.	N-Ac **ceea ce**		f.	N-Ac **cele ce**
		G-D **celei ce**			G-D **celor ce**

Acestea sunt pronume compuse care pot fi înlocuite cu pronume relative simple: **cel ce** vine = **cine, care** vine.

8. Pronumele nehotărât şi adjectivul pronominal nehotărât

Pronumele nehotărât ţine locul unui substantiv fără să indice lămurit persoanele sau lucrurile al căror nume îl înlocuiesc.

De exemplu: 1. **Unii** au şi început să iasă din clasă.

2. Apoi începem cu toţii a mânca şi, **alţii** ca **alţii**, dar eu ştiu că mi-am pus bine gura la cale.

3. El se pregăteşte să ne citească **ceva**.

Cuvintele subliniate sunt pronume nehotărâte. Deşi înlocuiesc substantive, aceste cuvinte arată persoanele pe care le reprezintă într-un chip general, nehotărât.

Pronumele nehotărâte sunt mult mai variate decât celelalte feluri de pronume. Unele sunt *cuvinte simple*: **unul, altul, tot, mult, puţin, cutare, atât(a)**. Altele sunt *cuvinte compuse*: **cineva, careva, ceva, câtva, oricine, oricare, orice, oricât, oarecine, oarecare, oarece, altcineva, altcareva, altceva, orişicine, orişicare, orişice, orişicât, fiecine, fiecare**.

Aceste pronume nehotărâte sunt compuse din pronumele relative **cine, care, ce** şi din particulele *fie, oare, va*. În aceste pronume nehotărâte compuse ***se declină numai pronumele relativ, nu şi particulele.***

Pronumele **unul** şi **altul** au formele:

N-Ac **unul, una,**	**unii, unele**	N-Ac **altul, alta,**	**alţii, altele**
G-D **unuia, uneia,**	**unora**	G-D **altuia, alteia,**	**altora**

Scanned with OKEN Scanner

Declinarea pronumelui **cutare** (ca şi **care**):

N-Ac sg., pl., m. f. n. **cutare**

G-D **cutăruia, cutăreia, cutărora**

Declinarea pronumelor **tot, mult, puţin, atât(a)**

sg. N-Ac	**tot, toată,**	**mult, multă,**	**puţin, puţină,**	**atât(a), atâta**
pl. N-Ac	**toţi, toate,**	**mulţi, multe,**	**puţini, puţine,**	**atâţia, atâtea**
G-D	**tuturora,**	**multora,**	**puţinora,**	**atâtora.**

Pronumele nehotărâte compuse: **oricine, oarecine, fiecine, cineva** se declină numai la singular (ca pronumele relativ **cine**):

N-Ac **oricine, fiecine, cineva, careva** G-D **oricui, fiecui, cuiva, —**

Adjectivul pronominal nehotărât este pronumele care *determină* în chip general, nehotărât, *un substantiv*. Adjectivele pronominale nehotărâte *au funcţia de atribut adjectival* şi stau *înaintea substantivelor nearticulate*:

1. Ia aminte la **orice** învăţătură.

2. **Fiecare** om are dreptul la viaţă.

*Afară de pronumele **careva, altcareva, altceva** şi de cele alcătuite cu pronumele **cine (cineva, altcineva, fiecine** etc.) *toate celelalte pronume nehotărâte se folosesc şi ca adjective pronominale nehotărâte.*

*Adjectivele pronominale nehotărâte **cutare, oarecare, tot (toţi), mult(i), puţin(i)** pot sta atât înaintea substantivului cât şi după substantiv.

*La G-D singular şi plural, formele adjectivelor pronominale nehotărâte: **un, o, vreun, vreo, alt, altă** etc. se deosebesc de formele pronumelor corespunzătoare prin lipsa particulei finale **"a"**.

Pronume nehotărât

	unul, una,			***altul, alta, alt, altă***	
G-D	**unuia** — m. sg.	**unora** — pl.	G-D	**altuia** — m. sg.	**altora** — pl.
	uneia - f. sg.	**unora** — pl.		**alteia** — f.	**altora** — pl.

Adjectiv pronominal nehotărât

	un, o,			***alt, altă***	
G-D	**unui** - m. sg.	**unor** - pl.	G-D	**altui** - m. sg.	**altor** - pl.
	unei - f. sg.	**unor** - pl.		**altei** - f. sg.	**altor** - pl.

9. Pronumele negativ şi adjectivul pronominal negativ

Nu aduc nici o precizare cu privire la persoana sau lucrul la care se referă.

Formele pronumelui negativ sunt: **nimeni, nimenea** (se referă numai la persoane), **nimic, nimica** (se referă numai la lucruri şi este **invariabil**), **nici unul, nici una** (se pot referi atât la persoane cât şi la lucruri).

Scanned with OKEN Scanner

N-Ac **nimeni, nimenea, nici unul, nici una**

G-D **nimănuia, nici unuia, nici uneia**

Exemple:

1. „Pierzându-ţi timpul tău **cu** dulci **nimicuri** (substantiv, neutru, plural)

N-ai vrea/ ca **nime**-n uşa ta să bată/". (pronume negativ cu rol de subiect — **cine să bată?**)

2. Regretă că n-a strâns avere ca alţii, să nu-i pese **de nimeni** şi **de nimic**. (complement indirect — **de cine ce să nu-i pese?**)

3. Dacă mă uit în toate părţile nu văd **pe nimeni**. (complement direct)

Pronumele **nimeni, nici unul, nici una** îndeplinesc următoarele funcţii sintactice: ***subiect, complement direct, complement indirect, atribut genitival, nume predicativ.***

Pronumele **nimic(a)** poate avea funcţia de: ***subiect, complement direct, complement indirect.***

0004. Azi n-am adus **nimic** (CD) pentru **nimeni**. (CI)

Formele **nici un, nici o** au valoare de **adjectiv pronominal negativ** când stau *înaintea* ***unui substantiv nearticulat*** şi au funcţia sintactică de **atribut adjectival**.

De exemplu: 1. Nu se vedea **nici o** pasăre, nu se auzea **nici un** glas.

2. O mulţime de feciori de crai au venit, şi **nici unul** din ei n-a făcut **nici o** ispravă.

Exerciţii

1. Subliniaţi pronumele şi adjectivele pronominale. Faceţi analiza lor morfologică şi sintactică.

a) —„Amice, autorule, mi-aş lua acum ziua bună de la tine şi m-aş închina ţie cu plecăciune, mulţumindu-ţi pentru momentele plăcute ce m-ai făcut să petrec, mai întâi citindu-ţi cartea şi apoi gândindu-mă la dânsa, ca să îndrug toate aceste nevolaşe glume". (Al. Odobescu)

b) „Opt mii de leşi de oaste, legaţi, cu frâu-n gură,
În loc de boi, la juguri se opintesc trăgând.
Ei trag mereu, şi ferul greu muşcă-n bătătură,
Şi unii gem, şi alţii cad pe genunchi plângând!
Dar biciul îi loveşte şi lancele-i împung..." (V. Alecsandri)

Scanned with OKEN Scanner

c) „În izvor ai pus piciorul,
Dulce-odor şi mult iubit,
Şi ca inima-mi izvorul
De flori a tresărit.
În izvor ţi-ai spălat faţa,
Şi izvorul fericit
A păstrat de-atunci dulceaţa
De pe chipu-ţi răcorit". (V. Alecsandri)

d) „Şi scurtă vorbă, văzând că m-am pus rău cu mama, îi giuruiesc eu că ce-am făcut, n-oi mai face; apoi umblu tot cu binişorul pe lângă dânsa, şi nu ies din cuvântul ei afară nici cu fapta, nici cu vorba; căci: vorba dulce mult aduce; la trebi-s hărnicuţ cât se poate; dereticam şi măturam prin casă, ca o fată mare, de n-avea mama grijă când se ducea undeva. Şi într-o zi o văd că mă sărută şi-mi zice cu blândeţă:

— Dumnezeu să te înzilească, Ionică, dragul mamei şi să-ţi dele toate darurile sale cele bogate, dacă te-i purta, cum văd că te porţi de-o bucată de vreme încoace". (Ion Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

Verbul

Verbul este partea de vorbire flexibilă care exprimă acțiuni, în sensul larg al acestui termen: acțiuni propriu-zise, stări, sentimente, existență, manifestări de voință, acțiuni ale simțurilor etc.

1. **Forma-tip a verbelor (sub care pot fi găsite în dicționare) este cea de infinitiv-prezent** (În unele dicționare mai vechi, forma-tip este pers. I sg. a indicativului prez.)

De exemplu: **a scrie, a fugi, a sta, a aștepta, a fi, a se afla, a exista , a putea , a veni, a alerga, a coborî, a vrea, a întreba, a vorbi, a spune, a dori, a iubi, a auzi, a gusta , a zări, a hotărî, a porunci, a primi** etc. El are **terminație vocalică și prepoziția „a"**.

În textul: „Noi **am șparlit-o la fugă**. Iar el **zvrr**! cu o scurtătură în urma noastră; dar și noi, **pe-aici ți-i drumul**, băiete, fără **să** mai **avem** când îi **zice** popii vreo vorbă cum **obișnuiesc** a zice plugarii, pe la casele ce **nu-i primesc**... căci popa cât pe ce **era să** ne **ologească**" (Ion Creangă) – cele mai multe predicate verbale sunt exprimate prin verbe și prin locuțiuni verbale (foarte expresive), cu ajutorul lor obținându-se feluritele propoziții din frază; în cele nouă propoziții, predicatele exprimate prin verbe sunt opt în total: *să avem, zice, obișnuiesc, nu primesc, era, să ologească; am șparlit-o la fugă, pe-aici ți-i drumul* (al nouălea fiind o interjecție: *zvrr!*)

2. **Locuțiunile verbale** sunt grupuri de cuvinte care, luate împreună, prezintă o unitate de sens și au valoarea unor verbe.

În structura locuțiunilor verbale este obligatorie prezența unui verb, alături de alte părți de vorbire (un pron.+ un subst.; un pron.+ o prepoz.+ subst; un pron.+ adv.+ loc. adverbială). Anumite verbe – ***a avea, a băga, a da, a duce, a face, a fi, a lua, a ține*** – se întâlnesc într-un număr mare de locuțiuni:

De exemplu: ***a ține minte*** (a-și aminti), ***a lua loc*** (a ședea), ***a-l duce capul*** (a se pricepe), ***a pune la cale*** (a plănui), ***a duce dorul*** (a dori), ***a spăla putina*** (a fugi), ***a o lăsa baltă*** (a renunța), ***a ține piept*** (a rezista), ***a-și lua câmpii (valea)*** (a fugi, a pleca), ***a rupe tăcerea*** (a vorbi), ***a sparge gheața*** (a vorbi, a începe), ***a-și băga mințile-n cap*** (a se cumințí), ***a se da de-a dura*** (a se rostogoli), ***a o lua razna*** (a se abate), ***a o face lată*** (a greși, a petrece), ***a trage pe sfoară*** (a păcăli), ***a da de știre*** (a anunța), ***a da bir cu fugiții*** (a fugi), ***a nu-i fi boii acasă*** (a fi supărat), ***a face pe dracul ghem*** (rău).

1 „Și după ce-a venit el rușinat de la ispașă, mi-**a tras o chelfăneală** ca aceea, zicând:" (sens: „a bate")

2 „Mă rog, mi **se dusese buhul** despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap **să scoți obrazul în lume** de rușine" (Ion Creangă); (sens: 1 „s-a aflat" – 2 „a ieși")

Locuțiunile verbale pot fi tranzitive și intranzitive. Verbul care intră în componența locuțiunii verbale are rolul de-a preciza: persoana, timpul și modul acțiunii – iar celălalt cuvânt dă sensul lexical al construcției.

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză:

– George ***a pus la cale*** isprava aceea de pomină.

– **a pus la cale** = (sens: a plănui): locuţiune verbală, tranzitivă, diateză activă, formată din: (a) **a pus** – verb, tranzitiv, d. activă, conj. III-a, indicativ, perfect compus, pers. a III-a sg.

(b) **la** = prepoziţie simplă

(c) **cale** = substantiv comun, feminin, sing, neartic, Ac.

3 **Verbe predicative şi nepredicative (copulative sau auxiliare)**

După capacitatea de a îndeplini **o funcţie sintactică specifică** (şi după conţinutul lor lexical), verbele se clasifică în:

• 1. Verbe **predicative** (cele mai multe): care au sens lexical de sine stătător (adică **pot spune singure ceva despre subiect**) şi **pot forma singure un predicat** (atunci când sunt la un mod personal):

„Astfel **vine** (P.V.) mlădioasă, trupul ei frumos îl **poartă** (P.V.),

Flori albastre **are**-n (P.V.) păru-i şi o stea în frunte **poartă** "(P.V.) (M. Eminescu)

• 2. Verbe **nepredicative** (puţine): – nu au înţeles de sine stătător, **nu pot spune singure ceva despre subiect**, ci numai **împreună cu alte cuvinte**:

„Şi **s-aşază** (P.V.) toţi la masă, **cum** (P.N.) li-**s** anii, **cum** (P.N. li-**i** rangul". (M. Eminescu)

Verbele nepredicative, la rândul lor, sunt de două feluri:

(a) **copulative** (care **nu formează singure predicatul, ci** împreună cu un alt element sintactic, numit **nume predicativ** care arată calitatea subiectului)

– ***a fi***; ***a deveni***; ***a însemna***; ***a părea***; ***a rămâne***; ***a ieşi*** – (sens „a deveni"); ***a se face***; ***a se chema***; ***a se numi***.

– Ea **a fost frumoasă**. = P.N.; Totul **a devenit verde**. = P.N.; Viaţa **înseamnă luptă**. = P.N.; Ziua **pare minunată**. = P.N.; Ana **a rămas repetentă**. = P.N.; El **a ieşit inginer** (sens „a deveni"); Ea **s-a făcut albă ca varul**. = P.N.

(b) **auxiliare** (când intră în alcătuirea formelor verbale compuse):

– ***a fi*** – (intră în structura diatezei pasive, prin unele forme şi la diateza activă)

– ***a avea*** – (numai în formele de prezent indicativ)

– ***a vrea*** – (numai în formele de prezent indicativ care intră în alcătuirea viitorului şi a prezumtivului)

De reţinut: unul şi acelaşi verb poate fi, în funcţie de înţeles, predicativ şi nepredicativ.

(**De reţinut**: denumirea **auxiliar** vine de la adjectivul latin **auxiliaris-auxiliare**, adică ajutător; Verbele auxiliare se numesc astfel, pentru că ele ajută la formarea timpurilor compuse ale altor verbe)

Verbul **a fi**, când arată existenţa, are înţeles de sine stătător. În propoziţia: **A fost odată o fată răutăcioasă**, verbul **a fost**, arătând existenţa, are înţeles de sine stătător, este deci un verb predicativ.

Scanned with OKEN Scanner

În propoziţia: **Fata era nesuferită**, verbul **era** ajută la formarea predicatului nominal, adică are funcţia de verb ajutător, (de fapt copulativ).

În propoziţia: **Fata a fost pedepsită**, verbul **a fost** intră în compunerea conjugării pasive. (Toate timpurile şi modurile diatezei pasive se construiesc cu ajutorul verbului **a fi**: **sunt pedepsit, eram pedepsit, voi fi pedepsit, să fiu pedepsit** etc.)

În diateza activă, verbul **a fi** ajută la compunerea: viitorului anterior (voi fi văzut), conjunctivului perfect (să fi văzut), condiţional-optativului perfect (aş fi văzut, infinitivului (a fi văzut), prezumtivului perfect (vom fi văzut)

De observat că imperativul afirmativ (pers. a II-a sg.) se scrie cu doi **i**, iar imperativul negativ cu un singur **i**: **fii înţelegător!**, dar **nu fi grăbit!**, **fii atent!**, dar **nu fi sigur!**

Formele corecte de conjunctiv-prezent (pers. a II-a sg.) sunt: **tu să fii cuminte, tu să fii atent** iar cele de gerunziu: **fiind, nefiind, nemaifiind**, primul **i** se adaugă formei de bază (fi), iar al doilea-**i** este terminaţia pers. a II-a sg. (la imperativ şi conjunctiv); la gerunziu, al doilea-**i** face parte din terminaţia gerunziului **-ind**.

-- *Verbul* **a avea** poate ajuta formarea unor timpuri compuse sau poate avea înţeles de sine stătător;

În propoziţiile: **Multă dreptate avusese tata** şi **Am o carte interesantă**, verbele **avusese** şi **am** au înţeles de sine stătător (sensul de „**a poseda**".) Ele sunt verbe predicative, pot spune singure ceva despre subiect.

În propoziţia: **Am cerut imediat cuvântul.** verbul **am** intră în alcătuirea timpului perfect compus, (este deci v. nepredicativ, un auxiliar).

Formele de indicativ prezent ale verbului **a avea** sunt: **am, ai, are, avem, aveţi, au**; ele servesc (ca auxiliare) la formarea **perfectului compus, a viitorului (construit cu conjunctivul)** şi a modului **condiţional-optativ**, suferind schimbări la unele persoane:

-perfect compus: ***am* cerut, *ai, a, am, aţi, au,***

-condiţional-optativ: ***aş* cere, *ai, ar, am, aţi, ar,***

-viitor: ***am să* cer, *ai, are, avem, aveţi, au.***

-- *Verbul* **a vrea** cu valoare de verb predicativ are la indicativ următoarele forme: eu ***vreau,*** tu ***vrei,*** el ***vrea,*** noi ***vrem,*** voi ***vreţi,*** ei ***vor;*** ca verb auxiliar folosit pentru formarea viitorului ***a vrea*** are următoarele forme: eu ***voi*** (scrie), tu ***vei*** (scrie), el ***va*** (scrie), noi ***vom*** (scrie), voi ***veţi*** (scrie), ei ***vor*** (scrie). La modul prezumtiv, forma de prezent este ***vom fi scriind,*** de perfect, ***vom fi scris.***

Exemple:

În propoziţia: ***Vreau cartea aceasta,*** verbul ***vreau*** are valoare de verb predicativ, în timp ce în textul: ***El va cânta duminică la Ateneu,*** verbul ***a vrea*** are valoare de verb auxiliar (cu care s-a construit viitorul indicativ: va cânta)

Alte exemple: Baba ***avea*** trei fete frumoase ca nişte zâne. (sens „poseda" -- valoare de verb predicativ); ***Am învăţat*** cu el în şcoala primară. (valoare de verb auxiliar); Cred că ***ai să izbuteşti*** (verbul ***a avea*** are valoare de auxiliar, subliniat fiind la viitorul indicativ.)

Scanned with OKEN Scanner

4 **Verbe tranzitive şi intranzitive**

a) **Tranzitive** sunt verbele care pot primi un complement direct:

– ***a bea, a citi, a coase*** – sunt **numai tranzitive**:

1) Copilul **bea** *apă*. ";(C.D.)

2) Mama **coase** *un nasture*. (C.D.)

3) Mama **a cusut** toată ziua. (Vb. tranzitive **folosite absolut**: a cusut „ceva");

4) Ion **bea** prea mult.(bea "ceva")

b) **Intranzitive** sunt verbele care nu pot avea un complement direct;

Verbele de mişcare ***a fugi, a merge, a veni, a pleca*** – şi cele care exprimă o stare – ***a sta, a şedea, a exista*** – sunt **numai intranzitive**:

1) **Stau** în Bucureşti de douăzeci de ani. (vb. intranz.)

2) Oile tocmai **urcau** la stână. (vb. intranz.)

3) Baciul **venea** agale pe lângă noi. (vb. intranz.)

Atenţie: Între cele două clase de verbe se produc **diverse treceri**, unele verbe **tranzitive devenind intranzitive – şi invers**: a ajuta (pe cineva sau cuiva); a asculta (pe sau de cineva); a privi (ceva sau la ceva).

De exemplu:

intranzitive > tranzitive

1. **Am ajuns** la timp la gară. // –„Dar l-**a ajuns** şi pe harap blestemele şi plânsul" (G. Coşbuc) (sens „s-a împlinit")

2. „ Luna pe cer **trece** aşa sfântă şi clară" (M. Eminescu) // –Luntraşul m-**a trecut** rapid pe malul celălalt. (sens „a transportat")

tranzitive < intranzitive

3. „Primăvara muma noastră, / *Suflă* bruma din fereastră" (sens „topeşte", „spulberă") // „*Suflă* mai cu inimă, Leanoi" (B. Delavrancea)

4. Luntraşul **ţine** bine **cârma.** // „Ploaia **a ţinut** trei zile (vb. „a ţinut" are altă nuanţă de sens: „a durat")

Când un verb îşi schimbă caracterul tranzitiv sau intranzitiv, el îşi schimbă şi sensul lexical.

Scanned with OKEN Scanner

Categoriile gramaticale ale verbului

Verbul își schimbă forma în conjugare după: **diateză**, **mod**, **timp**, **persoană** și **număr**.

I. Conjugarea = totalitatea modurilor, timpurilor, persoanelor, numerelor și diatezelor constituie conjugarea. În limba română, verbele se grupează **în patru conjugări, după terminația infinitivului**, de aceea această terminație se numește **caracteristica conjugării**.

- conjugarea I	**a** mânca, **a** lupta, **a** aduna	***-a***	***caracteris-***
- conjugarea a II-a	**a** vedea, **a** bea, **a** avea	***-ea***	***==>tica conju-***
- conjugarea a III-a	**a** face, **a** merge, **a** trece	***-e***	***gării***
- conjugarea a IV-a	a citi, a iubi, a coborî	***-i sau -î***	

Atenție: Formele pe care le ia verbul în conjugare pot fi **simple** (***lucrez, lucrezi, lucram, lucrai...***) și **compuse** (***am lucrat, voi lucra, aș lucra***).

Formele compuse se constituie din verbul de conjugat la **infinitiv** sau **participiu** și un **verb auxiliar**; astfel se realizează sensurile timpurilor – trecut și viitor – și sensul de acțiune **dorită** sau **condiționată** (*aș lucra – dacă aș lucra*)

II. Diatezele – (formele pe care le iau verbele pentru a exprima raportul dintre acțiune și subiectul gramatical). În limba română sunt **trei diateze**: diateza **activă**, cea **pasivă** (au un statut clar) și diateza **reflexivă** (este controversată ca existență sau ca sferă de unii specialiști).

A. Diateza activă arată că **acțiunea este săvârșită de subiectul gramatical.**

Exemple:

– „ *Hagiul* (S) **tremură** și **morfolește** o bucățică de pâine" (B.Șt. Delavrancea)

– „În veșmânt de catifele, *un bondar* (S) rotund în pântec

Somnoros pe nas ca popii **glăsuiește**-ncet un cântec" (M. Eminescu).

– „**Clatină** *vântul* (S) foile. **Foșnesc** *folle* (S) porumbului". (Z. Stancu)

Aici se încadrează, formal, și verbe ca: ***a îndura, a pătimi, a suferi, a suporta, a ninge, a se înserа*** (impersonale); Verbele la diateza activă pot fi tranzitive și intranzitive:

1. **Am cumpărat** o carte interesantă.

2. **Plec** acasă mai devreme.

B. Diateza pasivă arată că **acțiunea** – săvârșită de un autor neprecizat sau desemnat prin complementul de agent – **este suferită de subiectul gramatical**.

În propoziția: – **Elevul**[1] **este lăudat**[2] **de profesor**[3]

subiect gramatical — *predicat verbal* — *complement de agent (subiect logic)*

să observăm următoarele:

(a) **Subiectul propriu-zis**, de regulă, îndeplinește trei condiții:

Scanned with OKEN Scanner

--stă în nominativ; răspunde la întrebările: cine? ce?; **face acţiunea.**

(b) **subiectul gramatical** al propoziţiei (**elevul**) îndeplineşte doar două din aceste condiţii: stă în nominativ; răspunde la întrebările cine? ce? dar **suferă acţiunea făcută de altcineva**.

(c) **subiectul logic (de profesor)** îndeplineşte doar o singură condiţie din cele trei: nu stă în N, ci în Ac; nu răspunde la întrebările cine? ce?, ci la întrebarea **„de cine"**?; face acţiunea (**indică autorul** acţiunii) **pe care o suferă subiectul gramatical**.

Atenţie:

Subiectul logic este în acelaşi timp şi complement de agent (determină un verb şi răspunde la întrebarea „de cine". Stă în cazul Ac.

Diateza pasivă se construieşte cu ajutorul **verbului auxiliar „a fi"** (care indică modul, timpul, persoana şi numărul: ***A fost lăudat***, de profesor = indicativ, (perfect compus, pers. a III-a, sing.) căruia i se adaugă **participiul verbului de conjugat (*lăudat*)**

– ***Eu*** (gram.) **voi fi chemat *de* domnul *director*** (s. logic). = indicativ, viitorul anterior, pers. I, sing.

– ***Cartea*** (gram.) **a fost cumpărată *de mine***. (s. logic) = indic. perf. compus, pers a III-a, sing.

Diateza pasivă poate fi exprimată şi prin **verbe construite cu *pron. reflexiv în acuzativ*** (un tip nespecific, aşa-**numitul reflexiv pasiv**):

– **Aici *s-au construit* două *blocuri*.** (S);

Hârtiile (S) ***se aruncă* la coş;**

Inscripţia (S) ***se vede* de departe.**

Subiectul gramatical – (***blocuri, hârtiile, inscripţia***) – suferă acţiunea exprimată de verbele *s-au construit, se aruncă, se vede.*

– **Mijlocul de verificare** pentru reflexivul-pasiv este posibilitatea de a putea înlocui această construcţie prin ***pasivul* format cu vb. „a fi"**:

s-au construit = au fost construite;
se aruncă = au fost aruncate;
se vede = a fost văzută;

Poşta *se ridica* zilnic (*era ridicată* zilnic) -> mijlocul de verificare pentru **verbele reflexive cu înţeles pasiv.**

– Să se observe că **reflexivul pasiv** se foloseşte mai puţin cu un complement de agent exprimat, de aceea are un caracter **mai impersonal decât pasivul cu „a fi"**; aceasta explică larga lui întrebuinţare în proverbe:

Calul de dar ***nu se caută* în gură.**

Drac mort ***nu s-a văzut.***

– Între cele două tipuri de pasiv există o importantă deosebire stilistică: pasivul cu „a fi" este livresc, iar reflexivul pasiv, popular. În limba actuală, pasivul cu „a fi" se extinde mai ales în stilul ştiinţific şi în publicistică.

Scanned with OKEN Scanner

– **Transformarea unei diateze în diateza opusă** este o necesitate practică. Pentru claritatea unui enunţ, este preferabil să se înlocuiască pasivul cu o construcţie activă; de exemplu, în loc de: *Casa a fost dărâmată* sau *Casa s-a dărâmat*, **este mai clară construcţia activă**: *Au dărâmat casa*. (şi de aceea preferabilă în instrucţiunile de diverse feluri).

– *Verbele la diateza pasivă* (la moduri personale) au ***funcţia de predicat verbal*** **(indiferent de felul în care este construit pasivul, cu verbul *„a fi"*, sau cu pron. reflexiv *„se"*):**

–**Drumurile *sunt păzite*** (P.V.) **de soldaţi** = (funcţia de pred. verb.)

–***A fost furată*** (P.V.) **jupâniţa Maruşca** = (funcţia de pred. verbal)

C) Diateza reflexivă Verbele la diateza reflexivă arată că **subiectul participă *intens* la acţiune**: El **se ruga** de iertare; **Îşi închipuie** că ne-a convins.

•1. Verbele la diateza reflexivă trebuie să exprime o acţiune indisolubil legată de cel ce o face (de autor): *a se gândi, a se scula, a se duce, a se întâmpla*.

•2. Verbele la diateza reflexivă sunt **însoţite întotdeauna de pronumele reflexiv la acuzativ sau la dativ**:

– pron. reflexive, ca semn al diatezei reflexive, **nu au funcţie sintactică!**

eu **mă** tem,	**îmi** amintesc,	**mi**-amintesc
tu **te** temi,	**îţi** aminteşti,	**ţi**-aminteşti
el **se** teme,	**îşi** aminteşte,	**şi**-aminteşte
noi **ne** temem,	**ne** amintim,	**ne**-amintim
voi **vă** temeţi,	**vă** amintiţi,	**v**-amintiţi
ei **se** tem,	**îşi** amintesc,	**şi**-amintesc

– în analiza gramaticală, ele se iau împreună cu verbul, deci intră în componenţa predicatului.

De exemplu: „–De moarte **nu mă sperii** eu [1] / dacă **nu m-am speriat** de viaţa [2] / pe care am îndurat-o"... [3] / (Z. Stancu.)

– nu mă sperii = verb de conj. I, diateza reflexivă, – „a se speria" cu pronumele în Ac., mod. indicativ, prezent, pers. I, sing, funcţia sintactică de predicat verbal.

– nu m-am speriat = verb de conj. I, diateza reflexivă, „a se speria", cu pron. în Ac., mod. indicativ, perfect compus, pers. I, sing., funcţia de predicat verbal.

– Verbele reflexive pot avea **diverse valori:**

a) **reflexiv-obiective** = când subiectul gramatical îndeplineşte acţiunea şi tot el este obiectul asupra căruia se răsfrânge ea, direct sau indirect: El **se îmbracă**; **Îmi amintesc**; Peştii **se zbăteau** în năvod.

b) **reflexiv-reciproce** = acţiunea este îndeplinită de două sau mai multe subiecte şi asupra fiecăruia se răsfrânge acţiunea celuilalt: **Ne certăm** des; Două vrăbii **se ciorovăiesc** pentru câteva grăunţe; George şi Dan **se bat**;

Scanned with OKEN Scanner

c) **reflexiv-pasive** – subiectul gramatical suferă acţiunea îndeplinită de altcineva: Biletele **se vând** la casă; **M-am născut** iarna;

d) **reflexiv-impersonale** (fără sens pasiv; au valoarea limitată la pers. a III-a sg.): **Se doarme** bine în hamac?; La el **se mănâncă** bine.

– Unele verbe sunt totdeauna reflexive: *a se căi, a se întâmpla, a se preta; a-şi aroga, a-şi asuma; a-şi însuşi, a se cicatriza; a se coagula, a se descuraja, a se repercuta;* El **se descurajează** uşor; Sângele **se coagulează** uşor.

– Alte verbe sunt totdeauna nereflexive: *a durea, a exista, a fi, a ploua, a trebui, a merita, a paraliza, a petrece, a răci, a renta, a râde, a uita.*

Atenţie: Nu sunt corecte formele: „nu se există", „a se paraliza", „a se petrece", „a se răci" – (cu sesul „a contracta o răceală") „a se râde"; „a-şi râde";

– Între verbele reflexive şi cele nereflexive se produc treceri în ambele direcţii. (cu deosebire de înţeles de diverse grade):

a afla – a se afla;	*a duce – a se duce;*
a îndura – a se îndura;	a uita – a se uita;
a îmbrăca – a se îmbrăca;	a aminti – a-şi aminti;

•3. Verbele reflexive pot fi: *personale sau impersonale*

(a) ***Verbele reflexive personale*** exprimă stări sufleteşti, o anumită atitudine a subiectului, acţiuni ce se îndeplinesc cu mintea: *a se înveseli, a se mira, a se bucura, a se ruşina, a se teme, a se căi, a se făli, a se ruga, a se mândri; a se gândi, a se dumiri, a-şi închipui;*

– Sunt folosite **numai ca verbe reflexive**: *a se făli, a se mândri, a se bosumfla, a se codi, a se lăfăi, a se ploconi, a se strădui;*

– Sunt şi unele **locuţiuni verbale**: *a-şi da seama, a-şi bate joc, a se ţine mare, a-şi ieşi din fire, a se duce pe copcă;*

Exemple: „–Voi **să vă lăfăiţi** şi să huzuriţi de căldură, iară eu să crap de frig... Acuşi vă târâiesc prin casă"... (Ion Creangă)

„Cantacuzin **şi-a ieşit din fire**... L-a împuşcat pe Uţupăr." (Z. Stancu)

– **Cele mai multe verbe** reflexive personale **corespund verbelor la diateza activă**.

1) cu acelaşi sens lexical: - **Mă bucur** că ai reuşit la examen. (d. reflex.);

sau - Pe ea **o bucură** ideea de a pleca imediat (d. activă)

2) cu alt sens decât cel activ: - I-**a apucat** cu înfrigurare mâna şi i-a sărutat-o. (d. activă);
-Femeia **s-a apucat** imediat de treabă. (sens „a început"! (d. reflexivă)

(b) ***Verbele reflexive impersonale*** se construiesc **<u>numai</u> cu pronumele reflexiv la acuzativ**: *se zice, se vede, se aude, se ştie, se spune, se cuvine, se cade, se întâmplă, se pare, se poate, se înserează, se înnoptează;*

Scanned with OKEN Scanner

– Propoziţiile cu predicatul exprimat printr-un verb reflexiv impersonal pot avea uneori subiect, dar ***subiectul* nu este *autorul* acţiunii**:

1) Însă **se întâmplă** *ceva* (S) cu totul neprevăzut. (*ce se întâmplă?*)

2) Aproape în întreaga ţară *agitaţiile* (S) politice **se înteţiseră.** (*ce se înteţiseră?*)

3) *Multe* (S) **se spuneau**. (*ce se spuneau?*)

– **Subiectul** acestor propoziţii răspunde întotdeauna la **întrebarea *ce?***

Atenţie: *Verbele ***a tuna, a ploua, a ninge, a fulgera, a trăsni*** – au numai pers. a III-a, (arată fenomene ale naturii) sunt deci ***unipersonale*** şi ***impersonale*** (fiindcă acţiunea nu este făcută de o anumită persoană) şi ***se luminează; se înnoptează, se întunecă;*** *etc.*

Exemple: „Lasă dumneata asta; ştiu **c-a plouat**; am văzut **c-a plouat**"... (M. Sadoveanu)

– „Afară **plouă**, **ninge**! afară-i vijelie. // Şi crivăţul aleargă pe câmpul înnegrit." (V. Alecsandri)

Atenţie! Când sunt folosite **cu sens figurat**, aceste verbe nu mai sunt impersonale, ci personale.

Dar: –„Pe-un mal străin/ L-**a fulgerat** (*v. personal*) un braţ hain!" (G. Coşbuc); sens figurat „**l-a răpus**".

*Există şi ***expresii verbale unipersonale (prin formă) şi impersonale (prin conţinut):***

Ele sunt formate din **verbul „a fi"** şi **un adverb**: *e sigur, e greu, e bine, e lesne, e aşa (aşa-i), e posibil, e rău,, e uşor, e cu putinţă, e recomandabil.*

– Propoziţiile cu predicatele exprimate prin expresii verbale unipersonale au, de obicei, **subiectul** exprimat prin **verb la infinitiv sau supin**:

De exemplu: „Pentru nişte sărăcuţi ca noi **e greu** *de făcut* (vb. supin) trebi de aceste"... (I. Creangă)

– **E lesne** bogatului *a porunci* (vb. infinitiv) dar **e greu** săracului *a împlini*. (Folclor)

Expresiile verbale impersonale pot fi **predicate nominale** ale unor propoziţii **regente** după care urmează propoziţii subiective:

E greu [1]/(PP) să faci trebi de aceste [2]/(SB); **E lesne** (PP) [1]/ bogatului să poruncească [2]/(SB); **E greu** săracului [1]/(PP) să împlinească [2]/(SB)

* Verbul **a trebui** este **unipersonal** (are forme numai pentru pers. a III-a) şi **impersonal**, (având sensul „se cade", „se cuvine", „e necesar"): Ea **trebuie** să ştie – sg.; Ei **trebuie** să ştie. – pl.

– Nu sunt recomandabile formele *„trebuieşte"* + *„trebuiesc"*! **doar forma trebuiască**, la conj. prez. şi la viitor indicativ (format cu conjunctivul).

Scanned with OKEN Scanner

•**4. Verbele de modalitate şi aspect** (considerate de unii semiauxiliare) = sunt verbele construite cu alt verb (de obicei la **conjunctiv** sau **infinitiv**, cu **participiul** sau **supinul**) cărula îi imprimă sensuri **modale** (ca posibilitatea, necesitatea, dorinţa) sau aspectuale (ca începutul, continuarea, sfârşitul acţiunii).

= Sunt **verbe de modalitate** verbe ca: *a avea, a da, a fi, a putea, a sta, a trebui, a veni;*

De exemplu: am de scris; dă să spună, era să cad; stă să cadă, trebuie să plec;

= Sunt **verbe de aspect** verbele: *a se apuca, a isprăvi, a începe, a prinde, a se pune;*

De exemplu: a începe să sape; a pornit să plângă; a prins a râde; s-a pus pe plâns; a sfârşit de săpat; a isprăvi de spus;

III. Persoana verbului este forma luată de acesta pentru a arăta fiinţa sau lucrul căruia i se atribuie acţiunea, starea sau existenţa exprimată de el. Ca şi pronumele, verbul are forme deosebite pentru cele trei persoane, la singular şi plural:

a) **persoana I** arată că acţiunea este săvârşită de cel care vorbeşte:

Eu **citesc** o carte (pers. I sg.);

Noi **citim** adesea împreună diferite poveştiri. (pers. I pl.)

b) **persoana a II-a** arată că acţiunea este săvârşită de cel căruia i se vorbeşte:

Tu vorbeşti mai frumos decât Alexandru.;

Voi citiţi multe cărţi de povestiri.

c) **persoana a III-a** arată că acţiunea este săvârşită de o altă persoană în afară de cei doi vorbitori (pers. I sau a II-a):

El citeşte povestiri din viaţa animalelor;

Ele citesc mai ales poezii.

IV. Numărul verbului = forma pe care o ia verbul pentru a arăta că acţiunea este făcută de o singură persoană sau de mai multe.

a) **singular** = Dan **citeşte** o poezie. (sing.);

b) **plural** = Colegii tăi **citesc** un basm. (plural)

V. Modurile şi timpurile verbului

Modurile sunt formele luate de verb pentru a arăta felul cum vorbitorul consideră acţiunea. În limba română există: A) **moduri personale** şi moduri B) **nepersonale**. Sintactic, (după capacitatea de a îndeplini funcţia de predicat), modurile se clasifică în A) **predicative** şi B) **nepredicative**. Cele două clasificări coincid în rezultate, în sensul că **modurile personale sunt şi predicative** (fără excepţie), iar cele **nepersonale sunt**: – în general – şi **nepredicative**.

A. Moduri ***personale şi predicative*** sunt:

1. **indicativul** = este modul personal şi predicativ care exprimă o acţiune prezentată de vorbitor ca reală. El are şapte forme temporale.

Scanned with OKEN Scanner

2. **conjunctivul** = este modul personal şi predicativ care exprimă o acţiune realizabilă, posibilă. Are două timpuri.

3. **condiţional-optativul** = este modul personal şi predicativ care exprimă, la prezent, o acţiune realizabilă, posibilă, iar la perfect una ireală.

4. **prezumtivul** = este modul personal şi predicativ care exprimă o acţiune realizabilă, posibilă, prezentată ca presupusă, bănuită.

5. **imperativul** = este modul personal şi predicativ care exprimă o acţiune realizabilă, prezentată ca poruncită (un ordin, un îndemn, o rugăminte, o ameninţare).

B. Modurile nepersonale şi nepredicative sunt:

1. **infinitivul** = este modul nepersonal şi nepredicativ care denumeşte acţiunea.

2. **gerunziul** = este modul nepersonal şi nepredicativ care exprimă acţiunea în desfăşurare sau acţiuni încheiate.

3. **participiul** = este modul nepersonal şi nepredicativ care denumeşte acţiunea suferită sau îndeplinită de un obiect.

4. **supinul** = este modul nepersonal şi nepredicativ care denumeşte acţiunea (scopul sau destinaţia ei)

A. 1. **Modul indicativ** = exprimă o acţiune prezentată de vorbitor ca **reală**, **sigură**. Este modul ce cele mai multe forme temporale: şapte.

Exemple: –„**Mănâncă**, **bea** bine, **doarme** un ceas- două, **vine** la primărie la braţ cu arendaşul şi **cheamă** pe ţăranul cu hârtia la cercetare". (I. L. Caragiale)

– „...După ce **a renunţat** acum opt ani a mai susţine licenţa în drept, **s-a hotărât** în sfârşit să îmbrăţişeze cariera de cultivator de pământ şi **s-a dus** să cultive o moşie de munte" (I. L. Caragiale)

a) **Timpul prezent**: – *citesc*

b) **Timpul trecut**:

- **imperfectul**: – *cîteam*
- **perfectul simplu**: – *citii*
- **perfectul compus**: – *am citit*
- **mai mult ca perfectul**: – *citisem*

c) **Timpul viitor**:

- **viitorul**: – *voi citi*
- **viitorul anterior**: – *voi fi citit.*

A. 2. **Modul conjunctiv** = exprimă o acţiune **realizabilă**, **posibilă**; **deliberarea** (*să mă supăr sau nu?*), **protestul** sau **indignarea** (*eu să mă supăr?*) Din punct de vedere formal, conjunctivul este marcat de conjuncţia „**să**" (care poate lipsi în anumite condiţii.). Modul conjunctiv are **două timpuri: prezent** (*să cântăm*) şi **perfect** (*să fi cântat*). Deosebirea dintre ele? În

Scanned with OKEN Scanner

ceea ce privește frecvența, prezentul fiind mult mai folosit.

a) **Timpul prezent**: (*să citesc, să citești, să citească*)

b) **Timpul perfect**: (*să fi citit*)

Exemple:

– Ah! Dacă am fi avut lapte, **să turnăm** în el măcar o cănuță" (Z. Stancu)

– Ei nu putuseră **să** nu **gândească** în cele din urmă că nu-i costă mare lucru **s-o asculte**." (M. Preda)

A. 3. **Modul condițional-optativ** – exprimă o acțiune a cărei realizare depinde de o anumită **condiție** (*Chiar de-ar veni, plec*) sau o acțiune **dorită**. (*Aș pleca la munte*). El are două timpuri: prezent și perfect.

Din punct de vedere **formal** acest mod este alcătuit – la **prezent** din formele ajutătoare ale verbului **a avea** (*aș, ai, ar, am, ați, ar*) + **infinitivul** verbului de conjugat (aș + citi, aș + scrie), iar la **perfect**, din **condiționalul-optativ al verbului *a fi*** (*aș fi, ai fi, ar fi*) și **participiul verbului de conjugat** (*aș fi + citit, aș fi + scris*)

a) **Timpul prezent**: (*aș citi, ai citi, ar citi* etc.)

b) **Timpul perfect**: (*aș fi citit, ai fi citit, ar fi citit* etc).

„Eu **aș zice** să lăsăm cetatea aceasta, zise Iablonovski"... (C. Negruzzi)

– **Aș vedea** un spectacol bun.

– Mie mi-**ar fi convenit** să fiu singur cu ea.

A. 4. **Modul prezumtiv** = exprimă o acțiune **realizabilă, posibilă**, prezentată ca **presupusă, bănuită**. El are două timpuri: prezent și perfect.

a) **Timpul prezent**: *voi, (sau oi), fi citind, va* (sau *a) fi cântând* – construit din viitorul auxiliarului ***a fi*** + gerunziul verbului de conjugat:

El **vor fi crezând** altceva.

„Ionel Brătianu **o fi știind** el ceva" (C. Petrescu)

b) **Timpul perfect** (omonim cu indic. viitor anterior): (*voi fi citit*)

A. 5. **Modul imperativ**: exprimă **o poruncă, un îndemn, o rugăminte**. El are numai **timpul prezent** și numai **pers. a II-a sing. și plural**:

a) **Timpul prezent**: pers. a II-a sg. - *citește!*, cântă!, șezi!; pl. - *citiți!*, cântați!,
ședeți!:

"Dormi, puiul mamei...!"

"Mergeți în pace și spuneți copiilor și fraților voștri că ați avut cinstea de a vă împotrivi... regelui de Polonia" (c. Negruzzi)

B. 1. Modul infinitiv = este modul nepersonal și nepredicativ care **denumește acțiunea, starea**; El are două timpuri: **prezent** și **perfect**. **Prezentul** primește înainte

Scanned with OKEN Scanner

particula *a*, iar la sfârşit, **terminaţiile *– a, –ea, –e , –i*,** sau ***–î;*** **Perfectul** se formează din **infinitivul prezent al verbului a fi** şi **participiul verbului** de conjugat.

a) **Timpul prezent**: *a citi, a mânca, a merge, a urî;*

„E uşor **a scrie** versuri

Când nimic nu ai **a spune**". (M. Eminescu)

b) **Timpul perfect**: *a fi citit, a fi mâncat, a fi mers, a fi urât;*

– Faptul de **a fi citit** atâtea cărţi e lăudabil.

Atenţie: În întrebuinţările sale curente, infinitivul este echivalent cu modul conjunctiv, pe care, în limba literară, are tendinţa de a-l înlocui.

De exemplu: Îmi vine **a râde**/... **să râd**.

Mă grăbesc **a spune**/... **să spun**.

N-are cine mă **vedea**/... **să** mă **vadă**.

Construcţia cu conjunctivul este mai clară, dar infinitivul pare mai adecvat în stiluri obiective ca stilul ştiinţific sau cel administrativ; el e preferat în construcţii ca: *Vă rog a-mi aproba; Este necesar a vă interesa;* Infinitivul este preferabil pentru evitarea monotoniei; vom spune: ***Vă rog să binevoiţi a-mi aproba***, (nu **să binevoiţi să-mi aprobaţi**); ***până să înceapă a cânta***, (nu **până să înceapă să cânte**,)

B. 2. **Modul gerunziu** = este modul nepersonal şi nepredicativ care exprimă, de obicei, **acţiunea în desfăşurare**: uneori el exprimă şi acţiuni încheiate. Din punct de vedere formal, gerunziul este marcat prin sufixul – *ând* (la majoritatea verbelor) sau – *ind* (la verbele cu infinitivul prezent în „i") *fugind, tăind, scrind*; când este urmat de un pronume personal sau reflexiv, gerunziul apare amplificat cu „vocala de legătură" „u": *ducându-l, ducându-se*;

Exemple: 1. **Învăţând**, ajungi departe.

2. Băieţaşii... se bucurau **chiuind** şi **strigând**.

Forme corecte de gerunziu: *rămânând, spunând, ţinând;* (nu *rămâind...*)

fugind, udgând, purcezând; continuând, luând, plouând;

creând; (nu creind), *tăind; veghind, înjunghiind.*

B. 3. **Modul participiu** = este modul nepersonal şi nepredicativ care denumeşte acţiunea **suferită** sau **îndeplinită** de un obiect, ceea ce explică unele asemănări ale participiului cu adjectivul.

Din punct de vedere formal, participiul este marcat de sufixele – **t** sau – **s** (la verbele cu perf. simplu în „sc"). Sufixul – t se ataşează la tema perfectului, aşa încât participiul se termină în ***at:*** *(cântat), –it (fugit), –ât (hotărât) – ut (tăcut, făcut);* numai opt verbe au sufixul – **t** neprecedat de vocală: *copt, fiert, fript, frânt, înfipt, rupt, spart, supt.*

Exemple: „ Ba la mulţi se întâmpla de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior **frânt** sau cu boii **stâlciţi**"... (Ion Creangă)

Participiul se schimbă după gen şi număr, ca adjectivele (*frânt, frântă; frânţi, frânte*)

Scanned with OKEN Scanner

B. 4. **Modul supin** = este modul nepersonal şi nepredicativ care denumeşte **acţiunea (scopul** sau **destinaţia** ei). Din punct de vedere formal, supinul este marcat de prezenţa unei prepoziţii: **de** – cea mai frecventă – **după, la, pe, pentru;**

Exemple: 1 Am o carte **de citit**.

2. Maria are **de terminat** lecţiile.

3. El şi-a luat un bidon cu apă **de băut**.

Tabloul modurilor şi timpurilor verbale

Personale şi predicative

1. MODUL **INDICATIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o acţiune reală, sigură

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent: (acţiune desfăşurată în momentul vorbirii) – *citesc*

Trecut:

a) **Imperfectul** = (acţ. trecută, neterminată) – *citeam*

b) **Perfectul simplu** = (acţ. trecută, terminată de curând) – *citii*

c) **Perfectul compus** = (acţ. terminată într-un moment nedeterminat.) – *am citit*

d) **Mai mult ca perfectul** = (acţ. trecută, terminată înaintea altei acţ. trecute) – *citisem*

Viitor:

a) **Viitorul** = (acţ. se va desfăşura după mom. vorbirii) – *voi citi*

b) **Viitorul anterior** = acţ. viitoare, care se va termina înaintea altei acţiuni viitoare) – *voi fi citit*

2. MODUL **CONJUNCTIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o acţiune posibilă, realizabilă

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = o acţiune apropiată de momentul vorbirii – să citesc

Perfect = o acţiune trecută – *să fi citit*

3. MODUL **CONDIŢIONAL-OPTATIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o acţiune a cărei realizare depinde de o anumită condiţie, o acţiune dorită.

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = o acţiune realizabilă în prezent sau în viitor – *aş citi*

Perfect = o acţiune care s-ar fi putut realiza în trecut – *aş fi citit*

Scanned with OKEN Scanner

4. MODUL **PREZUMTIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o acţiune realizabilă, posibilă, prezentată ca presupusă, bănuită.

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = o acţiune realizabilă în momentul vorbirii sau o acţ. viitoare
– *voi fi citind* sau *om fi citind*

Perfect = o acţiune trecută
– *voi fi citit* sau *om fi citit.*

5. MODUL **IMPERATIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– o poruncă, un îndemn, o rugăminte.

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent = pers. a II-a sg. şi pl.
– *citeşte! citiţi!*
cântă (tu)! - sg.; *cântaţi* (voi)! - pl.;
şezi (tu)! - sg.; *şedeţi* (voi)! - pl.;
nu alerga! (sg.), *nu strigaţi!* (pl.).

Nepersonale şi nepredicative

1. MODUL **INFINITIV**

Ce fel de acţiune exprimă

– denumeşte acţiunea sau starea;

Ce fel de timpuri are. Ce exprimă. Exemple.

Prezent: *-a citi*

Perfect: *-a fi citit*

2. MODUL **GERUNZIU**

Ce fel de acţiune exprimă

– acţiunea în desfăşurare.

Exemple

- citind

3. MODUL **PARTICIPIU**

Ce fel de acţiune exprimă

– acţiunea suferită sau îndeplinită de un obiect.

Exemple

- citit,ă

4. MODUL **SUPIN**

Ce fel de acţiune exprimă

– denumeşte acţiunea, scopul sau destinaţia ei.

Exemple.

- de citit.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii

1. Puneţi verbele de mai jos la modurile nepersonale: a zice, a auzi, a trece, a vedea, a cânta, a lăuda, a veni, a ajunge, a scrie.

2. Analizaţi verbele din textele de mai jos, arătând modul, timpul, numărul şi persoana lor:

„Ideea de a nu mişca ne obosea şi capul începea să ne tremure. Locul unde fundul ţestei se înjuga cu şira spinării ne durea. De era vară, năduşeala începea să ne curgă pe obraji şi pe după urechi, în jos, de-a lungul gâtului. Cu neputinţă ca cei mai slabi să nu mişte o mână, un picior sau, gâdilaţi de şuvoaiele de năduşeală, să nu vrea să se şteargă." (B. Şt. Delavrancea)

3. Formaţi toate modurile, personale şi nepersonale, ale următoarelor verbe: a auzi, a zice, a vedea, a lăuda.

4. Analizaţi verbele din textele de mai jos, stabilind: conjugarea, modul, timpul, numărul, persoana şi funcţia sintactică:

a) „Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat şi având obicei a şedea uitată ca fata vătămanului, noi, n-aveam ce lucra? Ne suim pe munte, la deal de casa ei, câte cu o bucată de răzlog în mână şi, cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă din locul ei, care era numai înţinată. Şi unde nu porneşte stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om, şi trece prin gardul şi prin tinda Irinucăi, pe la capre, şi se duce drept în Bistriţa, de clocotea apa... Ei, eii Ce-i de făcut? Gardul şi casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăţi nu-i lucru de şagă. Uitasem acum şi de răle şi de tot de spaimă" (Ion Creangă)

b) „Puterile până la urmă se vor fi măcinat unele pe altele, ajunse la istovire. Ionel Brătianu o fi ştiind el ceva." (Camil Petrescu)

c) „Cu câţiva ani în urmă, aflându-mă pentru întâia oară, mult mai târziu faţă de cum s-ar fi cuvenit, între splendorile pe care grecii le-au lăsat moştenire lumii, Ritsos renunţase, în marea lui generozitate, la treburile pe care le va fi având spre a-mi fi tovarăş şi călăuz şi astfel mi-a fost dat ca, alături de el, să stau la Micene în faţa mormântului lui Agamemnon" (Geo Bogza)

d) „Acum, luminate crăişor, ca să vezi cât poate să-ţi ajute milostenia, du-te la taică-tău şi cere să-ţi dele hainele, calul şi armele cu care a fost el mire că numai aşa ai să te poţi duce unde n-au putut merge fraţii tăi." (Ion Creangă)

e) „E uşor a scrie versuri/ Când nimic nu ai a spune,/ Înşirând cuvinte goale/ Ce din coadă au să sune!" (M. Eminescu)

f) „Dumneata nu trebuia să te fi însurat dacă te ştiai părlit, să iei pe Acriviţa, fata lui Hagi- Cănuţă, care n-a fost învăţată la casa părintească să mănânce de sub unghii." (I. L. Caragiale)

g) „Faptul că Maria îi pusese întrebarea aceea Flaviei însemna că bătrâna nu se lăsase strivită de tăvălugul amărăciunilor şi de zbuciumul de peste zi." (Ion Brad)

Scanned with OKEN Scanner

VI. Conjugarea verbelor auxiliare = (verbe care ajută la formarea modurilor şi a timpurilor compuse ale altor verbe.)

Verbul **a fi**

I. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

sunt, îs. -s	suntem
eşti	sunteţi
este, e, îl, -l	sunt, îs, -s

Timpul trecut

Imperfect	Perfect simplu		Perfect compus	Mai mult ca perfectul
eram	fui	-fusei	am fost	fusesem
erai	fuşi	-fuseşi	ai fost	fuseseşi
era	fu	-fuse	a fost	fusese
eram	furăm	-fuserăm	am fost	fuseserăm(fusesem)
eraţi	furăţi	-fuserăţi	aţi fost	fuseserăţi(fuseseţi)
erau	fură	-fuseră	au fost	fuseseră (fusese)

Timpul viitor

Viitor	Viitor anterior
voi fi	voi fi fost
vei fi	vei fi fost
va fi	va fi fost
vom fi	vomfi fost
veţi fi	veţi fi fost
vor fi	vor fi fost

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să fiu	să fi fost
să fii	să fi fost
să fie	să fi fost
să fim	să fi fost
să fiţi	să fi fost
să fie	să fi fost

Scanned with OKEN Scanner

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
aş fi	aş fi fost
ai fi	ai fi fost
ar fi	ar fi fost
am fi	am fi fost
aţi fi	aţi fi fost
ar fi	ar fi fost

4. Modul prezumtiv

Prezent	*Perfect* (omonim cu indicativul viitor anterior)
voi fi fiind	voi fi fost
vei fi fiind	vei fi fost
va fi fiind	va fi fost
vom fi fiind	vom fi fost
veţi fi fiind	veţi fi fost
vor fi fiind	vor fi fost

5. Modul imperativ

Pozitiv	*Negativ*
fii!	nu fi!
fiţi!	nu fiţi!

II. MODURILE NEPERSONALE

1. **Modul infinitiv**:Prezent: a fi

Perfect: a fi fost

2. **Modul gerunziu**: fiind
3. **Modul participiu**: fost, fostă, foşti, foste.
4. **Modul supin**: de fost.

Atenţie: Verbul „a fi" ajută la formarea următoarelor timpuri compuse:

1) viitorul anterior (*voi fi scris*)
2) conjunctivul perfect (*să fi scris*)
3) condiţional-optativ perfect: (*aş fi scris*)
4) infinitiv perfect: (*a fi scris*)

Scanned with OKEN Scanner

Verbul **a avea**

I. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

		Ca auxiliar al perfectului	
am	avem	am	am
ai	aveţi	ai	aţi
are	au	a	au

Timpul trecut

Imperfect	Perfect simplu	Perfect compus		Mai mult ca perfect
aveam	avui	avusei	am avut	avusesem
aveai	avuşi	avuseşi	ai avut	avuseseşi
avea	avu	avuse	a avut	avusese
aveam	avurăm	avuserăm	am avut	avuseserăm
aveaţi	avurăţi	avuserăţi	aţi avut	avuseserăţi
aveau	avură	avuseră	au avut	avuseseră

Timpul viitor

Viitorul	Viitor anterior
voi avea	voi fi avut
vei avea	vei fi avut
va avea	va fi avut
vom avea	vom fi avut
veţi avea	veţi fi avut
vor avea	vor fi avut

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să am	să fi avut
să ai	să fi avut
să aibă	să fi avut
să avem	să fi avut
să aveţi	să fi avut
să aibă	să fi avut

Scanned with OKEN Scanner

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
aş avea	aş fi avut
ai avea	ai fi avut
ar avea	ar fi avut
am avea	am fi avut
aţi avea	aţi fi avut
ar avea	ar fi avut

4. Modul prezumtiv

Prezent	*Perfect*
voi fi având	voi fi avut
vei fi având	vei fi avut
va fi având	va fi avut
vom fi având	vom fi avut
veţi fi având	veţi fi avut
vor fi având	vor fi avut

5. Modul imperativ

Pozitiv	*Negativ*
ai, aibi!	nu avea!
aveţi!	nu aveţi!

II. MODURILE NEPERSONALE

1. **Modul infinitiv**: *Prezent* a avea
   Perfect a fi avut
2. **Modul gerunziu**: având
3. **Modul participiu**: avut, avută, avuţi, avute
4. **Modul supin**: (de) avut

Observaţie:

Ca verb auxiliar, **a avea** se întrebuinţează pentru formarea perfectului compus al indicativului (*am, ai, a, am, aţi, au* **am** *scris*), pentru prezentul condiţionalului-optativ (*aş, ai, ar, am, aţi, ar:* **aş** *scrie*) şi a viitorului (construit cu conjunctivul): **am** să *scriu*, **ai** *să scrii*, **are** *să scrie*.

Scanned with OKEN Scanner

Verbul **a vrea** (a voi)

I. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

				Ca auxiliar al viitorului	
vreau	voiesc	vrem	voim	voi	voim
vrei	voieşti	vreţi	voiţi	vei	veţi
vrea	voieşte	vor	voiesc	va	vor

Timpul trecut

Imperfectul	Perfectul simplu		Perfectul compus		Mai mult ca perfectul
voiam, vream	vrui,	voii	am vrut,	am voit	voisem, vrusem
voiai	vruşi,	voişi	ai vrut,	ai voit	voiseşi, vruseşi
voia, vrea	vru,	voi	a vrut,	a voit	voise, vruse
voiam	vrurăm,	voirăm	am vrut,	am voit	voiserăm, vruseserăm
voiaţi	vrurăţi,	voirăţi	aţi vrut,	aţi voit	voiserăţi, vruseserăţi
voiau, vreau	vrură,	voiră	au vrut,	au voit	voiseră, vruseseră

Timpul viitor

Viitorul		Viitorul anterior	
voi vrea,	voi voi	voi fi vrut,	voi fi voit
vei vrea,	vei voi	vei fi vrut,	vei fi voit
va vrea,	va voi	va fi vrut,	va fi voit
vom vrea,	vom voi	vom fi vrut,	vom fi voit
veţi vrea,	veţi voi	veţi fi vrut,	veţi fi voit
vor vrea,	vor voi	vor fi vrut,	vor fi voit

Scanned with OKEN Scanner

2. Modul conjunctiv

Timpul prezent		Timpul perfect	
să vreau	să volesc	să fi vrut	să fi voit
să vrei	să voleşti	să fi vrut	să fi voit
să vrea	să voiască	să fi vrut	să fi voit
să vrem	să voim	să fi vrut	să fi voit
să vreţi	să voiţi	să fi vrut	să fi voit
să vrea	să voiască	să fi vrut	să fi voit

3. Modul condiţional-optativ

Timpul prezent		Timpul perfect	
aş vrea	aş voi	aş fi vrut	aş fi voit
ai vrea	ai voi	ai fi vrut	ai fi voit
ar vrea	ar voi	ar fi vrut	ar fi voit
am vrea	am voi	am fi vrut	am fi voit
aţi vrea	aţi voi	aţi fi vrut	aţi fi voit
ar vrea	ar voi	ar fi vrut	ar fi voit

4. Modul prezumtiv

Prezent	Perfect
voi fi vrând (vroind)	voi fi vrut (voit)
vei fi vrând	
va fi vrând	
vom fi vrând	
veţi fi vrând	
vor fi vrând	

5. Modul imperativ:

voleşte!

nu voi!

Scanned with OKEN Scanner

II. MODURI NEPERSONALE

1. **Modul infinitiv**

Prezent: a vrea, a voi

Perfect: a fi vrut, a fi voit

2. **Modul gerunziu:** vrând, voind

3. **Modul participiu:** vrut, vrută, voit, voită

4. **Modul supin:** (de) vrut, (de) voit

Observaţie:

– ca verb auxiliar, **a vrea** ajută la formarea viitorului (*voi, vei, va, vom, veţi, vor* (scrie)).

– Auxiliarul **a vrea** are o variantă de viitor, mai mult cu valoare de prezumtiv prezent sau cu o nuanţă de nesiguranţă, folosită în limba vorbită, familiară:

sg.: **oi** aduna, **ăi** (**-i**) aduna, **o** aduna

pl.: **om** aduna, **ăţi** (**-ţi**) aduna, **or** aduna

VII. Conjugarea celorlalte verbe

I. DIATEZA ACTIVĂ

MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a	Conj. a IV-a	
laud	văd	fac	aud	dobor
lauzi	vezi	faci	auzi	dobori
laudă	vede	face	aude	doboară
lăudăm	vedem	facem	auzim	doborâm
lăudaţi	vedeţi	faceţi	auziţi	doborâţi
laudă	văd	fac	aud	doboară

Scanned with OKEN Scanner

Timpul imperfect

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a	Conj. a IV-a	
lăudam	vedeam	făceam	auzeam	doboram
lăudai	vedeai	făceai	auzeai	doborai
lăuda	vedea	făcea	auzea	dobora
lăudam	vedeam	făceam	auzeam	doboram
lăudaţi	vedeaţi	făceaţi	auzeaţi	doboraţi
lăudau	vedeau	făceau	auzeau	doborau

Timpul perfectul simplu

lăudai	văzui	făcui	auzii	doborâi
lăudaşi	văzuşi	făcuşi	auzişi	doborâşi
lăudă	văzu	făcu	auzi	dobori
lăudarăm	văzurăm	făcurăm	auzirăm	doborârăm
lăudarăţi	văzurăţi	făcurăţi	auzirăţi	doborârăţi
lăudară	văzură	făcură	auziră	doborâră

Timpul perfectul compus

am lăudat	am văzut	am făcut	am auzit	am doborât
ai lăudat	ai văzut	ai făcut	ai auzit	ai doborât
a lăudat	a văzut	a făcut	a auzit	a doborât
am lăudat	am văzut	am făcut	am auzit	am doborât
aţi lăudat	aţi văzut	aţi făcut	aţi auzit	aţi doborât
au lăudat	au văzut	au făcut	au auzit	au doborât

Timpul mai mult ca perfect

lăudasem	văzusem	făcusem	auzisem	doborâsem
lăudaseşi	văzuseşi	făcuseşi	auziseşi	doborâseşi
lăudase	văzuse	făcuse	auzise	doborâse
lăudaserăm	văzuserăm	făcuserăm	auziserăm	doborâserăm
lăudaserăţi	văzuserăţi	făcuserăţi	auziserăţi	doborâseraţi
lăudaseră	văzuseră	făcuseră	auziseră	doborâseră

Scanned with OKEN Scanner

Timpul viitor

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a	Conj. a IV-a	
voi lăuda	voi vedea	voi face	voi auzi	voi dobori
vei lăuda	vei vedea	vei face	vei auzi	vei dobori
va lăuda	va vedea	va face	va auzi	va dobori
vom lăuda	vom vedea	vom face	vom auzi	vom dobori
veţi lăuda	veţi vedea	veţi face	veţi auzi	veţi dobori
vor lăuda	vor vedea	vor face	vor auzi	vor dobori

Timpul viitor anterior

voi fi lăudat	voi fi văzut	voi fi făcut	voi fi auzit	voi fi doborât
vei fi lăudat	vei fi văzut	vei fi făcut	vei fi auzit	vei fi doborât
va fi lăudat	va fi văzut	va fi făcut	va fi auzit	va fi doborât
vom fi lăudat	vom fi văzut	vom fi făcut	vom fi auzit	vom fi doborât
veţi fi lăudat	veţi fi văzut	veţi fi făcut	veţi fi auzit	veţi fi doborât
vor fi lăudat	vor fi văzit	vor fi făcut	vor fi auzit	vor fi doborât

2. Modul conjunctiv

Timpul prezent

să laud	să văd	să fac	să aud	să dobor
să lauzi	să vezi	să faci	să auzi	să dobori
să laude	să vadă	să facă	să audă	să doboare
să lăudăm	să vedem	să facem	să auzim	să doborâm
să lăudaţi	să vedeţi	să faceţi	să auziţi	să doborâţi
să laude	să vadă	să facă	să audă	să doboare

Scanned with OKEN Scanner

Timpul perfect

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a	Conj. a IV-a	
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât
să fi lăudat	să fi văzut	să fi făcut	să fi auzit	să fi doborât

3. Modul condiţional-optativ

Timpul prezent

aş lăuda	aş vedea	aş face	aş auzi	aş dobori
ai lăuda	ai vedea	ai face	ai auzi	ai dobori
ar lăuda	ar vedea	ar face	ar auzi	ar dobori
am lăuda	am vedea	am face	am auzi	am dobori
aţi lăuda	aţi vedea	aţi face	aţi auzi	aţi dobori
ar lăuda	ar vedea	ar face	ar auzi	ar dobori

Timpul perfect

aş fi lăudat	aş fi văzut	aş fi făcut	aş fi auzit	aş fi doborât
ai fi lăudat	ai fi văzut	ai fi făcut	ai fi auzit	ai fi doborât
ar fi lăudat	ar fi văzut	ar fi făcut	ar fi auzit	ar fi doborât
am fi lăudat	am fi văzut	am fi făcut	am fi auzit	am fi doborât
aţi fi lăudat	aţi fi văzut	aţi fi făcut	aţi fi auzit	aţi fi doborât
ar fi lăudat	ar fi văzut	ar fi făcut	ar fi auzit	ar fi doborât

4. Modul prezumtiv

Timpul prezent

voi (oi) fi lăudând	văzând	făcând	auzind	doborând
vei (ăi) fi -"-	-"-	-"-	-"-	-"-
va (o) fi -"-	-"-	-"-	-"-	-"-
vom (om) fi-"-	-"-	-"-	-"-	-"-
veţi (ăţi) fi-"-	-"-	-"-	-"-	-"-
vor (or) fi -"-	-"-	-"-	-"-	-"-

Scanned with OKEN Scanner

Timpul perfect

Conj. I	Conj. a II-a	Conj. a III-a	Conj. a IV-a	
voi (oi) fi lăudat	voi (oi) fi văzut	voi (oi) fi făcut	voi (oi) fi auzit	voi (oi) fi doborât

5. Modul imperativ

Pozitiv

laudă!	vezi!	fă!	auzi!	doboară!
lăudaţi!	vedeţi!	faceţi!	auziţi!	doborâţi!

Negativ

nu lăuda!	nu vedea!	nu face!	nu auzi!	nu dobori!
nu lăudaţi!	nu vedeţi!	nu faceţi!	nu auziţi!	nu doborâţi!

MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

Timpul prezent

a lăuda	a vedea	a face	a auzi	a dobori

Timpul perfect

a fi lăudat	a fi văzut	a fi făcut	a fi auzit	a fi doborât

2. Modul gerunziu

lăudând	văzând	făcând	auzind	doborând

3. Modul participiu

lăudat-lăudată	văzut-văzută	făcut-făcută	auzit-auzită	doborât-doborâtă
lăudaţi-lăudate	văzuţi-văzute	făcuţi-făcute	auziţi-auzite	doborâţi-doborâte

4. Modul supin

(de) lăudat	(de) văzut	(de) făcut	(de) auzit	(de) doborât

Scanned with OKEN Scanner

Atenţie: Viitorul are în limba vorbită şi **forme populare** şi **forme inverse**

eu **oi** lăuda...	**am să** laud...	**o să** laud...	lăuda-voi
tu **oi** lăuda...	**ai să** lauzi...	**o să** lauzi...	lăuda-vei
el **o** lăuda...	**are să** laude...	**o să** laude...	lăuda-va
noi **om** lăuda...	**avem să** lăudăm...	**o să** lăudăm...	lăuda-vom
voi **oţi(îţi)-ţi,ăţi** lăuda...	**aveţi să** lăudaţi...	**o să** lăudaţi...	lăuda- veţi
ei **or** lăuda...	**au să** laude...	**o să** laude...	lăuda-vor

Conjugarea verbelor la

VIII. Diateza reflexivă: **verbele – *a se teme – a-şi aminti***

Diateza reflexivă **se construieşte** cu formele neaccentuate la **dativ** şi **acuzativ** ale pron. **reflexiv la pers. a III-a** şi cu formele neaccentuate ale **pronumelui personal** pentru pers. I şi pers. a II-a.

MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

mă tem	ne temem
te temi	vă temeţi
se teme	se tem

Timpul trecut

Imperfect	Perfect simplu	Perfect compus	Mai mult ca perfect
mă temeam	mă temui	m-am temut	mă temusem
te temeai	te temuşi	te-ai temut	te temuseşi
se temea	se temu	s-a temut	se temuse
ne temeam	ne temurăm	ne-am temut	ne temuserăm
vă temeaţi	vă temurăţi	v- aţi temut	vă temuserăţi
se temeau	se temură	s-au temut	se temuseră

Scanned with OKEN Scanner

Timpul viitor

Viitor	Viitor anterior
mă voi teme	mă voi fi temut
te vei teme	te vei fi temut
se va teme	se va fi temut
ne vom teme	ne vom fi temut
vă veţi teme	vă veţi fi tumut
se vor teme	se vor fi temut

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să mă tem	să mă fi temut
să te temi	să te fi temut
să se teamă	să se fi temut
să ne temem	să ne fi temut
să vă temeţi	să vă fi temut
să se teamă	să se fi temut

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
m-aş teme	m-aş fi temut
te-ai teme	te-ai fi temut
s-ar teme	s-ar fi temut
ne-am teme	ne-am fi temut
v-aţi teme	v-aţi fi temut
s-ar teme	s-ar fi temut

4. Modul prezumtiv

Prezent	Perfect
mă voi fi temând, (m-oi fi temând)	mă voi fi temut, (m-oi fi temut)
te vei fi temând, (te-i fi temând)	
se va fi temând, (s-o fi temând)	
ne vom fi temând, (ne-om fi temând)	
vă veţi fi temând, (v-ăţi fi temând)	
se vor fi temând, (s-or fi temând)	

5. Modul imperativ

Pozitiv	Negativ
teme-te (tu)!	nu te teme (tu)!
temeţi-vă (voi)!	nu vă temeţi (voi)!

Scanned with OKEN Scanner

MODURILE NEPERSONALE

1. **Modul infinitiv**

a se teme – a se fi temut

2. **Modul gerunziu**

temându-mă	temându-ne
temându-te	temându-vă
temându-se	temându-se

3. **Modul participiu**

temut (ă)

4. **Modul supin**

(de) temut

Verbul ***a-şi aminti***

MODURILE PERSONALE

1. **Modul indicativ**

Timpul prezent

îmi amintesc	ne amintim
îţi aminteşti	vă amintiţi
îşi aminteşte	îşi amintesc

Timpul trecut

Imperfect	Perfect simplu	Perfect compus	Mai mult ca perfect
îmi aminteam	îmi amintii	mi-am amintit	îmi amintisem
îţi aminteai	îţi amintişi	ţi-ai amintit	îţi amintiseşi
îşi amintea	îşi aminti	şi-a amintit	îşi amintise
ne aminteam	ne amintirăm	ne-am amintit	ne amintiserăm
vă aminteaţi	vă amintiraţi	v-aţi amintit	vă amintiseraţi
îşi aminteau	îşi amintiră	şi-au amintit	îşi amintiseră

Timpul viitor

Viitorul	Viitorul anterior
îmi voi aminti	îmi voi fi amintit
îţi vei aminti	îţi vei fi amintit
îşi va aminti	îşi va fi amintit
ne vom aminti	ne vom fi amintit
vă veţi aminti	vă veţi fi amintit
îşi vor aminti	îşi vor fi amintit

Scanned with OKEN Scanner

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să-mi amintesc	să-mi fi amintit
să-ţi aminteşti	să-ţi fi amintit
să- şi amintească	să-şi fi amintit
să ne amintim	să ne fi amintit
să vă amintiţi	să vă fi amintit
să- şi amintească	să-şi fi amintit

3. Modul condiţional-optativ

Prezent	*Perfect*
mi-aş aminti	mi-aş fi amintit
ţi-ai aminti	ţi-ai fi amintit
şi-ar aminti	şi-ar fi amintit
ne-am aminti	ne-am fi amintit
v-aţi aminti	v-aţi fi amintit
şi-ar aminti	şi-ar fi amintit

4. Modul prezumtiv

Prezent

îmi voi fi amintind (mi-oi fi amintind)
îţi vei fi amintind (ţi-i fi amintind)
îşi va fi amintind (şi-o fi amintind)
ne vom fi amintind (ne-om fi amintind)
vă veţi fi amintind (v-ăţi fi amintind)
îşi vor fi amintind (şi-or fi amintind)

Perfect

îmi voi fi amintit... (mi-oi fi amintit)

5. Modul imperativ

Afirmativ	*Negativ*
aminteşte-ţi!	nu-ţi aminti!
amintiţi-vă!	nu vă amintiţi!

II. MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

a-mi aminti	a ne aminti
a-ţi aminti	a vă aminti
a-şi aminti	a-şi aminti

2. Modul gerunziu

amintindu-mi	amintindu-ne
amintindu-ţi	amintidu-vă
amintindu-şi	amintindu-şi

3. Modul participiu

amintit

4. Modul supin

de amintit

Obeservaţie: Participiul şi supinul nu sunt însoţite de pronume

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză a verbului

1. **Ajungând** acasă **am început a-mi scrie** temele.

2. Petre **s-a supărat** deoarece George **mergea** pe stradă **plângând**.

– ajungând = verb intranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a (a ajunge) modul gerunziu, funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp.

– am început = verb tranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a (a începe) modul indicativ, timpul perfect compus, persoana I, numărul singular, funcţia sintactică de predicat verbal.

– a(-mi) scrie = verb tranzitiv, diateza activă (cu pronumele reflexiv -mi în cazul dativ), conjugarea a III-a (a scrie) modul infinitiv, funcţia sintactică de complement direct.

– s-a supărat = verb tranzitiv, diateza reflexivă (cu pronumele în acuzativ, conj. I) (a se supăra), indicativ, perfect compus, pers. a III-a singular, funcţia sintactică de predicat verbal.

– mergea = verb intranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a (a merge), modul indicativ, timpul imperfect, pers. a III-a singular, funcţia sintactică de predicat verbal.

– plângând = verb tranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a (a plânge) modul gerunziu, funcţia sintactică de complement circ. de mod.

Conjugarea verbelor la diateza pasivă se formează cu ajutorul verbului „**a fi**" (conjugat la toate modurile şi timpurile lui, indicându-ne **modul**, **timpul**, **persoana** şi **numărul**) şi **participiul** verbului de conjugat. (acordat în gen şi număr cu un substantiv sau un înlocuitor al acestuia). *Numai verbele tranzitive se pot conjuga la diateza pasivă.*

Verbul ***a fi lăudat***

I. MODURILE PERSONALE

1. Modul indicativ

Timpul prezent

sunt lăudat (ă)	suntem lăudaţi (te)
eşti lăudat (ă)	sunteţi lăudaţi (te)
este lăudat (ă)	sunt lăudaţi (te)

Scanned with OKEN Scanner

Timpul trecut

Imperfect	Perfect simplu	Perfect compus	Mai mult ca perfect
eram lăudat (ă)	fui lăudat (ă)	am fost lăudat(ă)	fusesem lăudat(ă)
erai lăudat (ă)	fuşi lăudat (ă)	ai fost lăudat(ă)	fuseseşi lăudat(ă)
era lăudat (ă)	fu lăudat (ă)	a fost lăudat(ă)	fusese lăudat(ă)
eram lăudaţi (te)	furăm lăudaţi (te)	am fost lăudaţi(te)	fuseserăm lăudaţi(te)
eraţi lăudaţi (te)	furăţi lăudaţi (te)	aţi fost lăudaţi(te)	fuseserăţi lăudaţi(te)
erau lăudaţi (te)	fură lăudaţi (te)	au fost lăudaţi(te)	fuseseră lăudaţi(te)

Timpul viitor

Viitorul	*Viitorul anterior*
voi fi lăudat(ă)	voi fi fost lăudat(ă)
vei fi lăudat(ă)	vei fi fost lăudat(ă)
va fi lăudat(ă)	va fi fost lăudat(ă)
vom fi lăudaţi(te)	vom fi fost lăudaţi(te)
veţi fi lăudaţi(te)	veţi fi fost lăudaţi(te)
vor fi lăudaţi(te)	vor fi fost lăudaţi(te)

2. Modul conjunctiv

Prezent	*Perfect*
să fiu lăudat(ă)	să fi fost lăudat(ă)
să fii lăudat(ă)	să fi fost lăudat(ă)
să fie lăudat(ă)	să fi fost lăudat(ă)
să fim lăudaţi(te)	să fi fost lăudaţi(te)
să fiţi lăudaţi(te)	să fi fost lăudaţi(te)
să fie lăudaţi(te	să fi fost lăudaţi(te)

3. **Modul condiţional-optativ**

Prezent	*Perfect*
aş fi lăudat(ă)	aş fi fost lăudat(ă)
ai fi lăudat(ă)	ai fi fost lăudat(ă)
ar fi lăudat(ă)	ar fi fost lăudat(ă)
am fi lăudaţi(te)	am fi fost lăudaţi(te)
aţi fi lăudaţi(te)	aţi fi fost lăudaţi(te)
ar fi lăudaţi(te)	ar fi fost lăudaţi(te)

Scanned with OKEN Scanner

4. Modul prezumtiv

Prezent	Perfect
voi fi fiind lăudat(ă)	voi fi fost lăudat(ă)
vei fi fiind "	
va fi fiind "	
vom fi fiind "	
veţi fi fiind "	
vor fi fiind "	

5. Modul imperativ

Pozitiv	*Negativ*
fii lăudat(ă)!	nu fi lăudat(ă)!
fiţi lăudaţi(te)!	nu fiţi lăudaţi(te)!

II. MODURILE NEPERSONALE

1. Modul infinitiv

Prezent	*Perfect*
a fi lăudat(ă)	a fi fost lăudat(ă)

2. Modul gerunziu

fiind lăudat(ă) fiind lăudaţi(e)

3. Modul participiu

lăudat, lăudată, lăudaţi, lăudate

4. Modul supin

de lăudat

Observaţie: participiul şi supinul sunt singurele forme simple în construcţii precum -- problema greu *de rezolvat*; -- oameni imposibil *de iubit*

X. Conjugarea verbelor neregulate

În afară de verbele auxiliare **a fi, a avea, a vrea** sunt neregulate şi verbele **a da, a sta, a mânca, a usca, a bea, a(se) la, a lua** pentru că îşi modifică rădăcina sau primesc alte terminaţii decât cele obişnuite, la anumite timpuri şi moduri:

Scanned with OKEN Scanner

Verbul ***a usca, -are***

I. **MODURILE PERSONALE**

Indicativul

Prezentul	Imperfectul	Perfectul simplu	Perfectul compus
usuc	uscam	uscai	am uscat
usuci	uscai	uscaşi	ai uscat
usucă	usca	uscă	a uscat
uscăm	uscam	uscarăm	am uscat
uscaţi	uscaţi	uscarăţi	aţi uscat
usucă	uscau	uscară	au uscat

Mai mult ca perfectul	Viitorul	Viitorul anterior
uscasem	voi usca	voi fi uscat
uscaseşi	vei usca	vei fi uscat
uscase	va usca	va fi uscat
uscaserăm	vom usca	vom fi uscat
uscaserăţi	veţi usca	veţi fi uscat
uscaseră	vor usca	vor fi uscat

Imperativul

Pozitiv	*Negativ*
usucă (tu)!	nu usca (tu)!
uscaţi (voi)!	nu uscaţi (voi)!

II. **MODURILE NEPERSONALE**

Infinitivul

Prezent	*Perfectul*
a usca-uscare	a fi uscat

Gerunziul	**Participiul**	**Supinul**
uscând	uscat, -ă uscaţi, -te	de uscat

– **Atenţie**:

1) Verbul **a (se) la**, rar folosit, are la conjunctiv pers. 3 sg. şi pl. mai multe variante admise: **să lea; să leie; să laie;** Gerunziul: **lând**; Participiul: **lăut.**

Scanned with OKEN Scanner

2) Verbul **a bea** are conjunctivul prezent, 3 sg. şi pl.: **să bea/ să beie** – regional, tolerat şi în limba literară fără „să".

3) Există unele verbe care nu se conjugă la toate modurile, timpurile sau persoanele. Ele se numesc **defective**. De exemplu, verbul **va** se foloseşte numai la prez. indicativ, 3. sg. în expresia *„mai va"* = „mai este timp"; verbul **„a păsa"** – „a merge" se mai foloseşte astăzi numai la imperativul afirmativ: **pasă! pas!** cu sensul „încearcă să"...; Unele verbe neologice nu au forme de timpuri trecute, uneori nici de gerunziu: **a concede, a converge, a desfide, a subdivide**; Verbul vechi şi popular **a rage** – nu are participiu şi formele legate de tema perfectului.

Rolul stilistic al verbului

Încercând să transmită cititorilor o imagine artistică mai completă asupra diferitelor aspecte de viaţă, scriitorii folosesc adesea o gamă variată de procedee artistice – epitete, comparaţii, metafore, hiperbole, personificări, repetiţii. etc. Între acestea verbul, cu rol stilistic bine precizat, ocupă un loc privilegiat în:

1. **Prezentul istoric**, sau „prezentul etern", cum îl denumea Tudor Vianu, este folosit când verbele la indicativ prezent nu mai înfăţişează acţiuni care se desfăşoară sub ochii noştri, ci evenimente trecute sau viitoare, scriitorul reuşind să dea evocărilor sale un grad superior de intensitate emoţională, iar naraţiunea să devină mai plină de viaţă, mai dinamică.

Tabloul luptei de la Rovine (din **Scrisoarea III**) de M. Eminescu este absolut reprezentativ pentru măiestria desăvârşită cu care autorul utilizează prezentul „etern" sau prezentul istoric. Numeroşi exegeţi, observând compoziţia simfonică a tabloului, au subliniat şi **forţa de evocare** a lui Eminescu, faptul surprinzător că cititorul are impresia că este de faţă şi participă nemijlocit la întâmplările prezentate. La realizarea acestei impresii un rol important joacă verbul. Astfel, tabloul luptei de la Rovine cuprinde, în cele 32 de versuri, 45 de forme verbale, distribuite astfel:

a) la **indicativ prezent**: **32 de verbe** ies, împlu, rotesc, bat, iau, scântele, se întind, vin, urlă, se-ntinde, ridică, cuprinsă-i, se clatină, cad, se răstoarnă, cad, şuieră, se toarnă, se pare, se năruie, mână, vine, vine, vine, calcă, trec, se-mprăştie, prăpădeşte, e vânturată, mână, se-ntinde; urlă, (subînţeles.)

b) la **imperfect**: **4 verbe** cădeau, striga, soseau, veneau

c) la **perfect simplu**: **4 verbe** plecă, clocoti + 2 subînţelese – fu.

d) la **gerunziu**: **6 verbe** – întunecându-(l), vâjâind, lovind, dudуind, gonind, rupându-şi

e) la **diateza activă sunt 34 de verbe**: – vezi punctele a), b), c).

f) la **diateza reflexivă sunt 10 verbe** se întind, se întinde, se clatină, se răstoarnă, se toarnă, se pare, se năruie, se-mprăştie, se-ntinde; rupându-şi.

Scanned with OKEN Scanner

g) la **diateza pasivă – 2 verbe** e vânturată, cuprinsă-i

Exemplele din text sunt concludente pentru evidenţierea folosirii **frecvente** de către autor, a **diatezei active** (34, faţă de numai 10 la diateza reflexivă) şi a **prezentului indicativ** (32 de verbe) prin intermediul cărora se realizează **mişcarea muzical-simfonică a luptei**.

2. **Repetiţia verbului** este utilizată, (în acelaşi pasaj), tot în scop stilistic, cititorii putându-şi mai uşor imagina intensitatea sau repeziciunea acţiunii oştenilor lui Mircea („vijelia-ngrozitoare"/... „**Vine, vine, vine**, calcă totul în picioare"

3. **Verbele onomatopeice**, presărate de scriitori, în versuri sau proză, au rolul de-a realiza o imagine artistică mai completă, obligându-l pe cititor nu numai să-şi închipuie („să vadă") cele ce se petrec la un moment dat, dar să şi „audă": „**Codrul clocoti de zgomot** şi de arme şi de bucium."

4. **Personificarea** se realizează tot cu ajutorul verbului, autorul atribuind lucrurilor acţiuni omeneşti; Eminescu zice „**Urlă câmpul** şi de tropot şi de strigăt de bătaie".

5. **Proza rimată** pe care o întâlnim în basme, constă în juxtapunerea unui şir de propoziţii, în care verbele, la acelaşi timp şi persoană, sunt plasate la sfârşitul propoziţiilor: „Dar toată suflarea şi făptura de primprejur îi ţineau hangul: vântul **gemea** ca un nebun, copacii din pădure **se văicăreau**, pietrele **ţipau**, vreascurile **ţiuiau** şi chiar lemnele de pe foc **pocneau** de ger." (Ion Creangă)

Revenind la **tabloul luptei de la Rovine**, trebuie să precizăm că multe alte mijloace (alături de verb) concură la realizarea mişcării muzical-simfonice a luptei.

Tensiunea confruntării celor doi comandanţi de oşti este înlocuită, în primele versuri ale pasajului, cu teribila imagine a încleştării oştilor. Prinde contur acum avertismentul lui Mircea: „N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid". Fiind un război de apărare, armata română mobilizează toate forţele: ea iese năvalnic din umbra întunecoasă a codrului şi loveşte fulgerător pe duşmani:

„Codrul **clocoti** de zgomot şi de arme şi de bucium,

Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,

Mii de coifuri lucitoare **ies** din umbra-ntunecoasă".

Pasajul este o adevărată gravură de epocă; Să observăm că, în acord cu **verbul** la **prezent istoric**, „ies" – este **hiperbola** – realizată de sintagma „**codrul clocoti de zgomot**", (în care **verbul este onomatopeic**, făcându-ne „să auzim" zgomotul armelor) şi enumerarea („de zgomot, de arme, de bucium"); Lor li se adaugă **metonimia** „mii de capete pletoase, mii de coifuri lucitoare", în care superlativul popular „mii de" este expresia unei forţe pe care nimeni n-o bănuia, şi **epitetul** cu rolul de-a vizualiza imaginea şi de-a realiza

Scanned with OKEN Scanner

o fină antiteză: („coifuri **lucitoare**" – „umbră- **ntunecoasă**").

Mişcarea abia dezlănţuită creşte vertiginos, iar patriotismul este demonstrat prin faptele eroismului colectiv:

„Călăreţii **împlu** câmpul şi **roiesc** după un semn

Şi în cai lor sălbateci **bat** cu scările de lemn,

Pe copite **iau** în fugă faţa negrului pământ,

Lănci **scânteie** lungi în soare, arcuri **se întind** în vânt,

Şi ca nouri de aramă şi ca ropotul de grindeni,

Orizonu-**ntunecându-l**, **vin** săgeţi de pretutindeni,

Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie...

Urlă câmpul şi de tropot şi de strigăt de bătaie" (Verbul „urlă" este subînţeles.)

Procedeele prin care autorul obţine această mişcare a „vijeliei îngrozitoare" (metaforă) sunt felurite; mai întâi, semnalăm forţa sugestivă a celor 9 verbe la prezentul istoric: „împlu", „roiesc", „bat", „iau", „scânteie", „se întind", „vin", „urlă" şi din nou „urlă" (subînţeles în ultima propoziţie – din nevoia de concizie). Subliniem expresivitatea sugestivă a verbului „roiesc", capabilă să noteze agitaţia albinelor, ca şi a sintagmei referitoare la oşteni capabili să **ia în fugă faţa negrului pământ**" în care verbul e magistral îmbinat cu personificarea şi inversiunea. Aceasta lasă impresia unei mulţimi de oşteni în necontenită creştere, obţinându-se o adevărată imagine cinematografică.

Comparaţiile asociază mereu forţa naturii cu forţa omului: săgeţile vin „ca nouri de aramă", „ca ropotul de grindeni", „vâjâind" ca vijelia şi „ca plesnetul de ploaie", în timp ce **hiperbolele** gigantizează totul: „Orizonu-ntunecându-l, vin săgeţi..." sau, pasajul următor: „Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul").

Ritmul alert se obţine însă prin **aliteraţie** simplă sau complexă: e celebru versul „Vâjâind ca vijelia şi ca plesnetul de ploaie", care reproduce sunetul săgeţilor până în clipa când se lovesc de platoşele luptătorilor. Şi **termenii onomatopeici** contribuie la creşterea accelerată a amplitudinii muzicale, ei aflându-se într-o subtilă gradaţie: De la „freamăt" şi „zbucium" în primul vers, se ajunge la „codrul **clocoti**", de „zgomot de arme"; Călăreţii „roiesc", iar câmpul „urlă" de tropot; „Ropotul de grindeni" culminează într-un cuvânt care exprimă sintetic toată atmosfera: „**durduind**" soseau călării" – verb onomatopeic, cu înţelesul de a „dudui", „a zgudui"; cu funcţie auditivă precisă.

Prin tehnica basoreliefului, este scoasă în prim-plan oastea română care domină câmpul de bătaie. Românii „printre cetele păgâne **trec rupându-şi large uliţi**". (metaforă şi inversiune), iar Mircea, mare comandant de oşti, asigură, prin exemplul personal, victoria armatei sale, vădindu-se nu numai un bun strateg, ci şi un luptător neînfricat:

„ Mircea **însuşi mână**-n luptă vijelia- ngrozitoare

Care **vine**, **vine**, **vine**, calcă totul în picioare".

Scanned with OKEN Scanner

Pronumele de întărire „însuşi", pus pe lângă substantivul propriu „Mircea", deţine acum şi accentul afectiv. Repetiţia verbului exprimă în cel mai înalt grad ritmul alert, ameţitor, în care se desfăşoară bătălia. În acelaşi scop, Eminescu foloseşte comparaţiile homerice (spectaculoase) şi hiperbolele (cum am văzut în exemplele de mai sus) în combinaţie cu inversiunile („**large** uliţi")

„Durduind **soseau** călării ca un zid înalt de suliţi
Printre cetele păgâne **trec rupându**-şi large uliţi"

Antiteza, procedeul fundamental din acest tablou, (şi din întregul poem) este un mijloc magistral de a înfăţişa bătălia de la Rovine ca pe o uriaşă revărsare a mâniei pedepsitoare a românilor: În tabăra invadatorilor domină haosul:

„În zadar **striga**-mpăratul ca şi leul în turbare,
Umbra morţii **se întinde** tot mai mare şi mai mare;
În zadar flamura verde o **ridică** înspre oaste,
Căci **cuprinsă**-i de peire şi în faţă şi în coaste;
Căci **se clatină** rărite şiruri lungi de bătălie;
Cad asabii ca şi pâlcuri risipite pe câmpie,
În genunchi **cădeau** pedeştri, colo caii se **răstoarnă**,
Cad săgeţile în valuri, care şuieră, **se toarnă**
Şi, **lovind** în faţă-n spate, ca şi crivăţul şi gerul,
Pe pământ lor li **se pare** că **se năruie** tot cerul..."

Tabloul este extraordinar de dinamic graţie folosirii verbelor de mişcare (în total 14). Marea măiestrie a poetului se dovedeşte în felul cum variază diatezele verbale: şapte verbe sunt la diateza activă: („**striga**"; „**ridică**", „**cad**", „**cădeau**", „**cad**", „**şuieră**", „**lovind**"). Ele sunt destinate să înfăţişeze deruta sultanului care „striga" – şi „ridica" steagul, fără nici un rost: imperfectul indicativ „striga" denumind o acţiune trecută dar neterminată, este pus în relaţie cu anafora „în zadar" (repetiţie la început de vers). Insistenta folosire a verbului „a cădea" dă o imagine panoramică a luptei: „**cad** asabii", „**cădeau** pedeştri", fiindcă şi săgeţile românilor „**cad** în valuri", „**şuieră**, „**se toarnă**"; Duşmanii sunt în panică, fapt pus în evidenţă prin folosirea acum (din totalul de 10 verbe la diateza reflexivă) a şase verbe reflexive („se întinde", „se clatină", „se răstoarnă", „se toarnă", „se pare", „se năruie") şi a unui verb la diateza pasivă („cuprinsă-i"). Aceste forme verbale sunt menite să zugrăvească plastic dezastrul duşmanilor pe câmpul de bătălie: „Umbra morţii se întinde"; oastea otomană e cuprinsă de pieire, şirurile de oşteni „**se clatină**

Scanned with OKEN Scanner

rărite", caii „**se răstoarnă**"; turcilor li **se pare** (vb. reflex. impers) „că **se năruie** tot cerul".

Prezenţa unor izbutite personificări („**Urlă câmpul** şi de tropot şi de strigăt de bătaie"; „Căci **se clatină** rărite **şiruri** lungi de bătălie",) şi-a unor comparaţii care asociază mereu forţa naturii cu forţa omului (Împăratul striga „**ca şi leul în turbare**"; asabii cad „**ca şi pâlcuri risipite**", românii vin lovind „**ca şi crivăţul şi gerul**") completează gama atât de variată de procedee artistice de care se slujeşte marele Eminescu în zugrăvirea luptei de la Rovine.

Finalul aduce cu sine satisfacţia victoriei: frăţia om- natură spulberă încă o dată agresivitatea invadatorului:

„Peste-un ceas păgânătatea **e** ca pleava **vânturată**

Acea grindin-oţelită înspre Dunăre o **mână**,

Şi în urma lor **se-ntinde** falnic armia română".

Magistrală e metafora „acea grindin-oţelită", magistral folosit este verbul la diateza pasivă, „a fi vânturat", din care rezultă că „păgânătatea" suferă urmările eroismului românesc: Ale ţării steaguri, biruitoare, „înspre Dunăre o mână"; Simfonia luptei culminează prin strigătul de triumf al poetului, detectabil în comparaţia „e ca pleava" şi-n epitetul care însoţeşte ultimul verb: „se-ntinde **falnic** armia română".

Tonalitatea majoră, realizată prin vocale deschise, sub accent, şi ritmul trohaic împrumută textului poetic o cadenţă marţială, oastea lui Mircea cel Bătrân fiind ordonată ca pentru o paradă militară.

Fraza eminesciană este plină de cursivitate şi de echilibru. Predomină raportul de coordonare faţă de cel de subordonare. Ritmul de odă este susţinut prin rima împerecheată, prin măsura versurilor (15-16 silabe) şi prin ritmul trohaic.

În concluzie, să reţinem că **Scrisoarea III** este capodoperă a literaturii române, o sinteză de elemente lirice, epice şi dramatice, în care se îmbină armonios descrierea, naraţiunea şi dialogul.

Spiritul creator eminescian se manifestă în arta portretului; cele două personalităţi – Mircea şi Baiazid – nefiind personaje în înţelesul propriu al cuvântului, ci două simboluri prin care poetul îşi exprimă propriile păreri în problemele păcii şi ale războiului (la scară istorică şi cu finalitate filosofică). De aceea accentul se şi pune pe trăsăturile morale, scoase pregnant în evidenţă prin antiteză. Chipul lui Mircea cel Bătrân, conturat în linii sigure, e simbolul domnului patriot, al omului politic, care respinge cu demnitate pretenţiile de sclavie (ale sultanului), bun strateg, în stare să-şi conducă oştenii în luptă dreaptă şi să obţină victoria finală.

Baiazid este, prin contrast, simbolul invadatorului arogant, nepoliticos şi lacom, căruia istoria îi dă o lecţie drastică.

Prin poezii ca **Scrisoarea III** Eminescu a intrat în universalitate.

Scanned with OKEN Scanner

Funcţiile sintactice ale verbului

1. **Predicat**

a) **verbal – verb** la **un mod personal: diateza activă, reflexivă, pasivă, locuţiune verbală; interjecţie** cu sens de imperativ sau de adresare .

De exemplu:

„În cetăţuia ta de ape/ **Dorm** cântecele noastre toate" (O. Goga)

„– **Hai**, măi, mai repede!"

„Şi **tranc**! capacul fântânii" („trânti") (I. Creangă)

„Şi **zvrrr**! cu pravila cea mare după călugări." (zvârli) (Ion Creangă)

„Duduca Lizuca **băgă de samă** că toate jivinele, gângăniile şi paserile **stăteau** ca de marmură în lumini, ascultând." (M. Sadoveanu)

„Căci **cuprinsă**-i de peire şi în faţă şi în coaste

Căci **se clatină** rărite şiruri lungi de bătălie" (M. Eminescu)

b) **nominal: – verb copulativ** la un mod personal şi un **nume predicativ** (exprimat prin verb la **infinitiv, supin, participiu.**)

De exemplu:

„Jurământul eteriştilor **era (de) a sacrifica** familie, avere şi viaţa pentru libertatea patriei" (I. Ghica).

„Fata **era îmbrăcată** în port de sărbătoare. Ia, subţire **era albă** ca zăpada. (I. Agârbiceanu)

Fapta ta **este de lăudat**.

2. **Subiect**

(exprimat printr-un **verb la infinitiv, gerunziu** sau **supin** care răspunde la întrebarea **ce?**)

„Bine este **a cunoaşte** scrisorile... Iar limbile pământului bine este **a** le **cunoaşte**. (M. Sadoveanu) (Ce este bine?)

„Rămâne numai **de văzut**/ cine se duce"... (Ce rămâne?)

Din camera de alături se auzea **bodogănind**.

3. **Atribut verbal**

(exprimat prin **verb la infinitiv, verb la supin şi verb la gerunziu** (neacordat cu substantivul determinat.):

Scanned with OKEN Scanner

„Am *satisfacţia* **de a munci** ca un om sănătos. (care satisfacţie?)

„Fântâna avea numai *o scară* **de coborât** până la apă. (ce fel de scară?)

„*Haina*-i **măturând** pământul/ Şi-o târăşte-abia, abia" (G. Coşbuc) (care haină?)

4. **Complement**

(exprimat prin **verbe la un mod nepersonal (infinitiv, supin, gerunziu)**:

a) direct „De la mierlă *învaţă* **a cânta** cu gura... Iar în frunză-l învăţa **a zice** moş Gligor" (Folclor)

„Nici *n-am auzit* măcar **pomenindu-se** de numele ei" (Ion Creangă)

b) indirect „Dar când *auzeam* **de legănat** copilul, nu ştiu cum îmi venea" (I. Creangă)

„Acesta, foarte *mulţumit* **de a-şi găsi** stăpânul, deschise gura" (D. Zamfirescu)

c) circumstanţial „Azi dimineaţă, **neavând** treabă, *mă scobor* la gârlă" (c.c.cz.) (Brătescu- Voineşti)

„Ichim *şovăi* îndelung **înainte de a spune**" (c.c.t.) (Camil Petrescu)

„Iar el răspundea lute... **schimonosind** cuvintele" (c.c.m.) (I. Creangă)

– *Se pregăteşte* **pentru a pleca** la munte (c.c.s.)

Scanned with OKEN Scanner

Adverbul

Este partea de vorbire neflexibilă care lămureşte înţelesul unui **verb**, al unui **adjectiv** sau al altui **adverb**, exprimând caracteristica unei acţiuni, stări, însuşiri.

De exemplu:

„Pluta *trece* **săgeată** prin cotul *arcuit* **spre stânga** şi *intră* **voinicește** în groaznica strâmtoare de la Toance... **De pretutindeni**... *se năpustesc* dihăniile în calea noastră. Moş Vasile pare că le *îmbrânceşte* **în lături** cu lopata ***aşa*** de **voinceşte**, ***aşa*** de **falnic**... încât pare o făptură **foarte** *tânără*, din basme..." (Al. Vlahuţă)

Cuvintele **săgeată, spre stânga, voinceşte, de pretutindeni, în lături, aşa, falnic, foarte** sunt adverbe. Ele lămuresc înţelesul unui verb, adjectiv sau adverb (cum se vede în textul de mai sus), arătând locul, timpul sau modul în care se face lucrarea verbului.

1. Felul adverbelor:

a) după formă:

simple		*compuse*	
acolo	destul	bunăoară	azi-noapte
azi	abia	devreme	mâine-seară
mâine	ba	iarăşi	astă-vară
bine	nici	dintr-adins	
aşa	aici		

b) după înţeles:

1. **de loc**: ***aproape, acolo, împrejur, pretutindeni, nicăieri, departe, aici, sus, jos, acasă, alături, înainte;***

2. **de timp**: ***astăzi, ieri, târziu, devreme, totdeauna, iarna, aseară, deocamdată, acolo, afară, atunci, deodată, ziua, noaptea, niciodată;***

3. **de mod**: ***bine, astfel, abia; alene, anevoie, anume, asemenea, atât, numai, împreună, destul, altminteri.***

Adverbele de mod pot arăta:

a) *afirmaţia* sau *negaţia*: da, chiar, firește, negreşit, nu, ba, nicidecum, dimpotrivă;

b) *probabilitatea* (îndoiala): poate, doar, parcă, pesemne;

c) *cantitatea*: mult, puţin, atât, cam, cât, destul, câtva, numai, foarte, prea, încă;

d) *modul propriu-zis* (al acţiunii, stării, calităţii): încet, repede, aşa, prea, atât, cât;

e) *comparaţia*: cum, precum, ca, cât, decât.

Scanned with OKEN Scanner

c) după origine:

1. **primare** (moştenite din latină sau din alte limbi): ba, bine, cam, da, foarte, abia;
2. **provenite din alte părţi de vorbire**:
   a) *prin schimbarea valorii gramaticale* (substantive, adjective, participii)
   b) *prin derivare cu sufixe*

a) **Schimbarea valorii gramaticale**

1. *Adjectivele* şi *verbele la participiu* pot deveni adverbe:

   Elevii aceştia au un scris **frumos**. (adjectiv)

   Elevii aceştia scriu **frumos**. (adverb) (cum scriu?)

   Peste codri de argint vine în zbor zmeul **falnic**. (adjectiv)

   Iar în urma lor se-ntinde **falnic** armia română. (adverb) (cum se întinde?)

2. *Substantivele* (articulate sau nearticulate) pot deveni adverbe:

   În nopţile **de toamnă**, cu ploi repezi, el nu stătea în cuşca lui. (substantiv)

   Toamna *încep* cursurile şcolare. (adverb) (când încep?)

   Ziua de luni e cea mai grea pentru mine. (substantiv)

   Ziua *ninge*, **noaptea** *ninge*, **dimineaţa** *ninge* iară. (adverb) (când ninge? — ziua, noaptea, dimineaţa)

   Privea în sus şi nu-şi credea ochilor: **zile, săptămâni, luni** *avea de umblat*. (cât avea de umblat?)

***Atenţie**: Se folosesc ca adverbe substantivele *articulate* care denumesc *anotimpurile* sau *părţi ale zilei* (**iarna, vara, toamna, dimineaţa, seara, noaptea, lunea, marţea** sau **luni, marţi**); şi substantivele **zile, luni, săptămâni, ani** (tot nearticulate) când determină *un verb* şi răspund la întrebarea *când?*.

b) **Prin derivarea cu sufixe** (din substantive, adjective, verbe, adverbe) se formeaz adverbe care au rol stilistic de *epitet al verbului*: **pieptiş, vultureşte, şoimeşte, amarnic, târâş, încetişor, repejor** (adverbe epitet).

2. Locuţiuni adverbiale

Sunt grupuri de două sau mai multe cuvinte care îndeplinesc rolul unui adverb:

— **din vreme în vreme, din ce în ce, clipă cu clipă, rând pe rând;**

— **ici-colo, calea-valea, vrând-nevrând;**

— **de obicei, în silă, în grabă, cu de-a sila, pe negândite, pe neaşteptate, de dimineaţă, în veci, pe de rost;**

— **la paştele cailor** (niciodată), **într-o doară, pe nepusă masă;**

— **într-un rând, într-adins, de-a curmezişul, de-a dreptul.**

Scanned with OKEN Scanner

De exemplu:

Îi plăcea *să se uite* **cu de-amănuntul** la câte ceva. (cum să se uite?)

Într-un răstimp *s-a făcut liniște.* (când?)

3. Gradele de comparație ale adverbelor

Adverbele de mod propriu-zis și unele adverbe de loc și de timp au, ca și adjectivele, grade de comparație:

1.Rândunica zboară **sus**, cu vesel ciripit. (grad pozitiv)

2.Ciocârlia zboară **mai sus** decât rândunica. (grad comparativ — cu adverbul „mai")

3.Vulturul zboară **foarte sus (sus de tot, suuus!)** (grad superlativ — cu adverbele „foarte", „prea", „tare")

Atenție:

Gradul superlativ absolut (al adverbului) poate fi exprimat, ca și la adjective, *și prin alte mijloace, mai expresive*: prin adverbe, locuțiuni sau diferite expresii, prin repetarea adverbului (**grozav, minunat, extraordinar, neînchipuit, din cale afară de, aproape-aproape, tare-tare** (cântă), **demult-demult** (a dat peste un pom).

Caisul înflori **cel mai repede**. (**superlativ *relativ de superioritate***)

Vișinul înflori **cel mai puțin repede**. (**superlativ *relativ de inferioritate***)

Zarzărul înflori **foarte repede, tare repede, grozav de repede, repede-repede**. (**superlativ *absolut***)

4. Funcțiile sintactice ale adverbelor sunt:

1.- **Complement circumstanțial** (de loc, de timp, de mod):

a) O pânză de apă scânteia **foarte departe**. (unde scânteia?) (c.c.l.)

b) Am un ochi cu care văd și **ziua** și **noaptea**. (când văd?) (c.c.t.)

c) El doarme **iepurește**. (cum doarme?) (c.c.m.)

2.- **Atribut adverbial** (se leagă printr-o prepoziție de substantivul (pronumele) determinat):

a) Lucrul **de azi** nu-l lăsa pe mâine. (care lucru?) (A adv.)

b) Rămase cu singura mângâiere a întoarcerilor **din când în când** ale lui Eminescu. (care întoarceri?) (A adv.)

Scanned with OKEN Scanner

3.- **Nume predicativ** (adverb de mod din *expresiile verbale impersonale* **e bine, e probabil, e sigur, e rău, e drept, aşa-i** *şi adverbe predicative* (şi locuţiuni adverbiale) folosite fără verbul copulativ „a fi": **desigur, poate, pesemne, negreşit, fireşte, cu siguranţă, de bună seamă** urmate de o propoziţie subordonată subiectivă, introdusă prin conjuncţiile „că", „să":

a) Cât timp ţăranul va iubi cu atâta patimă pământul,[1]/ **e sigur**[2]/ **că** nimeni nu i-l va putea smulge.[SB.3]/

b) **Pesemne**[1]/ **c**-aista-i Flămânzilă, foametea, sac fără fund...[SB.2]/

c) **E posibil**[1]/ **să** se distrugă armele atomice curând.[SB.2]/

***Atenţie:** Unele adverbe **(cele relative**, de exemplu: *unde, încotro, când, cum*) în frază pot avea rol de conjuncţie, iar în unele cazuri şi funcţie sintactică în propoziţie:

A sosit[1]/ **unde** dorea.[2]/ — în care „unde" = conjuncţie, pentru că introduce o propoziţie circumstanţială de loc; „unde" are rol de complement circumstanţial de loc deoarece ţine locul destinaţiei.

Mă uimeşti[1]/ **cum** ai ajuns aşa de sus.[2]/ — în care conjuncţia „cum" leagă propoziţia subordonată de regenta ei, având şi rol de complement circumstanţial de mod.

5. Observaţii ortografice

1. - Se scriu într-un singur cuvânt:

a) Adverbele de mod cu sufixul **iş** se scriu fără **i** la sfârşit: **pieptiş, cruciş, târâş** (spre deosebire de **totuşi, iarăşi** formate din tot+şi, iară+şi)

b) Adverbul **numai** (când are sensul „doar")

Exemplu: Au fost prezenţi **numai** zece elevi în clasa a XI-a G.

c) Adverbele de loc: **încotro, dincotro, dincoace, dinainte, dindărăt, dinadins, dinăuntru**.

d) Adverbele în componenţa cărora intră substantivul „dată", elementele „ori" sau „nici":

odată (sens „cândva"), **altădată** (sens „odinioară"), **câteodată** (sens „uneori"), **îndată, deodată** (sens „în acelaşi timp"), **niciodată** (sens „nicicând"); **oricum, oriunde, oricând, orişiunde, orişicând, oriîncotro; nicicând, niciunde**; ca şi adverbele **degeaba, deloc, dedesubt, deasupra, desigur**.

2. - Se scriu cu cratimă următoarele adverbe (şi locuţiuni adverbiale):

a) **într-adevăr, într-adins, într-un rând**;

b) **de-a dreptul, de-a curmezişul, de-a binelea**;

Scanned with OKEN Scanner

c) **într-acolo, dintr-acolo;**

d) **după-prânz, după-amiază;**

e) **calea-valea, vrând-nevrând.**

Exemple:

„**De-acuma** nu te-oi mai vedea/ Rămâi, rămâi cu bine".

„Şi ai cu toate astea-n faţă/ **De-a pururi** ziua cea de azi". (M. Eminescu)

„Era **odată** o babă care avea trei feciori".

„Şi bărbatu-meu... nu s-a putut plânge că l-am înşelat... deşi **câteodată** erau bănuiele". (I. Creangă)

Atenţie!

a) *Unele adverbe* (când sunt articulate enclitic sau însoţite de articolul nehotărât + o prepoziţie) *devin substantive* (îşi schimbă valoarea gramaticală): **bine, rău, greu.**

De exemplu:

„Dar **binele** câteodată-aşteaptă şi **rău**". (I. Creangă)

„Că şi noi ne-am luptat pe-aici/ **Cu greul** şi cu moartea". (G. Coşbuc)

b) *Cuvântul „ce" are valoare de* adverb când are sensul „cât" (deci nu trebuie confundat cu pronumele relativ-interogativ „ce"):

Ce bine ai răspuns. — (în sensul de „cât de" bine.)

Exerciţii

1. **Model de analiză:**

a) **De când** s-a însurat[1]/ i s-a năzărit[2]/ că[3]/ **de-acum înainte**[4]/ trebuie[3]/ să păşească **negreşit** în fruntea satului.[4]/

b) **Sâmbăta** vine **mai devreme** de la câmp.

— de când = complement circumstanţial de timp, exprimat prin adverb de timp + prepoziţia simplă „de";

— de-acum înainte = complement circumstanţial de timp, exprimat prin locuţiune adverbială de timp;

— negreşit = complement circumstanţial de mod, exprimat prin adverb de mod (cum să păşească?);

Scanned with OKEN Scanner

— sâmbăta = complement circumstanțial de timp, exprimat prin adverb de timp (provenit dintr-un substantiv articulat) (când vine?);

— mai devreme = complement circumstanțial de timp, exprimat prin adverb de timp la gradul comparativ de superioritate.

2. Subliniați adverbele și locuțiunile adverbiale din următoarele texte și faceți analiza lor sintactico- morfologică:

c) „—Acum nu vă mai spun cât era de încărcat carul cu lemne, care la așa loc, ținea pe vremea aceea șepte lei și jumătate..." (Ion Creangă).

d) „Și nici una, nici două, haț! pe ied de gât, îi rătează capul pe loc și-l mănâncă așa de iute și cu așa poftă, de-ți părea că nici pe-o măsè n-are ce pune. Apoi se linge frumușel pe bot, și începe a se învârti prin casă cu neastâmpăr..." (Ion Creangă)

e) „Singure vrăbiile, care zboară puțin, s-au vârât printre grinzi și țigle... Le-am lăsat locuri și lor, să intre de-a gata în dosul bârnelor din acoperiș". (T. Arghezi)

f) „Un volum de versuri inedite... solicită în mod necesar câteva explicații istorico-literare în primul rând". (Ion Minulescu)

Prepoziția

Prepoziția este partea de vorbire **neflexibilă**, cu rol de instrument gramatical, care leagă atributele și complementele de cuvintele pe care le determină.

a) atributul determină *un substantiv, pronume, numeral;*

b) complementul determină *un verb, adjectiv, adverb, interjecție.*

De exemplu: Șuierături[S] **de** locomotive[atr.], zăngănituri[S] **de** fier[atr.], aburi care țâșnesc[P.V.] **din** guri[compl.] ascunse, namile[S] **cu** brațe[atr.] lungi care **ridică**[P.V.] un vagon **în** sus[comp.]... toate... formează[P.V.] simfonia metalică **la** uzinele[compl.] Reșița.

Felul prepozițiilor:

a) **după formă**:

1) **simple**: *a, către, contra, cu, de, din, după, fără, în, înăuntru, între, la, lângă, pe, pentru, peste, până, prin, spre, sub, până;*

2) **compuse**: *de la, de pe la, de lângă, pe după, de după, înspre, dinspre;*

b) **după origine**:

1) **propriu-zise**: *pe, de, la, sub, până* etc.

2) **provenite din adverbe** cu formă articulată (substantiv, pronume, adjectiv) cu formă nearticulată (pronume neaccentuat în dativ): *deasupra* (câmpiei), *împrejurul* (grădinii),

Scanned with OKEN Scanner

înaintea (voastră), *împotriva* (lor), *dinaintea* (gardului), *dinăuntrul* (odăii), *înainte-***ți**, *împotrivă-***mi**.

Exemple: „După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigat **împrejurul focului**". (I. Creangă)

„Sus, **deasupra noastră**, își tremură frunzulița câțiva mesteceni". (A. Vlahuță)

Locuțiunile prepoziționale

Sunt grupuri de două sau mai multe cuvinte care împreună îndeplinesc rolul de prepoziție. Ele sunt formate din una sau două prepoziții și o altă parte de vorbire:

— un substantiv (articulat sau nu): **de-a lungul, în fața, în spatele, în urma, din pricina, față de, în loc de, la un loc cu**;

— un adverb (articulat sau nu): **în afara, pe dinaintea, alături de, afară de, împreună cu, potrivit cu, în sus de**.

Atenție! Să nu confundați locuțiunile prepoziționale cu cele adverbiale!

Comparați:

1. Merg **în susul(în josul)** apei. (locuțiune prepozițională)
2. Trec **de-a latul** șoselei. (locuțiune prepozițională)
3. Stau **în fața** casei. (locuțiune prepozițională)

Ultimul termen al locuțiunii este *articulat*. Ele cer genitivul; *n-au funcții sintactice*.

CU

4. Merg **în sus**. (locuțiune adverbială = c.c.l.)
5. Trec **de-a latul**. (locuțiune adverbială = c.c.m.)

(Locuțiunile adverbiale *au funcții sintactice proprii*)

Observații

1. Cele mai multe prepoziții cer cazul *acuzativ*: **de, la, de pe, de către, cu, fără, până, printre, drept** (cu sensul „la")

Am luat caietul **de pe bancă**. (de unde am luat?) (c.c.l.)

Părinții au plecat **după cumpărături**. (după ce au plecat?) (c.c.s.)

2. *Cu genitivul* se construiesc prepozițiile: **dinaintea, îndărătul, înapoia, împrejurul, împotriva, contra, deasupra, înaintea**.

Păsările zburau **împotriva vântului**. (c.c.l.)

3. *cu dativul* se construiesc prepozițiile: **grație, aidoma, asemenea, conform, contrar, potrivit, datorită, mulțumită**.

Grație ție am câștigat concursul. (Grație cui?) (c.l.)

În concluzie, prepozițiile și locuțiunile prepoziționale ***se analizează împreună*** cu *atributele* sau *complementele* pe care le leagă (pentru că ***nu au funcții sintactice proprii***).

Scanned with OKEN Scanner

Model de analiză

1. Pe masă sunt boabe **de grâu**.
2. **Graţie ţie** am câştigat concursul.
3. Merg **în josul apei**.

Partea de vorbire	Funcţia sintactică	Analiza morfologică
- -de grâu	atribut substantival prepoziţional	substantiv comun, singular (defectiv de plural), nearticulat, acuzativ precedat de prepoziţia simplă „de";
--graţie ţie	complement indirect	pronume personal, persoana a II-a singular, accentuată, masculin, singular, dativ, precedat de prepoziţia simplă „graţie";
--în josul apei	complement circumstanţial de loc	substantiv comun, feminin, singular, articulat cu articolul hotărât enclitic **i**, genitiv, precedat de locuţiunea prepoziţională „în josul";

Atenţie!

a) Se scriu *într-un singur cuvânt* prepoziţiile: **despre, dinspre, înspre** (fenomenul de contopire);

b) Se scriu *cu cratimă* prepoziţiile: **dintru, întru, printru** (pierd vocala **u** înaintea unor cuvinte care încep cu vocală): **dintr**-un, **dintr**-o, **într**-un, **dintr**-acest(a), **într**- adevăr;

c) Prepoziţia **cu** poate să piardă, uneori, vocala **u** (înaintea articolului sau numeralului **un, o**), scriindu-se cu cratimă: L-a răsplătit **c**-o sărutare.

d) Prepoziţia **la** rămâne identică în relaţie cu un atribut sau complement, dar se scrie cu cratimă în relaţie cu un verb la perfectul compus, ea reprezentând acum *forma neaccentuată a pronumelui personal în acuzativ*: **L**-a bătut tata.

Scanned with OKEN Scanner

Conjuncţia

Conjuncţia este partea de vorbire neflexibilă care leagă *în frază* două propoziţii sau, *în propoziţie*, două cuvinte cu aceeaşi funcţie sintactică (subiecte, nume predicative, atribute, complemente).

În propoziţie:

1. A fost odată *o babă* **şi** *un moşneag*. (subiecte)
2. Şi eu eram *şturlubatic* **şi** *copilăros*. (nume predicative)
3. Cumpără-ţi haine *frumoase* **şi** *călduroase*. (atribute)
4. Bate încet, **dar** continuu. (complemente)

În frază:

5. Baba avea o găină,[PP1] / **iar** moşneagul avea un cocoş.[PP2] /

Conjuncţia **iar** leagă două propoziţii de acelaşi fel, de aceea se numeşte **coordonatoare**.

6. Se pare[P1] / **că** românii au primit pământ[SB2] / **unde** ogoarele n-au rod[CL3] / **şi** par[CL4] / **cum** sunt pustiurile.[PR5] /

Conjuncţiile **că, unde, cum** leagă propoziţii secundare de regentele lor. Ele se numesc **subordonatoare**. Conjuncţia **şi** realizează raportul de coordonare între propoziţiile 3 şi 4, ambele circumstanţiale de loc.

1. După **origine**, conjuncţiile pot fi:

a) **conjuncţii propriu-zise**: *şi, nici, dar, iar, că, să, dacă, de, fiindcă, deoarece...*

b) **conjuncţii provenite din alte părţi de vorbire:**

1) din pronume relative: *care, cine, ce*

Câinele[1] / **care** latră[2] / nu muşcă.[1] /

2) din adverbe relative: *unde, când, cum, cât*

Merg[1] / **unde** mi s-a ordonat.[2] /

3) alte adverbe

A luat-o[1] / **încotro** a fost îndreptat.[2] /

Atenţie! Aceste părţi de vorbire nu pierd calitatea, nici înţelesul de pronume sau adverbe când servesc drept conjuncţii.

2. După **formă**, conjuncţiile pot fi:

simple: *şi, nici, dar, iar, însă, ci, ba, deci, că, să, căci, de, ori*.

compuse: *ca să, ci şi, cum că, cum să, ca...să*.

Scanned with OKEN Scanner

3. **Locuţiuni conjuncţionale** = grupuri de cuvinte cu rol de conjuncţie, în componenţa cărora intră obligatoriu o conjuncţie, un adverb relativ sau un pronume relativ: **cu toate că, măcar că, măcar să, măcar de, pentru că, pentru ca să, fără (ca) să, până să, chiar dacă, aşa încât, de parcă, din cauză că, din pricină că, în loc să, în timp ce, în vreme ce, (ori) de câte ori, după ce, până ce, îndată ce, ca şi când, ca şi cum**.

Notă: *Confuzia cu prepoziţia nu-i posibilă*, dacă ne amintim că prepoziţia cere ca substantivul care-i urmează să fie la genitiv, dativ, acuzativ, are rol *numai în propoziţie* şi leagă un atribut sau un complement de părţile determinate; conjuncţia, în schimb, *nu are de-a face cu cazurile gramaticale şi leagă două propoziţii sau părţi de propoziţie de acelaşi fel.*

4. După **funcţia** pe care o îndeplinesc **conjuncţiile sunt**:

A. **coordonatoare** (fac legătura între două părţi de propoziţie sau între două propoziţii care stau pe acelaşi plan):

1. **copulative:** *şi, nici, precum şi, nu numai, ci şi;*
2. **disjunctive:** *sau, ori, fie;*
3. **adversative:** *dar, iar, însă, ci, ba;*
4. **conclusive:** *deci, prin urmare, aşadar, în concluzie, de aceea.*

Exemple:

1. Racul, broasca **şi** o ştiucă într-o zi s-au apucat...

2. Obiceiul lui era[1]/ să le spună prinşilor[2]/ **că nu merită**[3]/ să moară de sabie[4]/ **şi că trebuie**[5]/ să-şi sape singuri groapa.[6]/ **(propoziţiile 3 şi 5 sunt în raport de coordonare)**. Schema frazei arată acest lucru:

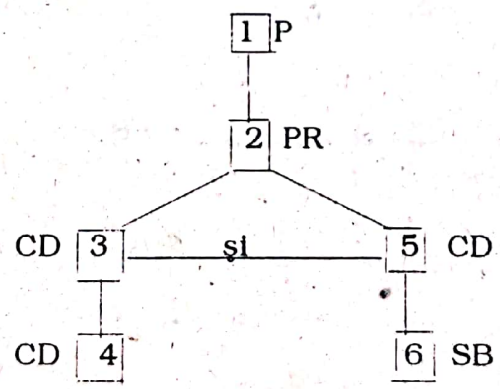

3. Eu sunt Luceafărul de sus[1]/ **Iar** tu să-mi fii mireasă.[2]/

B. **subordonatoare** (fac legătura între două propoziţii, dintre care una este subordonată, iar cealaltă regentă, însoţind propoziţia subordonată în frază):

1. **cauzale:** *fiindcă, deoarece, pentru că, întrucât, căci, că, din cauză că, din pricină că* etc.

Scanned with OKEN Scanner

2. **de scop (finale):** *să, ca să, pentru ca să, cu scopul să;*

3. **condiţionale:** *dacă, de, cu condiţia să, în caz că, numai dacă;*

4. **concesive:** *deşi, măcar că, chiar de, chiar dacă, cu toate că;*

5. **consecutive:** *încât, aşa încât, că, de să* (sens „încât");

6. **de mod propriu-zis (comparative):** *cum, precum, aşa cum, cât, după cât, ca şi cum, după cum;*

7. **de loc:** *unde, de unde, până unde, încotro, dincotro, oriunde, către ce, către cine;*

8. **de timp:** *când, de când, de pe când, oricând, orişicând, în timp ce, până ce, ori de câte ori, (mai) înainte ca să.*

Exemple:

1. Nici nu se cuvenea[P.1] / **să**-l supere,[SB.2] / **fiindcă** dascălul Clăiţă era un om deosebit.[CZ.3] /

Conjuncţia subordonatoare „să" leagă propoziţia nr. 1 (P) de propoziţia nr. 2 (SB), iar conjuncţia „fiindcă" leagă propoziţia nr. 2 de propoziţia nr. 3 (CZ), stabilind un ***raport de subordonare*** între ele.

2. Era o curată hoţie[P.1] / **să** la bătutul[SB.2] / **pe care** l-a crescut el în şcoala lui,[AT.3] / **şi să**-l nenorocească depărtându-l de dăscălie[SB.4] / **pentru ca** să-l scoată popă.[F.5] /

Schema frazei arată *raporturile de subordonare* ale propoziţiilor din frază, dar şi pe cele *de coordonare*, dintre cele două subiective (propoziţia nr. 2 şi 4) legate prin **şi**.

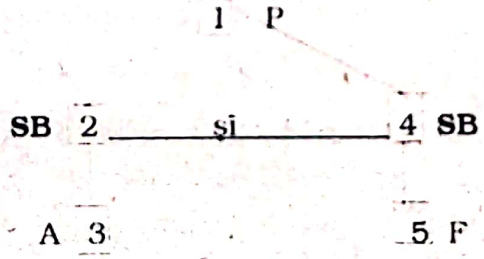

Atenţie:

•1. Unele conjuncţii formează perechi şi se numesc *conjuncţii corelative*:

Exemple: a) **Nu numai** el merge, **ci şi** tu (nu numai... ci şi)

b) **Cum** îţi vei aşterne, **aşa** vei dormi (cum... aşa...)

c) **Pe cât** era unul de vrednic, **pe atât** era celălalt de delăsător.(pe cât... pe atât...)

•2) Se scriu *într-un singur cuvânt* conjuncţiile: **aşadar, deoarece, deşi, fiindcă, încât, întrucât**.

Scanned with OKEN Scanner

•3) Conjuncţia **să** are un rol dublu: este *semn al modului conjunctiv* şi, în acelaşi timp, *face şi legătura* între două propoziţii. De exemplu:

Încerc[1]/ **să**-i spun[2]/ că plec.[3]/

I se întâmpla rar[1]/ **să** nu fie beat de dimineaţă.[2]/

•4) Să nu confundaţi, în scriere, conjuncţiile **sau, iar** cu grupurile de cuvinte **s-au, i-ar** care reprezintă două părţi de vorbire diferite rostite într-o singură silabă.

Conjuncţie:

1. Unul coboară, **iar** altul urcă.

2. Intră **sau** tu, **sau** el.

Două părţi de vorbire diferite:

1. I-**ar da** premiul I. (pronume personal în dativ singular + verb modul condiţional-optativ)

2. S-**au plimbat** pe chei. (pronume reflexiv redus la s- (se) + verb, modul indicativ, perfectul compus)

•5) Cuvintele **şi, nici, iar, ba** pot avea valoare de *conjuncţie* sau de *adverb*.

Conjuncţii:

1. **Şi** munţii, **şi** norii îşi ţin respiraţia.

2. Nu a văzut **nici** car, **nici** bou.

3. „Eu sunt luceafărul de sus,[1]/ **Iar** tu să-mi fii mireasă."[2]/ (M. Eminescu)

Concluzii:

1. **Şi, iar, nici** fac legătura între două părţi de propoziţie sau între două propoziţii.

2. Nu au sens lexical de sine stătător.

Adverbe:

1. Solistul a **şi** început să cânte. (sens „imediat")

2. Iacă aşa se poate înşela omul când **nici** n-a gândit. (întăreşte negaţia expri- mată prin adverbul „nu", având sens apropiat de al adverbului „măcar")

3. **Iar** instrucţie, **iar** tir, **iar** manevre... („iarăşi", „din nou")

Concluzii:

1. **Şi, nici, iar** au sens lexical de sine stătător.

2. În rostire sunt accentuate.

•6) Pronumele relative (*care, cine, ce, câţi, câte*) au întotdeauna două funcţii şi anume:

a) funcţie *de conjuncţie*, pentru că introduc o subordonată;

b) funcţie *sintactică proprie*, pentru că sunt pronume.

Exemplu: „Drumeţii spuneau[1]/ **că** este la Cocorăşti un cimpoieş[2]/ **care** are un fecior foarte curăţel".[3]/

Scanned with OKEN Scanner

Care, din propoziţia atributivă 3 are două funcţii:

a) de conjuncţie — pentru introducerea subordonatei;

b) subiect (care = cimpoieşul... are un fecior).

În analiză, acest lucru îl vom arăta în felul următor:

care = subiect, exprimat prin pronume relativ, masculin, singular, nominativ

•7) În unele cazuri, şi adverbele relative (*unde, încotro, când, cum*) pot avea, ***pe lângă funcţia de conjuncţie, funcţie sintactică proprie***. Aceste cazuri sunt evidente când:

a) adverbele relative se referă la un substantiv din regentă:

Lucrez în bibliotecă[1] / **unde** (în bibliotecă) sunt colecţii.[2] /

unde = complement circumstanţial de loc

b) când propoziţiile introduse prin aceste adverbe provin din propoziţii interogative:

Mă întreb[1] / **cum** (bine, rău) a decurs operaţia.[2] /

cum = complement circumstanţial de mod)

Exerciţii

Despărţiţi frazele în propoziţii. Subliniaţi cu o linie conjuncţiile subordonatoare şi cu două linii pe cele coordonatoare care fac legătura între două propoziţii. Arătaţi ce raporturi — de coordonare sau de subordonare - stabilesc conjuncţiile.

1. „Aţi auzit, oameni buni, că domnia Tomşei s-a petrecut din lumea asta şi-a venit în scaunul ţării Alexandru-vodă, pe care şi noi l-am ajutat". (M. Sadoveanu)

2. „În urmă, Agripina ştia că mai erau pe acasă şi alte gospodine, care trebuie să fi fugit cum fugise ea, prin pădure şi că turcii negreşit că se luaseră după ele". (G. Galaction)

3. „Fata, care ştia că de făcut treabă nu mai cade coada nimănui, îşi suflecă mânicile, călcă lut şi lipi cuptorul, şi-l griji, de-ţi era mai mare dragul să-l priveşti". (I. Creangă)

4. Ce este cuvântul subliniat?

Bucuria **alor** tăi a fost mare. Le-am povestit **alor** noştri.

Răspuns: articol posesiv genitival.

5. Care este construcţia corectă?

Unei colege **a mele**/a mea/ale mele. Un coleg **de-ai mei**/de-al meu. O colegă **de-ale mele**/de-a mea.

Femeii ăştia/**ăsteia**. Femeile ăştea/ăstea/**astea**.

Omului **acestuia**/acesta. Oamenilor **acestora**/aceştia.

Fetelor **acestora**/acestea.

O cretă dintr-asta/**dintr-astea**.

Un pantof dintr-ăsta/**dintr-ăştia**.

Scanned with OKEN Scanner

Răspuns: am subliniat construcţiile corecte

Notă: Când prepoziţiile **din, dintre** cu pronume posesive sau demonstrative exprimă raporturi partitive impun folosirea numărului plural a pronumelui demonstrativ/posesiv.

6. Arătaţi valoarea sintactică a lui **cine, ce**.

Cine sunt prietenii lor. **Cine** sunteţi voi. **Cine** le sunt prieteni.

Ce e cu asta. **Ce** se întâmplă. **Ce** n-aş da să plouă. **Ce** viaţă zbuciumată. **Ce** a mai plâns.

Răspuns: nume predicativ, nume predicativ, subiect, subiect, subiect, pronume (valoare morfologică), atribut, adverb (valoare morfologică).

7. Indicaţi forma corectă a cuvintelor:

latură — laţure; **itinerar** — intinerar; **personaj** — personagiu; **contrar** — contrariu; **obligatoriu** — obligator; livrească — **livrescă**; grotească — **grotescă**; **pitorească** — pitorescă; **serviciu** — servici; **taxi** — taxiu; **margine** — margină; **imagine** — imagină; **origine** — origină; **instrucţie** — intrucţie; **infanterie** — ifanterie.

Notă: Cuvântul **pitoresc** este singurul neologism care are forma de feminin — **pitorească** — cu sufixul „ească".

tangou — tango; caro — carou; fileu — file — filet.

Notă: În situaţia când întâlnim neologisme cu dublă pronunţie şi cu duble sensuri total diferite între ele, considerăm ambele forme corecte. La fel se întâmplă şi cu cele care prezintă triple pronunţii.

8. Formaţi familia lexicală a cuvintelor:

grădină + -ar = grădinar; a grădinări; grădinăreasă.

a croi + -tor = croitor; croitor + -easă = croitoreasă.

lapte + -ar = lăptar; lăptar + -easă = lăptăreasă.

a crede + -inţă = credinţă; credinţă + -ios = credincios/necredincios; a încredinţa — încredinţare; a se încrede — încredere/neîncredere; crezare/crez

a dezgropa — a îngropa + dez; a desfrunzi — a înfrunzi + des; astupa — destupa (În ultimele trei exemple derivarea se realizează prin substituirea prefixelor).

9. Arătaţi ce valori morfologice îndeplineşte cuvântul DREPT:

Judecă drept (adverb); E un om drept (adjectiv); Dreptii merg în rai (substantiv masculin); Drepturile omului (substantiv neutru); S-a prezentat drept critic literar (prepoziţie).

Notă: Prin schimbarea valorii gramaticale cuvântul DREPT acoperă o sferă mai largă.

L-a luat **cu binişorul** (locuţiune adverbială — prepoziţie + substantiv); Stai **binişor!** (adverb)

Notă: Indicele substantivizării este **articolul**.

Scanned with OKEN Scanner

INTERJECŢIA

Interjecţia este partea de vorbire neflexibilă care arată o stare sufletească, o manifestare de voinţă sau reproduce sunete ori zgomote.

1. Ea exprimă:

(a) ***o stare sufletească*** (de durere, de bucurie, de ameninţare, de regret, etc.): **Ah! alei! oh! vai! o! ura! uf!**

– „**Oh!**, dragă cumetre, am dat peste păcat."

„**Alelei**, murguţule,/**Alelei** drăguţule, /Ce-am gândit, am izbândit"

(b) ***un îndemn, o adresare***: **măi, mă, fă, bre** – (au rolul de a striga pe cineva, ca şi vocativul) **ia, iată, iaca, uite** – (au rolul de a atrage atenţia)

sau

o poruncă (adresată unei persoane sau unui animal) **hai!, haide!, ha!, ho!, nani!, hăis!, cea!, marş!, Hi!** (– au sens apropiat de al imperativului) (– apar însoţite de un subst. în vocativ)

„– **Ia** lasă-i şi tu, **măi** nevastă, lasă-i că se bucură şi ei de venirea mea"

„– Catrino, ia, **fa**, secerile astea!"

„– **Hăis**, Joiane, tată!"

„– **Hai**, fata mea, mai repede!"

(c) reproduce diferite ***sunete, zgomote, sau strigătul animalelor*** – <u>onomatopee</u> – **tic-tac!, cioc, cioc! bum, bum! pic, pic, pic! trosc-pleosc! hodoronc-tronc! sfâr, sfâr! haţ! ţuşti! zup!pu-pu-pup! zbârr! – cotcodac! cucu! ga-ga! miau!**

„– Asemene cel mijlociu, **ţuşti!** iute sub un chersin"

„Şi nici una, nici două, **haţ!** pe ied de gât"...

„Atunci eu mă dau iute pe-o creangă mai spre poale, şi odată fac: **zup!** în nişte cânepă"...

„Pupăza **zbrr!** pe o dugheană..."

2) După **<u>origine şi mod de formare</u>** <u>interjecţiile pot fi:</u>

•(1) ***propriu-zise***: **oh! ah!, ura! vai!...**

•(2) ***cuvinte imitative sau onomatopee***: **cioc, cioc! bee!, cirip-cirip! zbârr!, haţ! pic, pic, pic! cotcodac!**

•(3) ***provenite din alte părţi de vorbire*** (care au **numai** valoare exclamativă) **ajutor! înainte! foc! păcat! pe dracu!**

– **Ajutor**, mă înec!

– **Pe dracu**, ce cauţi aici?!

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

3) Funcţiile sintactice ale interjecţiei

În mod obişnuit, interjecţiile nu au funcţie sintactică. În anumite situaţii, unele interjecţii **pot juca rolul de părţi de propoziţie, *dacă sunt echivalentul unui verb, substantiv, adjectiv sau adverb*.**

a) ***funcţia de predicat***. o au interjecţiile cu **sens apropiat de al verbelor la imperativ** şi care exprimă un îndemn, o adresare, o poruncă sau care redau repeziciunea unei acţiuni.

1. „Şi nici una, nici două, **haţ!** pe ied de gât". (înhaţă)
2. „Asemene cel mijlociu, **ţuşti!** iute sub chersin" („sări repede")
3. „Pupăza **zbrr!** pe-o dugheană" (zboară)
4. „**Iacă** ce-mi scrie frate-meu." (uite)

b) ***funcţia de subiect***: (în propoziţiile cu predicatul exprimat prin vb. impers. „a se auzi"

1. ...Când se aude alături în livada de pruni: **lip-lip! lip-lip!** (Ce se aude?)

c) ***funcţia de nume predicativ*** (se foloseşte interj. „**vai**" + cuv. „**amar**", „**groază**")

1. Atunci, **vai** şi **amar** de voi! („e foarte rău")

d) ***funcţia de atribut***

1. „Se auziră **strigătele**, de astă dată răzleţite, **hăp! hăp!**" (Care strigăte?)

e) ***funcţia de complement***:

1. Pe urmă altă pasăre **a îngânat** încet adormind: **Ţic! ţic!** (Ce a îngânat?)

4) Punctuaţia interjecţiei:

Principalele semne de punctuaţie ale interjecţiei sunt **semnul exclamării** (când se exprimă stări sufleteşti puternice) şi **virgula** (când interjecţia are o intonaţie exclamativă mai puţin înaltă).

•A) Punem **semnul exclamării** când:

a) interj. se folosesc izolat: „**Aho!** car nebun, **aho!**

b) interj. se află în interiorul unei propoziţii: „Eu atunci **haţ!** de sumanul moşneagului...

c) interj. se repetă în propoziţie: Pe urmă altă pasăre a îngânat încet adormind: „**Ţic! ţic! ţic!**"

d) interj. din propoziţie sunt diferite: „– **Unuuu! brrr!** Taicule, mi-e frig rău, taicule".

e) există o succesiune de interjecţii alcătuite din două-trei elemente:

„– **He, he, he!** râse Dumitru lui Nae gânditor".

•B) **Punem virgulă**, când:

a) interjecţia exprimă o adresare:

„– **Mă**, țestosule, ai luat primu întâi, **mă**?"

„– Așa e, **mă**?" (Marin Preda)

b) când interjecțiile formează un grup cu subst. în vocativ:

„– **Măi, Zaharie**, nu mai ai tu vreo poștă de cele pe undeva?"

„Ură tu, **măi Chiriece** – zic eu lui Goian – și noi, **măi Zaharie**, să prufuim din gură." (I. Creangă)

c) Nu se despart prin nici un semn de punctuație interjecțiile de adresare (ia, iată, iacă, uite).

– **Ia** scrie cuvântul pe tablă!

– **Ia** să-mi facă Nică Oșlobanu încredințarea, zise părinele Duhu" (I. Creangă)

– **Hai** cu mine!

– **Zău** că-n el te-aș pune vornic!"! M. Eminescu)

EXERCIȚII

Subliniați interjecțiile din textele ce urmează, arătați ce exprimă și ce funcție sintactică îndeplinesc:

a)Catrina nu se mai putu stăpâni. Galbenă la față, ca îl măsură pe fiu de sus până jos și îl huidui scurt cu un glas întunecat:

– Huo! La oase! Sparge, mă! Trântește"

b) „O! lege-a nimicirei, o! lege nemiloasă!

Când, când s-a toci oare a vremei lungă coasă"! (V. Alecsandri)

c) „–Nu ne lasă el, Dumnezeu, răspunse mama cu obidă amară. O să fie vai de capul vostru, că mi-ați mâncat sufletul, câinilor!

– Hai, mamă, vezi-ți de treabă! răspunse Tita liniștită." (Marin Preda)

d) „ O! desmiardă, pân'ce fruntea-mi este netedă și lină,

O! desmiardă, pân-ești junâ ca lumina cea din soare" (M. Eminescu – „Noaptea")

e) „Nilă se făcu ghem și întinse mâinile să se apere, strigând mereu cu groază mare:

– Aoleu, tată! Nu da! Nu mai fac!" (Marin Preda)

f) „Cucoșul supărat de asta, nu se lasă ci se la după trăsură, spuind neîncetat: Cucurigu! boieri mari!/ Dați punguța cu doi bani!" (Ion Creangă)

g) „Bocănește el, cât bocănește, când prrr! cade copacul peste car de-l sfarmă și peste boi de-i ucide! – Na! că făcui pacostea și frățâne- miu: – Ei el! acum ce-i de făcut" (Idem)

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA PROPOZIŢIEI

Propoziţia

Propoziţia este un enunţ cu un singur predicat: **A venit** primăvara. Ce **peisaj** încântător **este** întregul pământ românesc! Cine **a înţeles** cel mai bine explicaţiile de la oră?

După structură, propoziţia poate fi:

• **simplă** – care nu are decât părţi principale de propoziţie: Soarele a răsărit. Se înserează. E clar. Primăvara!

• **dezvoltată** – care are cel puţin o parte secundară de propoziţie: Fratele lui Dan se joacă. Afară e frig. Cântaţi mai tare! Câţiva băieţi traversează strada.

Există situaţii în care toată propoziţia (care mai e şi principală) se reduce la un singur cuvânt şi anume la predicatul nominal incomplet **este** (sau **e**):

Când îţi măriţi fata[1]/ **e**[2]/ ca şi când îţi aprinzi casa.[3]/

În frază, cum se va vedea în prezenta lucrare şi la **Sintaxa frazei**, în locul numelui predicativ, care să formeze împreună cu copulativul **e** un predicat nominal, apare o propoziţie – propoziţia subordonată predicativă.

Pe lângă toate acestea, în limba română există şi aşa-numitele **enunţuri nepropoziţionale** – care se mai numesc şi propoziţii neanalizabile, întâlnite, de obicei, în textele dialogate:

– Ai fost în excursie?

– **Da.**

– Şi nu ţi-a plăcut la nebunie?

– **Ba da.**

După scopul comunicării, propoziţiile pot fi:

• **enunţiativă** – o comunicare „rece", fără nici un fel de afectivitate, pe un ton neutru, ca în aceste propoziţii: **A venit mama. Plec imediat la şcoală. Este bine. Soarele străluceşte pe cer.**

La sfârşitul unei propoziţii de acest tip se pune punct. Cu aceeaşi îndreptăţire, dar în anumite contexte, se pune punct şi virgulă. În cazul propoziţiilor juxtapuse, la nivelul frazei, între propoziţiile enunţiative se poate pune şi virgulă.

Am mâncat repede, mi-am pregătit servieta, i-am salutat pe ai mei şi am plecat în cea mai mare grabă la şcoală.

• **exclamativă** – o comunicare care este o mirare, o surpriză, o bucurie sau o supărare, o exclamaţie: **A venit mama! Ce seară minunată am petrecut ieri! Ieşi afară!**

• **interogativă** – o comunicare articulată sub formă de întrebare: **A venit mama?**

Scanned with OKEN Scanner

Cine lipseşte azi de la şcoală? De ce vi se pare matematica atât de grea?

M-a întrebat cine mai merge în excursie cu noi.

Nu ştiu bine cine e cel mai capabil dintre colegii noştri.

După aspectul verbului-predicat, propoziţiile pot fi:

• **afirmativă**: Plouă. Ce frumos e azi afară! Cine învaţă cel mai mult dintre voi?

• **negativă**: Nu mai ninge. Of, nu mai vine odată Ionuţ ăsta! De ce nu te duci şi tu acolo?

După sens, după înţelesul pe care îl au în frază, propoziţiile sunt:

• **principală** – o propoziţie care **are singură un înţeles de sine stătător**, un sens clar:

Mă duc la teatru, că n-am mai fost de mult.

Şandu, cu care m-ai văzut duminică pe stadion, **este un băiat minunat.**

Irina îl iubeşte mult pe fratele ei mai mare care se îmbracă tot timpul foarte elegant.

Cine a văzut filmul de la „Luceafărul", chiar dacă n-a început să ruleze decât de două zile?

Ce munţi înalţi şi ce păduri răcoroase am văzut în vara asta, când m-am dus la bunicii mei de la Orăştie!

Ajungându-şi, totuşi, sieşi, propoziţia principală poate circula în comunicare singură, nu neapărat în legătură de sens, adică, cu alte propoziţii, precum poate fi amplasată în frază, ca mai sus, în compania altor propoziţii.

• **secundară** – o propoziţie care nu are singură un înţeles de sine stătător, un sens clar, care trebuie pusă obligatoriu în relaţie cu o altă propoziţie. Să se compare, de exemplu:

care merge cu tine în excursie,	
unde m-am născut şi	cu:
pentru că am mult de învăţat	

Băiatul **care merge cu tine în excursie** face parte din echipa de fotbal a şcolii.

Satul **unde m-am născut** este un sat de deal şi câmpie.

Pentru că am mult de învăţat, nu pot merge cu tine la film.

Tot **după rangul pe care îl au în frază**, propoziţiile mai sunt:

• **regentă** – care „comandă" acţiunea altei (altor) propoziţii, cărora i se supun, prin conţinut, alte propoziţii;

• **subordonată** – care depinde, prin conţinut, de o altă propoziţie, aceasta, regenta, putând fi sau principală, sau secundară.

Exemple:

Cine munceşte mult[1] / câştigă mult[2] / unde 1=subordonată şi 2=regentă

Scanned with OKEN Scanner

În viață reușești deplin,[1] dacă îți urmărești țelul fără nici o abatere de la el.[2]/

unde 1=subordonată și 2=regentă

Din alt punct de vedere al relațiilor de sens, propoziția mai poate fi:

• **independentă** (în afara frazei), care nu depinde de nici o altă propoziție, indiferent de context:

Vacanța de iarnă a început. (Propoziția circulă „de una singură" în comunicare).

• **incidentă** (în frază), care este independentă de contextul celorlalte propoziții, care poate lipsi în comunicarea respectivă: Să vii la mine – **mi-a zis** – să vezi ce flori minunate am.

„–Ați aflat, oameni buni, **grăi deodată cu glas gros boierul**, că domnia Tomșei s-a petrecut din lumea asta și-a venit în scaunul țării Alexandru-Vodă, pe care și noi l-am ajutat și l-am apărat..."(M. Sadoveanu)

• **intercalată** (tot în frază), care întrerupe cu părțile sale de propoziție altă propoziție:

Copilul **pe care îl vezi** este în clasa a VII-a B.

Mi-ai spus că, **dacă sunt ascultător toată săptămâna**, sâmbătă mergem la munte.

Propozițiile sunt alcătuite din unul sau mai multe cuvinte, unele din acestea fiind părți de propoziție, altele doar elemente sintactice care contribuie la constituirea părților de propoziție. Sunt patru:

– **două principale**: subiectul și predicatul

– **două secundare**: atributul și complementul

Copula (verbul copulativ) și **numele predicativ**, care alcătuiesc împreună predicatul nominal, sunt **elemente sintactice**, nu părți propriu-zise de propoziție.

În legătură cu neexistența părților de propoziție sunt necesare câteva precizări.

În primul rând, părțile secundare de propoziție – atributul și complementul – pot lipsi dintr-o propoziție, nu însă fără ca sensul (bogăția de sens) a(l) comunicării să aibă de suferit. Propoziția **Vântul bate**, care are numai subiect și predicat, nu se compară, sub raportul bogăției de sens, cu propoziția **Vântul de primăvară bate ca o adiere**, care are și atribut și complement.

Lipsa subiectului ori a predicatului din propoziție este un nonsens. În dialogul:

– El era cel care a trecut?

– **Da.**

Enunțul nepropozițional **Da** se poate completa cu cuvântul **el**, care este subînțeles aici și care este subiect. La fel se poate completa cu cuvântul **era**.

Subiectul nu lipsește nici când este subînțeles, nici când este inclus și nici, de asemenea, când este nedeterminat. Nici predicatul nu lipsește din enunțurile nepropoziționale cuprinse în dialogurile de acest tip:

– Au plecat musafirii?

Scanned with OKEN Scanner

– **Da.**

(Se subînţelege aici: **au plecat.**)

Iată alte enunţuri din care, lipsind verbele, se consideră uneori că lipseşte predicatul (adăugăm în paranteză verbele subînţelese): Noapte bună! (**îţi urez!**) Vorba lungă (**este**) sărăcia omului. „Nici un catarg. (**nu se vede, nu există**) Valuri se sparg/Pe dună/Pe-al mării larg/Nici un catarg." (**nu se vede, nu există**) (I. Pillat)

Sunt şi alte situaţii în care „predicatul se subînţelege" (punem în paranteză verbele subînţelese): Eu am cumpărat zece kilograme de mere, tu (**ai cumpărat**), numai două. Tu ai lipsit de la cursul de estetică de după-amiază, eu nu (**am lipsit**). Părţile de propoziţie sau celelalte elemente sintactice se găsesc în enunţuri în anumite legături de sens, numite **relaţii** (sau **raporturi**) acestea fiind:

• **relaţia predicativă**, dintre subiect şi predicat, relaţie de interdependenţă, în sensul că subiectul depinde de predicat şi predicatul de subiect. Relaţia se prezintă grafic astfel:

X <->Y

• **relaţia de coordonare**, între părţi de propoziţie de acelaşi fel sau între elementele aceleiaşi părţi de propoziţie:

Maria, **Dana** şi **Sorina** sunt eleve de liceu (subiect multiplu).

Îmi plac oamenii **cinstiţi**, **drepţi** şi **recunoscători** (trei atribute).

Azi mi-am cumpărat **caiete**, **cărţi** şi **creioane** (trei complemente directe).

Reprezentarea grafică a relaţiei: X + Y

• **relaţia de subordonare**, care se stabileşte, obişnuit între atribut (ca determinant) şi un substantiv (ca determinat) sau un complement (ca determinant) şi un verb (ca determinat): Copiii **vecinului** învaţă **foarte bine**.

Reprezentarea grafică: X -- Y

De obicei dacă trebuie făcută schema relaţională a unei propoziţii ca cea de mai sus, aceasta se face astfel:

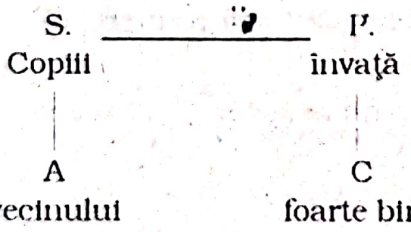

• **relaţia apoziţională**, în care un termen X este explicat de termenul Y (apoziţia): X = Y

Un exemplu: (apoziţia)

Soră-mea **Maria** a plecat la mare.

Elementele relaţionale de la nivelul propoziţiei – care se mai numesc şi **cuvinte de legătură** – sunt:

a) **prepoziţii şi locuţiuni prepoziţionale**: cu, de, la, pe, împotriva, contrar, în afara,

Scanned with OKEN Scanner

în fața, în, de pe, de pe la, de pe sub;

b) **conjuncții**: și, iar, sau, ori, deci, dacă, să, ca să, ca și.

Cele din prima categorie leagă atributele și complementele de substantive, verbe și alte elemente determinate iar celelalte, elemente de același fel: Am sărit **peste** un gard **de** piatră. Cumpărăm mâine legume **și** fructe. Oamenii **de pe la** munte sunt voinici **și** sănătoși.

PĂRȚILE PRINCIPALE DE PROPOZIȚIE: Subiectul și Predicatul

SUBIECTUL

Subiectul este partea principală de propoziție despre care se spune ceva cu ajutorul unui predicat. El arată:

a) cine face acțiunea exprimată de predicatul verbal: **Grădinarul** sapă grădina.

b) asupra cui se răsfrânge acțiunea săvârșită de complementul de agent: **Elevul** este ascultat la matematică de către profesorul său.

c) cine are caracteristica exprimată de numele predicativ al unui predicat nominal: **Toamna** aceea a fost minunată.

Subiectul răspunde la una din întrebările (adresate predicatului):

Cine? (Aceasta se pune pentru ființe)

Ce? (Se pune pentru ne-ființe)

Despre cine (despre ce) se vorbește?:

Bunica a plecat acasă. (Cine?)

Priveliștile erau încântătoare. (Ce?)

Cultura s-a dezvoltat foarte mult. (Despre ce se vorbește?)

Subiectul poate fi: **exprimat** și **neexprimat**

Subiectul exprimat are la dispoziție următoarele părți de vorbire:

– substantiv propriu: Popescu este foarte atent la ore. „Rada-i nălucire vie." (G. Coșbuc)

– substantiv comun simplu: **Amintirile** îmi năpădesc gândurile.

– substantiv comun compus: **Vița-de-vie** a acoperit două din laturile casei noastre.

– pronume personal: **Ei** vor ajunge la timp.

– pronume personal de politețe: **Dumneavoastră** sunteți un om foarte bun.

– pronume posesiv: **Ai noștri** au luat-o la deal peste vii.

Scanned with OKEN Scanner

– pronume demonstrativ: **Acesta** este cel mai bun jucător de fotbal din şcoală. (de apropiere). **Acela** era prietenul meu din copilărie. (de depărtare) **Acelaşi** a fost aici şi alaltăieri. (de identitate)

– pronume interogativ: **Cine** lipseşte azi de la şcoală?

– pronume relativ: Am aflat[1] / **cine** a spart geamul de la cancelarie.[2] /

– pronume nehotărât: **Unul** tace/Ş-**altul** face.

– pronume negativ: **Nimeni** nu ştie carte destulă.

– numeral cardinal: **Doi** vin şi **trei** pleacă.

– numeral ordinal: **Al patrulea** va câştiga concursul de mâine.

– numeral colectiv: **Tustrei** erau fericiţi.

– numeral fracţionar: **Două treimi** erau pentru mine.

– verb la modul infinitiv: „E uşor **a scrie** versuri..." (M. Eminescu)

– verb la modul gerunziu: Se aude **cântând.**

– verb la modul supin: **De vorbit** e uşor.

La toate acestea trebuie adăugat cazul substantivelor provenite din alte părţi de vorbire, prin care subiectul se exprimă ca şi când ar fi vorba de substantive propriu-zise:

– substantiv provenit din adjectiv: „**Urâtul** din ce-i făcut?/Din omul care-i tăcut..." (Folclor)

– substantiv provenit din numeral: **Zecele** de la chimie mi-a prins bine.

– substantiv provenit din pronume personal: **Eul** tău exacerbat mă scoate din sărite.

– substantiv provenit din pronume reflexiv: **Sinele** nu e totuna cu sinea.

– substantiv provenit din verb la participiu: **Rănitul** gemea uşor.

– substantiv provenit din verb la gerunziu: **Intrându**l în zid nu era mai mare de un lat de palmă.

– substantiv provenit din adverb: **Binele** făcut cu silă e imoral.

– substantiv provenit din interjecţie: **Hopul** acesta a fost cel mai greu.

Sunt şi situaţii în care subiectul poate fi exprimat şi prin alte părţi de vorbire: **Pe** este o prepoziţie simplă (S. - prepoziţia **Pe**).

Dacă în acest caz ar fi incorect să spunem că exprimarea subiectului este fără cusur, este corect să socotim subiecte **sintagmele** cu sens clar de subiect folosite în enunţuri precum următoarele: **Amintiri din copilărie** este un bildungs-roman.

În limba vorbită, uneori exprimând şi o anume afectivitate, se întâlnesc şi altfel de subiecte, a căror expresie este un substantiv ori un substitut al acestuia în aparenţă la alt caz decât nominativul, ca în aceste enunţuri: Erau acolo **la copii!** A pătruns **la apă** prin acoperiş! Din cauza vântului, au căzut **la mere!**

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul neexprimat este de mai multe feluri:

– **subiect inclus** („în persoana verbului"): Mergem la mare? **(Noi)**

– **subiect subînţeles** („împrumutat" dintr-o propoziţie anterioară):

Băiatul se gândeşte puţin[1]/ şi trimite mamei sale scrisoarea.[2]/ (subiectul subînţeles este în propoziţia a doua: **băiatul**).

– subiect nedeterminat:

• când verbul se referă la o acţiune, fenomen al naturii: **Plouă. Ninge. Se înserează. Se desprimăvărează.**

• când verbul este unipersonal şi impersonal: **În clasă se vorbeşte cam mult. Se întâmplă. Se aude? Se vede?**

• când predicatul propoziţiei este o expresie verbală impersonală şi unipersonală: **E bine**. (şi **Mi-e bine**). **E rău**. (şi **Mi-e rău**). **E clar**. (şi **Mi-e clar**). **E normal**. **E necesar**. **E (im)posibil**. (şi **Mi-e imposibil**/.

• când verbul, folosit la indicativ prezent, pers. II, sg., are sens impersonal şi unipersonal şi valoare gnomică:

Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi. **Dacă dai, n- ai**.

Când într-o propoziţie fenomenul natural este denumit, subiectul nu mai este neexprimat şi se numeşte **subiect intern**: Astă-noapte a nins **o ninsoare** grozavă.

Din punctul de vedere al numărului elementelor lexicale prin care se exprimă, subiectul poate fi:

– **simplu: Marian** s-a supărat.

–**multiplu: Monica, Sabina şi Ioana** sunt în clasa a VIII-a B.

Subiectul multiplu nu se compune numai din substantive, ca mai sus, ci şi din alte părţi de vorbire şi anume:

• numerale ordinale: **Al treilea şi al patrulea** sunt cei mai ascultători elevi din clasa lor.

• numerale fracţionare: Aceste **două treimi** şi **două pătrimi** îmi ajung pentru astăzi.

• substantive provenite din adjective: Pe bănci stăteau mai mulţi **tineri şi bătrâni.**

• pronume personale: **Eu, tu, el şi ea** plecăm poimâine în excursie la Mangalia.

• pronume personale de politeţe: **Dumneata, dumneata şi dumneata** sunteţi mâine de serviciu pe secţie.

• pronume demonstrative: **Ăsta, ăsta şi ăsta** merg cu mine.

• verbe la modul infinitiv: **A cânta, a dansa şi a recita** înseamnă a face artă.

• verbe la modul supin: **De învăţat** foarte bine **şi de scris** frumos nu e uşor deloc.

Când subiectul gramatical nu este şi autor al acţiunii, într-o propoziţie în care nu există un verb la diateza pasivă, el se numeşte **subiect logic.** Este cazul unor enunţuri de acest tip: **Mi-e foame, Mi-e sete, Nu ţi-e frig? Ţi-e cald?, Ne e groază, Mi-e silă, I-i greaţă.**

Scanned with OKEN Scanner

Persoana căreia i se atribuie respectiva stare organică este subiectul logic, în vreme ce pronumele personal în dativ din fața verbului are funcția sintactică de complement indirect.

Uneori, în timpul comunicării, pentru a se atrage atenția asupra importanței subiectului, acesta se scoate în evidență repetându-se sub o formă sau alta. În acest caz, se vorbește de un **subiect reluat**: Vine **el tata.** „Ajunge **el Drăguș** la căuș." (Folclor) „**Virtutea** pentru dânșii **-ea** nu există." (M. Eminescu) „**Harap-Alb** vede **el** bine cum merge treaba..." (I. Creangă)

Subiectul și predicatul – cele două părți principale ale propoziției – sunt unul față de celălalt într-un raport de interdependență sintactică, fiecare impunând celuilalt respectarea unor norme. Subiectul cere de la predicat (mai exact, de la verbul-predicat sau verbul copulativ) două caracteristici morfologice: numărul și persoana. Subiectul și predicatul trebuie să fie la același număr – între ele există **acord de număr**. Dacă subiectul e un pronume personal, se stabilește și **acordul de persoană**: Eu merg. Tu mergi. Voi mergeți.

Dacă rolul de subiect îl are altă specie de pronume (posesiv, nehotărât etc.) sau altă parte de vorbire (de obicei un substantiv), verbul se pune la persona a III-a: Ai mei **sunt** acasă.

Când subiectul este exprimat printr-un pronume personal de politețe, verbul-predicat se găsește numai la persoana a II-a sau a III-a: **Dumneata** unde te duci?

Predicatul cere de la subiect să fie întotdeauna în cazul nominativ – fenomen de recțiune (impunere de acord).

Dacă propoziția are predicat nominal, elementele acestuia se găsesc în niște relații – obligatorii: verbul copulativ, e subordonat numelui predicativ, el nu se acordă cu subiectul:

Vinovatul **sunt eu.** Elementul hotărâtor **sunt banii.**

În cazul subiectului multiplu, acordul se face astfel:

- când subiectul multiplu este exprimat prin substantive care arată nume de ființe de genuri diferite, numele predicativ este de genul masculin, plural. Exemplu: **Andrei și Dana** sunt **elevi.**
- când subiectul multiplu este exprimat prin nume de lucruri de genuri diferite, numele predicativ este de asemenea de genul masculin, plural. Exemplu: **Caisul și iarba** din jur sunt **îngrijiți.**
- când unul din cele două substantive este masculin, iar celălalt neutru, numele predicativ este de genul masculin, plural: **Muntele și dealul** sunt **apropiați** unul de celălalt.

În ceea ce privește **topica subiectului**, trebuie reținut mai întâi faptul că această parte principală de propoziție șade, de regulă, înaintea predicatului: **Tata** a plecat la mare.

Temele la matematică sunt grele.

Scanned with OKEN Scanner

El poate sta însă şi după predicat, mai ales atunci când există intenţia scoaterii în evidenţă a importanţei predicatului: A încetat **ploaia**. S-a întors **tata** din delegaţie.

Fie că este anteps faţă de predicat, fie că ocupă locul următor faţă de acesta într-o propoziţie, subiectul nu se desparte de predicat prin virgulă.

EXERCIŢII REZOLVATE

1 Analizaţi subiectele din enunţurile următoare:

1. În ţara sa nimeni nu este profet.
2. Două treimi au fost pur şi simplu eliminate.
3. Întotdeauna a fost uşor de vorbit.
4. În vara aceea a plouat aproape în fiecare zi.
5. Era normal.
6. Au plecat într-acolo câteşipatru.
7. Nu s-au adunat prea mulţi.
8. În toată ţara era vai.
9. Pentru rezolvarea acelei probleme, o aruncătură de ochi nu era suficientă.
10. A fi călătorit în Africa era o aventură din cele mai mari.

Rezolvare

1. **nimeni** = S., pron. neg., N.;
2. **două treimi** = S., numeral fracţionar, N.;
3. **de vorbit** = S., vb., conj. IV, supin;
4. Subiect nedeterminat;
5. Subiect nedeterminat;
6. **câteşipatru** = S., numeral colectiv, N.;
7. **prea mulţi** = S., pronume nehotărât, aspect de adjectiv la gradul de comparaţie superlativul absol, m., pl., N.;
8. **vai** = S., interjecţie cu valoare de substantiv;
9. **aruncătură de ochi** = S., locuţiune substantivală (privire, ocheadă), N.;
10. **a fi călătorit** = S., vb., conj. IV, infinitiv, perfect.

2 Alcătuiţi următoarele propoziţii:

a) trei propoziţii enunţiative afirmative cu subiecte multiple exprimate prin verbe la modul supin;

b) trei propoziţii cu subiectele exprimate prin diferite pronume demonstrative;

Scanned with OKEN Scanner

c) două propoziţii interogative cu subiectele exprimate prin numerale colective;

d) două propoziţii exclamative cu subiecte incluse.

Rezolvare

a) **De cântat, de dansat şi de râs** e foarte simplu.

E foarte uşor **de vorbit şi de judecat** faptele altora.

E greu **de scris** frumos şi **de învăţat** foarte bine.

b) **Aceştia** nu au fost capabili de nici un sacrificiu.

Acelea nu s-au supărat pe nimeni la spectacol.

Au venit şi în ziua aceea **aceiaşi.**

c) Au fost acolo **tustrei**?

Câteşipatru s-au prezentat atât de devreme?

d) Aţi ştiut totul de la început!

Ai cântat atât de frumos!

3 Faceţi acordul numelor predicative, notate în paranteză, cu subiectele propoziţiilor:

Trandafirul şi micşuneaua sunt **(înfloriţi, înflorite)**.

Mesteacănul şi garoafa sunt **(albi, albe)**.

Paltonul şi jacheta sunt **(albaştri, albastre)**.

Sacul de voiaj şi geamantanul sunt **(grei, grele)**.

Mielul şi căprioara sunt **(blânzi, blânde)**.

Rezolvare

Trandafirul şi micşuneaua sunt **înfloriţi.**

Mesteacănul şi garoafa sunt **albi.**

Paltonul şi jacheta sunt **albastre.**

Sacul de voiaj şi geamantanul sunt **grei.**

Mielul şi căprioara sunt **blânzi.**

4 Alcătuiţi propoziţii în care să folosiţi subiecte multiple exprimate prin diferite părţi de vorbire:

(subst. comune) **Pământul, apa şi aerul** sunt elementele primordiale ale cosmosului.

(subst. proprii) **Nilul, Volga şi Dunărea** sunt ape fluviale.

(pron. pers.) **Eu, tu, el şi ea** plecăm mâine într-o excursie la mare.

(numeral ord.) **Al doilea şi al treilea** au un aspect mai atrăgător.

(vb. infinitiv) **A citi şi a scrie** zilnic este o necesitate şi în acelaşi timp o bucurie a sufletului.

Scanned with OKEN Scanner

(vb. supin) **De copiat şi de învăţat** pe de rost e uşor.

5 Daţi exemple de propoziţii cu:

a) subiect multiplu;

b) subiecte exprimate prin verbe la moduri nepersonale;

c) subiect inclus;

d) subiect subînţeles;

e) subiect nedeterminat.

Rezolvare:

a) **Ardelenii, muntenii, moldovenii şi basarabenii** vorbesc aceeaşi limbă. (subiect multiplu)

b) **A-ţi asuma** întreaga răspundere devine primejdios. (infinitiv)

E imposibil **de pătruns** acolo. (supin)

Cel pedepsit plânge. (participiu cu valoare substantivală)

c) Am răspuns cu plăcere invitaţiei. (eu, noi)

Ai recitat frumos. (tu)

d) Oamenii intrau[1]/ şi cumpărau câte ceva[2]/. Propoziţia 2 are subiectul subînţeles.

e) Plouă fără încetare.

6 Construiţi 10 propoziţii în care subiectele să fie exprimate prin:

a) substantiv comun compus;

b) locuţiune substantivală;

c) substantiv provenit din adjectiv;

d) substantiv provenit din verb la participiu;

e) substantiv provenit din interjecţie;

f) pronume nehotărât;

j) numeral ordinal;

h) numeral colectiv;

i) verb la modul infinitiv, perfect;

j) verb la modul gerunziu.

Rezolvare:

a) **Floarea-soarelui** este cea mai valoroasă plantă oleaginoasă.

b) **Facerea de bine** este binevenită întotdeauna.

c) **Roşiile** au crescut foarte frumoase.

Scanned with OKEN Scanner

d) **Cititul** este o îndeletnicire plăcută.

e) **Oful** acesta durează de prea mult timp.

f) **Oricine** se gândeşte în primul rând la ai lui.

g) **A treia** avea bluză albă şi pantaloni scurţi.

h) **Câteşipatru** s-au întors fericiţi din turneu.

i) **A fi cântat** în corul şcolii aceleia era pentru oricine o onoare.

j) În camera de alături se auzea **bodogănind.**

Predicatul

Partea principală de propoziţie care arată ce se spune despre subiect se numeşte **predicat**.

Predicatul răspunde la întrebările: **ce face? ce este? cine este? cum este? ce se spune despre** (subiect)?

Exemple:El **citeşte** o carte. (Ce face?) Prostia **este o boală** fără leac. (Ce este?) Predescu **este prietenul** meu cel mai bun. (Cine este?) Răspunsul **este foarte corect.** (Cum este?) Tatăl meu **nu** mai **trăieşte** demult. (Ce se spune despre...?)

În limba română există două feluri de predicate:

– **predicat verbal**

– **predicat nominal**

Predicatul verbal este predicatul care concentrează în verb **acţiunea** sau **lucrarea** care se face. El poate fi exprimat prin:

• verb la un mod personal şi predicativ la una din cele trei diateze:

– **activă**: Elevul **învaţă** cu pasiune.

– **reflexivă**: Maria **se spală** zilnic cu săpun foarte scump.

– **pasivă**: Copilul **a fost lăudat** pentru cunoştinţele lui temeinice la matematică.

• verb impersonal şi unipersonal: **Tună. Fulgeră. Plouă. Ninge. Mugeşte. Nechează. Se înserează. Se înnoptează. Era** (să cad, să mă loveşti...)

• verb reflexiv impersonal: **Se cade. Se cuvine. Se zice. Se aude? Se vede? Se cunoaşte?**

• verb în aparenţă la un mod nepredicativ: **A nu se pleca** în afară! (= Nu vă plecaţi în afară!)

• locuţiune verbală: Mingea **se dădu de-a rostogolul** până la picioarele lui. Femeile acelea **stăteau de vorbă** de circa o oră. **V-aţi dat de gol**, fraţilor!

• adverb predicativ (şi locuţiune adverbială predicativă): **Poate** că mergi şi tu cu noi. **Probabil** că era foarte obosit.

Scanned with OKEN Scanner

• interjecție predicativă: Și vântul **vâjjj!** prin toate crăpăturile zidurilor.

Când, dintr-o propoziție cu predicat verbal exprimat printr- un verb la diateza pasivă lipsește primul dintre elemente, predicatul se numește **predicat verbal incomplet**: Infractorul a fost prins, **judecat** și **condamnat** pentru faptele sale. (Este vorba despre cuvintele subliniate).

Tot în construcții verbale pasive se întâmplă ca uneori, în locul participiului verbului de conjugat să apară o locuțiune verbală, ca în aceste exemple: Copilul fu **dat de-a rostogolul** în pat. (= **rostogolit**) Ai fost **tras în piept**, amice, asta ei (= **păcălit**) Suntem zilnic **bătuți la cap** de atâția și atâtea. (= **sâcâiți**) A fost **făcut harcea-parcea**. (= **distrus**) Ei au fost **făcuți cu ou și cu oțet.** (= **certați**) Secretul a fost **dat în vileag**. (= **dezvăluit**)

sau, și mai bine, într-una din scrierile lui I. Creangă: „... eram **dați în sama** lui Moș Luca, de care ne rușinam..." (= **încredințați**)

Când cele două elemente constitutive ale predicatului verbal (exprimat printr-un verb la diateza pasivă) se găsesc în propoziție la distanță (separată de alte cuvinte), determinarea predicatului întâmpină dificultăți în unele cazuri: **Ai fost** mereu și de către toți **apreciat** pentru meritele tale. **Sunt** din ce în ce mai frecvent **supărat** de o mulțime de neprieteni.

O categorie aparte de predicate verbale în sensul că nu toată lumea este de acord cu ele, o constituie **predicatele verbale compuse**, din rândul cărora se pot reține: **dă să spună, stă să cadă, prinse a alerga, poate fi.**

Când predicatul verbal este exprimat printr-o locuțiune verbală, cuvintele care alcătuiesc locuțiunea se găsesc uneori la distanță, cum am văzut mai sus. Din nou se cere mai multă atenție pentru determinarea corectă a locuțiunii, respectiv a predicatului propoziției, în enunțuri de această factură: El **a băgat** ușor **de seamă** că întârziase. De ce te-ai întors fără **să-i dai** omului **un ajutor** cât de mic?

Predicatele verbale exprimate prin verbe la diateza reflexivă includ în structura lor și pronumele reflexive corespunzătoare. Acestea nu au rol de parte de propoziție (ca pronumele personale), ci sunt **morfem, marcă**, semn al diatezei reflexive și nimic mai mult. Exemple: **Te** bărbierești în fiecare zi? **Îți** încalți pantofii și pleci. **Spălați-vă** odată și haideți!

Unele verbe predicative cunosc forme diferite de înțeles, la diateza activă și la diateza reflexivă:

El pricepe ceva nu este totuna cu: **El se pricepe la ceva.**

Eu aleg grâul este altceva decât: **Dan se alege cu ceva.**

El mă roagă să-l ascult (aici pronumele este personal) este un enunț deosebit de acesta: **În Evul mediu oamenii se rugau foarte mult** (aici pronumele, care e reflexiv, nu are funcție sintactică).

Predicatul nominal este predicatul care concentrează particularitatea de comunicat în numele predicativ. Este format dintr-un **verb copulativ** la un mod personal și predicativ și un **nume predicativ** (care poate fi simplu sau multiplu);

Scanned with OKEN Scanner

Ei sunt veseli. (S. vb.cop. nume pred. simplu)

Ei sunt **veseli şi zgomotoşi**. (S. vb.cop. nume pred. multiplu)

În limba română sunt considerate verbe copulative următoarele: **a fi, a deveni, a ajunge, a se face, a se chema, a se numi, a se naşte, a părea, a ieşi, a (se) arăta, a rămâne, a însemna.**

Numele predicative sunt şi ele numeroase, aproape câte părţi de vorbire sunt. Iată mai multe enunţuri, în care, pe lângă verbele copulative enumerate mai sus, sunt folosite şi diverse nume predicative:

Ei au devenit **cercetători.** (subst.)

Noi suntem **fericiţi** de venirea bunicilor noştri la oraş. (adj.)

Cine sunt aceştia? (pron. inter.)

Mihai a ajuns **al doilea** la crosul de ieri. (numer. ord.)

Obligaţia ta rămâne **de a citi** mereu câte puţin din cărţile bibliotecii tale. (vb., inf., prez.)

Tema era **de scris.** (vb. supin)

Azi nu arăţi **prea bine.** (adv.)

Tânărul pare cam **vai** de el. (interj.)

O mică dificultate, însă, mai apare atunci când între cele două elemente ale predicatului sunt intercalate alte părţi de propoziţie. De exemplu:

Vecinul meu **este**, în zilele de sâmbătă şi duminică, **paznic** la un depozit de cărbuni.

Tu **ai devenit**, conform dorinţelor alor tăi, **grafician.**

Ea **a rămas**, cum ştii şi tu foarte bine, **generoasă şi amabilă.**

Oricât de controversat rămâne în continuare statutul sintactic al **expresiilor verbale impersonale şi unipersonale**, există temeiuri suficiente pentru a le considera, pe majoritatea, apte să îndeplinească funcţia de predicat nominal. Să ni le amintim, mai întâi, pe cele mai cunoscute din acestea: **e bine, e rău, e (im)posibil, e (ne)îndoielnic, e greu, e uşor, e (in)suportabil, e limpede, e clar.**

Procedeul prin care se verifică fără dificultate posibilitatea de a îndeplini funcţia în discuţie se reduce la căutarea unui subiect care poate fi exprimat printr-un verb la infinitiv sau la supin: dacă această posibiliate există, verbul copulativ îşi îndeplineşte „sarcina" de a lega subiectul de numele predicativ şi, deci, predicatul este nominal. Exemple: **E bine.** E bine **a-l aştepta** ceva mai mult. Îl aducem în faţă pe **a... aştepta. A-l aştepta** ceva mai mult e bine.

Deci, **a ... aştepta** este subiectul propoziţiei; predicatul **e bine** se reduce la situaţia în care numele predicativ e un adverb.

În mod similar se procedează cu oricare dintre expresiile verbale impersonale şi unipersonale de mai sus:

Scanned with OKEN Scanner

E imposibil de pătruns acolo. Aducem subiectul în față: **De pătruns** acolo e imposibil.

Predicatul **e imposibil** e predicat nominal.

În scopul evidențierii și mai ferme a deosebirii dintre valoarea predicativă și cea copulativă a verbelor pe care le numim astfel, punem aici față în față cele două calități lingvistice:

Valoare predicativă: El **sunt** în clasă. Maria **va ieși** acum afară. Andrei **a rămas** acasă. Alex **se face** că nu mă vede. La ce oră **ajung** acolo? **Pare** că vă place. **Înseamnă** tot ce vezi.

Valoare copulativă: Munții **sunt** înalți. Gina **va ieși** ingineră. Dănuț **a rămas** repetent. Radu **se face** strungar. Ei **ajung** personalități prestigioase. El **pare** bun. Aceasta **nu înseamnă** nimic.

În unele contexte, ca și în cazul predicatului verbal, în frază îndeosebi, unde există și una sau mai multe propoziții subordonate predicative, se găsește ceea ce se numește **predicatul nominal incomplet**, adică predicatul care nu are decât verb copulativ, numele predicativ fiind înlocuit de propoziția subordonată predicativă. Exemple:

Problema **era**[1P] / să ne prezentăm[PR] în corpore acolo.[2] /

Toți **veți deveni**[1P] / ceea ce v-ați[PR] propus.[2] /

Să renunți[SB] acum[1] / **înseamnă**[2] / să-ți recunoști public[PR] neputința.[3] /

(Am subliniat aici predicatele de tipul: **era, veți deveni** și **înseamnă**).

Predicativitatea, posibilitatea de a se spune ceva despre subiect, nu lipsește din enunțurile în care nu există nici un verb. De fiecare dată, în vidul respectiv, vorbitorul „poate" presupune existența „mascată" a unui anume verb. Exemplu:

„Câte capete, atâtea păreri." (Folclor)

Lipsește și dintr-o propoziție și din alta – căci sunt aici două propoziții – verbul predicativ **a fi** (Fraza, în realitate, are sensul pe care îl dă această formă: „Câte capete sunt, atâtea păreri sunt").

„Vorba lungă, sărăcia omului." (De aici lipsește copulativul **este**).

„Susur mare de lăcuste și de gâze fără număr" (L. Blaga)

(Și de aici, ca și mai sus, lipsește verbul predicativ **este**).

EXERCIȚII REZOLVATE

1 Analizați predicatele din enunțurile următoare:

a) „De atunci și până astăzi colonii de lumi pierdute/Sunt atrase în viață de un dor nemărginit." (M. Eminescu)

b) „Și de unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală..." (I. Creangă)

c) „Ana și bătrâna se puseră la sfat." (I. Slavici)

Scanned with OKEN Scanner

d) „Un om fusese o frunză şi numai om cu om

Au izbutit să crească şi să se facă pom." (T. Arghezi)

Rezolvare:

a) **sunt atrase** = P.V. – vb. aux., conj. IV-a, ind. prez., III, pl.+ vb. conj. III, diateza pasivă, participiu acord.;

b) **s-au adunat** = P.V. – vb. conj. I-a, diateza reflex., ind. perf. comp., III, pl.;

c)**se puseră la sfat** = P.V. – loc. vb. (= **se sfătuiră**), vb. conj. III-a, diateza reflex., ind. perf. simplu, III, pl.;

d) **fusese o frunză** = P.N. – vb. cop. conj. IV-a, diateza act., ind. m.m.c.p., III, sg.+ nume pred., subst. com. simplu, f., sg., N., art. nehot. **o**;

au izbutit = P.V. – vb. conj. IV-a, diateza act., ind. perf. comp., III, pl.;

să crească = P.V. – vb. conj. III-a, diateza act., conj. prez., III, pl.;

să se facă pom = P.N. – vb. cop., conj. III-a, diateze reflex., conj. prez., III, pl.+ nume pred. **pom**, subst. com. simplu, m., sg., N.

2 Alcătuiţi:

a) patru fraze în care predicatele propoziţiilor regente să fie exprimate prin adverbe şi locuţiuni adverbiale predicative;

b) trei fraze în care predicatele propoziţiilor principale să fie exprimate prin verbe impersonale, iar subiectele prin propoziţii subiective.

Rezolvare:

a) **Sigur**[1]/ că vei fi şi tu de faţă la lansarea ultimei mele cărţi.[2PP]/

Fără îndoială[1]/ că dreptatea a fost atunci de partea ta.[2PP]/

Poate[1]/ că vei fi şi tu acum mai înţelegător.[2PP]/

Cu siguranţă[1]/ că-ţi vei cere scuze pentru purtarea ta incorectă.[2PP]/

b) **Nu se ştie**[1]/ dacă vom[SB] mai face excursia planificată.[2]/

S-a aflat[1]/ unde-şi va[SB] petrece Ioana vacanţa de iarnă de anul acesta.[2]/

Nu s-a înţeles bine[1]/ cine este[SB] răspunzător de dificultăţile apărute în ultima clipă.[2]/

3 Daţi exemple de propoziţii cu **predicat nominal** format cu **diferite verbe copulative**.

Rezolvare:

a) Zilele vacanţei **au fost minunate.** (a fi)

b) Ei **au devenit campioni.** (a deveni)

c) Toţi **au rămas uimiţi.** (a rămâne)

d) Drumeaţul **a ajuns inspector.** (a ajunge)

e) Tinerele **păreau studente.** (a părea)

f) El **s-a făcut pilot.** (a se face)

g) Aceasta **înseamnă sfârşitul**, desigur. (a însemna)

h) Satul **se chema Topârcea.** (a se chema)

4 Alcătuiţi propoziţii cu predicate nominale care să aibă numele predicative multiple exprimate prin diferite părţi de vorbire. Indicaţi aceste părţi de vorbire.

El era **prietenul, colegul** de bancă **şi ajutorul** meu cel mai bun. (substantive comune)

Era **înalt, chipeş şi** întotdeauna **vesel**. (adjective)

În ultimele competiţii a ajuns **al doilea, al treilea şi al patrulea** din plutoni (numerale ordinale)

Sarcina noastră era **de a păzi** depozitul, **a vedea** tot ce se petrece acolo şi **a-l apăra** cu preţul vieţii noastre la nevoie. (verbe la infinitiv)

Poezia a fost **de copiat, de învăţat** pe de rost **şi de comentat.** (verbe la supin)

5 Daţi două exemple de propoziţii în care predicatele nominale să aibă ca nume predicative adverbe.

Ea e totuşi **altfel.**

Amândouă sunt **deopotrivă.**

6 Alcătuiţi o frază în care una dintre propoziţii să aibă predicat subînţeles.

Rezolvare:

Soarele era în răsărit, luna, la apus. (predicat subînţeles: **era**)

Pentru babă, fata moşneagului era piatră de moară în casă; iar fata ei, busuioc de pus la icoane. (I. Creangă) (predicat subînţeles: **era**)

7 Daţi un exemplu de o frază în care întâlnim elipsa totală a predicatului, caz ce imprimă comunicării o notă de dinamism.

Rezolvare:

„Fata moşneagului la deal, fata moşneagului la vale; ea după găteje prin pădure, ea cu tăbuleţul în spate la moară, ea în sfârşit în toate părţile după treabă." (I. Creangă)

8 Daţi exemple de predicate nominale ale căror nume predicative să fie repetate, fie sub aceeaşi formă, fie printr-un derivat flexionar sau lexical, fie printr-un sinonim, construcţii cu mare valoare expresivă.

Rezolvare:

„E **tare! prea tare!** n-o iscălesc." (I.L. Caragiale)

„Sultănica era **leită-poleită** răposatul." (B. Delavrancea)

„**Proclet şi treclet** să fie cine va face altfel." (M. Sadoveanu)

„Moş Vasile era **un cărpănos ş-un pui de zgârie-brânză,** ca şi mătuşa Mărioara." (I. Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

PĂRŢILE SECUNDARE
Atributul şi Complementul

ATRIBUTUL

Atributul este partea secundară de propoziţie care determină un substantiv sau un înlocuitor al lui şi răspunde la una din întrebările: **care?, ce fel de?, al (a, ai, ale) cui?, cât?, câtă?, câţi?, câte?**

Exemple:

Maşina **de tocat** s-a defectat. (**care**?)

Mi-am cumpărat o cămaşă **bleu.** (**ce fel de**?)

Căile **adevărului** sunt lungi şi întortocheate. (**ale cui**?)

Aş bea **puţină** apă. (**câtă**?) etc.

În limba română există următoarele tipuri de atribute:

– **atributul adjectival**

– **atributul substantival**

– **atributul pronominal**

– **atributul verbal**

– **atributul adverbial**

– **atributul interjecţional**

Atributul adjectival se exprimă prin:

• adjectiv propriu-zis: gard **înalt**, mac **roşu**, floare **albastră**, copil **inteligent**, apă **adâncă**, opinie **foarte interesantă**;

• locuţiune adjectivală: Erau acolo o mulţime de jucării **fel de fel**.

• adjectiv provenit din verb la participiu: Cartea **citită** a fost extraordinară.

• adjectiv provenit din verb la gerunziu: „Eu n-aş alege lira **vibrândă** de iubire,/Ci ceea care falnic îmi cântă de mărire." (M. Eminescu)

• numeral:

– cardinal: M-am întâlnit ieri cu **două** colege.

– ordinal: **A doua** clasă avea ferestrele deschise.

– colectiv: **Ambele** braţe erau încărcate cu cărţi.

– fracţionar: Problema **celor două cincimi** a rămas nerezolvată.

• adjective pronominale:

– posesive: Norocul **tău** sunt eu.

Scanned with OKEN Scanner

– demonstrativ: **Această** dimineaţă este foarte răcoroasă.

– nehotărâte: **Fiecare** pasăre pe limba ei piere.

– interogative: „**Care** Haralambie? – întrebă el pe părintele Ghermanu..." (M. Sadoveanu)

– relative: Am aflat **ce** temă avem pentru mâine.

– de întărire: Colegii **înşişi** dezaprobă purtarea ta.

Atributul substantival se exprimă printr-un substantiv:

• în cazul nominativ (substantival apoziţional sau: **apoziţia**):

Tanti **Mia** îmi aduce ceva. (apoz. simplă)

Mihai, **colegul tău de clasă**, trece mâine pe la tine. (apoz. dezvoltată)

• în cazul genitiv fără prepoziţie (substantival genitival): Crengile **copacilor** se înclină trist spre pământ.

• în cazul genitiv cu prepoziţie (substantival genitival cu prepoziţie): Lupta **împotriva prostiei** este aproape inutilă.

• în cazul dativ, cu şi fără prepoziţie (substantival fără / cu prepoziţie): Era finâ **mătuşii** mele.

• în cazul acuzativ cu prepoziţie: Am văzut ieri un pod **de piatră** foarte solid.

Atributul pronominal este exprimat printr-unul din pronumele cunoscute:

• **personal** (şi **personal de politeţe**): Cărţile **lor** sunt curate. Aceasta este greşeala **dumitale**.

• **reflexiv**: Lauda **de sine** nu miroase-a bine.

• **posesiv**: Câinele **alor mei** este foarte rău.

• **demonstrativ**: Părerea **acestuia** îmi convine.

• **relativ**: Bunicii, **al căror** nepot a venit la gară, sunt foarte bătrâni.

• **interogativ**: Norocul **cui** ţi-a trezit invidia?

• **nehotărât**: El este un om **ca oricare.**

• **negativ**: Nu te interesează părerea **nimănui** despre tine şi ai tăi?

Alături de toate acestea, există şi atribute pronominale exprimate prin pronume personale în dativ, caz în care se vorbeşte de aşa-numitul **dativ posesiv.**

Exemple:

Scriindu-**şi** poezia, se gândea la împrejurări mai vesele decât aceasta. Haina-**i** avea gulerul înalt.

Atributul verbal este exprimat prin verbe la modurile:

• **gerunziu**: Se zăresc teii **înflorind**.

• **infinitiv**: Setea **de a cunoaşte** este legitimă.

Scanned with OKEN Scanner

• **supin**: Mi-am cumpărat o altă maşină **de scris**.

Atributul adverbial este exprimat printr-un adverb sau printr-o locuţiune adverbială:

Oamenii **de acolo** ne ironizau.

Ea a coborât pe uşa **din spate** a autobuzului.

Atributul interjecţional se exprimă **prin interjecţii**: Am auzit o melodie **pfiu!**

Când este lângă substantivul determinat atributul nu se desparte prin virgulă de acesta: În lună **august** încep ploile **repezi**.

Atributul substantival apoziţional se desparte, de regulă, prin virgulă de substantivul pe care îl determină: „Primăvara, **muma noastră**,/Suflă bruma din fereastră." (Folclor) „Lună, tu, **stăpâna mării**,/Pe a lumii boltă luneci..." (M. Eminescu) „Moş Dănilă, **fruntaşul ciobanilor de pe Scripetele**, era un om care trecuse prin multe suferinţe..." (Gala Galaction)

În alte contexte atributele substantivale apoziţionale nu se despart prin virgulă de substantivul determinat: Profesorul **Ionescu** este foarte exigent cu elevii săi.

EXERCIŢII REZOLVATE

1 Determinaţi atributele din enunţurile de mai jos şi analizaţi-le sintactic şi morfologic:

1. Erau acolo mărfuri fel de fel.

2. Mersul câte doi are în el o oarecare rigoare.

3. Dorinţa de a merge în excursii este proprie vârstei celei mai tinere.

4. Au plecat înspre seară şi cele două colege.

Rezolvare:

1. **fel de fel** = a. adj., locuţiune adjectivală (= diferite), N.;

2. **câte doi** = a. adj., numeral distributiv, N.;

oarecare = a. adj., adj. pron. nehot., f., sg., Ac.;

3. **de a merge** = a. verbal, vb., conj. III, inf., prezent;

celei mai tinere = a. adj., adj. propriu-zis, var. 2 term., f., sg., D., superl. rel. de super.;

4. **cele două** = a. adj., numer. card., f., N.

2 Analizaţi atributele din textele de mai jos, arătând: cuvântul (cuvintele), felul atributului, partea de vorbire prin care este exprimat, detalii despre categoriile gramaticale specifice respectivelor părţi de vorbire:

„Amurg de toamnă violet.../Doi plopi, în fund apar în siluete..." (G. Bacovia)

„Într-o toamnă aurie, am auzit multe poveşti la Hanu-Ancuţei." (M. Sadoveanu)

„Simţea împrejur întrebări pâlpâind cu aripi negre şi nu îndrăznea să-l privească." (L. Rebreanu)

Scanned with OKEN Scanner

„În această țară de piatră și de realități concrete, am întâlnit un singur lucru halucinant: lupta femeilor cu cânepa." (Geo Bogza)

„Ura ei împotriva lui Moromete ieși iar la suprafață." (M. Preda)

„Motivul dușmăniei dintre ei era mama." (F. Neagu)

violet adj., adj. n., sg., N.

doi adj., numer. card., m., pl., N.

aurie adj., adj. f., sg., Ac.

multe adj., adj. pron. nehot. f., pl., Ac., pozitiv

pâlpâind verbal, vb. conj. IV, gerunziu

(cu) aripi subst., subst. com. f., pl., Ac., prep. simplă

negre adj., adj. f., pl., Ac., pozitiv

această adj., adj. pron. dem. f., sg., Ac.

(de) piatră subst,. subst. com. f., sg., Ac., prep. simplă

(de) realități subst., subst. com. f., pl., Ac., prep. simplă

concrete adj., adj. f., pl., Ac., poz.

singur adj., adj. n., sg., Ac.

halucinant adj., adj n., sg., Ac.

lupta subst. ap., subst. com. f., sg., N.

femeilor subst. subst., com. f., pl., G., art. hot. - **lor**

(cu) cânepa subst., subst. com. f., sg., Ac., art. hot - **a**, prep. simplă

ei pron. pers. f., sg., G.

(împotriva) **lui Moromete** subst., subst. propriu m., G., prep. art. hot. - proclitic.

dușmăniei subst., subst. com. f., sg., G., art. hot - **i**

(dintre) ei pronom., pron pers. m., pl., Ac., prep. simplă

3 Alcătuiți trei propoziții cu două sau mai multe atribute înlănțuite și așezați-le în scheme.

COMPLEMENTUL

Complementul direct

Este partea secundară de propoziție care determină un verb tranzitiv ori o interjecție și arată obiectul asupra căruia se răsfrânge în mod direct acțiunea sau care este rezultatul acesteia.

Răspunde la una din întrebările: **Pe cine?** (pusă pentru ființe) **Ce?** (pusă pentru ne-ființe)

Exemple: **Pe Andrei** îl cunosc prea puțin. **(Pe cine?)** El citește **o carte. (Ce?)**

Scanned with OKEN Scanner

Complementul direct poate fi exprimat prin:

- substantiv comun: **Pe colegul** meu îl doare capul.
- substantiv propriu: Tu ai văzut **Clujul**?
- pronume personal şi pronume personal de politeţe: **Pe el** l-am mai auzit vorbind. Nu sunt supărat pe **Măria Ta.**
- pronume posesiv: De când nu i-ai mai văzut **pe ai tăi**?
- pronume demonstrativ: **Pe aceasta** nu am mai văzut-o nicăieri.
- pronume nehotărât: **Pe fiecare** îl iubeşte cineva.
- pronume negativ: **Pe nimeni** nu-l interesează problemele tale personale.
- pronume interogativ: **Pe care** îl aştepţi?
- pronume relativ: Cartea **pe care** o citeşti mi-a plăcut şi mie.
- numeral cardinal: I-am admirat întotdeauna **pe cei doi.**
- numeral ordinal: L-ai supărat **pe al treilea.**
- numeral colectiv: Îi vom avea în vedere **pe câteşitrei**.
- numeral fracţionar: Păstrează pentru tine **două treimi** şi dă-i lui **o treime.**
- verb la infinitiv prezent: Hotărăşte **a se duce** acolo personal.
- verb la infinitiv perfect: Crede **a fi văzut**-o trecând pe stradă.
- verb la gerunziu: Am auzit **cântând** şi m-am apropiat.
- verb la supin: Aţi terminat **de învăţat**?

În majoritatea situaţiilor în care complementul este exprimat printr-o parte de vorbire care desemnează o fiinţă, înaintea acestuia apare prepoziţia **pe**: Îi invită **pe** *prieteni*. Îi vede **pe** *elevi*. Îl aşteptăm **pe** *poetul* din Iaşi.

Uneori, prepoziţia **pe** apare şi în cazul lucrurilor, ca în acest exemplu: Îl schimbi ca **pe** o cămaşă.

Complementul direct poate fi **reluat** sau **anticipat**, prin formele neaccentuate ale pronumelor personale:

– **reluat**: **Pe Ionescu** îl ştiu de o viaţă.

– **anticipat**: Îl aştept de o oră **pe Ion.**

Când, în unele enunţuri, obiectul asupra căruia se exercită acţiunea este conţinut în acţiunea însăşi, avem de a face cu un **complement direct intern**: Mănânc **o mâncare** bună.

Există situaţii când părţile de vorbire prin care se exprimă complementul direct sunt folosite altfel decât o cere regula. Este vorba de **abateri aparente de la normele cunoscute**: **Pe ai mei** i-am întâlnit ieri. „Să-l fi văzut cum înghiţea **la buhai, la boi, la vaci** şi **la viţei**, până-a înghiţit el toată cireada." (I. Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

În enunţurile care încep cu un pronume personal în cazul dativ (cu funcţia sintactică de complement indirect), îndeosebi când urmează verbele **a plăcea, a conveni,** se întâmplă uneori să se confunde subiectul cu complementul direct (şi unul şi celălalt răspunzând la întrebarea: **ce?**): Îmi place foarte mult **muzica** simfonică. Ne convine **hotărârea** voastră.

Complementul indirect

Este partea secundară de propoziţie care determină un verb intranzitiv, o locuţiune verbală, un adjectiv sau o interjecţie, indicând, în general, obiectul căruia i se atribuie o acţiune, o însuşire sau o caracteristică oarecare.

Răspunde la una din întrebările: **cui?, de cine?, de ce?, de la cine?, de la ce?, despre cine?, despre ce?, la cine?, la ce?, cu cine?, cu ce?, în cine?, în ce?, pentru cine?, pentru ce?, prin cine?, prin ce?, din cine?, din ce?, între cine?, între ce?, decât cine?, decât ce?** etc.

Se exprimă prin:

- **substantiv comun**: **Elevului** i s-au pus câteva întrebări din lecţia de zi.
- **substantiv propriu**: **Despre România** se discută azi în toate ţările lumii.
- **pronume personal şi pronume personal de politeţe**: **Lui** să-i vorbeşti cu mai multă delicateţe decât altora.

Spune-i **dumnealui** să treacă mâine pe la mine.

- **pronume reflexiv**: A discuta mereu **despre sine** nu este o dovadă de bun simţ.
- **pronume posesiv**: **Alor mei** nu le-am spus nimic.
- **pronume demonstrativ**: Ce găseşti tu **la acesta**?
- **pronume nehotărât**: I-am spus **altcuiva** despre problemele tale.
- **pronume negativ**: **Nici unuia** nu-i pasă de dificultăţi care sunt numai ale tale.
- **pronume interogativ**: „ **Cui** ce-i pasă/Că-mi eşti drag?" (M. Eminescu)
- **pronume relativ**: Elevul **despre care** ţi-am vorbit are părinţi foarte amabili.
- **numeral cardinal**: Ce le-ai spus **celor doi**?
- **numeral ordinal**: **Celei de a doua** îi place mult baletul.
- **numeral colectiv**: **Despre tustrei** şi despre faptele lor am aflat abia astăzi.
- **numeral fracţionar**: **De cele două treimi** mi-ai vorbit abia acum o jumătate de oră.
- **verb la modul infinitiv**: M-am gândit mult **a te aştepta** împreună cu colegul nostru de clasă.
- **verb la modul gerunziu**: Se săturase **aşteptând.**
- **verb la modul supin**: Toată viaţa m-am gândit **la cântat.**

Din cauza întrebărilor, folosite uneori excesiv în analiza gramaticală, complementul indirect se confundă uneori cu alte părţi de propoziţie. De exemplu întrebarea **cui?** aduce în atenţie întrebările atributului: **al (a, ai, ale) cui?** În propoziţia: **Problemele vieţii sunt**

Scanned with OKEN Scanner

multe şi variate, când se ajunge la analiza cuvântului **vieţii**, se pune întrebarea: „problemele cui?" În acest caz, se consideră că este vorba de un complement indirect (care răspunde la întrebarea: **cui**?). În realitate, cuvântul este atribut, pentru că întrebarea corectă este: **ale cui** (probleme)?, întrebare specifică atributului.

Întrebările: **în cine? în ce?**, ale complementului indirect, sunt puse corect în enunţurile: Am încredere **în tine.** (**în ce**?) Am încredere **în cinstea** ta. (**în ce**?)

Corectitudinea unor astfel de întrebări dispare în cazul unor enunţuri precum acesta:

Am pus toate cărţile **în ghiozdan.**

Întrebările **de cine?, de ce?** sunt nu numai ale complementului indirect, ci şi ale complementului de agent, ca în aceste enunţuri: Sunt aşteptat **de mama** cu masa. (**de cine**?) Sunt lezat **de purtarea** ta. (**de ce**?)

Întrebările **pentru cine?, pentru ce?**, puse incorect, provoacă confuzia complementelor indirecte cu complementele circumstanţiale de cauză şi de scop. În propoziţia **M-a bătut mama pentru tine**, cu întrebarea **pentru cine**?, la care această parte de propoziţie vizată răspunde, se determină un complement indirect. În realitate întrebarea corectă este **din ce cauză**? şi complementul exprimat de cuvintele **pentru tine** este circumstanţial de cauză. Dacă în propoziţia: **Mă duc la piaţă pentru a cumpăra fructe**, pentru aflarea funcţiei sintactice a elementului subliniat se pune întrebarea **pentru ce**?, acesta răspunde. Nu este, însă, complement indirect, ci complement circumstanţial de scop, pentru că întrebarea corectă este **în ce scop**? De aceea se poate stabili o regulă generală în sensul celor discutate până aici: ori de câte ori pare legitimă întrebarea **pentru ce**? (care este a complementului indirect), se încearcă mai întâi (prin cercetarea atentă a sensului) legitimitatea întrebărilor: **în ce scop**? şi **din ce cauză**?

Întrucât cazul dativ este prin excelenţă cazul complementului indirect, este firesc ca cele mai multe probleme ale acestui complement să apară în legătură cu respectivul aspect morfologic. Luăm în discuţie situaţia în care dativul se foloseşte cu prepoziţie:

1. Bunicii dau întotdeauna sfaturi **la nepoţi.**
2. Tatăl zise **către copiii** săi...
3. Atunci, prietenul meu spuse **spre mine**...
4. **Mulţumită ajutorului** tău, am învăţat înotul foarte repede.
5. Am ajuns medic **datorită muncii** perseverente cu cartea.
6. **Graţie discuţiilor** noastre vesperale, m-am iniţiat în istoria religiilor.
7. Amicul nostru a acţionat **contrar aşteptărilor**.
8. Am muncit întregul an **conform graficului** stabilit în ianuarie.
9. Gândeşti **aidoma lui George Dandin.**

Dacă în primele trei enunţuri statutul de complement indirect al elementelor subliniate este cert (pe lângă sens, care este destul de clar, ele răspund la întrebarea **cui**?), în următoarele situaţia este alta: în enunţurile 4-6 sensul complementelor este instrumental

Scanned with OKEN Scanner

(fiindcă arată mijlocul prin care se săvârşeşte acţiunea), iar în enunţurile 7-9, sunt sublimate complemente circumstanţiale de mod, nu complemente indirecte.

Ca şi în cazul complementului direct, şi aici, la complementul indirect, se pune problema reluării sau anticipării acestuia cu ajutorul pronumelor personale (de data aceasta în dativ):

- **reluat: Prietenului** adevărat **i** se cuvin toate laudele noastre.
- **anticipat:** I-am dăruit **Irinei** o păpuşă frumoasă.

Uneori apar în vorbire (şi scriere) contexte din care lipseşte (se subînţelege) elementul regent al complementului indirect, ca în versurile: „Muribundului **(i-a dat)** speranţa, turbării **(i-a dat)** răzbunarea,/Profetului **(i-a dat)** blestemul, credinţei **(i-a dat)** pe Dumnezeu,/La sinucid **(a dat)** o umbră..." (M. Eminescu)

Cu ceva mai multă atenţie, greşeala determinării incorecte a respectivei valori sintactice poate fi evitată fără probleme.

Complementul de agent

Complementul de agent se identifică cu autorul acţiunii (care se mai numeşte şi **agent**) dintr-o propoziţie cu predicatul verbal exprimat printr-un verb la diateza pasivă sau impersonală cu sens pasiv:

„Bătrânul Sinan însuşi, târât **de ai săi** şi în graba fugii sale, fu călcat în picioarele cailor şi apoi, împuns **de suliţa** unui ostaş român, căzu călare de pe pod în baltă." (N. Bălcescu)

„Era un fel de june adus **de către strămunii** noştri din Polonia." (B.P. Hasdeu)

„Cu o mână îl respinge,/Iar se simte prinsă-n braţe/**De-o durere, de-o dulceaţă**/Pieptul, inima-i se strânge." (M. Eminescu)

„Altfel, colaborarea mea asiduă la revistă a fost favorabil apreciată **de domnia sa.**" (M. Sadoveanu)

„Şuvoaiele spumegau în şanţurile săpate **de ele.**" (Em. Gârleanu)

„Prin lumina estompată/**De mătasa** unui mov." (G. Topîrceanu)

„Neîndrumată **de nimeni**, mulţimea se rupe." (Al. Sahia)

Complementul de agent poate fi exprimat prin:

- **substantiv comun**: Copilul fu certat **de către tatăl** său.
- **substantiv propriu**: Sunt aşteptată **de Ion Vasilescu** la intrarea în parc.
- **pronume personal şi pronume personal de politeţe**: Eşti privit **de ea** cu multă circumspecţie. Ai fost abandonat **de dumnealui** pe la jumătatea drumului.
- **pronume posesiv**: Era întrebat zilnic **de ai săi** despre purtarea lui de la şcoală.
- **pronume demonstrativ**: Am fost batjocorit **de acela**, în faţa întregii echipe a clasei noastre.

Scanned with OKEN Scanner

- **pronume nehotărât**: A fost lovit **de fiecare** de câte două ori.
- **pronume negativ**: De ce oare nu ești iubit **de nimeni**?
- **pronume interogativ**: **De cine** ai fost lovit?
- **pronume relativ**: **De cine** ai fost așteptată n-ai scăpat.
- **numeral cardinal**: Suntem remarcați **de către cei doi.**
- **numeral ordinal**: Am fost văzuți **de către cel de al doilea.**
- **numeral colectiv**: Veți fi urmărit zilnic **de către tustrei.**
- **numeral fracționar**: A fost acceptat numai de **o treime.**

Din unele enunțuri verbul auxiliar lipsește, ceea ce nu împiedecă asupra calității agentului (a complementului de agent). Ne oprim asupra enunțurilor: „Neîndrumată **de nimeni**, mulțimea se opri." (Al. Sahia)

„Și minunați zărirăm icoana minunată,/**De-un visător** visată." (I. Pillat)

Oarecum asemănătoare este situația câtorva adjective derivate cu sufixul **-(a) bil**: Iată o problemă nerezolvabilă **de către elevii** care nu cunosc bine fracțiile ordinare.

Mult mai rar apar în această poziție verbe la infinitiv și la supin: A se face înțeles și iubit **de către elevi** este țelul oricărui profesor.

Supinul marcat cu prefixul **ne-** figurează ca regent al agentului, mai ales dacă este pe poziție de nume predicativ: Situația s-a complicat, încât a ajuns de neînțeles **de către cei implicați.**

Complementul de agent se confundă uneori cu alte părți de propoziție, în primul rând cu complementul indirect, din cauza întrebării **de cine?**, aceeași în ambele cazuri. Pentru o diferențiere riguroasă, se poate compara:

Toate acestea depind **de mine**. (**de cine?**; complement indirect)

Ești ajutat **de mine**, nu de altcineva. (**de cine?**; complement de agent)

Pe lângă **autorul acțiunii**, complementul de agent poate arăta în același timp și **cauza** care determină acțiunea: „Nu vezi că gura-mi arsă e **de sete**?" (M. Eminescu)

Când autorul acțiunii nu este o persoană, complementul de agent capătă un sens instrumental. Cele două complemente se deosebesc formal, prin prepoziții specifice (**de, față de, prin și cu**): În textul citat avem două acțiuni viitoare, exprimate **prin verbele** „va fi" și „vom fi învins." (Gramatica Academiei)

Pâinea se taie **cu cuțitul**. Câte suflete nu sunt îmbătate **de vise** ori **de promisiuni**!

Scanned with OKEN Scanner

Complementele circumstanţiale

Complementul circumstanţial de loc

Indică, mai mult sau mai puţin exact, locul în care se săvârşeşte acţiunea exprimată de un verb.

Răspunde la una din întrebările: **unde?, de unde?, pe unde?, până unde?, încotro?:**

Pe bloc sunt multe antene TV. (unde?)

Am venit acum o oră **de la Galaţi.** (de unde?)

Ia-o **pe strada** aceasta! (pe unde?)

Alergăm **până la turnul** din faţă. (până unde?)

Eu o iau **la dreapta** şi tu **la stânga.** (încotro?)

Partea de vorbire prin care se exprimă prin excelenţă complementul circumstanţial de loc este adverbul de loc (şi locuţiunea adverbială de loc). Exemple de cuvinte şi grupuri de cuvinte de acest tip: **acasă, acolo, afară, aici, aiurea, alături, altundeva, aproape, ba pe ici, ba pe colo, de-a latul, de-a lungul, deasupra, dedesubt, departe, dincoace, dincolo, împrejur, înainte, înapoi, înăuntru, încoace, încolo, încotrova, în jos, în sus, jos, nicăieri, niciunde, oriîncotro, oriunde, pe colo şi pe dincolo, sus.** În enunţuri:

Să ne întoarcem întotdeauna **acasă! Pe ici şi pe colo** se vedea câte un firicel de iarbă răsărind. Adversarii, ca şi prietenii, pot fi întâlniţi **pretutindeni. Afară** era mai cald decât **înăuntru. Nicăieri** nu e mai bine ca în ţara ta. **Sus** erau rafturile cu bijuterii. Vino **mai aproape**, să te văd mai bine! În vara trecută nu am plecat din Bucureşti **niciunde.**

În măsura în care sunt investite cu un **sens local**, şi alte părţi de vorbire pot îndeplini în propoziţie funcţia de complement circumstanţial de loc:

- **substantivul comun**: Vara se pleacă, pentru odihnă, **la munte** şi **la mare.**
- **substantivul propriu**: Mâine plec **la Iaşi.**
- **pronumele personale** şi **pronumele personale de politeţe**: Treci astă-seară **pe la mine** (sensul: **pe la mine pe acasă**). **La dumneavoastră** arde focul în sobă toată iarna.
- **numeralul cardinal**: Ai fost **pe la cei doi?** (sensul: **pe la cei doi pe acasă**). Urc **la patru.** (Cu sensul: **la etajul patru** – de fapt **al patrulea**).
- **numeralul colectiv**; Ne ducem **pe la tustrei** cu uratul.

În exprimarea complementului circumstanţial de loc sunt cuvinte şi grupuri de cuvinte care trebuie folosite atent, asemănarea dintre ele putând genera greşeli. Este cazul adverbelor şi locuţiunilor adverbiale şi cazul prepoziţiilor şi locuţiunilor prepoziţionale care se aseamănă până la identitate:

Adv. şi loc. adverbiale: Pune paharul **deasupra!** Ia-o tu **înainte!** A aşezat **dedesubt** ceea ce era mai greu. Am dat maşina **înapoi.** Treceţi **în faţă!** Uită-te bine **în jur** şi spune ce vezi! Cei mai isteţi au luat-o **la dreapta.**

Scanned with OKEN Scanner

Prep. şi loc. prepoziţionale: **Deasupra** apei plutea o bărcuţă de hârtie. **Înaintea** blocului nostru erau patru maşini. Am băgat papucii **dedesubtul** canapelei. **Înapoia** maşinii era o fetiţă. Am stat tot timpul **în faţa** parcului. Azi ne plimbăm **în jurul** stadionului central. **La dreapta** străzii era o alee umbrită de castani.

În timp ce adverbele şi locuţiunile adverbiale de loc îndeplinesc funcţia de complement circumstanţial de loc, prepoziţiile şi locuţiunile prepoziţionale corespunzătoare acestora ajută alte părţi de vorbire să îndeplinească funcţia sintactică respectivă.

Din aceeaşi cauză a formei asemănătoare cu cuvintele (şi grupurile de cuvinte) cu funcţie sigură de complement circumstanţial de loc în propoziţie, cuvintele (şi grupurile de cuvinte) cu rol de complement circumstanţial opoziţional pot fi luate drept complemente circumstanţiale de loc. Confuzia este uşor de evitat dacă se observă că respectiva parte de propoziţie **exprimă obiectul sau acţiunea care se opune altor părţi de propoziţie din acelaşi enunţ**: **În locul florilor**, el a văzut numai buruieni şi gunoaie. **În loc de a învăţa**, se plimbă toată ziua. „O beşică-**n loc de sticlă** e întinsă-n ferăstruie." (M. Eminescu) „**În loc de a-şi vedea de şcoală**, umblă să pescuiască." (I. Slavici) „... rătăcesc prin acele păduri jalnii (...) cu copaci **în loc de coarne**." (M. Sadoveanu)

La nivel de frază, întrebările complementului, devenite elemente relaţionale, devin, totodată, şi adverbe de loc şi, deci, complemente circumstanţiale de loc în propoziţiile (secundare) din care fac parte:

Unde e cetatea mai tare,[1]/ **acolo** bate turcul mai puternic.[2]/

De unde te aştepţi mai puţin,[1]/ **de acolo** apare uneori salvarea ta.[2]/

Pe unde ştii tu[1]/ că-ţi poţi găsi norocul, [2]/ **pe acolo** să umbli[3]/ să ţi-l cauţi.[4]/

Până unde crezi[1]/ că rezişti cu înotatul,[2]/ **până acolo** să-ţi propui a înota.[3]/

Încotro îţi îndreptai privirile,[1]/ **pretutindeni** era iarbă şi numai iarbă.[2]/

Am subliniat aceste adverbe şi, în acelaşi timp, am subliniat şi corelativele lor (**acolo, de acolo, pe acolo, până acolo** şi **pretutindeni**) care sunt de asemenea în propoziţie (în propoziţia principală) complemente circumstanţiale de loc.

Parte de propoziţie cu posibilităţi de exprimare practic nelimitate, complementul circumstanţial de loc abundă în operele literare (româneşti şi străine). Câteva exemple:

„**De-a lungul zidului** ce se-ntindea **pe malul** gârlei, se adăposteau saiele cu vite şi zalhanaua curţii domneşti." (A.I. Odobescu)

„Dă-mi voie, te rog, să vin mai târziu **la dumneata**, ca să mă tălmăcesc." (V. Alecsandri)

„**În dreptul primăriei**, se opri." (Em. Gârleanu)

„Lumina soarelui de vară le bătea **din faţă**. " (M. Sadoveanu)

Complementul circumstanţial de timp

Indică, mai mult sau mai puţin exact, timpul în care se săvârşeşte acţiunea exprimată de un verb. Răspunde la una din întrebările: **când?, de când?, pe când?, până când?, cât timp?**:

Scanned with OKEN Scanner

Mâine plec la Brăila. (când?)

La noapte va fi cu siguranţă mare ger. (când?)

De azi încep lectura romanului tău. (de când?)

De luni începe o săptămână a succeselor mele. (de când?)

Pe la amiază apăru şi prietenul nostru.(pe când?)

Până la anul termin de scris romanul început acum două luni. (până când?)

Am aşteptat ziua libertăţii noastre **ani şi ani.** (cât timp?)

Partea de vorbire prin care se exprimă complemetul circumstanţial de timp este adverbul de timp şi, respectiv, locuţiunea adverbială de timp. Este vorba de astfel de cuvinte şi grupuri de cuvinte:

acum, alaltăieri, apoi, aseară, astăzi, azi, cândva, cât ai clipi, cât ai scăpăra din amnar, cât ai zice peşte, cu noaptea în cap, curând, de cu seară, de dimineaţă, de joi până mai apoi, deocamdată, deunăzi, devreme, din timp, dis-de-dimineaţă, ieri, înainte de prânz, înainte de soroc, înainte de vreme, în curând, într-o bună zi, la amiază, la anul, la noapte, la Paştele cailor, la Kalendele greceşti, la Sfântul Aşteaptă, la un moment dat, mai la ziuă, nelavreme, nicicând, niciodată, odată, odinioară, pe atunci, poimâine, răsalaltăieri, târziu, totdeauna, ziua în amiaza mare.

Exemple de enunţuri în care se găsesc complemente circumstanţiale de timp exprimate prin asemenea formaţii morfologice: Am ajuns acasă **târziu.** Aveam să-ţi spun ceva **înainte de prânz. În curând** ne vom cumpăra o locuinţă nouă. S-a sculat **dis-de-dimineaţă** pentru a nu întârzia la tren. Ai să primeşti banii înapoi **la Paştele cailor. Cât ai zice peşte**, farfuria se goli. **Cândva** am trăit şi eu la ţară. Eu vreau rezultatele cele mai bune **acum. Deocamdată** mai aşteptăm. **Astăzi** sărbătorim ziua ta onomastică. Mă vei înţelege exact **într-o bună zi.**

Şi celelalte părţi de vorbire, substantivul mai ales, pot îndeplini în propoziţie funcţia de complement circumstanţial de timp. Este vorba de unele substantive care poartă într-însele însemne ale **temporalităţii**, ca în enunţurile: **În anul** acela ne-am căsătorit. **În** acel **ceas** am discutat cât într-o zi întreagă. **Pe vremea** aceea eram foarte optimişti. **În** această **clipă** am înţeles tot ce mi-ai spus. **În momentul** intrării tale în sală, s-a făcut o linişte ca de mormânt. **Pe timpul** culesului la porumb, ne vedeam din ce în ce mai des.

Intercalarea între prepoziţie şi substantivul cu rol de complement circumstanţial de timp a altor părţi de vorbire (pronume, numeral, adjectiv etc.) induce în eroare. Trebuie reţinut că prepoziţia nu se alipeşte acestor „intruşi", ci substantivului. Continuăm cu exemplele: **În** acel **an** au fost ploi grozave. **În** următorul **moment** s-a înţeles exact despre ce este vorba. **În** al doilea **ceas** al serii au început nemulţumirile. **La** al treilea **gong** aveai să intri şi tu în scenă. **În** cel mai bun **moment** al întâlnirii noastre apăru şi George.

O categorie specială de complemente circumstanţiale de timp o formează **adverbele de timp provenite din substantive: dimineaţa, ziua, seara, noaptea, primăvara, vara, toamna, lunea (luni), marţea (marţi), miercurea (miercuri), joia (joi), vinerea (vineri), duminica (duminică)** ş.a.

Scanned with OKEN Scanner

Acestea au **sens temporal** – şi, deci, sunt în propoziţie complemente circumstanţiale de timp – când răspund la întrebările specifice acestui complement (cu deosebire **când**?): **Dimineaţa** aerul e mai curat decât **seara. Vara** ne ducem la munte sau la mare. Vino, te rog, **duminică** pe la mine! **Vinerea** nu aveam un program prea încărcat. Te duci **sâmbătă** cu părinţii la ţară? **Toamna** se culeg strugurii şi gutuile.

Trimiterile la unele sărbători tradiţionale îndeplinesc şi ele funcţia sintactică de complement circumstanţial de timp: **la Paşti, la Florii, la Rusalii, de Sfântul Gheorghe, de Sfântul Ilie, de Crăciun, de Lăsatul Secului, odată cu Câşlegile, odată cu Deniile, odată cu Lăsatul Secului.**

Aici mai trebuie luate în consideraţie şi grupurile de cuvinte care sunt locuţiuni adverbiale de timp: **De la Florii până la Paşti, Între Paşti şi Sfântul Gheorghe, Din ajunul Bobotezei şi până în februarie.**

Celelalte părţi de vorbire sunt mai puţin apte să exprime un complement circumstanţial de timp, cu excepţia numeralului, în enunţuri de acest tip: Ne întâlnim **la două.**

Nefolosirea sau nesesizarea corectă a **sensului temporal** al exprimării poate genera uneori confuzii nedorite. Cuvântul **înainte**, are uneori sens temporal, alteori, **sens local**. El este complement circumstanţial de timp în enunţuri cu această formă: **Înainte**, cea mai scumpă marfă era libertatea.

El este complement circumstanţial de loc dacă se schimbă contextul, ca în aceste enunţuri: El mergea **înainte** şi ceilalţi, în urma lui.

Trebuie avut în vedere că cele mai multe locuţiuni adverbiale de timp au totodată şi un **sens modal**. Iată câteva formaţii de acest tip, în cazul cărora numai contextul decide sensul lor real:

Zi de zi, ceas de ceas, de joi până mai apoi, din zori (până) în noapte, din vreme în vreme, clipă de clipă etc.

În mod excepţional, poate îndeplini funcţia de complement circumstanţial de timp şi adjectivul, în exemple precum acesta: „... **De mic** (de când?)/Eu te ştiam pe tine..." (M. Eminescu)

La nivel de frază, întrebările complementului, devenite elemente relaţionale, sunt totodată şi adverbe de timp şi, deci, complemente circumstanţiale de timp în propoziţiile (secundare) din care fac parte: **Când** îi dai, îi fată vaca, **când** îi ceri, îi moare viţelul. **De când** te ştiu pe tine, mă simt mai sigur în tot ce fac. **Pe când** tu dădeai numai în gol, adversarul tău lovea mereu în plin. Munceşte **până când** nu vei mai putea deloc s-o faci.

Cât timp eşti prieten cu mine, discuţiile despre singurătate nu au nici un sens.

În afara acestora, sunt complemente (circumstanţiale de timp) şi corelativele lor: Când mă apuc de lectură, **atunci** mă invită şi tu la plimbare. De când mă antrenez la fotbal, **de atunci** văd că mă respectă colegii mai mult. Până când ameţeşti de efort, **până atunci** să exersezi fără încetare. Cât timp te porţi omeneşte cu semenii, **atâta timp** rămâi om.

Parte de propoziţie cu posibilităţi de exprimare inepuizabile, ca şi complementul circumstanţial de loc, complementul circumstanţial de timp abundă în scrisul clasicilor

Scanned with OKEN Scanner

literaturii noastre. Exemple: „Aşa-n singurătate, **pe când** afară nînge./Gândirea mea se plimbă pe mândri curcubei,/**Pân'ce** se stinge focul, şi lampa-n glob se stinge/Şi saltă căţeluşu-mi de pe genunchii mei." (V. Alecsandri)

„A fost **odată** ca-n poveşti, /A fost ca niciodată/Din rude mari, împărăteşti,/O prea frumoasă fată." (M. Eminescu)

„**Când** se duceau, amândouă fetele în sat la şezătoare **seara**, fata moşneagului nu se încurca, ci făcea câte un ciur plin de fuse, iar fata babei îndruga şi ea cu mare greutate câte un fus, ş-**apoi când** veneau amândouă fetele acasă **noaptea târziu**, fata babei sărea iute peste pârleaz şi zicea fetei moşneagului să-i dele ciurul cu fusele ca să-l ţie ea **până** ce-a sări şi ea." (I. Creangă)

„Trăim pe acest pământ **de mai bine de o mie de ani.** "(M. Sadoveanu)

Complementul circumstanţial de mod

Indică, mai mult sau mai puţin exact, modalitatea în care se săvârşeşte acţiunea exprimată de un verb sau o însuşire cantitativă oarecare a unei acţiuni. El indică, de asemenea, o însuşire a unui adjectiv (o însuşire, adică, a altei însuşiri).

Răspunde la întrebările: **cum?, cât?**

A doua din întrebări se foloseşte în cazul complementelor circumstanţiale de mod exprimate prin adverbe de mod de acest tip: **mult, puţin, destul, enorm, (in)suficient, întrucâtva.**

Ca să nu se confunde aceste elemente morfologice cu pronumele cu aceeaşi bază lexicală, exemplificăm cu enunţurile:

Te-ai consumat **prea mult**. (**cât** te-ai consumat?), c.c.m.

Erau **mulţi** de faţă la discuţia noastră. (**cine** era?). pron. nehot., subiect.

Avem **destule** probleme în viaţa de zi cu zi. (**câte** probleme avem?), adj. pron. nehot., a. adjectival.

Nu ai învăţat **destul** pentru mâine. (**cât** nu ai învăţat?), c.c.m.

Efortul făcut este **insuficient.** (**cum** este efortul?); adj., nume predicativ.

Ne odihnim, de multe ori, **insuficient.** (**cât** ne odihnim?), c.c.m.

Complementul circumstanţial de mod se exprimă prin următoarele părţi de vorbire:

• **adverb** (şi **locuţiune adverbială**) **de mod**: Ce-ar fi să mergi **mai încet**? Cearta a început **pe neaşteptate.** Eu învăţ **mult** la matematică. Cine aleargă **cel mai repede** din clasa ta?

• **adverb de mod provenit din adverb relativ** (la nivel de frază): **Cum** vorbeşti cu mine, aşa vorbesc şi eu cu tine!

Am procedat **precum** mi-ai spus-o tu. Literatura populară numără o multitudine de proverbe şi zicători structurate ca fraze alcătuite din două propoziţii din care una este subordonată circumstanţială de mod introdusă cu ajutorul adverbului realtiv **cum**, care

Scanned with OKEN Scanner

la nivel de propoziţie este complemet circumstanţial de mod.

Exemple: **Cum** îţi vei aşterne, aşa vei dormi. **Cum** îţi vei găti, aşa vei prânzi.

• **substantiv comun sau propriu**: Merg **în grupuri.** Trăim **ca la Paris.**

• **pronume** (de mai multe tipuri): Procedează **ca mine!** Acţionezi şi tu **ca fiecare**, nu? Nu-mi place că vorbeşti **ca ai mei.** Aş vrea să învăţ **ca dumneavoastră.**

• **adjectiv**: „Nicu se ţinea **ca vrăjit** de acest flăcăiandru care abia împlinise 15 ani." (Camil Petrescu)

• **numeral**: Ai alergat **ca cei doi**, care au câştigat anul trecut maratonul. (cardinal) Nu-mi place să gândesc **ca cel de al treilea.** (ordinal) „... şi ce grozavă e plăcerea de a-l lovi pe omul care te supără... de a răsplăti **însutit** şi **înmiit.**" (I. Slavici) Mergeam pe stradă **doi câte doi.** (distributiv) Te-am strigat **de trei ori** şi nu ai răspuns. (adverbial)

• **verb**: Ai plecat **fără a** mai **aştepta** să vezi ce se întâmplă mai departe. (inf.) Alina merge **şchiopătând.** (gerunziu)

• **interjecţie**: „Şi o dată pornesc ei, **teleap, teleap, teleap!** şi cum ajung în dreptul uşii, se opresc puţin." (I. Creangă)

Exemple de complemente circumstanţiale de mod din opere literare: „Şi **ca nouri** de aramă şi **ca ropotul** de grindeni,/Orizontu-**ntunecându**-l vin săgeţi de pretutindeni,/Vâjâind **ca vijelia** şi **ca plesnetul** de ploaie..." (M. Eminescu)

„... Şi zău, mare pomană şi-a făcut, căci eram flămânzi **ca nişte lupi.**" (I. Creangă)

Complementul circumstanţial de mod este de mai multe feluri:

• **propriu-zis**: Mâncăm **bine.** Mergem **agale.**

• **complement circumstanţial de mod de măsură**: Tu mănânci **prea puţin.** Nu ne-am antrenat **suficient.** Am aşteptat **prea mult** să te întorci.

• **complement circumstanţial de mod comparativ**: De ce nu scrii şi tu **ca Ionescu?** Ai ajuns alb **precum iarna.**

Complementul circumstanţial de mod se confundă şi el, uneori, cu alte tipuri de complemente, din cauza unor asemănări formale sau a folosirii excesive a întrebărilor în procesul analizelor gramaticale.

Exemple: A tăiat pâinea **cu un cuţit** foarte mare. (complement **instrumental**, nu de mod, deşi, poate răspunde şi la întrebarea **cum?**) „Lui dascălul Vasile a Vasilcăi îi plăteam numa **câte un sorcovăţ** pe lună." (I. Creangă) (complement **direct**, nu circumstanţial de mod notând o măsură în care se săvârşeşte o acţiune). „De la gârlă-n pâlcuri dese/**Zgomotoşi** copiii vin." (G. Coşbuc) (**Element predicativ suplimentar...**) Petrecerea a fost **minunată.** (**Nume predicativ...**) „Ba şi la scăldat am tras o raită **cu prietenul** meu Chiriac a lui Goian." (I. Creangă) (**complement circumstanţial sociativ...**)

Complementul circumstanţial de cauză

Arată, mai mult sau mai puţin exact, cauza pentru care (nu) se săvârşeşte acţiunea dintr-un verb regent sau a însuşirii unui adjectiv.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunde la una din întrebările: **din ce cauză?, din ce pricină?**

În modul cel mai frecvent, acest complement se formează cu ajutorul locuțiunilor prepoziționale **din cauza** și **din pricina** (care sunt sinonime), antepuse față de:

• **un substantiv comun sau propriu**: **Din pricina copacilor**, n-a văzut pădurea. M-am certat cu tine **din cauza Mariei.**

• **un pronume** (personal, demonstrativ, nehotărât etc.): **Din pricina ei**, nu mai sunt prieten cu Mitică. **Din cauza unuia** din fața mea, care era foarte înalt, nu vedeam nimic. Nu mă supăr eu **din cauza ăstuia!**

• **un numeral** (de mai multe tipuri): **Din cauza celor trei**, am ajuns la spectacol puțin cam târziu. (cardinal) Nu mă mai duc acolo **din pricina celui de al doilea.** (ordinal) Nu m-am edificat, **din cauza a tustrei.** (colectiv) Nu mi-au ieșit calculele, **din pricina celor două cincimi.** (fracționar)

În afara acestui procedeu, complementul circumstanțial de cauză mai poate fi exprimat și prin alte părți de vorbire:

• **prin adjectiv**: Nu te-am văzut bine, **de flămând** ce eram.

• **prin verb la gerunziu**: **Zăbovind**, a câștigat.

• **prin locuțiune adverbială**: **De aceea** am ales calea exilului.

Sunt situații în care cuvintele **cauză** și **pricină** din locuțiunile prepoziționale în discuție nu mai fac parte din locuțiune, ci rămân în comunicare ceea ce sunt de fapt: substantive. În acest caz apar complementele **din ... cauză** și **din ... pricină**, ca în enunțurile: **Din** această **cauză** am lipsit de la aniversarea ta. Nu mă supăr acum **din** cutare **pricină** neînsemnată.

Asemănătoare sunt situațiile în care cuvintele din aceeași arie semantică, amestecate oarecum cu vocabule din aria complementului indirect, de asemenea îndeplinesc, la nivelul frazei, funcția de complement circumstanțial de cauză. Bunăoară: N-am știut **din ce cauză** mă cauți tu pe mine zilnic. Acum știu **de ce** ești supărat pe bunica.

O categorie de complemente circumstanțiale de cauză este aceea exprimată prin formații de tipul: **de mânie, de ură, de bucurie, de spaimă, de foame, de sete, de frig, de silă, de groază** etc.

Exemple:

Ochii ei străluceau **de bucurie. De mânie** vedea roșu înaintea ochilor. Tremura **de spaimă** ca varga. **De sete**, începuse să vadă dublu și triplu.

Uneori în locul prepoziției **de** apare prepoziția **din**: **din pasiune, din orgoliu, din prudență, din nerăbdare, din dispreț, din respect.** Enunțuri:

Din prudență, nu intervin în nici o discuție până când nu știu exact despre ce este vorba.

Nu mi-ai dat dreptate aseară, deși aveam, **din orgoliu.**

Ar fi minunat ca fiecare să-și exercite profesia **din pasiune.**

Scanned with OKEN Scanner

Refuz să mai discut cu colegul meu de bancă, **din dispreţ.**

Toate situaţiile acestea se întâlnesc frecvent în literatură.

Exemple:

„Făclii îi luminau faţa pălită **de trudă**." (M. Sadoveanu)

„Şi **văzând** că noi sorbim lichiori din păhărele, fără să dăm urmare chestiunii, se decise să treacă la detalii." (Camil Petrescu)

„**Din pricina asta**, poate, la masa Urcăneştilor, acum firul vorbei era subţire, se rupea adesea." (Pavel Dan)

„**Din cauza** marii noastre **prietenii**, doamna M... îmi spunea, în glumă, că am «întors» capul fetei." (G. Ibrăileanu)

„Eu însă am cerut să merg pe front şi **din durere** pentru moartea tatii, dar mai ales **din curiozitate**." (Gib I. Mihăescu)

„Strigătul fetei clocotea **de mânie** şi **de ură**." (M. Preda)

„**Alungată**, mama s-a dus la Brăila." (Fănuş Neagu)

Complementul circumstanţial de scop (final)

Este partea secundară de propoziţie care arată scopul acţiunii exprimate de un verb.

Răspunde la una din întrebările (sinonime): **în ce scop?, cu ce scop?**

Se poate exprima prin:

- substantiv precedat de prepoziţiile: **pentru, la, spre, după;**
- verb la infinitiv, însoţit de prepoziţiile: **pentru, spre;**
- verb la supin.

Exemple: A venit aici **pentru învăţătură.** Pleci acum **după cumpărături?** Au ieşit toţi **la culeş** căpşune. Ne pregătim serios **de scris.** Se grăbeşte, **pentru a nu pierde** chilipirul care s-a ivit.

Nefiind un element sintactic indispensabil, complementul circumstanţial de scop este întrebuinţat rar în comunicare vorbitorii preferând să exprime ţelul unei acţiuni printr-o propoziţie (de scop) care are avantajul că este mai clară. Enunţul:

Mă duc la piaţă **ca să cumpăr fructe** este mai clar decât: Mă duc la piaţă **pentru cumpărarea** de fructe.

În scrisul literar sensul final nu este rar deloc:

„Aşa cum ţăranul se urcă cu tălpile / pe dalele arse / ca să le dovedească / rezistenţa şi de încredere / bune, la vânzare, –/ îmi culc inima peste cuvinte / ca să le vădesc de nerupt / şi zic: / încurajez femeia să nască, / iarba o încurajez să fie verde, / încurajez soarele să răsară." (N. Stănescu)

„Se ducea cu tată-său în munte **la făcut** ferestrea şi lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată." (I. Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

„La 7 iunie, lângă Drăgăşani, ei potoliră în sânge frigurile eteriştilor şi apoi se risipiră, pe plaiul românesc, cât **în vânătoare** după greci, cât **după haraci şi după pleaşcă**." (Gala Galaction)

„Când deodată un crete,/Poliţai din naştere,/Peste baltă şi boschete/Vine-**n recunoaştere**." (G. Topîrceanu)

Complementul circumstanţial condiţional

Arată, mai mult sau mai puţin exact, condiţia de care depinde săvârşirea acţiunii unui verb (regent).

Răspunde la întrebarea **cu ce condiţie?**

Se exprimă în primul rând prin formaţia lexicală **cu condiţia**, substantiv în acuzativ cu prepoziţie cu aspect de locuţiune prepoziţională.

Cu condiţia de a reuşi la examenul de admitere, i s-a promis o excursie la Paris.

Cu această **condiţie** mă învoiesc să îndeplinesc orice obligaţie.

În condiţiile în care vii şi tu şi aduci cu tine tot ce trebuie, se schimbă lucrurile.

Se exprimă de asemenea printr-un substantiv în acuzativ precedat de prepoziţia **fără**:

Fără învăţătură, nu vei reuşi.

Apoi, printr-un verb la modul gerunziu:

Antrenându-te zi de zi, nu se poate să nu atingi performanţele dorite.

Dificultatea determinării acestui complement circumstanţial vine şi din asemănarea lui de sens cu complemente de alt tip, de pildă cu cel concesiv:

„**Scriind** şi **nescriind**, lucrurile au să se petreacă la fel." (G. Călinescu)

Când se exprimă printr-un adjectiv sau un adverb – cazuri foarte rare –, complementul circumstanţial condiţional arată astfel: „S-ar fi ales de tine ceva, Adame, **ciung**?" (T. Arghezi)

Complementul în discuţie poate fi construit şi cu ajutorul unor locuţiuni prepoziţionale sau adverbiale care exprimă lexical ideea de **condiţie**: **în caz de, în cazul** (plus genitivul), **la un caz** (de), **în acest caz, în asemenea caz, într-o asemenea împrejurare, în ipoteza, în locul** (plus un substantiv sau un substitut al acestuia).

Exemple: „Eu, **în locul dumitale**, m-aş grăbi să răspund." (M. Sadoveanu)

„Căci **la un caz** cumva **de-ncurcătură**,/Nu văd nici uşi deschise, nici ferestre." (G. Topîrceanu)

„**În caz de nevoie**, întreg postul va ieşi complet înarmat ca să facă impresie mai puternică." (L. Rebreanu)

„**În cazul acesta**, nu ne mai rămâne decât să ne culcăm." (Cezar Petrescu)

„**În locul lui Vodă**, eu nici nu vă mai judecam." (Camil Petrescu)

„**În ipoteza** unei retrageri neprevăzute, grupa voastră va acoperi şoseaua cu foc

intens." (M. Preda)

Câteva enunţuri, în care complementul circumstanţial condiţional se poate confunda cu complemente de alt tip:

• **cu complementul circumstanţial de timp**: „Acum era sigur că, **în alte împrejurări**, adică de n-ar fi fost îndrăgostit, nu s-ar fi mişcat din Amara." (L. Rebreanu)

• **cu complementul circumstanţial de mod**: „Poimâine după-amiază, **cu voia** ta, mă înapoiez la Bucureşti." (Gala Galaction)

• **cu complementul circumstanţial instrumental**: „**Cu un sacrificiu** relativ neînsemnat s-ar putea îmbunătăţi viaţa tuturor." (L. Rebreanu)

• **cu complementul circumstanţial sociativ**: „Şi-a dat seama că **fără ea** viaţa lui ar fi zdrobită." (L. Rebreanu)

Complementul circumstanţial concesiv:

Arată o piedică ce ar fi putut opri săvârşirea acţiunii unui verb (regent), dar n-a reuşit s-o facă.

El răspunde la întrebările (sinonime): **în ciuda cărui fapt?, în pofida cărui fapt?**

Complementul circumstanţial concesiv poate fi exprimat prin substantiv sau un substitut al unui substantiv precedate de conjuncţia **deşi**, de prepoziţia **contrar** sau de locuţiunile: **cu tot (toată, toţi, toate), în ciuda, în pofida.**

Exemple: **Cu toată supărarea** pe care mi-ai pricinuit-o, eu te- am respectat mai departe. **Cu toate acestea**, la credinţă şi la speranţă nu am renunţat nici o clipă. „**Contrar obiceiului**, generalul n-a fost ingrat." (G. Brăescu)

„Când a plecat Simion la Turda, **cu toată noaptea târzie**, l-a petrecut pe jos, alături de căruţă." (Pavel Dan)

„Felix, **deşi la începuturile studiilor**, din scurta lui experienţă prin contactul cu colegii, prin lectura din proprie iniţiativă a unei „patologii generale", înţelese..." (G. Călinescu)

„**Om în vârstă** şi **târziu**,/Tot am învăţat să scriu." (T. Arghezi)

Uneori, complementele circumstanţiale concesive se construiesc cu ajutorul verbelor la infinitiv sau gerunziu, precedate de: adverbul **chiar**; prepoziţia **fără**; conjuncţia **nici**.

Exemple: **Chiar necunoscând**-o, am apreciat-o pe Irina foarte mult. **Fără a şti** câte parale fac intervenţiile tale, te-am vorbit de bine tuturor amicilor mei. **Nici alergând** cu trenul, nu-l mai poţi ajunge din urmă pe Gigel.

Exemplele cele mai interesante – şi în plan lingvistic, şi în plan artistic – se găsesc şi în cazul acestui tip de complement, în operele literare:

„Aşadar, destul e să vă spun că oricât de nevolnic de viaţă fusese Mugur, copilul ei, pe împărăteasă aşa jale a cuprins-o încât, fără să se fi bocit grozav, ba chiar **zâmbind** uneori, nu mult după aceea din asta i s-a tras şi moartea ei." (I.L. Caragiale)

Scanned with OKEN Scanner

„**Cu toate cântecele** prietenului nostru, cerul nu se înblânzi." (M. Sadoveanu)

„**Cu toate astea** am intrat mesa, se văicări el, am intrat şi nu pot avea mângâiere." (Mateiu I. Caragiale)

„**Cu tot ciomagul** lui Iordache şi **cu tot ajutorul** tovarăşilor, câinii îl înghesuiră lângă leoacă..." (Gala Galaction)

„**În ciuda lor**, un cunoscător îşi dădea seama că are de-a face cu un prelat catolic." (G. Călinescu)

„Moş Dumitru, **deşi ţăran** de ispravă, cinstit şi deschis, era cam posac de felul lui şi avea obicelul, uneori, să caute împrejur cu coada ochiului." (Panait Istrati)

„A doua zi, **în ciuda promisiunii** sale, el nu putu să o vadă." (N. Breban)

Complementul circumstanţial consecutiv

Exprimă consecinţele ce le are sau le poate avea o acţiune.

Răspunde la întrebarea **care este urmarea faptului că...?**

Este complementul cu cea mai redusă întrebuinţare, circumstanţa **consecuţiei** (din lb. latină „consecutio" = urmare) fiind exprimată, de obicei, prin propoziţia secundară corespunzătoare. De altfel şi aceasta; cum vom vedea, este uneori greu de determinat din cauza asemănării de sens cu propoziţia (principală) coordonată conclusivă.

Complementul circumstanţial consecutiv se construieşte cu ajutorul prepoziţiei **de** care însoţeşte:

- **un substantiv**: Ei doi se înţeleg **de minune**.

„Căzu la pat bolnavă **de moarte**." (I. Creangă)

- **un verb la participiu**: Te-ai schimbat **de nerecunoscut.**

- **o locuţiune adverbială sau adjectivală**: „Cu noi şedea şi moş Bodrângă, un moşneag fără căpătâi, însă **de tot hazul**." (I. Creangă)

„Popa, în pat, se linişteşte, şi povesteşte cu el **de-a mai mare dragul**." (I. Agârbiceanu)

Întrebarea **care este urmarea faptului că...?**, la care răspunde complementul circumstanţial consecutiv, intră uneori în competiţie cu altele, aparţinând complementelor de alt tip, de pildă cu **cum**?

Ei doi se înţeleg **de minune**.

Au colaborat tustrei **de-o frumuseţe.**

Sensul modal al elementelor sintactice subliniate este prea evident pentru a-l putea ignora.

Alte câteva enunţuri, care cuprind complemente circumstanţiale consecutive (subliniate în text) pot adăuga un plus de claritate sensului avut în vedere: „Şi-apoi plângea **mai mare mila**/Şi-n nopţi apoi ea s-a pierdut." (G. Coşbuc)

„(Piesele de ornament) Sunt făcute frumos, **de minune**, la Viena şi sunt mai puţin

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

costisitoare." (C. Gane)

„Copiii deştepţi ştiu **de minune** ce înseamnă să tăinuieşti, câteodată unele lucruri sfinte." (N. Bassarabescu)

EXERCIŢII REZOLVATE

1 Luaţi 5 exemple de enunţuri în care, schimbând diateza verbală, să transformaţi subiectul gramatical în complement de agent.

1. **Fetiţa** coase cămaşa înfloritâ. (S)

Cămaşa înfloritâ este cusută **de către fetiţă.** (Ag)

2. **Elevul** îşi scrie temele corect. (S)

Temele sunt scrise corect **de către elev.** (Ag)

3. **Mama** îşi cheamă copilul acasă. (S)

Copilul este chemat acasă **de mama** lui. (Ag)

4. **Gina** a aşteptat-o pe Olga în parc. (S)

Olga a fost aşteptată **de Gina** în parc. (Ag)

5. **Soarele** încălzeşte Pământul de milioane de ani. (S)

Pământul este încălzit **de Soare** de milioane de ani. (Ag)

2 Alcătuiţi propoziţii în care **complementul direct** să fie exprimat prin diferite părţi de vorbire.

Rezolvare:

a) **Pe Alexandru** l-au învăţat **aritmetică**. (substantiv propriu şi comun)

b) **Le**-am rugat **pe acestea** să plece. (pronume personal şi demonstrativ)

c) I-am urmărit **pe cei doi** în albastru şi **pe primul** în roşu. (numeral cardinal şi ordinal cu valoare substantivală).

d) **Pe cei harnici** şi **cuminţi** îi lăudăm. (adjectiv cu valoare substantivală)

e) Frăţiorul meu a început **a merge** de-a buşilea. (verb la infinitiv)

f) Am văzut **împrăştiindu-se** mulţimea. (verb la gerunziu)

g) Până la cabană, avem **de urcat** serios. (verb la supin).

3 Arătaţi prin ce părţi de vorbire poate fi exprimat **complementul circumstanţial de mod** şi exemplificaţi în propoziţii.

Rezolvare:

Complementul circumstanţial de mod poate fi exprimat prin:

a) substantiv + prepoziţie: Vorbeşte **în şoaptă.** A sosit **în taină.** Aleargă **ca vântul.** (ca = adverb de comparaţie cu funcţie prepoziţională)

b) adverb, locuţiune adverbială: Merge **încet.** A venit **pe neaşteptate.**

c) pronume: Era frumoasă **ca tine.**

d) numeral: multiplicativ: câştigă **însutit**; distributiv: Plecau **câte doi.**

e) verb: la gerunziu: Privea **zâmbind** pe fereastră; la infinitiv: Mergea **fără a se gândi** la ceva.

f) interjecţie: Dănuţ sărea **buf! buf!** prin casă.

4 Găsiţi trei exemple de enunţuri în care repetiţia complementului circumstanţial de mod este folosită în scop stilistic.

Rezolvare: „Brrr! vasăzică ăsta e omul! gândi furnica: şi **repede-repede-repede** o luă pe cizmă în jos." (Em. Gârleanu)

„Cele trei note sunară din nou, **încet**, tot **mai încet**." (D. Anghel)

„– şi mă simţeam uşor, ca un fulg plutind pe o apă, care curge **încet, încetinel, încetişor.**" (B. Delavrancea)

5 Arătaţi de câte feluri este **complementul circumstanţial** şi exemplificaţi fiecare tip într-un enunţ.

Rezolvare:

Complementul circumstanţial se clasifică în:

1. **C.c. de loc: În vatra** ta şi cenuşa arde.
2. **C.c. de timp:** Corbul nu aduce **niciodată** veste bună.
3. **C.c. de cauză: De frică** suflă şi-n laurt.
4. **C.c. de scop:** A plecat **după vânat** şi s-a întors cu vânt în tolbă.
5. **C.c. de mod:** Decât să munceşti **degeaba**, mai bine stai **degeaba.**
6. **C.c. consecutiv:** E bolnav **de moarte** şi-ar mânca de toate.
7. **C.c. instrumental:** E cioplit **din bardă.**
8. **C.c. condiţional: Rămânând** aici ai să mă cunoşti.
9. **C.c. concesiv: În ciuda mâniei**, părea liniştit.
10. **C.c. de relaţie:** Scump **la tărâţe** şi ieftin **la făină.**

6 Determinaţi complementele şi arătaţi felul lor:

„Baba puse masa şi îi dete streinului să îmbuce lapte cu mămăligă şi brânză de oi, repezindu-se apoi la coşar de aşeză armăsarul la iesle." **(Povestea Vrancei)**

masa = c.d.
îi = c.i.
streinului = c.i.
lapte = c.d.
brânză = c.d.
apoi = c.c. de timp
la coşar = c.c. de loc
armăsarul = c.d.
la iesle = c.c. de loc

Scanned with OKEN Scanner

7 Determinaţi funcţia sintactică a cuvintelor subliniate din textele ce urmează, alegând unul din răspunsurile date – pe acela pe care îl consideraţi corect, motivat teoretic:

1. „**Bucuria** de a trăi o dă contrastul, jocul de umbră şi lumină, de linie dreaptă şi frântă, bucurie care se afirmă strident ca un triumf peste durerea învinsă." (M. Ralea)

a) subiect; b) complement direct.

Rezolvare:

a) Greşit. Subiectul propoziţiei este substantivul **contrastul.**

b) Răspunsul este corect. Partea de propoziţie **bucuria** satisface valenţa de acuzativ a verbului tranzitiv **a da.** Complementul direct este reluat prin forma neaccentuată a pronumelui personal **o.**

2. „Pe frunza unui nufăr o broscuţă se bucură şi ea de **frumuseţea** şi **răcoarea** dimineţii." (E. Gârleanu)

a) complement indirect; b) complement circumstanţial de cauză.

Rezolvare:

a) Corect. Se precizează obiectul la care se referă o acţiune. (Valoarea principală a complementului indirect este atribuirea sau adresarea). Verbul **a se bucura** se construieşte cu prepoziţia **de**, prepoziţie.

b) Greşit. Complementul circumstanţial de cauză determină un verb sau un adjectiv, arătând cauza unei acţiuni, a unei stări sau însuşiri. În acest exemplu cuvântul subliniat **de frumuseţe** nu arată o cauză a acţiunii exprimate de verbul **se bucură**. Greşeala se explică prin faptul că şi complementul indirect ca şi cel circumstanţial de cauză se pot construi cu prepoziţia **de.**

Există situaţii în care complementul indirect are nuanţă cauzală, mai ales după verbele **a regreta, a se căi, a mulţumi,** construite cu prepoziţia **pentru.**

3. „**Cu toate loviturile** primite, fata nu scoase nici un cuvânt..." (M. Preda)

a) complement indirect;

b) complement circumstanţial de mod;

c) complement circumstanţial concesiv.

Rezolvare:

a) Greşit. Substantivul este precedat de locuţiunea prepoziţională **cu toate**, locuţiune care nu apare la complementul indirect.

b) Greşit, întrucât nu se indică felul cum se desfăşoară ori se înfăţişează o acţiune sau o calitate.

c)Corect, deoarece se indică un obiect sau o situaţie care ar fi fost de aşteptat să împiedice realizarea acţiunii, dar nu o împiedică. Locuţiunile prepoziţionale **cu tot, cu toată, cu toţi, cu toate** sunt specializate pentru construirea complementului circumstanţial concesiv.

Scanned with OKEN Scanner

4. „Popota diviziei era într-o fostă cârciumă, alături de casa **în care** locuia generalul Karg." (L. Rebreanu)

a) complement circumstanţial de loc; b) atribut pronominal.

Rezolvare:

a) Corect. Pronumele relativ are o dublă funcţie: de conjuncţie subordonatoare şi de parte de propoziţie în subordonata introdusă. **În care** înseamnă **în casa**, deoarece pronumele **care** înlocuieşte substantivul **casa** şi arată locul acţiunii verbului **locuia.**

b) Greşit, deoarece pronumele **în care** nu determină un substantiv din regentă. Întreaga propoziţie introdusă prin **în care** este atributivă faţă de substantivul regent.

5. „Sunt **solitarul** pustiilor pieţe,/Cu tristele becuri, cu pală lumină..." (G. Bacovia)

a) nume predicativ; b) complement direct.

Rezolvare:

a) Corect. În exemplul dat, verbul **a fi** este copulativ, iar substantivul **solitarul** este nume predicativ prin care se exprimă o noţiune a cărei sferă logică se suprapune sferei subiectului. Este un nume predicativ de identificare.

b) Greşit. Verbul **a fi** nu este tranzitiv.

6. „**La trebi**-s hărnicuţ cât se poate: dereticam şi măturam prin casă, ca o fată mare..." (I. Creangă)

a) complement circumstanţial de loc;

b) complement direct;

c) complement circumstanţial de relaţie.

Rezolvare:

a) Greşit. Partea de propoziţie **la trebi** nu indică locul acţiunii de **a fi harnic.**

b) Greşit. Complementul indirect indică obiectul la care se referă o acţiune, o însuşire sau o caracteristică. Adjectivul **harnic** nu are regim prepoziţional.

c) Corect, deoarece acţiunea de **a fi harnic** se limitează la obiectul **trebi** (**în ceea ce priveşte trebile**).

7. „Domniţa intră, podidită **de plâns**, în iatacul ei de cleştar." (B.Şt. Delavrancea)

a) complement indirect;

b) complement circumstanţial de cauză;

c) complement de agent.

Rezolvare:

a) Greşit. Complementul indirect nu indică autorul unei acţiuni. Verbul **a podidi** nu are regim prepoziţional.

b) Greşit. Complementul **de plâns** nu arată cauza stării de **a fi podidită.**

Scanned with OKEN Scanner

c) Corect. Participiul cu sens pasiv **podidită** cere complementul de agent (autorul) **de plâns: plânsul o podidise pe domniţă.**

Alte complemente:

Complementul circumstanţial instrumental

Arată mijlocul prin care se realizează acţiunea: „Roza se exprimă/**Prin** al ei ferice şi plăcut **miros.**" (D. Bolintineanu)

„Frate-său i-a răspuns şi el **printr-o scrisoare** lungă." (A. Vlahuţă)

„Cu fruntea-n piept, ca o statuie,/Ca un Cristos bătut **în cuie**,/Ţinea privirile-n pământ." (G. Coşbuc)

„**Graţie ei** i-a revenit inspiraţia poetică." (L. Rebreanu)

„Ştim, **mulţămită lor**, cine era Zulnia." (N. Iorga)

„Se-nţelege, răspunse Patrocle, **fără cuţit** nu facem nici o ispravă." (M. Sadoveanu)

„Slujitorii plecară săbiile şi luară **în piepturi** pe vinovaţi, scoţându-i afară..."(Idem)

Complementul circumstanţial sociativ

Arată fiinţa sau lucrul care însoţeşte subiectul sau un complement (de obicei un complement direct) în desfăşurarea acţiunii:

„Mă cobor din vagon şi **împreună cu mine** şi alţi pasageri." (I.L. Caragiale)

„Simţi că de aci înainte, **fără dânsa** nu va putea trăi." (P. Ispirescu)

„Odată, la sfântul Vasile, ne prindem noi vreo câţiva băieţi din sat, să ne ducem **cu plugul.**" (I. Creangă)

„Părintele Trandafir cumpărase casa **cu loc cu tot**." (I. Slavici)

„**Cu douăzeci** deodată-n car/La groapă mă vor duce." (G. Coşbuc)

„Şi noi monarhii trăim în prietenie **cu dânşii.**" (M. Sadoveanu)

„... să mă adun când oi pofti eu **cu cineva** care mi-i drag" (Idem)

Complementul circumstanţial de relaţie

Arată la cine se referă o acţiune sau o calitate:

„Iară noi? noi, epigonii?... Simţiri reci, harfe zdrobite,/Mici **de zile**, mari **de patimi**, inimi bătrâne, urâte..." (M. Eminescu)

„Din apus la răsărit/Toată larba de pe cer/Mică-**n bob** cât un piper,/A-nflorit şi-a tresărit." (T. Arghezi)

„**Despre Nadina** n-are nici o grijă." (L. Rebreanu)

„**De ştiut** anume însă nu ştiu." (M. Sadoveanu)

„**De iubit**, te va iubi mereu, căci e o fată excelentă." (G. Călinescu)

Scanned with OKEN Scanner

„**De părăsită**, părăsită era ca..." (C. Hogaș)

„**În privința ta**, el a fost cel mai înverșunat dintre toți." (T. Mușatescu)

Complementul circumstanțial opozițional

Exprimă obiectul sau acțiunea care se opune altor părți din aceeași propoziție:

„**În locul lui**, intră o femeie."

„Eram tânăr, curățel și obraznic, mai mult obraznic **decât curățel.**" (I.L. Caragiale)

„Pe piept colac de grâu de-un an/Și-**n loc de** galben **buzdugan**,/Făclii de ceară ți-am făcut/În dreapta cea fără temut." (G. Coșbuc)

„... rătăcesc prin acele păduri jalnii (...) cu copaci **în loc de coarne.**" (M. Sadoveanu)

„Am ieșit cu tata, cu frații mei și cu vătafii noștri mai mult într-o plimbare **decât la vânătoare.**" (Gala Galaction)

Complementul circumstanțial cumulativ

Obiectul gramatical căruia i se adaugă cele exprimate de o parte din aceeași propoziție poartă numele de complement circumstanțial cumulativ. Exemple în enunțuri:

„**Pe lângă cei deștepți**, mai trăiesc și mulți proști." (Folclor)

„**Pe lângă undiță**, poate ar fi bună și o manta de ploaie?" (M. Sadoveanu)

„Era cât p-aci să scoale pe nevastă-sa, să se sfătuiască ce să ia de prin casă **afară de bani și bijuterii.**" (L. Rebreanu)

„**În afară de Pascalopol și Otilia**, pe bancheta din fața lor ședea ghemuit și moș Costache." (G. Călinescu)

Complementul circumstanțial de excepție

Exprimă obiectul care constituie o excepție față de subiect, de complement, de atribut sau de numele predicativ:

„Toate luntrile fură mistuite prin foc, **afară de vreo zece.**" (N. Bălcescu)

„**Afară de târgurile** din Moldova, eu n-am cunoscut nimica." (M. Sadoveanu)

„Toți erau încântați, **afară de Gogu.**" (L. Rebreanu)

„N-a fost altceva **decât gura lumii**" (G.M. Zamfirescu)

„În alte două direcții încă, **în afară de** vechile **manuscrise și tipărituri**, se îndreaptă interesul lui Odobescu în anii **Revistei române**: în direcția folclorului și în cea istorică." (T. Vianu)

„Nimic nu ține mai strâns pe oameni **decât respectul reciproc** și **emulația** în construcție." (G. Călinescu)

Scanned with OKEN Scanner

Elementul predicativ suplimentar

Partea secundară de propoziţie care prin intermediul unui verb exprimă o caracteristică sau o acţiune referitoare la un nume se numeşte **element predicativ suplimentare. Atât caracteristica, cât şi acţiunea referitoare la nume sunt simultane cu acţiunea verbului prin intermediul căruia se face referirea:**

Fata aleargă **voioasă.**

Napoleon asculta informaţiile **scrlind.**

„Luna pe cer trece-aşa **sfântă şi clară.**" (M. Eminescu)

„Coloana se deşiră **tăcută şi blândă.**" (Al. Sahia)

„Fane zâmbi **împăciuitor.**" (I. Vinea)

„Cu sfiala lui senină/Mi-a trecut cucernic pragul,/Ca un sol din altă lume/**Zâmbitor** părea moşneagul." (O. Goga)

„Ultimul vis calea coboară/**dreaptă, uşoară,** până-n abis." (A. Maniu)

„**Începător**, el se voia cu orice preţ un avocat al dreptăţii şi atât." (L. Blaga)

EXERCIŢII DIVERSE REZOLVATE

1 Bazându-vă pe clasificarea propoziţiilor pe care o cunoaşteţi, arătaţi ce fel de propoziţii sunt următoarele (după **structură**, după **scopul comunicării** şi după **aspectul verbului predicat**):

1. Nu vă place cafeaua?
2. Plecau cu toţii la ora două.
3. Se însera.
4. Nu se ştie niciodată.
5. Cine nu doreşte a se odihni la mare sau la munte?
6. Nu ştiu.
7. Cineva este pe fază.
8. Nu e prea bine.
9. Toţi au stat de vorbă?
10. Primăvara!

Rezolvare:

1. dezvoltată, interogativă, negativă.
2. dezvoltată, enunţiativă, afirmativă.
3. simplă, enunţiativă, afirmativă.
4. dezvoltată, enunţiativă, negativă.
5. dezvoltată, interogativă, negativă.
6. simplă, enunţiativă, negativă.
7. simplă, enunţiativă, afirmativă.
8. simplă, enunţiativă, negativă.
9. simplă, interogativă, afirmativă.
10. simplă, exclamativă, afirmativă.

Scanned with OKEN Scanner

2. Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia:

A-l aştepta prea mult în acel loc pe fratele tău nu e bine deloc.

A aştepta = S., vb. conj. I, activă, inf., prez.;

-l = c.d., pron. pers., III, sg., m., Ac., forma neaccentuată;

prea mult = c.c.m., adv. de mod, gradul de comp. superl. abs.;

în ... loc = c.c.l.; subst. com. simplu, n., sg., Ac. cu prep. simplă **în**;

acel = a. adj., adj. pron. dem. de depărt., n., sg., Ac.;

pe fratele = c.d., subst. com. simplu, m., sg., Ac. cu prep. simplă **pe**, art. hot. **-le**;

tău = a adj., adj. pron. pos., un pos. şi un ob. posedat, m., se acordă cu subst. **fratele**;

nu e bine = P.N., vb. cop. **a fi**, conj. IV, ind. prez., formă a lb. vorbite + adv. de mod **bine** la gradul de comp. pozitiv;

deloc = c.c.m., adv. de mod.

3 Analizaţi părţile de propoziţie din enunţul:

„Dar bătrânul, tată-său, întorcându-se de la Ţarigrad, au prins pe toţi boiarii lui..."

(Cronicari munteni)

bătrânul subst. com., m. sg. N., art. hot. l, **subiect**

au prins vb. tranz., conj. III, activă, ind. p.c. III sg., formă veche, **P.V.**

tată-său subs. co., m. sg. N. + adj. pron. pos. alipit, **a. subst. apoz.**

întorcându-se vb. tranz., conj. III, reflex., ger. plus pron. reflex. **c.c.t.**

pe boiarii subst. com. simplu, m. pl. Ac. cu prep. pe, art. hot. i, **c. direct.**

de la Ţarigrad subst. propriu simplu, Ac. cu prep. comp. de la, **c.c.l.**

toţi adj. pron. neh. m. pl. Ac. **a adj.**

lui pron. pers. III sg. G. **a. pron.**

4 Alcătuiţi 3 propoziţii după schemele următoare:

1. S.+ A.+ P.V.+ C.+ c.ag.+ A.

s.com. adj.pron. vb. pasiv adv. de timp subst.com. subst. com.

2. A. + S.+ P.V.+ c.d.+ c.i.

adj.pron. subst.coin. vb.ind.prez. pron. subst.com.

3. S.+ A.+ P.V.+ c.c.m.

subst.com. nehot.com.G. vb.ind.impef. adv.mod.

Scanned with OKEN Scanner

Rezolvare:

1. O oarecare elevă a fost ascultată ieri de către profesorul de matematică.

2. Acest intelectual ştie foarte multe despre stele.

3. Vântul iernii bătea foarte tare.

5Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia:

Bunicul meu Paul Popescu de la Iaşi e, la optzeci de ani ai lui, bine.

Bunicul = S., subst. com. simplu, m., sg., N., art. hot. **-l**;

meu = a. adj., adj. pron. posesiv, un pos. şi un ob. pos. de genul m., m., sg., N.;

Paul Popescu = a. subst. apoz., subst. propriu compus. m., sg., N.;

de la Iaşi = a. subst. prep., subst. propriu, Ac. cu prep. comp. **de la**;

e bine = P.N., vb. cop. **a fi**, IV, ind, prez., III, sg.+ numele pred. **bine**, adj. cu formă de adverb (înseamnă: **sănătos**), gradul de comp. pozitiv;

la optzeci de ani = c.c.t., un numeral card. şi un subst. com., m., pl., Ac. cu prep. simple **la** şi **de**;

ai lui = a. pron., pron. pers., III, sg., G.

6 Analizaţi părţile de propoziţie din enunţul:

„A trecut întâi o boare/Pe deasupra viilor." (G. Topîrceanu)

o boare s. f. sg. N. art. neh. o, **subiect**

a trecut vb. intr., conj. III, act. ind. p. comp. III, sg. predicat verb.

întâi adverb, **c.c.t**

pe deasupra viilor s. f. pl. G., art. hot. lor + loc. prep. pe deasupra, **c.c.l.**

7 Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia:

E greu de trăit azi în România.

E greu = P.N., vb. cop. **a fi**, conj. IV, activă, ind. prez. + adv. de mod **greu** la gradul de comparaţie pozitiv;

de trăit = S., vb., conj. IV, activă, supin;

azi = c.c.t., adv. de timp;

în România = c.c.l., subst. propriu simplu, Ac. cu prep. simplă **în**.

8 Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele din versurile:

„Viitorul şi trecutul/Sunt a filei două feţe,/Vede-n capăt începutul/Cine ştie să le-nveţe." (M. Eminescu)

Viitorul şi trecutul = S. multiplu – subst, com. simple n., sg., N., art. hot. encl. **-l**;

sunt ... feţe = P.N. – vb. cop. **a fi**, conj. IV, diateza activă, ind., prez., III, pl. + nume pred. subst. com. simplu, f., pl., N.;

Scanned with OKEN Scanner

a (le) filei = a. subst. gen. – subst. com. simplu, f., sg., G., art. hot. encl. **-i**;

două = a. adj. – numer. card., f., N.;

Vede = P.V. – vb. conj. II, dateza activă, ind., prez., III, sg.;

în capăt = c.c. de loc – subst. com. simplu, n., sg., Ac. cu prep. simplă **în**;

începutul = c.d. – subst. com. simplu, n., sg., Ac., art. hot. encl. **-l**;

cine = S. – pron. rel., N.;

ştie = P.V. – vb. conj. IV, dateza activă, ind., prez., III, sg.;

să ... -nveţe = P.V. – vb. conj. I, dateza activă, conj., prez., III, sg.;

le = c.d. – pron. pers., f., III, pl., Ac., forma neacc.

9 Analizaţi părţile de propoziţie din enunţul „Părul cel blond împletit într-o coadă îi cade pe spate." (M. Eminescu)

părul s. n. sg. N. art. hot. **l**, **subiect**

cade vb. intr. conj. II, act. ind. prez., pers. III, sg., **predicat verbal**

cel blond adj.+ art. dem., poz., **a adj.**

împletit adj. part., **a adj.**

îi pron. pers., pers. III, sg. D., **c. indirect**

pe spate s. n. sg. Ac.+ prep. pe, **c.c.l.**

într-o coadă s. f. sg. Ac.+ art. nehot. **o** + prep. într, **c.c.m.**

10 Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele din propoziţiile:

a) Au sosit ploile reci de toamnă.

b) Pe înălţimile munţilor se zăresc păşuni întinse.

a) **Au sosit** = P.V. – vb., conj. IV, dateza activă, ind., perf. comp., III, pl.;

ploile = S. – subst. com. simplu, f., pl., N., art. hot. **-le**;

reci = a. adj. – propriu-zis, var. 1 term., pozitiv, se acordă în gen, nr. şi caz cu subst. **ploile**;

ale toamnei = a. subst. gen. – subst. com. simplu, f., pl., G., art. hot. encl. **-i**.

b) **Pe înălţimile** = c. circ. de loc – subst. com. simplu, f., pl., Ac. cu prep. simplă **pe**, art. hot. encl. **-le**;

munţilor = a. subst. gen. – subst. com. simplu, m., pl., G., art. hot. encl. **-lor**;

se zăresc = P.V. – vb. conj. IV, dateza reflexivă ind., prez., III, pl.

păşuni = S. – subst. com. simplu, f., pl., N.;

întinse = a. adj. – adj. propriu-zis, var. 2 term., pozitiv, se acordă ... cu subst. **păşuni**.

Scanned with OKEN Scanner

11 Reprezentaţi grafic raporturile dintre părţile de propoziţie din enunţul:
„Alţii fac de pază la casa cu etaj a boierului olog." (Z. Stancu)

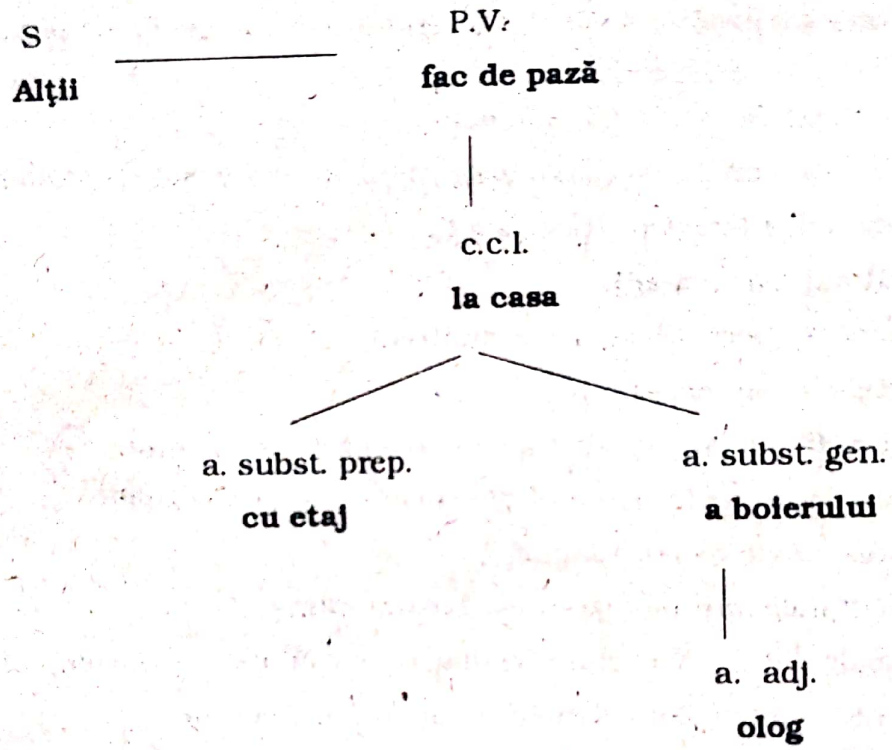

12 Analizaţi sintactic şi morfologic propoziţia:
„Autorităţile portului s-au opus, interzicând întreruperea muncii." (Al. Sahia)
Autorităţile = S., subst. com. simplu, f., pl., N., art. hot. **-le**;
portului = a. subst. gen., subst. com. simplu, n., sg., G, art. hot. **-lui**;
s-au opus = P.V., vb. conj. III, reflexivă, ind., perf. comp., III, pl.;
interzicând = c.c.m., vb. conj. III, activă, gerunziu;
întreruperea = c. d., subst. com. simplu, f., sg., Ac., art. hot. **-a**;
muncii = a. subst. gen., subst. com. simplu, f., sg., G., art. hot. **-i**.

Scanned with OKEN Scanner

SINTAXA FRAZEI

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

Îndeplineşte funcţia de subiect al propoziţiei regente.

I. Exemple

1. **Ce naşte din pisică** (SB.1)/ şoareci mănâncă. (P.2)/; **Cui nu-i place** (SB.1)/ nu strigă la joc. (P.2)/; **Pe cine nu-l laşi** (SB.1)/ nu te lasă. (P.2)/.

2. Trebuie (P.1)/ **să plecăm grabnic.** (SB.2)/; A fost (P.1)/ **să ne întâlnim.** (SB.2)/; Îmi place (P.1)/ **că vine.** (SB.2)/; Nu se ştie (P.1)/ **când a plecat.** (SB.2)/; Se vede foarte bine (P.1) **că n-ai înţeles.** (SB.2)/; S-a crezut (P.1)/ **că s-a supărat.** (SB.2)/; Ţi-a fost scris (P.1)/ **să nu-l vezi.** (SB.2)/; Fusese hotărât (P.1)/ **să ne întâlnim azi.** (SB.2)/.

3. Ar fi bine (P.1)/ **să lămurim azi lucrurile.** (SB.2)/; E rău (P.1)/ **cum a ajuns.** (SB.2)/; Nu e aşa (P.1)/ **cum mi-ai spus.** (SB.2)/; E suficient (P.1)/ **cât ai dat.** (SB.2)/.

4. Fireşte (P.1)/ **că a zburat.** (SB.2)/; Poate (P.1)/ **că te faci popă aici.** (SB.2)/; Pesemne (P.1)/ **că n-ai înţeles.** (SB.2)/; Fără îndoială (P.1)/ **că vei reuşi.** (SB.2).

II. De cine e cerută

1. Verb personal (predicat verbal sau nominal); regenta nu poate avea subiect.

2. Verb impersonal:

a) **la diateza activă** (a trebui, a fi, a rămâne etc.) şi alte verbe folosite ca impersonale, care apar uneori precedate de pronumele personal în D sau în Ac;

b) **la diateza reflexivă**: se cuvine, se cade, se pare, se vede, se poate, se înţelege etc.

c) **la diateza pasivă**: a fi hotărât, a fi dat, a fi scris, a fi stabilit etc.

3. Expresii verbale impersonale cu verb copulativ: e bine, e rău, e fără doar şi poate, e imposibil, e de prisos, e adevărat, e necesar, e greu, e drept, e aşa, e cu putinţă, aşa-i etc.

4. Adverbe şi locuţiuni adverbiale predicative: sigur, desigur, fireşte, probabil, poate, bineînţeles, pesemne, cu siguranţă, fără îndoială, destul, neîndoios etc.

III. Prin ce se leagă de regentă:

1. Pronume sau adjective pronominale, relative sau nehotărâte, în N, D, Ac: care, cine, ce, ceea ce, câţi, oricare, oricine, oricâţi.

2. Conjuncţii subordonatoare: că, să, ca...să, dacă, de.

3. Adverbe sau locuţiuni adverbiale relative (simple, cu prepoziţii): unde, cât, cum, când.

IV. Locul:

Stă în faţă sau după regentă.

Scanned with OKEN Scanner

V. Punctuaţia:

Nu se desparte prin virgulă de regentă.

VI. Observaţii:

1. Subiectiva se poate confunda cu completiva directă.

2. O subiectivă poate avea una sau mai multe regente: **Cine este sănătos** (SB.1)/ bea (P.2)/ **şi** mănâncă. (P.3)/.

3. O regentă poate avea una sau mai multe subordonate subiective.

4. Uneori, între subordonata subiectivă şi regentă se pot intercala alte propoziţii: **Cine nu vrea** (SB.1)/ **să** fie atent (CD.2)/ **să** plece (P.3)/.

5. Uneori, subordonata subiectivă este reluată în propoziţia regentă printr-un pronume demonstrativ-corelativ (pentru întărire): **Cine** nu respectă pe alţii (SB.1)/ **acela** nu e respectat (P.2)/.

Exerciţii aplicative (din opera lui Mihai Eminescu)

1. „**Şi** (P.1)/ **de** s-ar putea (CŢ.2)/ pe dânsa cineva **ca să o prindă**, (SB.3)/ **Când** cu ochii mari, sălbatici, se priveşte în oglindă,/ Subţiindu-şi gura mică şi chemându-se pe nume/ **Şi** fiindu-şi sie dragă (CT.4) **Cum** nu-i este nime-n lume (CM.5)/ Atunci el cu o privire nălucirea i-ar dăscoasă (P.1)/ **Cum** că ea – frumoasa fată,-a ghicit (AT.6)/ **că** e frumoasă (CD.7)/".

2. „Se ştie (P.1)/ **că** forma (SB.3)/ **sub care** se anunţă şarlatanii (AT.2)/ **este în genere cea mai atrăgătoare** (SB.3)/, **prin urmare e acolo mai frumoasă** (SB.4)/ **unde** scopul e mai urât (CL.5)/, **şi nimic nu se înfrumuseţează mai mult** (SB.6)/ **şi** fireşte (P.7, incidentă)/ **că şi era trebuinţă** (SB.8)/ – decât tocmai răul, minciuna, decadenţa (SB.6)/ **şi nu e nici o cauză atât de rea** (SB.9)/, **care** să nu găsească apărătorii ei fireşti (AT.10)/".

3. „**Dacă** bărbaţii (CŢ.2)/ **care** ne părăsesc (AT.1)/ au partea lor de erori comună la toată suflarea omenească, (CŢ.2)/ **când** părăsesc arena de luptă, (CT.3)/ **cată** (P.1)/ **să ne aducem aminte de serviciile mari** (SB.5)/ **ce** le-au adus cauzei publice (AT.6)/ **şi** o facem aceasta cu atât mai mult (P.7)/ **când** vedem (CT.8)/ **că** acele servicii nu consistă, ca la multe din reputaţiile uzurpate, din închipuirea greşită (CD.9)/ **ce** şi-ar face-o opinia publică despre ele (AT.10)/ **ci** sunt reale, adevărate, (CD.11)/ au lăsat urmări binefăcătoare (CD.12) **ce** subzistă până astăzi (AT.13)/".

Notă: Predicatul din propoziţia principală 4 **cată** are înţeles de **trebuie**, deci propoziţia 5 este subiectivă.

4. „**Cum că ei nu au schimonosit,** (SB.1)/ **ci au deşteptat la viaţă limba română şi cu ea simţul naţional,** (SB.2)/ **şi cum că au făcut-o spre glorificarea lor personală şi** (SB.3)/ fie zise de noi (P.4, incidentă)/ eternă, (SB.3)/ asta e prea adevărat (P.5)/; **şi** nu negăm, (P.6)/ nu putem (P.7)/ **s-o negăm** (SB.8)/; **cum că însă ei ar fi avut intenţiunea de a depărta pe ţăran de d-ta, d-le critic,** (SB.9)/ asta nu poate fi adevărat, decât în cazul (P.10)/ **când** d-ta singur vei fi voind (AT.11)/ **să** te depărtezi de el (CD.12)/".

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

Îndeplineşte funcţia de nume predicativ al unui verb copulativ din regentă.

I. Exemple:

1. Fă-te şi tu (P.1)/ **ce-i putea.** (PR.2)/; Am să devin (P.1)/ **ceea ce vreau.** (PR.2)/; Dreptatea este (P.1)/ **a oricui o are.** (PR.2)/; Nu e (P.1)/ **pentru cine se pregăteşte.** (PR.2)/; Întrebarea este (P.1)/ **cui să dau banii.** (PR.2)/.

2. Fata se făcu (P.1)/ **cum e varul.** (PR.2)/; A rămas (P.1)/ **precum îl ştii.** (PR.2)/; Eşti (P.1)/ **parcă ţi-a ars casa.** (PR.2)/; Lumea nu e numai (P.1)/ **cât o vezi.** (PR.2)/.

3. Dorinţa mea e (P.1)/ **să înveţi.** (PR.2)/; Singura mea dorinţă este (P.1)/ **ca elevii să înveţe.** (PR.2)/; Întrebarea este (P.1)/ **dacă vii.** (PR.2)/; A ajuns (P.1)/ **de ţi-e mai mare mila.** (PR.2)/.

II. De cine e cerută:

Verbe copulative (a fi, a deveni, a ieşi, a ajunge, a se face, a rămâne, a părea, a se chema, a se numi, a însemna, a se naşte) **şi alte verbe care uneori au nuanţă de verb copulativ:** a sta, a reprezenta, a simţi, a se constitui, a se şti, a-i veni; **sinonime cu a părea:** a se arăta (bolnav), a se preface (moartă); **alte verbe:** a se băga (la stăpân), a se socoti (prieten), a se ţine (mândră).

III. Prin ce se introduce:

1. Pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte în N, G, Ac (cu sau fără prepoziţie): care, cine, ce, ceea ce, câţi, oricare, oricărei, orice, oricine, oricâţi.

2. Adverbe relative de comparaţie: (cu sau fără prepoziţie): unde, când, cum, precum, departe, oricum, ca şi cum, după cum, cât, oricât, de parcă.

3. Conjuncţii: că, să, ca...să, dacă, de.

IV. Locul:

În general, după regentă.

V. Punctuaţia:

În general, nu se desparte prin virgulă de regentă.

VI. Observaţii:

1. Deoarece verbele folosite cu funcţie copulativă pot fi predicative în alte situaţii, predicativa poate fi uşor confundată cu finala, completiva directă, modala etc: A ieşit (P.1)/ **să** cumpere. (CS.2)/; A ieşit (P.1)/ **ce a vrut.** (PR.2)/.

2. Verbele a fi, a părăsi, a rămâne pot fi şi verbe impersonale. Atunci cer o subordonată subiectivă: A fost (P.1)/ **să** ne vedem (SB.2)/; A fost (P.1)/ **cum e varul.** (PR.2)/.

3. Unele fraze sunt alcătuite dintr-o propoziţie subordonată, o regentă formată doar dintr-un verb copulativ şi una sau mai multe subordonate predicative (deci subiectul poate fi o propoziţie subiectivă). În cazul acesta, propoziţia regentă e insuficientă pentru a realiza o comunicare şi atunci ea urmează una sau mai multe predicative: Ceea ce te

Scanned with OKEN Scanner

întreb (SB.1)/ este (P.2)/ **dacă ai învăţat** (PR.3)/ **şi dacă ştii lecţia** (PR.4)/.

Exerciţii aplicative (din opera lui Camil Petrescu)

1. „**Căci** (P.1)/ obicelul ar fi fost cumva (CŢ.2)/ **să se meargă descoperit** (PR.3)/ în cazul (P.1)/ **când** el singur ar fi fost acoperit, (AT.4)/ s-ar fi văzut (P.1)/ **că** n-a mai intrat niciodată în asemenea local (SB.5)/ **iar** lumea distinsă s-ar fi uitat zâmbind dispreţuitoare după el (P.6)/".

„**Dacă** dimpotrivă obicelul ar fi fost (CŢ.7) **ca să se meargă acoperit** (PR.8) **iar** el ar fi intrat cu pălăria în mână, cu hainele roase şi lustruite, cu faţa de bolnav nerasă (CŢ.9)/ socoti (P.10)/ **că** ar părea desigur acolo un comisionar, (CD.11)/ **care** caută pe cineva (AT.12)/ **şi** gândul ăsta îi răsucea nervii (P.13)/".

2. „Cum poţi vorbi cu păcat?/ Fericirea mea e (P.1)/ **să fii tu liber** (PR.2)/".

3. „Poate (P.1)/ **că** ofiţerul a înţeles (SB.2)/ **că** e mai bună afacerea pentru el (CD.3)/ **să** se facă la noapte (AT.4)/ **că doarme** (PR.5)/ **decât să** mai meargă aşa până la Selim, hărţuit mereu (OP.6)/ **că** se află în ţară străină (CZ.7)/, **mai ales că** nu se mai oprea nici un piroscaf (CZ.8)/ **şi** pe malul celălalt nu puteau (CZ.9)/ **să** vorbească cu lopătarii (CD.10)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

Îndeplineşte funcţia de atribut pe lângă un substantiv sau un substitut al acestuia din propoziţia regentă.

I. Exemple:

1. Alinaţi-mi durerea (P.1)/ **care îmi pătrunde sufletul.** (AT.2)/; A pus întrebarea (P.1)/ **cine a făcut asta.** (AT.2)/; Soarele (P.1)/ **ce azi e mândru** (AT.2)/ el îl vede trist şi roş. (P.1)/; Să te usuci de dorul (P.1)/ **cui ştiu eu.** (AT.2)/; Mi-a dat un sfat (P.1)/ **căruia nu-i înţeleg rostul.** (AT.2)/; La cei 8 ani (P.1)/ **câţi avea Grigore Alexandrescu** (AT.2)/ citea mult. (P.1)/; Vasile (P.1)/ **ăl de mi-a fost coleg** (AT.2)/ a plecat (P.1)/.

2. Intră în odăiţa (P.1)/ **unde zăcea bătrâna.** (AT.2)/; Pline de farmec erau nopţile (P.1)/ **când strălucea luna.** (AT.2)/; A fost o vară (P.1)/ **cum n-am mai văzut.** (AT.2)/; A sosit în vremea (P.1)/ **cât eram la masă.** (AT.2)/; Căuta un loc (P.1)/ **pe unde s-o apuce.** (AT.2)/; A fost un prânz (P.1)/ **cum nu s-a mai văzut.** (AT.2)/.

3. Îşi vârâse în cap ideea (P.1)/ **că e bolnav.** (AT.2)/; A venit vremea (P.1)/ **să vorbesc.** (AT.2)/; Aveţi dreptul (P.1)/ **ca să trăiţi.** (AT.2)/; Problema (P.1)/ **dacă să răspund la scrisoare** (AT.2)/ m-a frământat. (P.1)/; M-a chemat într-una din zile (P.1)/ **până ce vine el.** (AT.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Pronume relativ: care, cine, ce (în diferite cazuri); pronume relativ invariabil: ăl de.

2. Adverbe relative: unde, când, cum, cât (cu sau fără prepoziţie); adverbe de comparaţie: aşa cum.

Scanned with OKEN Scanner

3. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: că, să, ca să, dacă, de, ca...să, până să, până ce.

III. Locul:

1. După regentă – imediat după substantiv sau după substitutul acestuia ori după atributele termenului determinat.

2. Intercalată în regentă.

IV. Punctuaţia:

1. Nu se desparte prin virgulă atributiva neizolată determinativă (conţine o precizare absolut necesară pentru înţelesul comunicării) care este strâns legată de regentă.

2. Se desparte prin virgulă atributiva explicativă (conţine o explicaţie suplimentară, care poate lipsi, fără a prejudicia înţelesul comunicării).

3. Se izolează prin virgule şi propoziţia apozitivă (alte semne în locul virgulei – sau :). Adesea, propoziţia apozitivă se introduce prin adverbe: adică, (şi) anume, ca şi prin pronume: ceea ce.

V. Observaţii:

1. În fraze cu mai multe atributive coordonate, lipseşte de multe ori pronumele relativ.

2. Pronumele relative au funcţie sintactică în atributivă. Ele se acordă în gen şi număr cu substantivul sau cu substitutul determinat în regentă.

3. Pronumele relativ **care**, în această formă, e întotdeauna subiect.

4. Pronumele relativ **care** în G poate sta la începutul atributivei şi atunci e însoţit de articolul posesiv (al, a, ai, ale) acordat în gen şi număr cu substantivul determinat din atributivă. Dacă pronumele relativ este aşezat după substantiv, nu apare articulat cu articolul posesiv. Pronumele relativ în G are funcţie de atribut şi se acordă în gen şi în număr cu substantivul determinat din regentă. Atenţie la acordul încrucişat: Fata (P. 1)/ **al cărei tată a venit** (AT.2)/ este colega mea (P. 1)/.

5. Pronumele **care** în Ac. apare întotdeauna cu prepoziţie şi are funcţie sintactică de: complement direct, complement indirect şi complement circumstanţial.

6. Pronumele relativ poate fi precedat de prepoziţii sau de locuţiuni prepoziţionale care cer G.

7. Pronumele relativ **cine** poate avea şi funcţie de nume predicativ: Întrebarea (P. 1)/ **cine este el** (AT.2)/ mă frământă (P. 1)/.

Exerciţii aplicative (din opera lui Mihail Sadoveanu)

1. „Dar eu râd (P. 1)/, **căci** mi-am adus aminte de un prieten (CZ.2)/, **carele mi-a spus** (AT.3)/ **că** (CD.5)/ **dac**-oi trece pe la Hanu-Ancuţei, (CŢ.4)/ **să** beau o oală cu vin (CD.5)/, **să** beau două (CD.6)/ (**să** beau) (CD.7)/ **până** ce oi vedea tulbure (CŢ.8)/ **şi să** nu spun la nimeni (CD.9)/ **ce** i s-a întâmplat lui într-o vreme, pe locurile acestea (CD. 10)/".

2. „**Cât** a fost legat (CT. 1)/, am avut stăpânire şi putere asupra lui (P.2)/, acuma (P.6)/ **dacă** i-s slobode braţele (CZ.3)/ **şi** are în mâna lui fier (CZ.4)/, **ş**'a încălecat cal, (CZ.5)/ nu se găseşte voinic (P.6)/ **care să-l poată ajunge** (AT.7)/ **şi să-l poată răpune**(AT.8)".

3. „Vină-ţi, bădică, în simţire (P.1)/ şi spune toate (P.2)/: **cum ai mers cu dânsul la faţa locului** (AT.apoz.3)/ **ş-ai bătut cu piciorul în pământ ici,** (AT.apoz.4)/ **ai bătut cu piciorul în pământ dincolo,** (AT.apoz.5)/ **şi-ai ascultat semnele** (AT.apoz.6)/ **pe care le ştii** (AT.7)/".

4. „La Tuchilaţi (P.2)/, **unde era pod de şăici la apa Moldovei** (AT.1)/, fusese în acea zi iarmaroc; (P.2)/ **şi** unii dintre oamenii de prin sate făcuseră popas la Goraşcu Haramin, în calea întoarcerii; (P.3)/ deshămaseră caii de la căruţi (P.4)/ **şi** stăteau la sfat, unii în soarele amiezii, alţii sub nişte nuci vechi (P.5)/ **ce împodobeau dâmbu oblu de la cotitură** (AT.6)/".

5. „**Dacă** nu s-or întoarce după război (CT.1)/ **cum a fost acela de anţărţ,** (AT.2)/ apoi pomeni-i-va şi pe dânşii norodul, alăturea cu toţi credincioşii (P.3)/ **care s-au prăpădit cu măria sa** (AT.4)/".

6. „Nicoară a ridicat fruntea de pe cartea începută, socotind (P.1)/ **că** poate zâmbi mezinului său de gluma (CD.2)/ **ce făcea** (AT.3)/; **dar** ochii lui Alexandru erau fulgeraţi de o rătăcire (P.4)/ **care-l îndepărta de tot** (AT.5)/ **ce era în juru-i** (AT.6)/".

7. „Fata zâmbi (P.1)/, îl privi drept în ochi, fericită (P.2)/ **şi** (P.4)/, **fără să** ştie cum (CM.3)/, dintr-o dată începu a-i vorbi despre... o mulţime de lucruri (P.4)/, **care** zăceau **cu câteva clipe mai 'nainte în întuneric şi în necunoscut** (AT.5)/ şi **care acum izvorau** (AT.6)/, **tresăreau la viaţă** (AT.7)/, **adunau privire cu privire** (AT.8) **şi amestecau suflet cu suflet** (AT.9)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

Este propoziţia subordonată care are valoare de complement direct pe lângă un verb tranzitiv (locuţiune verbală tranzitivă sau o interjecţie cu valoare verbală) din regentă.

I. Exemple:

1. Ghicesc (P.1)/ **cine este autorul acestui citat.** (CD.2)/; Învăţăm (P.1)/ **ceea ce trebuie.** (CD.2)/; Socotesc (P.1)/ **cât am cheltuit.** (CD.2)/; **Orice-o fi** (CD.1)/, plăteşte bărbatu-meu. (P.2)/.

2. Auitat (P.1)/ **de unde vine** (CD.2)/ **şi încotro merge.** (CD.3)/; Noi n-am ştiut (P.1)/ **când veniţi.** (CD.2)/; Zâmbirea-i îmi arată (P.1)/ **cât mă iubeşte.** (CD.2)/.

3. Am jurat (P.1)/ **ca peste dânşii să trec falnic.** (CD.2)/; Aşteptam (P.1)/ **să vină lumina primăverii.** (CD.2)/; Mam'mare îl întreabă (P.1)/ **dacă-l mai doare nasul.** (CD.2)/; Voi vedea (P.1)/ **de m-ai minţit.** (CD.2)/; Înţelege (P.1)/ **cum că l-am aşteptat.** (CD.2)/; El vede (P.1)/ **că Bogdan e suflet de vânt.** (CD.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Pronume sau adjective pronominale relative sau nehotărâte (care, cine, ce, ceea ce, cât, orice, oricare, fiecare) în N sau în Ac cu sau fără prepoziţie.

2. Adverbe relative (unde, când, cum, încotro etc.).

3. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale (că, să, ca să, dacă, de cum să, precum că etc.).

Scanned with OKEN Scanner

III. Locul:

Înainte şi după regentă. Intercalată.

IV. Punctuaţia:

Nu se desparte prin virgulă de regentă când stă după aceasta, dar, în general, se desparte prin virgulă de regentă, când se află înaintea acesteia.

V. Observaţii:

1. Se poate confunda cu subordonata subiectivă. Verbele determinate de completiva directă sunt verbe personale tranzitive la diateza activă. Ele nu pot fi precedate de un pronume reflexiv în Ac. (mă, te, se) sau în D (îmi, îţi, îşi).

2. Se poate confunda şi cu completiva indirectă.

3. Când o regentă are mai multe subordonate completive directe, elementul de relaţie – pronumele relativ – se poate repeta la fiecare sau poate apărea numai la prima subordonată completivă directă.

4. Completiva directă introdusă printr-un pronume relativ sau nehotărât în Ac. când se referă la persoane, poate fi reluată sau anticipată prin formele neaccentuate de Ac ale pronumelui personal. Reluarea este obligatorie în situaţiile în care completiva directă este introdusă printr-un pronume însoţit de prepoziţia **pe**. Anticiparea este uneori facultativă, iar alteori nu este posibilă.

5. Completiva directă poate fi reluată şi când este introdusă prin conjuncţie; pronumele care o reia este feminin cu valoare neutră.

Exerciţii aplicative (din opera lui Ioan Slavici)

1. „Mai ţin apoi minte (P.1)/ **<u>că</u> i-am dat o bucată de plăcintă** (CD.2)/, **<u>că</u> l-am bătut** (CD.3)/ **fiindcă** nu voia (CZ.4)/ **<u>să</u>-mi lase cimpoile** (CD.5)/, **<u>şi că</u> era băiat bun,** (CD.6)/ **căci** nu s-a supărat, (CZ.7)/ **deşi** era mai mare decât mine (CV.8)/".

2. „Ghiţă (P.1)/, **care** nu ştia nimic despre mărturisirile lui Marţi (AT.2)/, nu înţelegea (P.1)/ **<u>unde</u> bate comisarul cu întrebările lui** (CD.3)/, **iară** Pintea şi comisarul, văzând mărturisirile celor doi oameni luaţi la cercetare, îşi dădeau silinţa (P.4)/ **să** se dumirească asupra lui (CI.5)/".

3. „Iară Budulea era un om cuminte (P.1)/ **şi** înţelegea (P.2)/ **<u>că</u> dascălul nu are altă treabă** (CD.3)/ **<u>decât să</u>**-şi bată capul cu copiii oamenilor (AT.4)/".

4. „Nu ştiam (P.1)/ **<u>să</u>-i spun altceva** (CD.2)/ **decât** c-am văzut pe Huţu lui Budulea plimbându-se cu băţul în mână (AT.3)/ **şi că** acum nu-l mai cheamă Huţu, ci Mihail Budulea ca pe taică-său cel cu cimpoile (AT.4)/".

5. „Şi înţelegi dumneata (P.1)/, **<u>că</u> satul ar face mai bine** (CD.2)/ **dacă** s-ar lăsa lucrurile aşa (CŢ.3)/ **cum** sunt (CM.4)/ **şi** ar pune în loc de al doilea dascăl pe Huţu, (CŢ.5)/ **fiindcă** n-ar trebui (CZ.6)/ **să**-l plătească mult (SB.7)/".

6. „Părintele Mihail Budulea nu era referent şcolar (P.1)/ **şi** ne bucuram cu toţii (P2)/ **când** el ne raporta despre starea învăţământului, arătând (CT.3)/ **<u>câţi</u> şcolari** (CD.4)/,

câţi învăţători (CD.5)/, **câte şcoale** (CD.6)/, **cum stau la noi** (CD.7)/ **şi cum în alte ţări şi la alte popare trebile** (CD.8)/, **şi** ne bucuram (P.9)/ **mai ales când** el îşi făcea în urmă propunerile vorbind aşezat şi înţelept ca totdeauna (CT.10)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

Este subordonata cu rol de complement indirect pe lângă un verb, adjectiv, adverb (ori locuţiunile respective) sau pe lângă o interjecţie cu valoare verbală.

I. Exemple:

1. Să acordăm toată preţuirea noastră (P.1)/ **cui depăşeşte jalonul.** (CI.2)/; E o senzaţie neplăcută (P.1)/ **pentru cine e flămând.** (CI.2)/; Mi-e teamă (P.1)/ **de ce ţi s-ar putea întâmpla.** (CI.2)/; Mă gândesc (P.1)/ **la ce ne aşteaptă.** (CI.2)/; Să nu răspunzi (P.1)/ **oricui te va striga.** (CI.2)/.

2. Ea a doua zi se miră (P.1)/ **cum de firele sunt rupte.** (CI.2)/; Se mira singură (P.1)/ **cât de clară îi era vocea.** (CI.2); Se gândea (P.1)/ **unde să plece.** (CI.2)/.

3. Îmi pare rău (P.1)/ **că nu l-am văzut.** (CI.2)/; Mă gândesc (P.1)/ **să plec mâine.** (CI.2)/; Sunt dornic (P.1)/ **să aflu veşti.** (CI.2)/; Nu se aştepta (P.1)/ **ca cineva să aibă vreo îndoială.** (CI.2)/; S-a gândit (P.1)/ **dacă n-ar fi bine** (CI.2)/ **să** se grăbească. (SB.3)/; Ne pune dracu (P.1)/ **de urnim o stâncă.** (CI.2)/; Nu te îndoi (P.1)/ **cum că te iubesc.** (CI.2)/; Vă e teamă (P.1)/ **ca nu cumva prin mine să se îndrepteze lumea.** (CI.2)/.

4. Halal (P.1)/ **de cine te-a trimis.** (CI.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Pronume sau adjectiv pronominal relativ sau nehotărât în toate cazurile, uneori precedate de prepoziţii: care, cine, ce, ceea ce, cât, oricare, orice, fiecare, oricine.

2. Adverbe relative: unde, când, cum.

3. Conjuncţii sau locuţiuni conjuncţionale: că, ca să, ca...să, dacă, de, cum, ca nu cumva.

III. Locul şi punctuaţia:

Propoziţiile completive indirecte pot fi aşezate în urma regentei (în acest caz nu pot fi despărţite prin virgulă) sau în faţa regentei (în acest caz, uneori pot fi despărţite prin virgulă de propoziţia regentă).

IV. Observaţii:

1. Este cerută atât de verbe tranzitive, cât şi de verbe intranzitive.

2. Având aceleaşi elemente de relaţie cu subordonatele subiective, predicative, atributive şi completive directe, poate fi uşor confundată cu acestea. Trebuie făcută verificarea prin contragere.

Exerciţii aplicative (din opera lui Liviu Rebreanu)

1. „Îşi răzimă arma de tulpina copacului (P.1)/ **şi** se aşează lângă căprar (P.2)/, îl apucă dreapta cu amândouă mâinile (P.3)/ **şi** gura începu (P.4)/ **să**-i toarăle foarte repede,

Scanned with OKEN Scanner

înfricoşat (CD.5)/ **să nu-i scape prilejul de a-i spune tot, înainte de a fi prea târziu** (CI.6)/".

2. „Prin influenţa lui Baloleanu, tânărul fuga vola (P.1)/ **să** dobândească o slujbă pentru Titu Herdelea (CD.2)/ **care**, aflând de la Roşu situaţia lui adevărată la Drapelul, era desperat (AT.3)/ **că rămâne pe drumuri** (CI.4)/".

3. „**Numai după ce**-a isprăvit (CT.1)/ **şi** a văzut pe preotul Belciug alături de judecătorul mânios, mai la o parte (CT.2)/, **şi**-a dat seama (P.3)/ **că s-a pripit** (CI.4)/ **şi** şi-a adus aminte (P.5)/ **cum a făgăduit învăţătorului de atâtea ori** (CI.6)/ **că** nu-l va vinde nici în ruptul capului (CD.7)/".

4. „Primise de veste (P.1)/ **că** noul inspector se duce (CD.2)/ **să** supravegheze examenele la şcolile (CS.3)/ **unde** i se părea (AT.4)/ **că** nu s-au făcut destule progrese în limba statului (SB.5)/ **şi** astfel era sigur (P.6)/ **că are să vie şi la Pripas** (CI.7)/".

5. „Apostol Bologa nu-şi putu stăpâni o strâmbătură de dispreţ (P.1)/ **când** lepădă receptorul (CT.2)/, **căci** aghiotantul (CZ.3)/, **care** nu fusese niciodată în tranşee (AT.4)/ **şi care** ar fi fost în stare (AT.5)/ **să perie în fiecare zi pe toţi generalii armatei** (CI.6)/ **numai să** nu intre el în foc (CS.7)/, pomenind despre „evenimentele foarte mari", îşi îngroşase vocea ca un viteaz de cafenea (CZ.3)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

Îndeplineşte funcţia unui complement circumstanţial de timp pe lângă un verb (locuţiune verbală), adjectiv, adverb sau interjecţie.

I. Exemple:

1. **După ce mânca,** (CT.1)/ tata citea ziarul. (P.2)/; **După ce am coborât la gara Sântpaul** (CT.1)/, am pornit spre apa Mureşului. (P.2)/; Tot neamul Basarabenilor (P.2)/, **până să prinză domnul de veste** (CT.1)/, trecuse Dunărea. (P.2)/; **Îndată ce soseşte** (CT.1)/ Lăpuşneanu porunci. (P.2)/; **De cum se crăpa de ziuă** (CT.1)/, i se auzea gura până la capătul străzii. (P.2)/; **Dacă (=când, îndată ce) a văzut aşa** (CT.1)/, nora împăratului s-a mai potolit. (P.2)/; Peste vreun sfert de ceas (P.2)/, **în timp ce icrele se vindeau pe capete** (CT.1)/, intră o jupâneasă. (P.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: până să, înainte ca să, mai înainte ca să, până când, imediat ce, o dată ce, ori de câte ori, (de) îndată ce, câtă vreme, dacă.

2. Adverbe relative: când, de când, până când, cât, cum, de cum.

III. Locul şi punctuaţia:

Când temporala este înaintea regentei, de obicei se desparte prin virgulă de aceasta. Când temporala este după regentă, de regulă nu se desparte de ea prin virgulă.

Exerciţii aplicative

1. **Când omul văzu** (CT.1)/ **că** cuptorul e roşu ca focul, (CD.2)/ ceru o lopată (P.3)/ **şi** goni pe toţi de lângă dânsul (P.4)/.

Scanned with OKEN Scanner

2. „Nu era acelaşi drac zvăpăiat (P.1)/ **care** îşi arunca cartea în pridvor, (AT.2)/ **când se întorcea de la şcoală** (CT.3)/ **şi** mă prindea de gât cu amândouă mâinile, (AT.4)/ **ca să** o duc în cârcă? (CS.5)/"

3. „Aşa o fi, Neghiniţă (P.1)/ – mai zise împăratul (P.incidentă 2)/ – aşa o fi (P.3)/, se potriveşte ş-aşa, (P.4)/ **fiindcă** ştii tu (CZ.5)/ **să** le potriveşti (CD.6)/, **dar** (P.9)/ **când mă gândesc** (CT.7)/ **în ce** slavă eram ieri (CI.8)/ îmi vine (P.9)/ **să** scald tot pământul cu lacrimile mele (SB.10)/".

4. „**Căci** (CZ.2)/ **dacă** Pisicuţa îşi apăra nasul, scuturând din cap în toate părţile, (CŢ.1)/ musca nu mai puţin, cu repeziciune de cea mai vrednică balistică, ochea (CZ.2)/ **şi** prindea nasul Pisicuţii din zbor (CZ.3)/ **şi** se înfunda, cu iuţeala unei săgeţi, în adâncul unuia din nările ei; (CZ.4)/ atunci Pisicuţa sorbea (P.5)/ **şi** îşi umfla pieptul său puternic cu jumătate din atmosfera pământească; (P.6)/ **iar** (P.8)/ **când aerul, astfel absorbit, era înapoiat cerului sub forma ruptă şi zguduitoare a unei furtunoase note de trombon** (CT.7), musca ţâşnea zăpăcită din nara Pisicuţii, (P.8)/ **şi** îi trebuia vreme (P.9)/ **până să se dezmeticească** (CT.10)/ **şi să se descurce în ierburile încâlcite** (CT.11)/, **în care** fusese aruncată (AT.12)/, spre a-şi găsi din nou echilibrul de luptă (CT.11)/". (C.Hogaş)

5. „Pierduse toate bucuriile, toată părerea de bine (P.1)/, **pe care** o simte (AT.2)/ **când vede pe acela** (CT.3)/ **pentru care** simte tragere de inimă (AT.4)/ **când îi vorbeşte,** (CT.5)/ **când poate** (CT.6)/ **să**-i facă vreo mulţumire (CD.7)/, **când primeşte o vorbă bună de la dânsul** (CT.8)/, **când se gândeşte la el;** (CT.9)/ pierduse mângâierea (P.10)/ **ce** se revărsa peste sufletul omenesc la vederea podoabelor lumii (AT.11)/ **căci** nimic nu dă lumii o mai strălucită podoabă decât omul (CZ.12)/ **despre care** putem (AT.13)/ **să** ne facem gânduri bune şi plăcute (CD.14)/". (Ioan Slavici)

6. „**După ce făcu focul,** (CT.1)/ sta acolo (P.1)/ **până să se gătească mâncarea,** (CT.3)/ **când văzu deodată înaintea lui un vulpoi** (CT.4)/ **care** îl rugă (AT.5)/ **să**-şi lege ogarul (CD.6)/". (Ioan Slavici)

7. „Şi astăzi (P.3)/, **când pot** (CT.1)/ **să** judec (CD.2)/ ştiu (P.3)/ **ce** fericită trebuia (CD.4)/ **să** fie mama (SB.5)/ **când veneam la dânsa** (CT.6)/ **ca** să-mi mărturisesc vinovăţia (CS.7)/ **şi** înţeleg (P.8)/ **de ce** nu eram pedepsit de părinţii mei decât atunci (CD.9)/ **când le făceam altora vreo durere** (CT.10)/ **ori când minţeam** (CT.11)/, **mă ascundeam** (CT.12)/, **mă făţăream** (CT.13)/ **şi voiam** (CT.14)/ **să** înşel pe părinţii mei, învinovăţind pe toţi ori dezvinovăţindu-mă pe mine (CD.15)/". (Ioan Slavici)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMDTANŢIALĂ DE MOD (CM)

Îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial de mod al unui verb, adjectiv sau adverb din regentă; arată cum se desfăşoară acţiunea din regentă.

I. Exemple:

1. Povăţuieşte-o (P.1)/ **cum o fi mai bine.** (CM.2)/; Am să fac (P.1)/ **precum doreşti.** (CM.2)/; A plătit-o (P.1)/ **cât a vrut.** (CM.2)/.

2. Mă ridic (P.1)/ **şi** (P.3)/ **fără să mă uit** (CM.2)/ ies din odaie. (P.3)/; Era nerăbdătoare (P.1)/ **cum (aşa cum, precum) eşti tu acum.** (CM.2)/; **Ca şi cum i-ar fi**

Scanned with OKEN Scanner

venit o înfiorare de spaimă şi de putere (CM.1)/ căprioara se ridică. (P.2)/; Înfiorate ele scurmă mereu (P.1)/ **ca şi când ar căuta o comoară.** (CM.2)/.

3. **Cu cât înveţi mai mult** (CM.1)/, **cu atât** ştii mai multe. (P.2)/; **De ce (cu cât, pe cât) se apropia** (CM.1)/ **de ce (cu atât, pe atât)** o vedea mai bine. (P.2)/; O vedea mai bine (P.1)/ **pe măsură ce se apropia.** (CM.2)/.

II. Felul:

1. Subordonata circumstanţială de mod **propriu-zisă** (arată cum se desfăşoară acţiunea sau se prezintă o însuşire sau o stare din regentă).

2. Subordonata circumstanţială de mod **comparativă**:

a – **reală**; b – **ireală**.

3. Subordonata circumstanţială de mod **de măsură progresivă** (arată că acţiunea din regentă creşte într-un anumit raport faţă de cea din subordonată).

III. Prin ce se introduce:

1. Adverbe şi locuţiuni adverbiale.

2. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale (care, adesea, au corelative în regentă şi formează cu ele construcţii).

IV. Locul şi punctuaţia: În general, indiferent de locul pe care îl ocupă faţă de regentă, se desparte prin virgulă.

V. Observaţii:

1. Adesea, modala propriu-zisă poate avea în regentă un adverb corelativ.

2. Pentru modala comparativă în regentă se găsesc adverbe corelative când se arată un raport de egalitate.

3. Modala introdusă prin **cum** poate fi confundată cu o predicativă.

4. Modala introdusă prin **fără ca să** poate fi înlocuită printr-o construcţie infinitivală.

Exerciţii aplicative (din opera lui Marin Preda)

1. „Nu prea înţelegea (P.1)/, era adevărat (P.2 incidentă)/ **de ce** Paraschiv (CD.3)/ **în loc să** se bucure (CV.4)/ **că** grâul ieşise (CI.5)/ **cum** nu-şi aduceau ei aminte (PR.6)/ **să** se fi făcut vreodată (CI.7)/, arăta mereu posomorât (CD.3)/ **şi** secera (CD.8)/ **ca şi cum ar fi tras la jug** (CM.9)/".

2. „I se dădu (P.1)/ **să** citească o hârtie (SB.2)/ – **după ce** într-adevăr i se spusese (CT.3)/ **că** s-a considerat (SB.4)/ **că** e mai bine (SB.5)/ **să**-şi continue studiile şi cercetările sale în clinică şi la Academie, (SB.6)/ **decât să devină diplomat** (CM.7)/ – cu precizarea (P.1)/ **că** între această hârtie şi rechemarea sa de la Roma nu există nici o legătură (AT.8)/".

3. „Paraschiv, Nilă şi Achim şi-au păstrat pentru ei impresia (P.1)/ **care** le-a făcut-o povestirea tatălui lor (AT.2)/, **dar** (P.5)/ **când** au aflat (CT.3)/ **că** Bălosu a dat totuşi porumbul cu şaptezeci de lei (CD.4)/ nu s-au mai mulţumit (P.5)/ **să** observe ca la

Scanned with OKEN Scanner

început, (CI.6)/ **că** tatăl lor n-a făcut mare brânză câştigând o mie de lei (CD.7)/; trebuia (CZ.8)/ **să** câştige o mie cinci sute (SB.9)/ **cum a făcut Bălosu** (CM.10)/".

4. „**Fără să par** (CM.1)/ **că** mă interesează situaţia ei din tot dinadinsul (PR.2)/ îi dădui de înţeles (P.3)/".

5. „**Fără să spună patronului** (CM.1), Ţurlea intră în vorbă cu aceşti tineri (P.2)/, află (P.3)/ **că** lucrau într-o uzină (CD.4)/, află cu bucurie (P.5)/ **că** uzina fabrica trenuri (CD.6)/, **că** se lucra opt ore pe zi (CD.7)/, **că** pentru o lună de zile acolo se plătea exact de zece ori mai mult (CD.8)/ **decât plătea Enache al doilea** (CM.9)/".

6. „**Fără să-şi dea seama** (CM.1)/ **dacă** se înşeală (CI.2)/ **sau** nu (CI.3)/ vecinul lui Moromete se gândeşte la el, la Bălosu (P.5), **cum s-ar gândi Bălosu la nimic, adică aşa** (CM.6)/ **ca şi când Bălosu nici n-ar fi** (CM.7)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC (CL)

Îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial de loc pe lângă un verb din regentă: arată locul unde se petrece acţiunea verbului din regentă.

I. Exemple:

1. **Pe unde trece ea** (CL.1)/ faţa pământului se usucă (P.2)/; Merge (P.1)/ **încotro îl mână vijelia.** (CL.2)/.

2. Se oprea (P.1)/ **oriunde întâlnea oameni.** (CL.2)/; **Oriîncotro te-ai uita** (CL.1)/ vezi culori felurite. (P.2)/.

3. Vine (P.1)/ **din cine ştie ce sfere înalte.** (CL.2)/; Ne-am îndreptat (P.1)/ **spre cine ne cheamă.** (CL.2)/; Merge (P.1)/ **la oricine îl strigă.** (CL.2)/.

II. prin ce se introduce:

1. Adverbe relative cu sau fără prepoziţie: **unde, încotro, de unde.**

2. Compuse nehotărâte ale lui **unde** şi **încotro: orişiunde, oriunde, oriîncotro.**

3. Pronume relative sau nehotărâte cu prepoziţie: **care, cine, ce, oricine, oricare.**

III. Locul şi punctuaţia:

După regentă nu se desparte prin virgulă; în faţa regentei şi intercalată, în general, se desparte prin virgulă.

IV. Observaţii:

1. Uneori, în regentă, adverbului relativ din circumstanţială îi corespunde adverbul corelativ **acolo**, cu sau fără prepoziţie.

2. Se poate confunda cu atributiva introdusă prin adverbul relativ **unde** şi compuşii lui.

3. Circumstanţiala de loc nu se poate contrage (nu poate fi înlocuită prin construcţii gerunziale, participiale sau infinitivale).

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii aplicative

1. „Frumoasă zi a fost aceea (P.1)/, **când**, din balconul casei de la Mirceşti, am declarat ţiganilor adunaţi (AT.2)/ **că** sunt liberi! (CD.3)/ **că** nu li se vor mai lua copiii pentru a fi crescuţi şi deprinşi ca servitori în casa boierească (CD.4)/ **şi că** pot (CD.5)/ **să** meargă (CD.6)/ **unde le place** (CL.7)/ fără împiedicare din partea nimănui (CD.6)/". (Vasile Alecsandri)

2. „Intrarea n-a plătit-o (P.1)/ **fiindcă**-i mititel (CZ.2)/, **dar** (P.4)/ **unde**-**i lume multă** (CL.3)/ acolo e şi el (P.4)/". (George Topîrceanu)

3. „Zi de zi telegramele (P.1)/, **în care** unii oameni s-au deprins (AT.2)/ **să** afle o distracţie (CI.3)/, **ca şi cum** toate aceste lucrări ar fi fost organizate, ca la cinématograf, pentru plăcerea spectatorilor (CM.4)/, ne anunţă (P.1)/ **că** de jur împrejurul nostru mii de oameni, tineri şi bătrâni, cad în luptă (CD.5)/, **că** populaţii întregi îşi lasă avutul pradă focului şi jafului (CD.6), **că** mii de ostatici sunt târâţi în ţeri streine (CD.7)/ **ca să** lâncezească (CS.8)/ **şi să** piară (CS.9)/, **că** (CD.10)/ **unde a fost muncă şi bucurie omenească** (CL.11)/, **unde copiii au râs vesel** (CL.12)/ acolo e prăpăd şi pustiu (CD.10)/, e iadul revărsat pe pământ (CD.13)/". (Nicolae Iorga)

4. „**Cum** stăteam acolo pe nisip, sub arşiţa soarelui (CT.1)/, mă întrebam (P.2)/ **dacă** n-ar fi potrivit (CD.3)/ **să** arunc straiele de pe mine (SB.4)/, **să** intru în apă (SB.5)/, **să** înot în larg, departe, cât mai departe (SB.6)/, **să** ajung acolo (CNS.7)/ **unde nu ajunge nimeni** (CL.8)/, acolo (CNS.7)/ **unde apele mării se topesc în cer** (CL.9)/ **să** mă afund undeva în adânc (SB.11)/ **şi** să mă las de buna mea voie pradă vietăţilor niciodată sătule ale mării (SB.12)/". (Zaharia Stancu)

5. „Tocmai într-un târziu îi veni în minte (P.1)/ **să** se uite jos (SB.2)/ **şi** (P.3)/ **cum** se uita (CT.4)/ dădu de urmele de paşi (P.3)/ **care** mergeau (AT.5)/ **până unde poposise căruţa** (CL.6)/, şi de aici se vedeau urmele roţilor (P.7)/, **că** se-ntâmplase (CZ.8)/ de plouase (SB.9)/ **şi** era pământul moale (CZ.10)/". (B. Delavrancea)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ (CŢ)

Exprimă o ipoteză sau o condiţie de a cărei realizare depinde înfăptuirea acţiunii din regentă şi are funcţia de complement circumstanţial condiţional pe lângă un verb sau o locuţiune verbală din regentă.

I. Exemple:

1. **Dacă-mi vei spune** (CŢ.1)/ voi pricepe. (P.2)/; **De mă voi scula** (CŢ.1)/, pre mulţi am să popesc. (P.2)/; **Să-l văd numai** (CŢ.1)/ aş mai trăi o viaţă. (P.2)/; **În caz că plouă** (CŢ.1)/ nu mai vin. (P.2)/; Să mă asculte (P.1)/, **de unde nu, pâine şi sare nu mai mănâncă în casa mea.** (CŢ.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: dacă, de, să, în caz că, de unde (se foloseşte, mai ales, în vorbirea populară, în propoziţii condiţionale negative, eliptice de predicat, reduse la o locuţiune – negativă).

2. Adverb relativ: când (adesea cu nuanţe temporale).

Scanned with OKEN Scanner

III. Locul şi punctuaţia:

În orice situaţie s-ar afla faţă de regentă, se desparte de aceasta prin virgulă, cu unele excepţii.

IV. Observaţii:

1. Uneori, regentul condiţionalei nu este numai un verb, ci o întreagă propoziţie.

2. Poate fi confundată cu subordonata temporală. În temporală acţiunea este sigură, realizată sau în curs de realizare, pe când în condiţională este nerealizată, dar realizabilă.

3. Adesea, în regentă poate exista un adverb corelativ.

4. Circumstanţiala condiţională poate fi juxtapusă cu regenta ei (fără element de relaţie).

Exerciţii aplicative (din opera lui Calistrat Hogaş)

1. „–Apoi, dă, cucoane, (P.3)/ – răspunse tot Huţan (P.incid.1)/ – **pân**-om da din sus de Preluce, în dreptul Rotăriei (CT.2)/, om tot urca (P.3)/ **şi** om tot scoborî (P.4)/, **că** până-n sus de Preluce n-om pute mere pe vale (CZ.5)/, **că**-i valea strâmtă şi plină de stânci; (CZ.6)/ **da'** de-acolo-nainte (P.9)/ **dac-o da Dumnezeu** (CŢ.7)/ **şi om trece cu lumină peste Tazlău** (CŢ.8)/ apoi merem până-n sat tot pe drum de hodină (P.9)/".

2. „Astfel (P.1)/ **dacă ieşi dimineaţa în medeanul din faţa mânăstirii** (CŢ.2)/, **unde** se vinde (AT.3)/ **şi** se cumpără, (AT.4)/ **dacă străbaţi ziua cărările şi drumurile** (CŢ.5)/ **ce** se încrucişează (AT.6)/ **şi** se taie în toate părţile (AT.7)/, **dacă mergi la biserica cea mare la vecernie, utrenie sau liturghie,** (CŢ.8)/ **dacă te duci pe la cunoştinţi ziua sau seara,** (CŢ.9)/ nu vei putea întâlni decât figuri paragrafisite, gheburi, zbârcituri, ochelari, cataruri cronice, reumatismuri, gingii goale, dinţi falşi, guri înfundate, bărbi ascuţite, peri albi şi... făţarnică smerenie (P.1)/".

3. „**Şi** (P.1)/, **de m-aş fi luat după mişcarea plină de înţelegere şi în toate părţile a urechilor ei** (CŢ.2)/ ar fi trebuit (P.1)/ **să** cred (SB.3)/ **că** auzul ei, cu mult mai multă destoinicie decât al meu, prindea din depărtări nemăsurate, felurite glasuri nehotărâte (CD.4)/".

4. „Totuşi (P.1)/, **până ce să**-mi iau măsurile (CT.2)/ **pentru ce** era să fie mai târziu, (AT.3)/ găsii cu cale (P.1)/ **să**-mi aşez în scorbura stâncii tarhatul meu întreg (CD.4)/ **şi să** priponesc pe Pisicuţa într-o aşezătură mai largă şi plină cu iarbă înaltă, de pe povârnişul unela din prăpăstii (CD.5)/; **căci** (CZ.6)/ **de-aş fi lăsat-o slobodă** (CŢ.7)/, apoi fantastică (CZ.6)/ **cum** era (CM.8)/ **şi** iubitoare, ca şi mine, de pribegie, s-ar fi luat după florile (CZ.6)/ **ce** scânteiau pe marginea prăpăstiei, la lumina soarelui de amiază (AT.9)/ **şi** s-ar fi prăbuşit la vale, de pe vreuna din nenumăratele muchii de stâncă (CZ.10)/, **ce** stăteau ascunse cu viclenie, sub adăpostul de umbră neturburată a ierburilor înalte... (AT.11)/".

5. „Aşa-i, cucoane (P.1)/ **da'** vezi 'neata, (P.2)/, **că** (CD.3)/ **de-om mere aşa pe-ndelete,** (CŢ.4)/ apoi ne-apucă noaptea-n pădure (CD.3)/ **şi** n-om putea trece Tazlăul cu lumină (CD.5)/, **că**-i departe (CZ.6)/ **şi** locurile-s tari (CZ.7)/".

6. „Măi flăcăi, ziceţi mai degrabă (P.1)/ **că** vă strânge frica-n spate (CD.2)/, **când** vă uitaţi la schimarea Tazlăului (CT.3)/, **şi că** degeaba vă mai lăudaţi (CD.4)/ **că**-i cunoaşteţi

Scanned with OKEN Scanner

moartea (CI.5)/: faca, (P.6)/ **dacă voi vă temeţi** (CT.7)/, căutaţi-vă de drum înapoi la stână (CD.8)/, **că** eu am să mă trec singur călare (CZ.9)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ (CZ)

Îndeplineşte funcţia unui complement circumstanţial de cauză; arată cauza unei acţiuni (verb, locuţiune verbală) a unei stări sau a unei însuşiri din propoziţia regentă.

I. Exemple:

1. Aş vrea (P.1)/ **să** plâng de fericit (CD.2)/ **că simt suflarea ta divină.** (CZ.3)/; Am întârziat (P.1)/ **fiindcă te-am aşteptat.** (CZ.2)/; **Dacă eu îs sărac** (CZ.1)/, voi (3)/ trebuie (P.2)/ să fiţi hoţi? (SB.3)/; Rămâi (P.1)/ **căci ai vreme.** (CZ.2)/; **Întrucât n-aţi respectat legea** (CZ.1)/, veţi fi amendat (P.2)/.

2. Şi amândoi bătrânii erau albi ca iarna şi posomorâţi ca vremea rea (P.1)/ **din pricină că n-aveau copii.** (CZ.2)/; **Cum nu mai vorbea** (CZ.1)/, Grigore plecă. (P.2)/; **Cum acasă nu se ocupa nimeni de mine** (CZ.1)/, am rămas o vreme singură. (P.2)/; M-am gândit (P.1)/ **că** (CI.3)/ **unde e aproape** (CZ.2)/ **să** vină şi el (CI.3)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: că, căci, deoarece, fiindcă, întrucât, de, dacă, din cauză că, pentru că, de vreme ce, din moment ce, din pricină că, o dată ce.

2. Adverbe relative: cum, unde.

III. Locul şi punctuaţia:

1. Înainte şi după regentă – se desparte prin virgulă.

2. Intercalată – se desparte prin virgulă.

IV. Prin contragere, cauzala devine complement circumstanţial de cauză şi invers, prin **dezvoltare**, complementul circumstanţial de cauză devine propoziţie cauzală. Acest procedeu ne ajută să identificăm corect atât cauzala, cât şi complementul circumstanţial de cauză.

V. Observaţii:

1. Poate fi confundată cu completiva indirectă, dacă, pentru identificare, se foloseşte doar întrebarea: **de ce?**

2. Poate fi confundată cu subordonata circumstanţială de scop. Acţiunea din regentă are loc după acţiunea din subordonata cauzală, şi înaintea celei din subordonata finală: Învăţ (P.1)/ **deoarece îmi place.** (CZ.2)/ – Învăţ (P.1)/ să reuşesc la concurs. (CS.2)/.

3. Poate fi transformată în construcţie participială sau gerunzială: S-a oprit/ fiindcă a obosit = S-a oprit de obosit; Obosind, s-a oprit.

Exerciţii aplicative (texte din opera lui I. Creangă)

1. „Văleu, cumetre! Nu trage (P.1)/ **că-mi rupi piciorul** (CZ.2)/".

2. „Harap-Alb (P.1)/, **pentru că eşti aşa de bun** (CZ.2)/ **şi te-ai ostenit** (CZ.3)/ **de** ne-ai făcut adăpost (CS.4)/, vreau (P.1)/ **să**-ţi fac şi eu un bine în viaţa mea (CD.5)/; na-ţi

Scanned with OKEN Scanner

aripa asta (P.6)/, **şi** (P.7)/ **când** îi avea vreodată nevoie de mine (CT.8)/, aprinde-o (P.7)/ **şi** eu îndată am să-ţi viu întru ajutor (P.9)/".

3. „Na-ţi împrumutul înapoi (P.1)/, **căci noi nu avem trebuinţă de bani** (CZ.2)/".

4. „...Amândoi bătrânii aceştia erau ...posomorâţi ca vremea cea rea (P.1)/, **din pricină că n-aveau copii** (CZ.2)/".

5. „Aşa-i (P.1)/, **că** (SB.2)/ **dacă n-am ţinut seama de vorbele lui** (CZ.3)/, am ajuns slugă la dârloagă... (SB.2)/".

6. „Stai (P.1)/, **că mai ai şi cu mine oleacă de treabă** (CZ.2)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP (FINALĂ) (CS)

Îndeplineşte funcţia de complement circumstanţial de scop pe lângă un verb din regentă; arată scopul în vederea căruia se îndeplineşte acţiunea din regentă.

I. Exemple:

1. Se uită prin bordei (P.1)/ **să vadă** (CS.2)/; Stăpânul (P.1)/ **ca să-l îmbărbăteze** (CS.2)/ i-a dat un pumn în ceafă (P.1)/; O rup la sănătoasa (p.1)/ **de se ascund în desişul pădurii** (CS.2)/.

2. A plecat de dimineaţă (P.1)/ **pentru ca să ajungă la vreme** (CS.1)/; Văzând nişte gâşte în apă, zvâr cu toporul într-însele (P.1)/ **cu chip să ucidă pe vreuna** (CS.2)/ **şi s-o ducă la frăţâne-său** (CS.3)/; A plecat (P.1)/ **ca nu cumva să-l găsească acasă** (CS.2)/.

II. Prin ce se introduce:

Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: să, ca să, ca...să, de, cu chip să, nu cumva să etc.

III. Locul şi punctuaţia:

În general, în faţa regentei, după regentă şi intercalată se desparte prin virgulă.

IV. Observaţii:

1. Se poate confunda cu completiva indirectă, dacă pentru identificare se foloseşte întrebarea **de ce?**

2. Se poate confunda şi cu circumstanţiala de cauză.

Acţiunea din regentă are loc după acţiunea din subordonata cauzală şi înaintea celei din subordonata finală. Subordonata cauzală nu se introduce niciodată prin **să** sau prin conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale care au în componenţa lor pe **să** (cauzala nu se construieşte cu ajutorul conjunctivului).

3. Subordonata finală poate avea în regentă un corelativ: **de aceea, de aia, de asta, pentru aceea** etc., ca şi cauzala.

4. Subordonata finală poate fi transformată într-o construcţie infinitivală precedată de prepoziţiile **spre, pentru**.

Exerciţii aplicative (din opera lui I. L. Caragiale)

1. „Şi să nu te miri (P.1)/ **când** îţi spun (CI.2)/ **că** dumneata eşti vinovat de toate

Scanned with OKEN Scanner

(CD.3)/ **câte** mi s-au întâmplat (AT.4)/; adu-ţi aminte (P.5)/ **că** te-am rugat (CI.6)/ dacă pleci de dimineaţă (CT.7)/ **până** n-oi fi eu deştept, (CT.8)/ **să** închizi uşa de la drum (CD.9)/ **şi** dumneata n-ai închis-o, (CI.10)/ **ca să** intre duhul necurat (CNS.11)/ **să-mi umple capul cu visul acela** (CS.12)/ **care** (14)/, n-am ce zice (Inc.13)/ era frumos (AT.14)/, **dar** pe urmă numai eu ştiu (AT.15)/ **ce** a tras pielea mea după urma lui (CD.16)/".

2. „Nu-i era de ajuns (P.1)/ **cum** le încornora toate (SB.2)/ **câte** le auzea (AT.3)/ **şi** le vedea pe ascunsele (AT.4)/; **ca să afle şi mai multe** (CS.5)/ da bacşişuri la slugi (P.6)/ **să-l iscodească** (CS.7)/; ba a pus chiar pe un frăţior al ei (P.8)/ **să nu-l slăbească de pe urme** (CS.9)/, **să-i descopere toate „berbantlâcurile dumnealui"** (CS.10)/".

3. „**Cum** s-a răspândit vorba şi despre astea (CT.1)/, au intrat la grijă mare creditorii lui Kir Ianulea (P.2)/ **că** rămâne mofluz (AT.3)/ **şi** s-au adunat cu toţii la cafeneaua de la Hanul cu Tei, spre a se sfătui (P.4)/ **ce**-i de făcut (CI.5)/ **ca să-l ţină zi şi noapte sub de aproape pază** (CS.6)/ **nu cumva s-o şteargă înainte de sorocul plăţilor,** (CS.7)/ **cum** au moflujii obicei (CM.8)/".

4. „**După cum** pusese la cale (CM.1)/, Abu-Hasan îşi îngrijea de dimineaţă (P.1)/ **să** cumpere toate trebuincioasele pentru cină (CI.3)/ **şi** pe seară mergea (P.4)/ **să se aşeze lângă podul Babadagului** (CS.5)/; **cum** vedea un străin, ăl dintâi (CT.6)/ **care**-i ieşea înainte (AT.7)/, **măcar de orice** teapă ar fi fost (CV.8)/, îl poftea politicos (P.9)/ **să**-i facă cinstea a veni (CI.10)/ **să cineze** (CS.11)/ **şi să petreacă noaptea aceea acasă la dânsul** (CS.12)/".

5. „Vecinii au înţeles (P.1)/ **că** omul înnebuni (CD.2)/, **şi** (P.3)/, **ca să-l oprească de a face vreo boroboaţă** (CS.4)/, l-au legat de mâini şi de picioare (P.3)/ **dar** tot n-au voit (P.5)/ **să**-l lase numai cu bătrâna (CD.6)/; unul dintre ei a alergat la îngrijitorul balamucului (P.7)/ **să-i dea de ştire** (CS.8)/, **şi** fără zăbavă s-a şi întors cu câţiva slujitori (P.9)/, **cari** aduceau cu ei funii, chingi şi vine de bou (AT.10)/".

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

Exprimă un motiv ce ar fi putut împiedica acţiunea din regentă sau însuşirea unui adjectiv, dar nu a împiedicat-o.

I. Exemple:

1. **Cu toate că era frig** (CV.1)/, a rezistat. (P.2)/; **Deşi nu m-ai chemat** (CV.1)/ am venit. (P.2)/; Calul (1), **că-i cal** (CV.2)/ şi tot se potcoveşte. (P.1)/; **Dacă voi nu mă vreţi** (CV.1)/, eu vă vreu. (P.2)/.

2. Văzând eu o vreme ca asta, am şparlit-o la baltă cu gând rău asupra mamei (P.1)/ **cât mi-era ea de mamă şi de necăjită.** (CV.2)/; **Oricât de tânără era Ileana** (CV.1)/ înţelesese. (P.2)/; **Orice-ar fi** (CV.1)/, tot nu mă voi duce. (P.2)/; **Oricât mi-ai spune** (CV.1)/, tot nu voi renunţa. (P.2)/.

II. Prin ce se introduce:

1. Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: deşi, de, ca, să, dacă, măcar cc, măcar de, cu toate că, fără (ca) să, chiar dacă, chiar de, chit că.

2. Adverbe: cât, oricum, oriunde, oricât.

Scanned with OKEN Scanner

3. Pronume sau adjective pronominale nehotărâte: Orice, oricare.

III. Locul şi punctuaţia:

În orice situaţie (în faţa regentei, după aceasta, intercalată) se izolează prin virgulă.

IV. Observaţii:

1. Se poate verifica prin înlocuirea elementului introductiv cu conjuncţia deşi.

2. Uneori în regentă apar adverbe corelative (tot, totuşi).

3. Concesiva poate fi contrasă în adjective sau substantive precedate de propoziţie sau locuţiuni prepoziţionale.

4. Uneori poate fi juxtapusă cu regenta.

Exerciţii aplicative

1. „**Deşi** (C.V.2)/ dacă mă gândesc bine, (CŢ.1) **ştiam** (CV.2)/ **sau poate** (CV.3)/ că acuma ştiu (SB.4)/ şi mi se pare (SB.5)/ că n-am fost niciodată neştiutor, (SB.6)/ **deşi** (CV.13)/ **când** ne uităm la un copil (CT.7)/ **şi** îl vedem (CT.8)/ **cum** se piteşte după un stâlp (predicativă suplimentară 9)/ **şi** scoate singur nişte răgnete de surpriză (predicativă suplimentară 10)/ **de-** ţi sparge urechile (CNS.11)/ **când** te vede tot el (CT.12)/, **ne dăm seama** (CV.13)/ **cam cum** am fost şi noi (CI.14)/ **când** eram mici (CT.15)/ **şi că** neştiinţa nu e ceva (CT.16)/ **care** nu ştii (AT.17)/ **şi** (AT.19)/ **dacă** îţi spune cineva (CŢ.18)/ ai aflat (AT.19)/, şi e o stare (CI.20)/ **pe care** o trăieşti cu toată fiinţa ta (AT.21)/ **şi** nu te poate scoate din ea nici o învăţătură a nimănui (AT.22)/". (Marin Preda)

2. „Tot (P.1)/ **ce** pot (AT.2)/ **să**-ţi spun (CD.3)/ e (P.1)/ **că** ţin la femei, (PR.4)/ **deşi cuiva i s-ar părea** (CV.5)/ **că** mă feresc de ele (SB.6)/ şi ţin la oameni (PR.7)/, **cu toate că unul sau altul ar putea** (CV.8)/ **să** spună (CD.9)/ **că** (CD.11)/ **fiindcă** nu umblu cu nici unul din ei de gât (CZ.10)/ nu-mi plac (CD.11)/". (Marin Preda)

3. „Cu ani în urmă, în ziua (P.2)/ **când** venise aici (AT.1)/, Niculae era hotărât (P.2)/ **să** nu stea în această grădină decât câteva luni, (CI.3)/ **până** avea să i se piardă urma (CT.4)/ **şi să** scape de excludere, (CT.5)/ **dar** clipa (P.7)/ **când** intrase în seră (AT.6)/ îl hotărâse (P.7)/ **să** rămână (CI.8)/ **şi să** nu mai umble în căutarea unui loc bun (CI.9)/, **deşi cu studiile sale secundare l-ar fi găsit cu uşurinţă** (CV.10)/; un miros dulce de primăvară îl întâmpinase (P.11)/, **pe care** de atunci munca necalificată la pregătitul răsadurilor, nici condiţia lui de simplu muncitor şi nici durata, anii petrecuţi nu reuşiră (AT.12)/ **să** i-l smulgă din suflet (CD.13)/". (Marin Preda)

4. „**Cum** ajunse acasă (CT.1)/, strigă pe Ion (P.2)/ **şi**-i povesti (P.3)/ **ce**-a auzit (CD.4)/, având grijă (P.3)/ **să**-i reamintească foarte grav (AT.5)/ **că** (CD.6)/, **orice l-ar întreba comisiunea** (CV.7)/ el să spună sus şi tare (CD.6) **că** jalba i-a scris-o un domn de la Bistriţa (CD.8)/ **pe care** nu ştie (AT.9)/ **cum** îl cheamă (CD.10)/". (L. Rebreanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

Arată rezultatul unei acţiuni, al unei stări sau al unei însuşiri din regentă; răspunde la întrebarea: **care este urmarea faptului că?**; pusă unui verb, unui adjectiv sau unui adverb din regentă.

Scanned with OKEN Scanner

I. Exemple:

Aşa de tari au fost aceste lovituri (P.1)/, **încât trupul balaurului a fost curmat în două.** (CNS.2)/; Ochii îi străluceau aşa de puternic (P.1)/ **că ne orbea parcă** (CNS.2)/; I-oi face eu cumătrului meu (P.1)/ **de şi-o muşca labele.** (CNS.2)/; Mi-a dat atât (P.1)/ **ca să (de, cât să, de să) învăţ.** (CNS.2)/.

II. Prin ce se introduce:

Conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale: încât, că, ca să, cât de, să, aşa încât, încât să, de să, aşa că etc.

III. Locul şi punctuaţia:

După regentă, fiindcă arată rezultatul acţiunii din regentă – se desparte prin virgulă; consecutiva introdusă prin **de** nu se desparte prin virgulă dacă stă aproape de predicatul din regentă.

IV. Observaţii:

1. Se poate confunda cu o atributivă sau cu o modală.

2. În regentă se pot întâlni adverbe sau locuţiuni adverbiale corelative: aşa, atât, astfel, aşa de, în aşa măsură, în aşa fel etc.

3. Uneori lipsesc adverbele corelative, dar apar complementele circumstanţiale de mod, atributive etc.

Exerciţii aplicative

1. „Şi afară de acestea, babele (P.3)/ care trag pe fundul sitei în 41 de bobi (AT.1)/, toţi zodierii şi cărturăresele (P.3)/ pe la care căutase pentru mine (AT.2)/ şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate (p.3)/: ba că am să petrec între oameni mari (AT.4)/; ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr (AT.5)/; ba că am glas de înger şi multe alte minunăţii (AT.6)/, încât mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede (CNS.7)/ că am să ies un al doilea Cuciuzel, podoaba creştinătăţii (CD.8)/". (Ion Creangă)

2. „Şi să nu te miri (P.1)/ **când** îţi spun (CI.2)/ **că** dumneata eşti vinovat de toate (CD.3)/ **câte** mi s-au întâmplat (AT.4)/, adu-ţi aminte (P.5)/ **că** te-am rugat (CI.6)/ **dacă** pleci de dimineaţă (CT.7)/, **până** n-oi fi eu deştept (CT.8)/, **să** închizi uşa de la drum (CD.9)/, **şi** dumneata n-ai închis-o (CI.10)/, **ca să intre duhul necurat** (CNS.11)/ **să**-mi umple capul cu visul acela (CS.12)/". (I. L. Caragiale)

3. „Ţin (P.1)/ **să** vă spun (CI.2)/ **că** dosarul trebuie ţinut într-un loc discret, sugerând celor (CD.3)/ **care** s-ar interesa de el (AT.4)/ **că** e o chestiune (CD.5)/ **în care** sunt interesaţi oameni apropiaţi persoanei (AT.6)/ **pe care** o cunoaştem cu toţii, (AT.7)/ **aşa încât orice curiozitate va fi stinsă imediat** (CNS.8)/". (Eugen Barbu)

4. „Aventura este interioară, o aventură spirituală: (P.1)/ eroul este pornit (AT.2)/ **să** descopere lumea, (CI.3)/ **să** o cunoască, (CI.4)/ **să** afle noul (CI.5)/ **pe care** acesta i-l mai poate oferi, (AT.6)/ **iar** această căutare a noului, (AT.8)/ **după cum** însuşi se exprimă undeva, (P.incid.7)/ reprezintă preţul cel mai de seamă, şi poate singurul, al vieţii; (AT.8)/

Scanned with OKEN Scanner

tendinţa spre cunoaştere nu este **deci** o acţiune limitată în sfera facultăţilor intelectuale, (P.9)/ ca devine fapt trăit, o experienţă de viaţă, (P.10)/ să mai notăm (P.11)/ **că** nimic (CD.14)/ **din ceea ce** el caută (AT.12)/ **să** cunoască (CD.13)/ nu este dinainte ignorat, cel puţin în aparenţă; (CD.14)/ **astfel încât întreaga experienţă a erbului** (CNS.16)/ **căreia** nu-i putem găsi alt nume mai potrivit decât aventură, (AT.15)/ **are şi semnificaţia unei versificări, a unei redescoperiri a lumii, cu emoţia inertă, dar şi a unei descoperiri dintru început, pe un teren virgin** (CNS.16)/". (Tudor Arghezi)

5. „Mi se părea (P.1)/ **că** pământul se scurge în haos (SB.2)/ **şi că** un nemărginit deşert se deschide sub mine, (SB.3)/ **sau** mi se părea (P.4)/ **că** dintr-un punct cât un atom imaginar de mic, nişte negre şi vaste cercuri concentrice se desfac (SB.5)/ **şi**-şi lărgesc cuprinsul până peste marginile nesfârşitului; (SB.6)/ **că** se năştea din punctul lor generic, (SB.7)/ **şi** tot din el se desfăceau aceste cercuri cu o repeziciune atât de ameţitoare (SB.8)/, **încât închipuirea mea, târâtă de mijlocul acesta fantastic, îmi lăsa în creieri urma vie a unui vârtej** (CNS.9)/". (Calistrat Hogaş)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ OPOZIŢIONALĂ (CO)

Exprimă opoziţia faţă de predicatul din regentă, un grup de propoziţii etc.

I. Exemple:

1. Se şterse cu grăbire la ochi (P.1)/ şi, **în loc să înştiinţeze pe bunicii săi despre grabnica însănătoşire a Măriei sale** (Opoziţională 2)/ ea se opri lângă uşorul uşii (P.3).

2: Tu crezi altceva (P.1)/ **decât cred eu** (Opoziţională 2).

II. De cine e cerută:

În general, de predicatele din regentă, dar şi de alte construcţii sintactice.

III. Prin cine se leagă de regentă:

1. Locuţiuni conjuncţionale: **decât să, în loc de, în loc să, în timp ce, pe când, decât ce, pentru ca să** etc.

2. Adverbe: **decât** (cu element corelativ în regentă), **mai degrabă** sau **mai bine.**

IV. Locul şi punctuaţia:

Stau atât în faţa, cât şi după regentă şi, în general, se despart prin virgulă de acestea.

Exerciţii aplicative

1. „Era o curată hoţie (P.1)/ **să** la băiatul, (SB.2)/ **pe care** l-a crescut el în şcoală, (AT.3)/ **şi să**-l nenorocească depărtându-l de la dăscălie (SB.4)/ **pentru ca să-l scoată,** (Opoziţională 5)/ te pomeneşti ce, (P.6 incidentă)/ popă; (5)/ **ba poate chiar advocat** (Opoziţională 7)/". (Ioan Slavici)

2. „Subiectul odei mele e-atât de-ngrozitor (P.1)/ **Că** biata-mi Muză, albă de spaimă şi uimire (4)/ **Când** i-am cerut concursul, (CT.2)/ **în loc să mă inspire** (Opoziţională 3)/ S-a dat pe lângă uşă (CNS.4)/". (G. Topîrceanu)

3. „**Şi de unde mă aşteptam** (Opoziţională 2)/ **ca** florii reglementari **să**-mi străpungă inima, (CI.3)/ **dimpotrivă**, o linişte îmi cuprinse fiinţa (P.1)/". (C. Hogaş)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE RELAŢIE (CR)

Arată punctul de vedere din care este privită o acţiune sau o calitate.

I. Exemple:

1. Nu doriţi (P.1)/ să vă convingeţi singur (CD.2)/ **<u>că</u> aveţi dreptate(CI.3)/ în ceea ce-l priveşte pe Moise**? (Relaţie 4)

2. Îndreptându-se (P.2)/ **<u>că</u>, în fierbinţeala vânătorii, nu va fi văzut tocmai bine,** (Relaţie 1)/ reduse coada vulpii până la doi stânjeni (P.2).

3. Spiritele flasc primare sunt atente (P.1)/ **<u>la ceea ce</u> se petrece în zona de umbră a lucrurilor** (Relaţie 2)/.

II. De cine e cerută:

De predicatul (verbal sau nominal) din regentă.

III. Prin cine se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: <u>la ceea ce</u>, <u>în ceea ce</u>, <u>în ce</u>, <u>pentru cine</u>.

IV. Locul şi punctuaţia:

Indiferent de locul pe care îl ocupă în frază, în general, se desparte prin virgulă.

Exerciţii aplicative

1. „Cine însă cunoaşte ca noi de aproape organele acestui stat şi funcţionarea lui (SB.1)/ se miră acum (P.2)/ nu **de ceea ce** se întâmplă, (CI.3)/ **ci dacă** a existat, (CŢ.4)/ **cum** era îndreptăţit (CM.5)/ **să nu mai crează** (Relaţie 6)/ atâta energie în acele mase, (4)/ **cum** de n-a izbucnit acest enorm scandal public cu mult mai înainte (CI.3)/". (I. L. Caragiale)

2. „**Ca să** fiu dar drept (CS.1)/ **şi să** te pun îndată la adăpost (CS.2)/ **<u>despre orice</u> neajunsuri ar putea** (Relaţie 3)/ **să**-ţi vină după urma cuvintelor mele, (CI.4)/ recunosc, iubite autorule (P.1)/". (Alexandru Odobescu)

3. „Mie mi-ar conveni... (P.1)/ **<u>în ceea ce</u> priveşte invitaţia, în sfârşit invitaţia să nu intre în discuţie** (Relaţie 2)/". (M. Preda)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE EXCEPŢIE (CE)

Exprimă excepţia faţă de predicatul din propoziţia regentă.

I. Exemple:

1. Nu ştiam (P.1)/ să spun (CD.2)/ **<u>decât că</u> l-am văzut pe Ionel** (Excepţie 3)/.

2. Nu înseamnă altceva (P.1)/ **<u>decât că</u> te iubesc** (Excepţie 3)/.

II. De cine e cerută:

Este cerută de predicatul din regentă însoţit de complementul direct.

III. Prin cine se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: <u>afară de</u>, <u>decât de</u>, <u>decât că</u>, <u>decât ce</u>.

Scanned with OKEN Scanner

IV. Locul şi punctuaţia

Indiferent de locul pe care îl ocupă faţă de regentă, în general, nu se desparte prin virgulă.

Exerciţii aplicative

1. „**Dincolo de ceea ce** au pus la cale diplomaţii şi oamenii politici, ori de argumentele castelor militare, (Cumulativă 1)/ mulţimile au intrat în acest război general, (P.2)/ **fiindcă** de la el se aştepta altceva (CZ.3)/ **decât ceea ce văd soţotelile diplomaţilor** (Excepţie 4)/". (Cezar Petrescu)

2. „**Şi dacă** intram, trebuia să plec capul, (Cond. 1)/ apoi aceasta nu însemnă altceva (P.2)/ **decât că tot părintele Ghermănuţă îşi dăduse ca înălţime, înălţimea făpturii sale înseşi cu comănac cu tot** (Excepţie 3)/". (C. Hogaş)

3. „Nu ştiam(P.1)/ să-i spun altceva (CD.2)/ **decât că l-am văzut pe Huţu lui Budulea plimbându-se cu băţul în mână** (Excepţie 3)/ şi **că acum nu-l mai chema Huţu, ci Mihai Budulea ca pe taică-său, cel cu cimpoile** (Exc.4)/". (I. Slavici)

PROPOZIŢIE SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CUMULATIVĂ (CUM)

Cumulul exprimă adăugarea la ceva existent anterior.

I. Exemple:

1. **Dincolo de treburile făcute** (Cumulativă 1)/ acum avea şi altele (P.2)/.

2. **După ce că este astfel,** (Cumulativă 1)/ a ucis şi cântecul (P.2)/.

II. De cine e cerută:

Este cerută de predicatul din propoziţia regentă.

III. Prin cine se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: după ce că, dincolo de, afară de, pe lângă.

IV. Locul şi punctuaţia:

Indiferent de locul pe care-l ocupă faţă de regentă, în general, se desparte prin virgulă.

Exerciţii aplicative

1. În anul al IV-lea de şcoală primară, Niţă ajunsese să scrie aşa de frumos (P.1)/ **pe câtă vreme** Ghiţă scria cum nu se poate mai urât (CT.2)/ **fiindcă** (CZ.4)/ **pe lângă că-i era mâna dreaptă şubredă,** (Cumulativă 3)/ n-avea băiatul nici o apucătură din ochi la lucru de piguleală (CZ.4)/". (I. L. Caragiale)

2. „**Dincolo de ceea ce au pus la cale diplomaţii şi oamenii politici, ori de argumentele castelor militare,** (Cumulativă 1)/ mulţimile au intrat în acest război general, (P.2)/ **fiindcă** de la el se aştepta altceva (CZ.3)/ **decât ceea ce** văd socotelile diplomaţilor (Excepţie 4)/". (Cezar Petrescu)

3. „Firesc ar fi fost să schimb slujba, (P.1)/ **dacă** ţineam să fiu în slujbă, (CT.2)/ **şi să** trăiesc ca un fecior de bani gata, făcând cel mult politică, (P.3)/ **aşa cum** mi-a spus ministrul, fără a şti (AT.4)/ **că** se face ecoul lumii întregi, (CD.5)/ **a cărei** nedumerire

Scanned with OKEN Scanner

fusese sporită de faptul (AT.6)/ **că** (7)/ **după ce rămăsesem la poliţie,** (CT cu nuanţă Cumulativă 8)/ nu voiam nici să înaintez (AT.7)/". (Mateiu Caragiale)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ INSTRUMENTALĂ (CINS)

Exprimă instrumentul cu ajutorul căruia se realizează acţiunea unui verb din regentă.

I. Exemple:

1. Trăim (P.1)/ **din ce ne-au lăsat părinţii.** (Instrumentală 2)/

2. Luptăm (P.1)/ **cu ce avem la îndemână.** (Instrumentală 2)/

II. De cine e cerută:

Este cerută de un verb din regentă (predicat sau verb la gerunziu, infinitiv) cu formă afirmativă sau negativă.

III. Prin ce se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: prin ce, din ce, prin ceea ce, cu ce.

IV. Locul şi punctuaţia: Indiferent de locul pe care îl ocupă faţă de regentă, în general, se desparte prin virgulă.

Exerciţii aplicative

1. „Familia nu a înţeles acest comportament, (P.1)/ m-a părăsit (P.2)/ şi de atunci trăiesc (P.3)/ **din ce mi-a lăsat mama** (Instrumentală 4)/". (Anton Holban)

2. „... conştiinţa certă (P.1)/ **că** te afli într-un punct mic de pe glob, (CD.2)/ **prin ceea ce spiritul francez a ştiut** (Instrumentală 3)/ **şi ştie** (Instrumentală 4)/ **să** înfăptuiască (CD.5)/". (Margareta Sterian)

3. „Dar (P.4)/ **cu ce are ea,** (Instrumentală 1)/ **cu ce ai dumneata** (Instrumentală 2)/ **şi mai ai şi leafa de profesor** (Instrumentală 3)/ ...puteţi să trăiţi o viaţă (P.4)/". (I. Al. Brătescu-Voineşti)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ SOCIATIVĂ (CSOC)

Exprimă asocierea faţă de subiect împreună cu care face acţiunea verbului.

I. Exemple:

1. El trăieşte (P.1)/ **cu ceea ce află din cărţi.** (Sociativă 2)/

2. Ai fost văzut (P.1)/ **cu cine te însoţeşti.** (Sociativă 2)/

II. De cine e cerută:

De asocierea subiectului cu care împreună realizează acţiunea verbului.

III. Prin cine se leagă de regentă:

Locuţiuni conjuncţionale: cu cine, cu ceea ce.

IV. Locul şi punctuaţia:

Indiferent de locul pe care îl ocupă faţă de regentă, în general, nu se desparte prin virgulă.

Scanned with OKEN Scanner

Exerciţii aplicative

1. „Ardealul trăieşte clipă de clipă (P.1)/ **cu ceea ce dă chip deosebit în cuprinsul lumii** (Sociativă 2)/". (Geo Bogza)

2. „Mâine, mulţi dintre voi vor fi morţi (P.1)/ **pentru că** în nu ştiu ce împrejurare aţi spus un cuvânt (CZ.2)/ **care** a fost consemnat (AT.3)/ **sau** poate aţi fost văzuţi (AT.4)/ **cu cine nu trebuie** (Sociativă 5)/". (Alexandru Ivasiuc)

3. „N-o să ne împăcăm niciodată, (P.1)/ cred eu, (incidentă 2)/ tu o să te împaci (P.3)/ **cu cine te-ai mai împăcat** (Sociativă 4)/ **şi ţi-a fost prieten** (Sociativă 5)/". (D. R. Popescu)

ELEMENTE DE RELAŢIE ÎN CADRUL FRAZEI

În cadrul frazei se stabilesc:

A. – Relaţii de coordonare:

– între propoziţii principale;

– între propoziţii subordonate de acelaşi fel.

B. – Relaţii de subordonare:

– între o propoziţie regentă şi una sau mai multe subordonate.

A. – Raportul de coordonare poate fi realizat prin:

a. – juxtapunere (alăturare);

b. – prin joncţiune (conjuncţii şi locuţiuni coordonatoare).

B. – Raportul de subordonare poate fi realizat numai prin conective gramaticale subordonatoare:

a. – conjuncţii şi locuţiuni conjuncţionale subordonatoare;

b. – pronume sau adjective relative (simple sau compuse);

c. – pronume sau adjective pronominale nehotărâte compuse cu **ori**;

d. – adverbe relative simple sau compuse cu **ori**.

A. RAPORTUL DE COORDONARE

COORDONAREA poate fi:

1. –**copulativă**, realizată prin:

a. –conjuncţii copulative (**ŞI, NICI, IAR**)

b. –locuţiuni conjuncţionale copulative (**PRECUM ŞI, ŞI CU**)

2. –**disjunctivă**, realizată prin:

a. –conjuncţii disjunctive (**FIE, ORI, SAU**)

3. –**adversativă**, realizată prin:

a. –conjuncţii adversative (**CI, DAR, IAR, ÎNSĂ, OR**)

Scanned with OKEN Scanner

b. –locuţiuni conjuncţionale adversative (**ÎN SCHIMB**)

4. –**conclusivă**, realizată prin:

a. –conjuncţii conclusive (**DECI, AŞADAR**)

b. –locuţiuni conjuncţionale conclusive (**PRIN URMARE, DE ACEEA, PENTRU ACEEA**)

RAPORTUL DE SUBORDONARE

I. Propoziţii subordonate necircumstanţiale

1. –**subiectiva** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **CA SĂ, CA...SĂ, DACĂ, DE (DACĂ), CĂ**

b. –pronume relative: **CINE, CARE, CE, CÂT, CEEA CE, AL CÂTELEA**

c. –pronume nehotărâte: **ORICARE, ORICINE, ORICE, ORICÂT, ORICÂŢI, ORICÂTE, ORICÂTĂ**

d. –adverbe relative: **UNDE, CÂND, CUM, CÂT, ÎNCOTRO**

2. –**predicativa** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **CĂ, SĂ, CA...SĂ, DACĂ, DE (DACĂ)**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **DUPĂ CUM, CA ŞI CUM**

c. –pronume relativ-interogative: **CARE, CINE, CE**

d. –adverbe relative: **CUM, CÂT**

3. –**atributiva** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **CĂ, SĂ, DACĂ, CA...SĂ**

b. –pronume relative: **CARE...**

c. –adverbe relative: **UNDE, CÂND, CUM, CÂT**

4. –**completiva directă** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **CĂ, SĂ, DACĂ, CA..SĂ**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **CUM CĂ**

c. –pronume relative: **CE, CARE, CINE...**

d. –pronume nehotărâte: **ORICE...**

e. –adverbe relative: **UNDE, CUM, CÂND**

5. –**completiva indirectă** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **CĂ, SĂ, DACĂ, DE (DACĂ), CA...SĂ**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **CUM CĂ**

c. –pronume relative: **CE, CINE, CARE...**

d. –pronume nehotărâte: **ORICINE...**

Scanned with OKEN Scanner

e. –adverbe relative: **CUM...**

II. Propoziţii subordonate circumstanţiale

1. **–circumstanţiala de loc** se introduce prin:

a. –pronume relative: **CĂTRE CE, SPRE CE, CĂTRE CARE, CĂTRE CINE...**

b. –pronume nehotărâte: **CĂTRE ORICINE, SPRE ORICARE**

c. –adverbe relative: **UNDE, DE UNDE, PÂNĂ UNDE, ÎNCOTRO, DINCOTRO, CÂT, ORIUNDE, ORI ÎNCOTRO**

2. **–circumstanţiala de timp** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **PÂNĂ SĂ, MAI ÎNAINTE CA (SĂ), ÎNDATĂ CE, IMEDIAT CE, CÂT TIMP, ORI DE CÂTE ORI, ÎN TIMP CE, CÂTĂ VREME, PE MĂSURĂ CE...**

b. –pronume relative: **CE, PÂNĂ CE, DUPĂ CE...**

c. –adverbe relative: **CÂND, CUM CĂ, DE CÂND, PÂNĂ CÂND, DE CUM, PE CÂND, CÂT, ORICÂND, DE CÂTE ORI, ODATĂ CE**

3. **–circumstanţiala de mod** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **PARCĂ, PRECUM**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **DUPĂ CUM, CA ŞI CUM, CA ŞI CÂND, AŞA CUM, AŞA PRECUM, ASTFEL CUM, ÎNTRUCÂT, FĂRĂ SĂ, DE PARCĂ, ÎN CE CHIP**

c. –adverbe relative: **ATÂT CÂT, PRECUM, DECÂT**

4. **–circumstanţiala de cauză** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **CĂCI, CĂ, DEOARECE, FIINDCĂ, DACĂ...**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **DIN CAUZĂ CĂ, DIN PRICINĂ CĂ, DE VREME CE, DIN MOMENT CE, PENTRU CĂ**

c. –adverbe relative: **ÎNTRUCÂT, CUM**

5. **–circumstanţiala de scop** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **SĂ, CA SĂ, DE**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **PENTRU CA SĂ, SĂ NU CUMVA SĂ, SĂ NU CARE CUMVA SĂ, CU SCOPUL SĂ**

6. **–circumstanţiala condiţională** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **DACĂ, DE (DACĂ), SĂ**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **ÎN CAZ CĂ, CA ŞI CÂND**

c. –adverbe relative: **CÂND (DACĂ)**

7. **–circumstanţiala concesivă** se introduce prin:

Scanned with OKEN Scanner

a. –conjuncţii: **DEŞI, DE, DACĂ, SĂ, CĂ**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **CU TOATE CĂ, MĂCAR CĂ, MĂCAR DACĂ, MĂCAR SĂ, CHIAR DE, CHIAR DACĂ, CHIT CĂ, FĂRĂ SĂ, DUPĂ CE CĂ, ORICÂT DE, ÎN LOC SĂ, ÎN VREME CE, PE ATÂTA VREME**

c. –pronume nehotărâte: **ORICARE, ORICINE, ORICE, ORICÂTE**

d. –adverbe relative: **CÂT, CUM, ORICUM, ORICÂT, ORIUNDE**

8. –**circumstanţiala consecutivă** se introduce prin:

a. –conjuncţii: **CÂT, CĂ DE, SĂ, CA SĂ, ÎNCÂT**

b. –locuţiuni conjuncţionale: **AŞA CĂ, AŞA ÎNCÂT, ASTFEL ÎNCÂT, ASTFEL CĂ, PENTRU CA SĂ, ÎNCÂT SĂ, DE CĂ, DECÂT CĂ, CÂT SĂ**

9. –**circumstanţiala opoziţională** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **DECÂT SĂ, ÎN LOC DE, ÎN LOC SĂ, ÎN TIMP CE, PE CÂND, DECÂT CE, PENTRU CA SĂ** etc.

10. –**circumstanţiala de relaţie** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **LA CEEA CE, ÎN CEEA CE, PENTRU CINE** etc.

11. –**circumstanţiala de excepţie** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **AFARĂ DE, DECÂT DE, DECÂT CA, DECÂT CE**

12. –**circumstanţiala cumulativă** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **DUPĂ CE CĂ, DINCOLO DE, AFARĂ DE, PE LÂNGĂ**

13. –**circumstanţiala instrumentală** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **PRIN CE, DIN CE, PRIN CEEA CE, CU CE**

14. –**circumstanţiala sociativă** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **CE, CU CINE, CU CEEA CE**

15. –**circumstanţiala instrumentală** se introduce prin:

a. –locuţiuni conjuncţionale: **FĂRĂ (CA) SĂ**

b. –pronume relative şi nehotărâte precedate de prepoziţii: **CU, DIN, PRIN, DATORITĂ, PE BAZA + CINE, CE, CARE, ORICINE...**

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **CA SĂ**

(conjuncţie compusă subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„La Crăciun, (P.1)/ **când** tăia-tata porcul (CT.2)/, **şi**-l pârlea (CT.3)/, **şi**-l opărea (CT.4)/, **şi**-l învălea iute cu paie (CT.5)/, de înăduşea (CNS.6)/, **ca să** se poată rade mai

frumos, (CS.7)/ eu încălecam pe porc deasupra paielor (P.1)/, şi făceam un chef de mii de lei, ştiind (P.8)/ **că mie are să-mi dea tata coada porcului** (CD.9)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ

„Eu sunt acum bătrână (P.1)/ **şi** (P.2)/ **fiindcă** am avut (CZ.3)/ **şi** am atât de multe bucurii în viaţă (CZ.4)/, nu înţeleg nemulţumirile celor tineri (P.2)/ **şi** mă tem (P.5)/ **ca nu cumva, căutând acum la bătrâneţe un noroc nou, să pierd pe acela** (CI.6)/ **de care** am avut parte până în ziua de astăzi (AT.7)/ **şi să dau la sfârşitul vieţii mele de o amărăciune** (CI.8)/ **pe care** nu o cunosc decât de frică (AT.9)/". (Ioan Slavici)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

„Tu, Harap-Alb, rămâi aici într-însa toată ziua (P.1)/ **şi** iaca (P.2)/ **ce** ai de făcut: (CD.3)/ pune-ţi obrăzarul (AT.4)/ **cum** se pune (CM.5)/, **iară** sabia să n-o slăbeşti din mână; (AT.6)/ **şi** de-amiază (AT.2)/ **când** a veni cerbul la izvor (CT.7)/ **să** bele apă (CS.8)/ **şi** s-o culca (CT.9)/ **şi**-a adormi cu ochii deschişi, (CT.10)/ **cum** i-i feliuşagul, (CM.11)/ tu, (AT.12)/ **îndată ce** li-i auzi horăind (CT.13)/ **să** ieşi încetişor (AT.12)/ **şi să** potriveşti aşa (AT.14)/ **ca să zbori capul dintr-o singură lovitură** (CV.15)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„**Dacă**, dimpotrivă, obicelul ar fi fost (CŢ.1)/ **ca să se meargă acoperit** (PR.2)/ **iar** el ar fi intrat cu pălăria în mână, cu hainele roase şi lustruite, cu faţa de bolnav nerasă (CŢ.3)/ socoti (P.4)/ **că** ar părea desigur acolo un comisionar (CD.5)/". (Camil Petrescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ FINALĂ (SAU DE SCOP) (CS)

„Coconul scoase vorba afară (P.1)/ **că** pleacă la o moşie peste Olt (AT.2)/ **şi** (P.3)/ **ca să dea mai mult crezământ acestei născociri** (CS.4)/ cheamă pe vizitiu (P.3)/". (Nicolae Filimon)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **CĂ**

(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„Primise de veste (P.1)/ **că** noul inspector se duce (CD.2)/ **să** supravegheze examenele la şcolile (CS.3)/ **unde** i se părea (AT.4)/ **că nu s-au făcut destule progrese (în limba statului)** (SB.5)/". (Liviu Rebreanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Trebuie (P.1)/ **să** fac mărturisirea de credinţă (SB.2)/ **că poporul este părintele meu literar,** (AT.3)/ **că trecutul pulsează în mine ca un sânge al celor dispăruţi,** (AT.4)/ **că mă simt stejar vânjos cu mii şi mii de rădăcini înfipte în pământul neamului meu** (AT.5)/". (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Aşa află pe rând (P.1)/ **că unul se gândea la o cucoană frumoasă,** (CD.2)/ **că altul se gândea** (CD.3)/ **cam ce** linguşeală să ciupească împăratului (CI.4)/ altul (CD.5)/ **că** ce n-ar da el pentru o sticlă de vin (CI.5)/ altul (CD.7)/ **că** bine e (CI.8)/ **să** fii împărat,

Scanned with OKEN Scanner

(SB.9)/ altul (CD.10)/ **că** împăratul e om ca toţi oamenii (CI.11)/, **numai unul cu fruntea cât toate zilele asculta cuvintele şi întrebările împăratului** (CD.12)/". (Barbu Delavrancea)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

„**Dar** (P.1)/ dacă acel om este lacom din fire (CŢ.2)/ **şi** mai ales, **dacă** are gusturi răsăfţate (CŢ.3)/ el o să se tot plângă (P.1)/ **că nu i-ai dat mezelicuri şi trufandale** (CI.4)/". (Alexandru Odobescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

„La steaua (P.2)/ **care**-a răsărit (AT.1)/ E-o cale- atât de lungă (P.2)/ **Că mii de ani i-au trebuit/ Luminii** (CNS.3)/ **să** ne-ajungă (CS.4)/". (Mihai Eminescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„**Şi** ţăranii (P.1)/ **care** sosesc din inima pădurii cu noi trunchiuri de brad (AT.2)/ par (P.1)/ **că s-ar întoarce de la poarta fierăstrăului** (PR.3)/ **dar** nici pentru ei întoarcerea nu mai e cu putinţă (P.4)/". (Geo Bogza)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **CÂT**

(adverb relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Dar toţi (P.1)/ **pe câţi îi întreba** (AT.2)/ dădeau din umere, neştiind (P.1)/ **ce** să răspundă (CD.3)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

„Mi se pare mie (P.1)/ **că** şi boierul (SB.3)/, **cât era de boier,** (CV.2)/ luase frica turbincăi (SB.3)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

„**Dacă** aş căuta (CŢ.1)/ **să** motivez întârzierea răspunsului meu, (CD.2)/ nu aş putea (P.3)/, **şi**, cu toate acestea, să mă crezi (P.4)/ **că** n-am avut timp atât (CI.5)/ **cât să pot** (CM.6)/ **să** scriu (CD.7)/". (Augustin Z. N. Pop)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

„**Cât a fost legat,** (CT.1)/ am avut stăpânirea şi puterea asupra lui (P.2)/". (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN CUM

(adverb relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

„...**După ce**-am ieşit cu mare greu din apă, (CT.1)/ **şi** m-am pus pe mal ţiindu-mă cu mâinile de inimă, (CT.2)/ băieţii s-au strâns ciotcă împrejurul meu (P.3)/; **şi** m-au înmormântat în nisip (P.4); **şi** m-au prohodit (P.5)/ **cum ştiu ei** (CM.6)/". (Ion Creangă)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE CAUZĂ (CZ)

„**Şi** de pe bici l-am cunoscut, (P.1)/ **Şi** (3)/ **cum** ţeseam, (CZ.2)/ nici n-am ştiut (P.3)/ **Cum** am sărit (CD.4)/ **şi** m-am zbătut (CD.5)/ **Să** ies de la război (CS.6)". (George Coşbuc)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

„**Şi** nici nu-şi da încă el bine sama (P.1)/ **cum, trecând vremea, ajunsese stăpânit** (CI.2)/, **deşi** era căpetenie a tuturor răzeşilor de la Răut, (CV.3)/ **şi cum mortul cel ucis de buzdugan sub Aron-Vodă** (CI.6)/, **deşi** era îngropat (CV.4)/ **şi** putrezise în sicriul lui, (CV.5)/ **se înălţa ca o umbră din mormânt, nesimţită dar stăpânitoare** (CI.6)/". (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„...Nici n-am ştiut (P.1)/ **Cum am sărit** (CD.2)/ **şi m-am zbătut** (CD.3)/ **Să** ies de la război (CS.4)/". (George Coşbuc)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

„**Cum intra în chilie lumina acelui obraz tinerel** (CT.1)/ (părintele Nicodim) se bucura ridicându-se de la masa lui de pe târfăloagele cele vechi picurate cu ceară (P.2)/". (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **DACĂ**

(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Priveam ţintă înaintea mea, (P.1)/ îmi încordam toate puterile, ca în stadion, (P.2)/ **şi** alergam după sacra fantomă a închipuirii mele, (P.3)/ **dar** nu mă mai întreba, nici o dată (P.4)/ **dacă avântul şi izvorul energiilor dovedite nu au, cumva, afluenţi din stratul inconştientului şi al autoînşelării** (CD.5)/". (Gala Galaction)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ (CŢ)

„**De-or veni de bună voie** (CŢ.1)/ îi prindem cu tot neamul lor aici, (P.2)/ **iar** (P.3)/ **dacă vor simţi ceva** (CŢ.4)/ **şi-or vrea** (CŢ.5)/ **să** pribegească (CD.56)/ atunci misiţii Măriei sale îi vor aduce ferecaţi (P.3)/". (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **DE**

(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„...Totuşi entuziasmul lui N. Bălcescu ca atare ne încălzeşte (P.1)/ **căci** este sincer, adevărat, energic (CZ.2)/, s-arată cu acea şovăire (CZ.3)/ **de care ne minunăm în caracterele antichităţii** (AT.4)/". (Mihai Eminescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONCESIVĂ (CV)

„Împăratul (P.7)/, **de umbla în fruntea oştilor,** (CV.1)/ **de sta la sfat mare,** (CV.2)/

Scanned with OKEN Scanner

de se culca, (CV.3)/ **de se scula,** (CV.4)/ **de mânca,** (CV.5)/ **de-şi mângâia coconii,** (CV.6)/ un gând nu-l mai slăbea (P.7)/". (Barbu Delavrancea)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONDIŢIONALĂ (CŢ)

„**De nu m-ar fi oprit văcarul satului,** (CŢ.1)/ aş fi nimerit desigur şi un graure din cei (P.2)/ care zboară printre vitele din cireadă (AT.3)/". (Alexandru Odobescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

„Apoi (P.2)/ **fără să** ne zbatem, (CM.1)/ ...mi-l da şeisprezece lei (P.2)/ **şi** ţi-oi duce-o... ca pe palmă (P.3)/; **că** (CZ.5)/, **după cum** vezi, (CM.4)/ căruţa acum am adus-o de la încălţat (CZ.5)/ **şi** i-am tras şi o unsoare de cele a dracului, (CZ.6)/ **de are să meargă** (CNS.7)/ **cum** îi sucala (CM.8)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP SAU FINALĂ (CS)

„Pe aici a scăpat Mircea Vodă într-o dimineaţă, (P.1)/ **când** au năvălit turcii pe neaşteptate (AT.2)/ **de-au spart zidurile mănăstirii,** (CS.3)/ **au jefuit-o** (CS.4)/ **şi au dat foc** (CS.5)/". (Alexandru Vlahuţă)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **CEEA CE**

(pronume relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„**Ca să**-şi poată ţine în voie copiii la şcoală, (CS.1)/ Zinca Bălcescu a căutat o casă încăpătoare la Bucureşti (P.2)/ **şi** (P.3)/ **după ce** a încercat în două-trei locuri (CT.4)/ a găsit (P.3)/ **ceea ce-i trebuia** (CD.5)/ cam prin mahalaua Visarionului, (P.3)/ **căci** pe vremuri mahalalele erau foarte întinse (CZ.6)/". (Camil Petrescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„Aşa, mi-am dat seama (P.1)/ **că** (CI.3)/ **ceea ce mi se întâmplase** (SB.2)/ era un lucru (CI.3)/ **care** era al meu (AT.4)/". (Marin Preda)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **CA ŞI CUM**

(locuţiune conjuncţională subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

„...Totuşi o nemărginită şi neputincioasă ciudă mă cuprindea (P.1)/, **când** vreuna din ele, cu apucăturile ei de femeie vicleană, mă purta după voie de nas până la hotarele murelor sau ale ciupercilor (CT.2)/, **ş**-apoi deodată, (CT.4)/ **ca şi cum cineva i-ar fi tăiat capul** (CM.5)/ se curma, (CT.4)/ îşi dădea sufletul (CT.6)/ **şi** murea (CT.7)/". (Calistrat Hogaş)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„Era (P.1)/ **ca şi cum l-ar fi contrazis cineva în tot** (PR.2)/ ce avea mai sigur (AT.3)/, într-o credinţă (PR.2)/". (Pavel Dan)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **CE**

(pronume relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Omul, începând de la strămoşul Adam, pururea a voit a şti (P.1)/ **ce nu ştie** (CD.2)/". (Mihail Kogălniceanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„**Şi** (P.5)/ **după ce** m-am plecat către toţi (CT.1)/ **şi** i-am binecuvântat, (CT.2)/ văzând (P.5)/ **că** a mai rămas în fundul oalei (CD.3)/ **ce-i mai dulce** (SB.4), mă îndrept şi către gazdă (P.5)/". (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Spune tu (P.1)/ **ce** vei voi (CD.2)/ despre superioritatea vânătorii cu prepelicarul şi despre plăcerile inteligente şi alese (P.1)/ **ce resimte omul în unica societate a unui câine dresat după toate regulile artei** (AT.3)/". (Alexandru Odobescu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **SĂ**

(conjuncţie subordonatoare)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„Felix avea acest sentiment, (P.1)/ **pe care** nu şi-l explica bine, (AT.2)/ **că** legăturile lui de rudenie, oricât de îndepărtate, cu Otilia, şi de veche intimitate îi dădeau dreptul (AT.3)/ **să cenzureze purtările ei** (AT.4)/". (G. Călinescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ INDIRECTĂ (CI)

„Ar fi bine (P.1)/ **să** cauţi (SB.2)/ **să te încredinţezi** (CI.3)/". (Calistrat Hogaş)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Eu n-am uitat nici pe răposatul Caraiman, veselul şi priceputul staroste al vânătorilor tămădăeni, (P.1)/ **carele** putea (AT.2)/ **să înghită în largile sale pântece atâtea vedre cât şi o butie de la Dealul Mare** (CD.2)/, nici pe iscusitul moş Vlad (P.1)/". (Alexandru Odobescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ CONSECUTIVĂ (CNS)

„Aşa de moi şi de slabi i-a simţit în braţele lui de fier pe cei mai zdraveni şi mai falnici flăcăi, (P.1)/ **încât** el a ajuns la credinţa (CNS.2)/ **că** (AT.3)/ **dacă** toată lumea şi-ar da puterea unul singur om (CŢ.4)/ **şi** omul acesta ar veni asupră-i cu mânie, (CŢ.5)/ Ion, c-o bleandă şi c-o piedică colea, l-ar trimite (AT.3)/ **să se ducă de trei ori de-a berbeleacul** (CNS.6)/". (Alexandru Vlahuţă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ PREDICATIVĂ (PR)

„Îmi pare totuşi bine (P.1)/ **că** am ajuns (SB.2)/ **să văd oameni de bine** (PR.3)/". (Augustin Z. N. Pop)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE SCOP (FINALĂ) (CS)

„**Când** mama nu mai putea de obosită (CT.1)/ **şi** se lăsa câte olecacă ziua (CT.2)/ **să se odihnească** (CS.3)/, noi băieţii tocmai atunci rădicam casa în slavă (P.4)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„E nepotrivit (P.1)/ **să ai de-a face cu asemenea prieteni şi tovarăşi ticăloşi** (SB.2)/". (Mihail Sadoveanu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE MOD (CM)

„Ş-apoi am început a mă scălda în tină până pe la asfinţitul soarelui, potrivind-o (P.1)/ **să viu acasă odată cu vacile** (CM.2)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

„Cu ani în urmă, în ziua (P.2)/ **când** venise aici (AT.1)/, Niculae era hotărât (P.2)/ **să** nu stea în această grădină decât câteva luni, (CI.3)/ **până avea să i se piardă urma** (CT.4)/ **şi să scape** (CT.5)/", (Marin Preda)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN **UNDE**

(adverb relativ)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

„Ivan **însă** nici nu se gândea la asta; (P.1)/ el îşi căuta de drum, întrebând din om în om (P.2)/ **unde şede Dumnezeu** (CD.3)/". (Ion Creangă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

„...Aduseră ştirea (P.1)/ **că** el trebuie (AT.2)/ **să** fie chiar la Ineu (SB.3)/ **unde venise,** (AT.4)/ **precum** se zicea, (P.5 incidentă)/ încă de marţi dimineaţa (AT.4)/, **ca să** aştepte pe o doamnă de la Arad, (CS.6)/ **căreia** avea să-i dea preţul unei turme vândute la târgul de la Zărand (AT.7)/, **unde-i întâlnise pe Săilă şi pe Buză-Ruptă** (AT.8)/". (Ioan Slavici)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE LOC (CL)

„Se ştie (P.1)/ **că** forma (SB.3)/ **sub care** se anunţă şarlatanii (AT.2)/ este cea mai atrăgătoare (SB.3)/, prin urmare e acolo mai frumoasă (SB.4)/ **unde scopul e mai urât** (CL.5)/". (Mihai Eminescu)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ SUBIECTIVĂ (SB)

„...Nu se ştia (P.1)/ **unde** (SB.2)/ şi **cine era** (SB.3)/". (Eugen Barbu)

PROPOZIŢII SUBORDONATE INTRODUSE PRIN MAI MULTE ELEMENTE DE RELAŢIE ÎN FRAZĂ

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ CIRCUMSTANŢIALĂ DE TIMP (CT)

INTRODUSĂ PRIN:

MAI ALES DUPĂ CE (locuţiune conjuncţională):

Scanned with OKEN Scanner

„...Pentru aceea băieţii râdeau din ce în ce mai puţin (P.1)/ **şi** (4)/ **mai ales după ce profesorul i-a spus** (CT.2)/ **să** zică lecţia de ieri, (CD.3)/ ei nu mai râdeau deloc (P.4)/". (Ioan Slavici)

PÂNĂ SĂ (locuţiune conjuncţională):

„...musca ţâşnea zăpăcită din nara Pisicuţii (P.1)/, **şi** îi trebuia vreme (P.2)/ **până să se dezmeticească** (CT.3)/ **şi să se descurce din ierburile încâlcite** (CT.4)/". (Calistrat Hogaş)

PÂNĂ CE (locuţiune conjuncţională):

„...Dar (P.2)/ **până ce ea deveni totală,** (CT.1)/ simţea (P.2)/ **că** poate (CD.3)/ **să** vorbească orice (CD.4)/". (Gib Mihăescu)

CÂT (adverb relativ)

„**Cât a fost legat,** (CT.1)/ am avut stăpânire şi putere asupra lui (P.2)/". (Mihail Sadoveanu)

CUM (adverb relativ cu valoare conjuncţională):

„**Cum îi intra în chilie,** (CT.1)/ (părintele Nicodim) se bucura (P.2)/". (Mihail Sadoveanu)

DUPĂ CE (locuţiune conjuncţională):

„Se vede (P.1)/ **căci**... mai scoase din doage (CZ.2)/ **şi** (4)/ **după ce-l bătu bine** (CT.3)/ sări iar înăuntru (CZ.4)/". (Basme populare)

DE CÂTE ORI (locuţiune conjuncţională):

„Şi acum încă, (P.1)/ **de câte ori** (CT.2)/ Mihai Vardaru (SB.3)/ **trebuia** (CT.2)/ să ia o hotărâre în viaţă (SB.3)/ şi trecea printr-o criză a sufletului (CT.4)/, se întreba, ca ultimă instanţă a conştiinţei (P.1)/". (Cezar Petrescu)

DE ÎNDATĂ CE (locuţiune conjuncţională):

„Stavru nu lipsea (P.1)/ să acosteze (CI.2)/ pe orice cunoştinţă îi ieşea în cale (CD.3)/ şi să-i ceară (CI.4)/ să „răsucească" şi el o ţigară (CD.5)/, **dar** (7)/ **de îndată ce era servit,** (CT.6)/ în loc de a înapoia tabachera cu mulţumire, el o băga în propriu-i buzunar (P.7)/". (Panait Istrati)

PE CÂND (adverb relativ):

„Negreşit, amice, (P.1)/ **că** (2)/ **pe când te aflai şcolar la Paris** (CT.3)/ vei fi rătăcit uneori duminica (SB.2)/ **când** ploua afară (CT.4)/". (Alexandru Odobescu)

CÂND (adverb relativ):

„Un gard trebuia încă şi o portiţă, (P.1)/ **pe care** să intre oamenii (AT.2)/ **când vin la popă** (CT.3)/". (Ioan Slavici)

ÎNDATĂ CE (locuţiune conjuncţională):

„Am căutat-o cu toată bună voinţa, (P.1)/ **fiindcă** trebuie (CZ.2)/ **să** ştii (SB.3)/ **că** mi s-a propus (CD.4)/ **îndată ce mi-am luat examenul final** (CT.5)/ **să** încep (SB.6)/ **să** activez (CD.7)/". (Marin Preda)

Scanned with OKEN Scanner

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ ATRIBUTIVĂ (AT)

INTRODUSĂ PRIN:

ÎN MIJLOCUL CĂRORA (pronume relativ şi locuţiune prepoziţională):

„Considera (P.1)/ **că** jumătate din decăderea lui cădea în vina oamenilor (CD.2)/ **în mijlocul cărora trăia** (AT.3)/". (Ion Ruse)

CU CARE (pronume relativ şi prepoziţie):

„Nu se plângea de nimic (P.1)/, ducea o existenţă uşoară, mulţumindu-se numai (P.2)/ **să** facă o vizită pe săptămână rudelor ei, (CI.3)/ **care** se întrebau cu insistenţă (AT.4)/ **ce** se întâmplă cu omul acesta (CI.5)/ **despre care** ea le spusese (AT.6)/ **că** se bucura de o înaltă protecţie (CD.7)/ **şi cu care încă nu se căsătorise** (AT.8)/". (Eugen Barbu)

ÎN CARE (pronume relativ şi prepoziţie):

„...Esenţial este (P.1)/ **că** am descoperit clipele (SB.2)/ **în care, contemplând un arbore, nu eram în stare** (AT.3)/ **să** ştiu (CI.4)/ **dacă** este viu sau mort (CD.5)/". (Ana Blandiana)

ORICÂT (pronume nehotărât cu valoare relativă):

„Poate îi era frică (P.1)/ **şi** face bine (P.2)/ **că** se fereşte, (CI.3)/ îşi spunea Anatol (P.4 incidentă)/, **dar** înţelesese (P.5)/ **că** oamenilor ca ei nu le era frică decât de lucruri neprevăzute (CD.6)/ **şi că** (CD.9)/ **odată ce** avea un adăpost, (CZ.7)/ **oricât de rudimentar ar fi fost** (AT.8)/ liniştea sa creştea (CD.9)/". (Eugen Barbu)

A CĂREI (pronume relativ):

„Firesc ar fi fost (P.1)/ **să** schimb slujba, (SB.2)/ **dacă** ţineam (CŢ.3)/ **să** fiu în slujbă, (CI.4)/ **şi să** trăiesc ca un fecior de bani gata, făcând politică, (CI.5)/ **aşa cum** mi-a spus ministrul, fără a şti (CM.6)/ **că** se face ecoul lumii întregi (CD.7)/ **a cărei nedumerire fusese sporită** (AT.8)/". (Mateiu Caragiale)

UNDE (adverb relativ):

„Aşa zbura în cale Doamna Chiajna, prin codrii din apusul Craiovei (P.1)/ **şi** începuse a înnopta (P.2)/ **când** trăsura-i scoborî într-o luncă (CT.3)/ **unde, prin carpeni stufoşi, printre des aluniş, se strecurau apele gălbinace ale unui râu** (AT.4)/". (Alexandru Odobescu)

SUB CARE (pronume relativ şi prepoziţie):

„Se ştie (P.1)/ **că** forma (SB.2)/ **sub care se anunţă şarlatanii** (AT.3)/ este în genere cea mai atrăgătoare (SB.2)/". (Mihai Eminescu)

PE CARE (pronume relativ şi prepoziţie):

„Ghiţă dorise numai (P.1)/ **să**-l întrebe în taină, (CD.2)/ **dacă** nu are cumva bani de schimbat, (CD.3)/ **fiindcă** are de gând (CZ.4)/ **să** meargă peste sărbători, neştiut de nimeni, la Pesta, (CD.5)/ **ca să** schimbe (CS.6)/ **ce** are la dânsul, mai ales galbenii (CD.7)/ **pe care nu îndrăznea** (AT.8)/ să-i dea pe aici în apropiere (CD.9)/". (Ioan Slavici)

Scanned with OKEN Scanner

CÂND (adverb relativ):

„Cu ani în urmă, în ziua (2)/ **<u>când</u> venise aici,** (AT.1)/ Niculae era hotărât (P.2)/". (Marin Preda)

DECÂT SĂ (locuţiune conjuncţională subordonatoare):

„Iar Budulea era om cuminte (P.1)/ şi înţelegea (P.2)/ **că** dascălul nu are altă treabă (CD.3)/ **<u>decât să</u>-şi bată capul cu copiii oamenilor** (AT.4)/". (Ioan Slavici)

CEEA CE (pronume relativ compus):

„Poate (P.1)/ **că** (SB.4)/ **din pricină că** nu avea încă un loc al lui, şi numai al lui, (CZ.2)/ **unde** să- şi orândulască, după plac, zilele şi nopţile, (AT.3)/ poate şi din pricina asta îl încerca tot mai des în ultima vreme o aprigă nemulţumire faţă de sine, de tot (SB.4)/ **<u>ceea ce</u> făcea el dimineaţa** (AT.5)/". (Nicolae Ţic)

SPRE CARE (pronume relativ şi prepoziţie):

„...Gândesc la Sfinxul lui Stuck, (P.1)/ **<u>spre care</u> îmi ridicam de atâtea ori ochii** (AT.2)/". (Dimitrie Anghel)

DECÂT CĂ (locuţiune conjuncţională subordonatoare):

„Nu ştiam (P.1)/ **să**-i spun altceva (CD.2)/ **<u>decât că</u> am văzut pe Huţu lui Budulea plimbându-se cu băţul în mână** (AT.3)/". (Ioan Slavici)

CARE (pronume relativ):

„...Cât despre mine eu rămâi tot bine încredinţat (P.1)/ **că** cele mai dulci mulţumiri ale vânătoarei sunt acelea (CI.2)/ **în care** trupul nu se află osândit la pedeapsa jidovului rătăcitor (AT.3)/ **şi** apoi încă acele (CI.4)/ **<u>care</u> izbucnesc cu veselie** (AT.5)/". (Alexandru Odobescu)

CE (pronume relativ):

„Vezi (P.1)/ **să** nu paţi şi tu ca simigiul (CD.2)/ **şi** (CD.3)/ **de unde**, cu drept cuvânt te aşteptai (Opoziţională 4)/ **să** fii răsplătit, chiar de la început, prin laude meritate pentru cercetările serioase, pentru toate observaţiile adânci, pentru ostenelile (CI.5)/ **<u>ce</u> ai depus în opera ta** (AT.6)/ **să** nu capeţi de la mine decât un encomion fluturatic şi fără temei, psalmodiat şi acela pe drâng sau cântat din frunză (CD.3)/". (Alexandru Odobescu)

CU CARE (pronume relativ şi prepoziţie):

„Doctorul Şober, fără multă ştiinţă de carte, dar cu multă pricepere, ...chemat în grabă, a privit-o lung, (P.1)/ a ascultat-o (P.2)/ şi (6)/ **după ce** i-a scris o doctorie, (CT.3)/ **<u>cu care</u> i-a încredinţat** (AT.4)/ **că** se va potoli (CI.5)/ a luat deoparte pe Moldoveanu (P.6)/". (Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti)

UNDE (adverb relativ):

„La Tuchilaţi (P.2)/ **<u>unde</u> era şi pod de şăici la apa Moldovei,** (AT.1)/ fusese în acea zi iarmaroc (P.2)/". (Mihail Sadoveanu)

PE LA CARE (pronume relativ şi prepoziţie compusă):

Scanned with OKEN Scanner

„Şi afară de acestea, babele (P.3)/ **care** trag pe fundul sitei în 41 de bobi (AT.1)/, toţi zodierii şi cărturăresele (P.3)/ **pe la care căutase pentru mine** (AT.2)/ şi femeile bisericoase din sat îi băgase mamei o mulţime de bazaconii în cap (P.3)/". (Ion Creangă)

CĂ (conjuncţie subordonatoare):

„Felix avea acest sentiment (P.1)/, **pe care** nu şi-l putea explica bine, (AT.2)/ **că legăturile lui de rudenie, oricât de îndepărtate cu Otilia, şi de veche intimitate îi dădeau dreptul** (AT.3)/". (George Călinescu)

CÂT (pronume relativ):

„Aşa nu şi-a găsit în nimenea potrivă, (P.1)/ aşa de uşor i-a pus la pământ pe toţi (P.2)/ **câţi s-au cercat la trântă cu dânsul** (AT.3)/". (Alexandru Vlahuţă)

PROPOZIŢIA SUBORDONATĂ COMPLETIVĂ DIRECTĂ (CD)

INTRODUSĂ PRIN:

CĂ (conjuncţie subordonatoare):

„Abia acum vede (P.1)/ **că au fost aşa întocmai** (CD.2)/". (Mihail Sadoveanu)

CÂT (adverb relativ):

„Lăpuşneanul le scrisese în mai multe rânduri (P.1)/ **ca să** vie, (CD.2)/ legându-se prin cele mai mari jurăminţi (P.1)/ **că** nu le va face nimica, (CI.3)/ **dar** ei ştiau (P.4)/ **cât preţuieşte jurământul lui** (CD.5)/". (Costache Negruzzi)

CUM (adverb relativ):

„Şi de pe bici l-am cunoscut, (P.1)/ **şi** (3)/ **cum** ţeseam, (CZ.2)/ nici n-am ştiut (P.3)/ **cum am sărit** (CD.4)/". (George Coşbuc)

DACĂ (conjuncţie subordonatoare):

„...Esenţial este (P.1)/ **că** am descoperit clipele (SB.2)/ **în care** contemplând un arbore nu eram în stare (AT.3)/ **să** ştiu (CI.4)/ **dacă era viu sau mort** (CD.5)/, clipele (SB.2)/ **în care** mângâind cu paşii un pământ nu puteam ghici (AT.6)/ **dacă** va mai înverzi vreodată (CD.7)/". (Ana Blandiana)

CEEA CE (pronume relativ compus):

„...A găsit (P.1)/ **ceea ce-i trebuia** (CD.2)/ cam prin mahalaua Visarionului (P.1)/". (Camil Petrescu)

UNDE (adverb relativ):

„De-cu-Seară şi Miez-de-Noapte răspunseră (P.1)/ că nu se pricep ei la astfel de lucruri, (CD.2)/ nici nu ştiu (CD.3)/ **unde e cuprinsul zmeilor** (CD.4)/". (Basme populare)

CE (pronume relativ):

„**De**-ar fi-n lume-un sat de mâţe, (CŢ.1)/ zău (P.2)/ că-n el te-aş face vornic, (CD.3)/ **ca să** ştii şi tu odată, (CS.4)/ **boieria ce-i**, (CD.5)/ sărmanel (CS.4)/". (Mihai Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

PE ORICE (adjectiv pronominal nehotărât şi prepoziţie):

„Stavru nu lipsea (P.1)/ **să** acosteze (C1.2)/ **pe orice cunoştinţă îi ieşea în cale** (CD.3)/". (Panait Istrati)

SĂ (conjuncţie subordonatoare):

„...Recunosc, iubite autorule, (P.1)/ **că,** (CD.2)/ **deşi** tu n-ai avut de gând ca liricul nostru străbun Oraţiu (CV.3)/ **să arăţi poeţilor din viitorime poteca cea bună,** (CD.4)/ **însă** tot ai ştiut, chiar şi în materie de vânătorie, (CD.2)/ **să** urmezi părinteştile lui poveţe (CD.5)/". (Alexandru Odobescu)

CUM CĂ (locuţiune conjuncţională):

„Oare nu ştiai (P.1)/ **sau** ai uitat (P.2)/ **cum că la vânătorie ca şi la multe altele eu mă pricep cam tot atât** (CD.3)/". (Alexandru Odobescu)

UNDE (adverb relativ):

„...El îşi căuta acum de drum, întrebând din om în om (P.1)/ **unde şade Dumnezeu** (CD.2)/". (Ion Creangă)

TESTE REZOLVATE

„Rămânea doar[1]/ ca cei de aici **să uite**[2]/ mai ales că întrebau şi de Nicolae[3]/ cum **merge** cu şcoala,[4]/ ceea ce se **putea**[5]/ să însemne[6]/ că într-adevăr **nu** mai **avea** nimic cu nimeni[7]/ fiindcă în nici una din scrisorile lor de până atunci nu **puseseră** asemenea întrebări.[8]/" (M. Preda)

Răspuns: 1.–PP, 2.–SB, 3.–CZ, 4.–CD, 5.–Apozitivă, 6.–SB, 7.–PR, 8.–CZ.

„**Nu însemna** asta[1]/ că ura lor contra mamei şi a fraţilor vitregi se **stinsese**?[2]" (M. Preda)

Răspuns: 1.–PP, 2.–PR.

„Ceea ce mama şi **crezu** după obiceiul multor oameni[1]/ care **gândesc**[2]/ că[5]/ dacă **vezi** lucrurile în bine[3]/ chiar dacă ele **sunt rele,**[4]/ **să nu fie** pe urmă şi vina ta[5]/ că le-**ai luat** aşa[6]/ cum **nu sunt.**[7]/"

Răspuns: 1.–Apozitivă, 2.–AT, 3.–SB, 4.–Concesivă, 5.–CD, 6.–CZ, 7.–CM.

„Întristaţi[1]/ că au primit o veste aşa de rea[1]/ şi impresionaţi[5]/ că furtuna îşi **trimitea** semne[2]/ că **se va dezlănţui** din nou poate cu mai multă furie decât în zilele precedente,[3]/ pescarii,[5]/ despre care **am povestit** mai înainte,[4]/ îşi **orientară** pânzele în aşa fel[5]/ încât **să-şi asigure** o plutire mai rapidă[6]/ chiar dacă temerea lor le **spunea** surd,[7]/ că efortul le **era** oarecum **zadarnic**.[8]/"

Răspuns: 1.–CI, 2.–CI, 3.–AT, 4.–AT, 5.–PP, 6.–Consecutivă, 7.–Concesivă, 8.–CD.

„Ştia[1]/ să scrie[2]/ şi să citească,[3]/ şi încă să nu fi învăţat carte vreodată.[4]"

Răspuns: 1.–PP, 2.–CD, 3.–CD, 4.–Concesivă.

„Căci **nu** mă-**ncântă** azi,[1]/ cum mă- **ncântară**[2]/ Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri/ Abiaţelese, pline de-nţelesuri[1]/ Ce fruntea-mi de copil o- **nseninară**.[3]/" (Mihai Eminescu)

Scanned with OKEN Scanner

Se dă textul:

„Această calificare a vieţii noastre de până acum **nu este exagerată**[1]/ toţi cei cu experienţă şi cu bună-credinţă o **recunosc**[2]/ şi[3]/ dacă în rândurile următoare ne **încercăm**[4]/ să mai **aducem** un şir de dovezi pentru a o întări[5]/ o **facem** din încrederea[3]/ că prin chiar aceasta **se va înţelege** cu atât mai lămurit[6]/ în ce **consistă** însemnătatea discreţiei celei noui, ca una[7] ce s-**a produs** mai întâi din trebuinţa instinctivă de a ne scăpa de pe povârnişul[8]/ pe care ne-**au lăsat** anteluptătorii cei vechi.[9]/"

Răspuns: 1.–PP, 2.–PP, 3.–PP, 4.–CT, 5.–CI, 6.–AT, 7.–SB, 8.–AT, 9.–AT.

Alcătuiţi enunţuri care să ilustreze diferenţa de sens a celor două forme de plural a cuvintelor: arc – arcuri (de tras) – arce (de cerc); bandă – bande (de tâlhari) – benzi (de magnetofon); centru – centre (universitare) – centri (nervoşi); raport – rapoarte (a întocmi...) – raporturi (între persoane); timp – timpi („muzicali") – timpuri (grele); subiect – subiecte (de examen) – subiecţi (persoane).

„I-am spus[1]/ de cum l-am întâlnit,[2]/ să facă aşa[3]/ cum trebuie,[4]/ că,[5]/ de unde nu,[6]/ o s-o păţească,[5]/ pentru că nu-i de glumă[7]/ să te joci cu viaţa unui copil.[8]/"

Răspuns: 1.–PP, 2.–CT(1), 3.–CD(1), 4.–CD(3), 5.–CZ(3), 6.–CT(5), 7.–CZ(5), 8.–SB(7).

Notă: să te joci – aici are un subiect nedeterminat (nehotărât, general). Exemplu: Să stau strâmb şi să judec drept.

„Măi băiete,[1]/ ai ceva de spus,[2]/ spune acum, pe loc,[1]/ că eu[3]/ – ştiu prea bine –[4]/ am,[5]/ n-am treabă,[6]/ la ora asta ies în oraş.[3]/"

Răspuns: 1.–PP, 2.–CT(1), 3.–CZ(1), 4.–Incidentă, 5.–CV(3), 6.–CV(3).

Vreau,/ nu vreau; fac,/ nu fac; am,/ n-am treabă sunt construcţii care alternează condiţia cu concesia. Propoziţiile sunt în raport de coordonare, juxtapunere.

E rece,[1]/ e caldă,[2]/ bea-o,[3]/ oricum ar fi apa asta,[4]/ pentru că sunt sigur[5]/ că pe zăpuşeala de acum nu mai găsim nimic de băut în altă parte.[6]/

Răspuns: 1.–CT(3), 2.–CV(3), 3.–PP, 4.–CV(3), 5.–CZ(3), 6.–CI(5).

„Lucrul negândit, dragul tatei,[1]/ să aud aşa vorbe tocmai din gura ta,[2]/ zise craiul.[3]/ Fraţii tăi au dovedit[4]/ că n-au inimă într-înşii[5]/ şi din partea lor mi-am luat toată nădejdea.[6]/ Doar tu să fii mai viteaz[7]/ dar parcă tot nu-mi vine a crede.[8]/ Însă[9]/ dacă vrei[10]/ şi vrei numaidecât[11]/ să te duci[12]/ eu nu te opresc[9]/ dar mi-i[13]/ nu cumva să te întâlneşti cu scârba în drum[14]/ şi să dai şi tu cinstea pe ruşine[15]/ c-apoi curat îţi spun[16]/ că nu mai ai[17]/ ce căuta la casa mea.[18]/" (Ion Creangă)

Răspuns: 1.–PP (-e- lucru), 2.–SB, 3.–PP, 4.–PP, 5.–CD, 6.–PP, 7.–PP, 8.–PP, 9.–PP, 10.–CZ, 11.–CZ, 12.–CD, 13.–PP, 14.–SB, 15.–SB, 16.–CL, 17.–CD, 18.–CD.

Ce fel de propoziţie e:

Dacă voi nu mă vreţi, (Concesivă) eu vă vreu...

Ce este morfologic „o" în:

De s-o întâmpla cumva[1]/ să pleci,[2]/ nu uita,[3]/ rogu- te,[4]/ să mă anunţi şi pe mine.[5]/

Scanned with OKEN Scanner

că nu se ştie[6]/ cine s-ar putea[7]/ să te caute[8]/ cât lipseşti[9]/ şi e bine[10]/ să ştie omul[11]/ pe unde umbli.[12]/

Răspuns: 1.–CT(3), 2.–SB(1), 3.–PP, 4.–Incidentă, 5.–CD(3), 6.–CZ(5), 7.–SB(6), 8.–SB(7), 9.–CT(8), 10.–CZ(5), 11.–SB(10), 12.–CD(11).

ALTE TESTE REZOLVATE

1. Care este pluralul substantivelor: grumaz, mânz, obraz, chinez, francez, vietnamez?

Răspuns: obraz/obraji; mânz/mânji; grumaz/grumaji (La substantivele vechi **z** de la singular devine **j** la plural); chinez/chinezi; francez/francezi; vietnamez/vietnamezi (În cazul neologismelor, **z** de la singular devine **z** neaccentuat la plural).

2. Care sunt formele corecte: **albii**/ălbii; **aripi**/ăripi; **lacrimi**/lăcrimi; **vrăbii**/vrabii; paseri/**păsări**; strachini/**străchini**; **fabrici**/făbrici; **staţii**/stăţii; **fresce**/fresci; **odalisce**/odalişte.

3. Care este funcţia vocativului în următoarele texte:

a. –Să nu spargă geamul, **Ionele**! (**Ionele** nu are funcţie sintactică deoarece substantivul în vocativ este total izolat, nu atrage atenţia asupra nici unui cuvânt.)

b. –Să nu fumezi în clasă, **Ionele**! (**Ionele** – vocativul atrage atenţia asupra subiectului, deci se comportă ca o apoziţie.)

c. –Ionele, **puişorule**, vino la masă! (puişorule – apoziţie)

4. Analizaţi predicatele din următoarele texte:

a. Spusele lor constituie dovada cea mai bună. (**constituie** – predicat verbal, exprimat prin verb tranzitiv, conjugarea a IV-a, diateza activă, mod indicativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul plural.)

b. Procesul lor reprezintă un exemplu de justiţie. (**reprezintă** – predicat verbal, exprimat prin verb tranzitiv, conjugarea I, diateza activă, mod indicativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul singular.)

c. Predicatul formează (alcătuieşte) tema lecţiei noastre. (**formează** – predicat verbal, exprimat prin verb tranzitiv, conjugarea I, diateza activă, modul indicativ, timpul prezent, persoana a III-a, numărul singular.)

OBSERVAŢIE: Ele nu sunt predicate nominale deoarece **dovada**, **un exemplu** şi **temă** nu sunt în cazul nominativ. Dacă inversăm numele predicativ (presupus) cu subiectul obţinem:

a. Dovada o constituie spusele lor. (**dovada** este în cazul Ac.)

b. Un exemplu de justiţie îl reprezintă procesul lor. (**un exemplu** este în cazul Ac.)

c. Tema lecţiei noastre o formează (alcătuieşte) predicatul. (**tema** este în cazul Ac.)

Nu este aceeaşi situaţie ca în: Ionel a devenit inginer sau Inginer a devenit Ionel (inginer, Ionel sunt în cazul N.)

Scanned with OKEN Scanner

5. Treceţi cuvintele: bine, rău, frumos prin toate categoriile gramaticale posibile.

Nu pot uita **binele** pe care mi l-ai făcut (substantiv).

Am ajuns la Braşov **cu bine** (adverb).

A întâlnit o persoană **bine** (adjectiv).

Răul este insuportabil (substantiv).

Am călătorit **rău** (adverb).

Pavel **cel rău** mi-a rupt creionul (adjectiv).

Frumosul nu are nevoie de nimic (substantiv).

A fost **frumos** la munte (adverb).

Omul **frumos** este plăcut de cei din jur (adjectiv).

6. Folosiţi contexte cu înainte, împotrivă, în faţă, îndărăt, în spate, ca prepoziţii şi ca adverbe.

Am plecat acasă **înaintea** ei (prepoziţie).

El mergea **înainte** (adverb).

A fost mereu **împotriva** lui Mircea (prepoziţie).

Nu este **împotrivă** (adverb).

În faţa mea se simţi mic de tot (prepoziţie).

S-a aşezat **în faţă** (adverb).

Îndărătul lăzii de gunoi dormea un câine (prepoziţie).

S-a aşezat **îndărăt** (adverb).

În spatele lui Gheorghe nu stă nimeni (prepoziţie).

S-a aşezat **în spate** (adverb).

7. Ce greşeală vedeţi?

Sfânta Duminică i-a dat fetei **cea** harnică o ladă, iar băieţilor **cei** harnici altele. (**cea** şi **cei** nu se acordă în caz cu fetei şi băieţilor, care sunt în cazul D. Formele corecte sunt **celei** şi **celor**).

8. Ce greşeală se găseşte în construcţiile:

a. Sunt **grei** bătrânii de pornit (**greu**, pentru că este adverb de mod).

b. Intenţii **uşoare** de îndeplinit (**uşor**, pentru că este adverb de mod).

c. Secţia de **noi**-născuţi (**nou**, pentru că este adverb de mod). Adverbele sunt părţi de vorbire neflexibile.

9. Care este predicatul în textele de mai jos:

A se reţine acest lucru. (predicat verbal)

Scanned with OKEN Scanner

De reţinut acest lucru. (predicat nominal)

10. Care sunt predicatele?

a. **Ce sunt** aceştia? (predicat nominal)

b. El **a ieşit al doilea** la concurs. (predicat nominal)

c. Ea **nu este aşa**. (predicat nominal)

d. **Cum e** şcoala? (predicat nominal)

e. Cartea **este a ei**. (predicat nominal)

f. Tu **ce** mai **eşti**? (predicat nominal)

11. Ce reprezintă cuvintele subliniate?

Fiind băiet păduri cutreieram (complement circumstanţial de timp).

Devenit inginer s-a însurat (complement circumstanţial de timp, cu nuanţă cauzală).

TEST PENTRU EXAMEN

1. Care dintre cuvintele de mai jos este adjectiv variabil cu două terminaţii?

tare; iute; frumos.

2. La ce grad de comparaţie se află textul subliniat?

Era un om **putred de bogat**.

3. Ce funcţie sintactică are cuvântul subliniat?

Băiete, vino aici (subiect logic, subiect, nu are funcţie).

4. În ce caz este cuvântul **graţie** din textul de mai jos?

Am reuşit la examen graţie pregătirii.

5. Ce funcţie sintactică are cuvântul **a scrie** din textul de mai jos?

E uşor **a scrie** versuri (subiect, complement direct, complement indirect).

6. Câte propoziţii sunt în textul de mai jos?

Voi veni, negreşit, dar nu ştiu când.

Scanned with OKEN Scanner

7. Găsiţi sinonimele cuvintelor: **adânc**; **belşug**; **cutremur**; **dovadă**; **izvor**; **năravi**; **noroc**; **copilărie**; **credincios**; **cinstit**; **a şovăi**; **a se umfla** (rana); **a părăsi**; **ambii**.

8. Arătaţi cum s-au format cuvintele: **sărut**; **cuget**; **câştig**; **auz**; **înveţi**; **omor**; **plac**; **răsfeţi**.

9. Analizaţi sintactic şi morfologic textul:

„A scrie istoria e o datorie pentru omenire, a o adăogi cu ce ai aflat e o obligaţie pentru fiecare, rămânând ca cei care pot scrie să adune ce-au aflat de la cine nu mai poate vorbi, dar mai e ceva care, pentru un anume fel de om poate trebuie să iasă la iveală, anume felul cum din ce a văzut, din ce a citit, din ce s-a prelucrat în el însuşi, pe căi misterioase s-a alcătuit fiinţa lui morală". (N. Iorga)

Precizaţi ce fel de propoziţii sunt următoarele:

„**Am uitat** (PV) un lucru important:[1]/ n-am trimis (PV) scrisoarea.[2]/"

1.–PP, 2.–Apozitivă.

„**Ne înţelegeam** (PV) bine[1]/ ceea ce **era important** (PV) pentru viaţa noastră.[2]/"

1.–PP, 2.–Apozitivă.

„El **învaţă** (PV) mult,[1]/ adică **citeşte**,[2]/ îşi scoate note,[3]/ **îşi face** (PV) rezumate,[4]/ ceea ce[5]/ **–cred** eu –[6]/ **e un lucru** (PN) foarte bun.[5]/"

1.–PP, 2.–Apoziţională, 3.–Apoziţională, 4.–Apoziţională, 5.–Apoziţională, 6.–Incidentă.

– Notă: Propoziţiile apozitive sunt caracterizate prin termeni specifici: adverb explicativ **adică**, conjuncţia **ceea ce**. Propoziţiile apozitive pot apărea juxtapuse la propoziţia căreia îi este subordonată; această relaţie marcându-se grafic, de regulă, prin două puncte.

„**Am căutat** (PV)[1]/ **să scot la iveală** (PV) deosebitele file ale operei dumitale poetice,[2]/ şi,[3]/ dacă întru aceasta am adus mai multe şi mai lungi citate[4]/ decât **este** (PV) obiceiul[5]/ **am făcut**-o (PV) pentru a preciza mai bine caracterul dumitale literar înaintea acelor auditori[3]/ care **nu au avut** (PV) timpul[6]/ **să se ocupe** (PV) de întreaga noastră mişcare literară[7]/ şi cărora le **vei fi rămas** puţin **cunoscut**.[8]/" (T. Maiorescu)

1.–PP, 2.–CD, 3.–PP, 4.–CD, 5.–CM comparativ, 6.–AT, 7.–AT, 8.–AT.

„...şi,[3]/ dacă întru aceasta am adus mai multe şi mai lungi citate[4]/ ...am făcut-o pentru a preciza mai bine caracterul dumitale literar...[3]/

Propoziţia 4 este reluată şi anticipată în propoziţia 3, care îi este şi regentă, de pronumele personal neaccentuat „o" –Ce am făcut? Am adus mai multe şi mai lungi citate=**o**.

Notă: Pronumele de reverenţă – **dumitale** – nu are niciodată funcţia de atribut adjectival, ci doar de atribut pronominal. Predicatul propoziţiei 8 – **vei fi rămas cunoscut** – este la modul indicativ, timpul viitor anterior, dar are o nuanţă dubitativă.

Scanned with OKEN Scanner

SUBIECTE PROPUSE CANDIDAŢILOR LA ADMITEREA ÎNLICEE

(în perioada 1979 - 1995)

Braşov, 1979

1. - Subliniaţi forma corectă a cuvintelor din exemplele de mai jos:

Eminescu este originar din Botoşani;

original

Într-o scrisoare adresată unui prieten folosim un ton familiar?

familial

2. - Daţi exemple de subordonate introduse cu adverbul cum şi arătaţi felul lor.

Cluj, 1979

-Se dă fraza: "Lipan desmierda mai mult pe fată (P.1)/, care era mai mare (AT.2)/ şi avea numele Minodora (AT.3)/; iar pe flăcăuaş îl chema Gheorghiţă (P.4)/ şi maică-sa îl ocrotea (P.5)/şi-l apăra (P.6)/ de câte ori în ochii lui Lipan erau nouri de vreme rea(CT.7)."(Mihail Sadoveanu)

Se cere:

a.- Să se indice **felul predicatelor** şi prin ce sunt exprimate acestea(1punct);

Rezolvarea:

Predicatul	**Felul predicatului**	**Prin ce se exprimă predicatul** (analiza morfologică)
desmierda	verbal	verb predicativ, personal, tranzitiv, dia teza activă, conjugarea I, indica tiv, imperfect, persoana aIII-a, sing., afirmativ.
era mai mare	nominal	format din: a.-**era**=verb copulativ, personal, intranzitiv, diateza activă, conjugarea

Scanned with OKEN Scanner

Predicatul	Felul predicatului	Analiza morfologică
		aIV-a, indicativ, imperfect, persoana aIII-a, singular, afirmativ; b.-**mai mare**=nume predicativ exprimat prin adjectiv prpriu-zis, variabil, cu o singură terminaţie, se acordă în gen, nr. şi caz cu subiectul (fată), feminin, singular, nominativ, comparativ de superioritate.
avea	verbal	verb predicati, personal, tranzitiv diateza activă, conj.aII-a, indicativ, imperfect, pers.aIII-a, singular, afirmativ.
chema	verbal	verb predicativ, personal, tranzitiv, diateza activă, conj.I, indicativ, imperfect, pers.aIII-a, singular, afirmativ
ocrotea	verbal	verb predicativ, personal, tranzitiv, diateza activă, conj.aIV-a, indicativ, imperfect, pers.aIII-a,singular, afirmativ.
apăra	verbal	verb predicativ, personal, tranzitiv, diateza activă, conj.I, indicativ, imperfect, pers.aIII-a, singular, afirmativ.
erau	verbal	verb predicativ (erau=existau, se aflau) intranzitiv, diateza activă, conj.aIII-a, indicativ, imperfect, pers.aIII-a, plural, afirmativ.

Scanned with OKEN Scanner

b. — **Să se întocmească schema frazei, arătându-se felul propoziţiilor;**

Rezolvare:

Schema frazei: P1-; iar--P4--şi--P5--şi-- P6

AT2 şi AT3 CT7

1. — Lipan desmierda mai mult pe fată

propoziţie principală în raport de coordonare cu propoziţiile 4, 5, 6; regentă pentru propoziţiile 2 şi 3; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

2. — care era mai mare

propoziţie atributivă (explicativă) în raport de subordonare faţă de propoziţia 1 şi de coordonare cu propoziţia 3; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, simplă.

3. — şi avea numele Minodora

propoziţie atributivă (explicativă) în raport de subordonare faţă de propoziţia 1 şi de coordonare copulativă cu propoziţia 2; enunţiativă propriu- zisă, afirmativă, dezvoltată.

4. — iar pe flăcăuaş îl chema Gheorghiţă

propoziţie principală în raport de coordonare cu propoziţiile 1, 5, 6; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

5. — şi maică-sa îl ocrotea

propoziţie principală în raport de coordonare cu propoziţiile 1, 4 şi 6; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

6. — şi-l apăra

propoziţie principală în raport de coordonare cu propoziţiile 1, 4 şi 6; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

7. — de câte ori în ochii lui Lipan erau nouri de vreme rea

propoziţie temporală, în raport de subordonare faţă de propoziţia 6; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

c. — **Să se analizeze** sintactic **ultima propoziţie din frază** (2 puncte): **/de câte ori/ în ochii lui Lipan erau nouri de vreme rea**

Rezolvare:

Partea de vorbire	**Funcţia sintactică**
1. — nouri:	subiect
2. — erau:	predicat verbal (**erau = existau**)
3. — în ochii:	complement circumstanţial de loc (determină pe **erau**)
4. — lui Lipan:	atribut substantival genitival (determină pe **în ochii**)

Scanned with OKEN Scanner

5. — de vreme: atribut substantival prepoziţional (determină pe **nouri**)

6. — rea: atribut adjectival (determină pe **de vreme**)

Constanţa, 1979

- Retranscrieţi textul următor, punând semnele de punctuaţie necesare:

„Când ajunseră în Poiană Mărluca arătă cu degetul uite căpiţa unde a ascuns mama pe Păunaş".

Rezolvare:

„Când ajunseră în poiană, Mărluca arătă cu degetul:

— Uite căpiţa unde a ascuns mama pe Păunaş!"

Hunedoara, 1979

- Daţi câte două exemple de **sinonime, omonime** şi **antonime.** Alcătuiţi cu ele propoziţii. **(vezi Sinonime, omonime şi antonime** pentru răspuns).

Bucureşti, 1981

Se dă textul:

„Nu ştiu (1)/ **cum** se cheamă satul acesta (2);/ **dar** ştiu (3)/ **că** pretutindeni (6)/ **unde** m-ai dus (4),/ **unde** s-a vorbit româneşte (5)/ este pământul Patriei mele...(3)/" (Barbu Ştefănescu-Delavrancea)

Cerinţe:

1. — Să se sublinieze predicatele şi să se precizeze felul lor;

2. — Să se delimiteze propoziţiile şi să se identifice felul fiecăreia;

3. — Să se construiască fraze în care adverbul „unde" (cu sau fără prepoziţie) să introducă: o subiectivă, o predicativă, o atributivă, o completivă directă sau indirectă;

4. — Să se explice folosirea virgulelor în text.

Rezolvare:

1. — **nu ştiu** — predicat verbal; **cum se cheamă** — predicat nominal; **ştiu, ai dus, s-a vorbit, este** — predicate verbale.

2. — 1. principală, 2. completivă directă, 3. principală, 4-5. circumstanţiale de loc; 6. completivă directă.

3. — „Virgula delimitează grafic unele propoziţii în cadrul frazei şi unele părţi de propoziţie în cadrul propoziţiei. Virgula arată felul în care fraza şi propoziţia se despart în elementele lor constitutive pe baza raporturilor sintactice dintre ele. Aceasta este funcţia gramatică a virgulei" (I.O.O.P.). Virgula redă grafic anumite pauze scurte.

Prima virgulă din textul dat, după cuvântul „acesta", este cerută de conjuncţia adversativă „dar"; a doua virgulă, după cuvântul „dus", marchează raportul de coordonare dintre propoziţiile subordonate circumstanţiale de loc 4 şi 5.

Scanned with OKEN Scanner

București, 1982

Se dă textul:

„Lângă lacul (2)/ **care**-n tremur somnoros şi lin se bate, (1)/

Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prealuminate, (2)/

Căci din patru părţi a lumii împăraţi şi- mpărătese

Au venit (3)/ **ca să** serbeze nunta gingaşei mirese (4)/."

(M. Eminescu)

Cerinţe:

1. — Subliniaţi predicatele şi stabiliţi felul lor;

2. — Delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul fiecărela;

3. — Contrageţi două dintre subordonatele textului în părţi de propoziţie corespunzătoare;

4. — Construiţi o propoziţie formată din subiect, atribut, predicat, complement; analizaţi sintactic şi morfologic textul construit.

Rezolvare:

1. — se bate, vezi, au venit, să serbeze — predicate verbale.

2. — 1 — atributivă, 2 — principală, 3 — cauzală, 4 — finală.

3. — a. — Lângă lacul **bătându-se** somnoros şi lin de maluri, vezi o masă mare întinsă cu făclii prealuminate.

b. — Au venit **pentru a serba** nunta gingaşei mirese.

Propoziţia subordonată atributivă 1 a fost contrasă în atribut verbal, iar propoziţia finală 4 a fost contrasă în complement circumstanţial de scop.

București, 1983

Se dă textul:

„Şi s-aşază toţi la masă (1)/ **cum** li-s anii (2),/ **cum** li-i rangul (3)/

Lin vioarele răsună, (4)/ **iară** cobza ţine hangul (5)/."

(M. Eminescu — **Călin — file din poveste**)

Cerinţe:

1. — Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor.

2. — Delimitaţi propoziţiile şi identificaţi felul lor.

3. — Explicaţi folosirea virgulelor în text.

4. a. — Construiţi fraze în care adverbul relativ „cum" să introducă o subiectivă, o predicativă, o completivă directă.

Scanned with OKEN Scanner

b. — Daţi forma corectă de genitiv-dativ, cu articol hotărât, substantivelor: „bunică", „mamă", „patrie", „scânteie".

c. — Construiţi o propoziţie în care să folosiţi o locuţiune prepoziţională urmată de un substantiv în genitiv şi alta în care să aveţi un numeral multiplicativ.

Rezolvare:

1. — **s-aşază** — predicat verbal; **cum -s, cum -i** — predicate nominale; **răsună, ţine hangul** — predicate verbale.

2. — 1: principală, 2-3: modale, 5-6: principale

Arad, 1983

1. — **Motivaţi folosirea liniuţei de unire din textul:**

„Când am sosit la Iaşi, cel dintâi gând al lui a fost să mă ducă la Copou şi apoi la Socola, ca **să-mi** arate vederile ce se deschideau spre lunca Bahluiului şi să mă plimbe prin crângurile de prin împrejurime, ca să **mă-ncânt** şi eu" (I. Slavici)

Rezolvare:

să-mi = cratimă (liniuţă de unire) marchează pronunţarea împreună a cuvintelor **să** şi **mi** (într-o singură silabă: **să** = conjuncţie; **mi** = pronume personal);

mă-ncânt = cratima (liniuţa de unire) marchează rostirea împreună a cuvintelor **mă** (**pronume** reflexiv) şi a verbului **încânt** (a se încânta). Rostirea împreună a necesitat eliminarea literei **î** în locul căreia s-a pus cratima.

2. — **Folosiţi corect articolul posesiv-genitival în textul:**

„Slova era... (a) băiatului, iar vorbele... (ale) bunicului" (M. Sadoveanu)

Notă: Formele corecte ale articolului posesiv (genitival) au fost trecute în paranteze.

1989

Subiectele:

1. Prezentaţi, pe scurt, subiectul naraţiunii „La Vulturi", de Gala Galaction. Caracterizaţi personajele principale.

2. **Se dă textul:**

„Agripina... s-ar fi trântit întreagă în omătul ce fierbea la nodurile labloanicioarei şi ar fi secat şuvoiul dintr-o sorbire, dar mai avea atâta minte să cugete că ar fi rămas pe loc trăsnită, copiii s-ar fi prăpădit şi osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos." (Gala Galaction, **La Vulturi**)

Cerinţe:

1. Faceţi analiza frazei, arătând felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele.

2. Faceţi analiza morfologică a cuvintelor care au rol de predicat.

Scanned with OKEN Scanner

Rezolvare: — 1 şi 2

1. — Agripina s-ar fi trântit întreagă în omătul

-propoziţie principală în raport de coordonare cu propoziţiile 3 şi 4, regentă pentru propoziţia 2; enunţiativă-optativă, afirmativă, dezvoltată.

2. — ce fierbea la nodurile lablanicioarei

-propoziţie atributivă în raport de subordonare faţă de propoziţia 1; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

3. — şi ar fi secat şuvoiul dintr-o sorbire

-propoziţie principală în raport de coordonare cu propoziţiile 1 şi 4; enunţiativă-optativă, afirmativă, dezvoltată.

4. — dar mai avea atâta minte

-propoziţie principală în raport de coordonare faţă de propoziţiile 1 şi 3, regentă pentru propoziţia 5; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, dezvoltată.

5. — să cugete

-propoziţie consecutivă în raport de subordonare faţă de propoziţia 4, regentă pentru propoziţiile 6, 7, 8; enunţiativă propriu-zisă, afirmativă, simplă.

6. — că ar fi rămas pe loc trăsnită

-propoziţie completivă indirectă, în raport de subordonare faţă de propoziţia 5 şi de coordonare cu propoziţiile 7 şi 8; enunţiativă-optativă, afirmativă, dezvoltată.

7. — copiii s-ar fi prăpădit

-propoziţie completivă indirectă, în raport de subordonare faţă de propoziţia 5 şi de coordonare cu propoziţiile 5 şi 8; enunţiativă-optativă, afirmativă, dezvoltată.

8. — şi osteneala ei de până atunci ar fi fost de prisos

-propoziţie completivă indirectă în raport de subordonare faţă de propoziţia 5 şi de coordonare cu propoziţiile 6 şi 7; enunţiativ-optativă, afirmativă, dezvoltată.

Analiza morfologică a predicatelor

Predicatul	**Felul predicatelor**	**Analiza morfologică**
s-ar fi trântit	verbal	verb predicativ, personal, tranzitiv, conj. a IV-a, diateza activă — pronominală (cu pronume reflexiv îndeplinind şi funcţia de Cd), condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular, afirmativ.
fierbea	verbal	verb predicativ, personal, tranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, afirmativ.

Scanned with OKEN Scanner

Predicatul	Felul predicatului	Analiza morfologică
ar fi secat	verbal	verb predicativ, personal, tranzitiv, diateza activă, conjugarea I, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular, afirmativ.
avea minte	verbal	loc. verb. predicativă, personală, intranzitivă, diateza activă, indicativ, imperfect, persoana a III-a, singular, afirmativ.
să cugete	verbal	verb predicativ, personal, intranzitiv, diateza activă, conjugarea I, conjunctiv, prezent, persoana a III-a, singular, afirmativ.
ar fi rămas trăsnită	nominal	format din: a. — **ar fi rămas** = verb copulativ, personal, intranzitiv, diateza activă, conjugarea a III-a, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular, afirmativ; b. — **trăsnită** = nume predicativ exprimat prin adjectiv, variabil cu două terminaţii, feminin, singular (provenit din verb la participiu), N.
s-ar fi prăpădit	verbal	verb predicativ, personal, intranzitiv, diateza reflexivă, conjugarea a IV-a, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, plural, afirmativ.
ar fi fost de prisos	nominal	format din: a. — **ar fi fost** = verb copulativ, personal, intranzitiv, diateza activă, conjugarea a IV-a, condiţional-optativ, perfect, persoana a III-a, singular, afirmativ; b. — **de prisos** = nume predicativ, exprimat prin locuţiune adjectivală (= inutilă).

Iulie, 1990

III. Se dă textul:

„Când mă deşteptai a doua zi, numai după o clipă, parcă, de somn, (1)/ **băgai de seamă** (2)/ că soarele fusese cu mult mai harnic decât mine (3)/, căci se părea (4) că se înălţase **pe ceruri**, în vârful degetelor (5)/ şi, de peste întărituri, se uita, furiş, la mine, tocmai **în fundul peşterii** (6)/." (Calistrat Hogaş, **Singur**)

Scanned with OKEN Scanner

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

d) Contrageţi prima propoziţie subordonată în partea de propoziţie corespunzătoare;

e) Alcătuiţi două fraze în care adverbul relativ **când** să introducă o propoziţie subordonată predicativă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă.

a) Predicatele verbale: **mă deşteptai, băgai de seamă, se părea, se înălţase, se uita**; predicat nominal: **fusese mai harnic.**

b) 1. CT, 2. PP, 3. CD, 4. CZ, 5. SB, 6. SB.

Septembrie, 1990

Subiecte:

III. **Se dă textul:**

„Împăraţi (3)/ pe care lumea nu putea (1)/ să-i mai încapă (2)/Au venit şi-n ţara noastră (3)/ de-au cerut pământ şi apă (4)/ " (M. Eminescu, **Scrisoarea III**)

Cerinţe:

a) Subliniaţi predicatele; indicaţi felul lor;

b) Delimitaţi propoziţiile; indicaţi felul lor;

c) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

d) Alcătuiţi o frază în care conjuncţia **de** să introducăun alt fel de propoziţie subordonată; scrieţi în paranteză felul acesteia;

e) Alcătuiţi familia de cuvinte a substantivului „pământ". **(3 puncte).**

RĂSPUNSURI:

a) predicate verbale: **nu putea, să încapă, au venit, au cerut**

c) 3. PP, 1. AT, 2. CD, 4. CS

Iulie, 1991

Subiectele:

I. **Se dau textele:**

1. „Cu îndrăzneală apucă mâna lui Tudor, îl trase spre el şi-l privi în ochi.

—Nu eşti tu, **zise el scurt**, dintre ai lui Ionaşcu, care au pribegit peste Nistru?

— Sunt Tudor, **feciorul lui Ionaşcu**..., răspunse mişcat Şoimarul; dintre toţi pribegii, eu singur mă întorc înapoi...

Scanned with OKEN Scanner

— Atunci eu îţi sunt moş drept, frate cu tatăl tău... strigă bătrânul. Uită-te la mine şi mă cunoaşte!

— Te cunosc, moşule Milu, îngână Şoimarul".

(M. Sadoveanu — **Neamul Şoimăreştilor**)

Cerinţe:

a) transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă;

b) indicaţi felul construcţiilor subliniate şi motivaţi punctuaţia acestora. (1,30 puncte)

2. „De la holdele din Bărăgan,

Cu spicul greu atârnând sus

În vârful înaltelor lănci

Pierdute cândva de oastea lui Darius,

Am ştiut (1)/ **că** tot (2)/ ce ne calcă pământul (3)/

Devine paşnică recoltă (2)/:" (Marin Sorescu — **Astfel**)

3. a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvântul „atârnând" şi transformaţi această parte de propoziţie într-o propoziţie subordonată corespunzătoare;

d) alcătuiţi cinci fraze în care să fie următoarele propoziţii subordonate introduse prin acelaşi element de relaţie — conjuncţia **că** : subiectivă, atributivă, completivă indirectă, circumstanţială de cauză şi consecutivă;

e) ilustraţi, prin exemple, alte trei sensuri diferite ale verbului „a călca"; precizaţi aceste sensuri. **(2,45 puncte).**

SUGESTII DE

REZOLVARE:

1. Zise el scurt — **propoziţie incidentă, izolată prin virgule**

feciorul lui Ionaşcu — apoziţie dezvoltată

2.a) **am ştiut, calcă** — predicate verbale; **devine recoltă** — predicat nominal.

b) 1. principală, 2. completivă directă, 3. atributivă

c) spicul/ care atârnă (A'T)/; atribut verbal — verb predicativ, personal, intranzitiv, conjugarea I, diateza activă, gerunziu, afirmativ.

Scanned with OKEN Scanner

ŞCOLI PROFESIONALE — iulie 1991

II. **Se dă textul:**

„În ziua aceea, **nu era** nici un nor deasupra, şi uriaşii munţi, care atâtea zile frământaseră şi **slobozieră** din coamele lor **zbârlite** până la cer, ploile, trăsnetele şi şuvoaiele, erau acum **blajini**..."

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi indicaţi felul lor;

c) analizaţi sintactic şi morfologic următoarele cuvinte din text: aceea, munţi, slobozieră, şuvoaiele, blajini;

d) alcătuiţi două fraze în care pronumele relativ „care" să introducă o propoziţie subordonată subiectivă şi, respectiv, o propoziţie subordonată atributivă. (4,5 puncte)

LICEU

Sesiunea iulie 1993.

SUBIECTE:

1. Caracterizaţi personajul Mircea cel Bătrân din poezia **Scrisoarea III** de Mihai Eminescu. (2 puncte)

2. Povestiţi întâmplările cuprinse în capitolul **Crucea răzăşilor** din romanul **Neamul Şoimăreştilor** de Mihail Sadoveanu; precizaţi momentele subiectului. (1,75 puncte)

3. **Se dă textul:**

"—Mă rog, domnule, dacă eşti bun şi nu te superi... Cu cine am onoarea?

— Eu?... Eu sunt inspectorul cutare...

— Hm! Şi domnu' Trandafir se uită cu coada ochiului la domnul inspector. Nu, fără şagă!... Dar celălalt domn?...

— Celălalt e domnul ministru!

— Asta e pre-prea; şi Domnu începe a râde cu hohot.

— Ei, ştii că ai haz! Nu, că asta e chiar frumos!

— Cum, dumneata crezi că glumesc?"

(Mihail Sadoveanu, **Domnu Trandafir**)

Cerinţe:

a) Transformaţi vorbirea directă în vorbire indirectă.

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate **(0,95p)**

Scanned with OKEN Scanner

4. **Se dă fraza:**

„Nu știu (PP1)/ cum se cheamă satul acesta (CD2)/, dar știu (PP3)/ că pretutindeni (CD4)/ **pe unde** m-ai dus (CL5)/, **unde** s-a vorbit românește (CL6)/, este pământul Patriei mele... (CD4)/"

(Barbu Delavrancea, **Patrie și patriotism**)

Cerințe:

a) Subliniați predicatele și precizați felul lor;

b) Delimitați propozițiile și indicați felul acestora;

c) Alcătuiți o frază în care adverbul relativ **cum** să introducă o propoziție subordonată circumstanțială de cauză;

d) Scrieți două sinonime pentru substantivul **pământ;**

e) Dați antonimele cuvintelor: **pretutindeni, a vorbi.** (2,80 puncte)

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de 3 ore, după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă 1,50 puncte pentru calitatea exprimării scrise și un punct — din oficiu.

RĂSPUNS

a) 1. predicatele verbale: **nu știu, știu, ai dus, s-a vorbit, este.**

2. predicatele nominale: **cum se cheamă.**

b) 1. propoziție principală

2. propoziție completivă directă

3. propoziție principală

4. propoziție completivă directă

5. propoziție circumstanțială de loc

6. propoziție circumstanțială de loc

c) **Cum** nu ai venit la timp, (CZ1)/ nu te mai aștept (P2)/.

d) pământ=moșie, glie

e) pretutindeni — nicăieri

a vorbi — a tăcea

Barem de corectare și notare Puncte acordate

Subiectul nr. 1

Referire la poezie (fragmentul studiat); caracterizarea personajului; mijloace de caracterizare.....2 puncte

Subiectul nr.2 .....1,75 puncte

Povestirea întâmplărilor .....1 punct

Momentele subiectului .....0,75 puncte

Scanned with OKEN Scanner

Subiectul nr.3 .....**0,95 puncte**

a) Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă .....0,50 puncte

b) Analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor subliniate (0,15x3) .....0,45 puncte

Subiectul nr.4 .....2,80 puncte

a) Subliniereа predicatelor şi indicarea felului acestora 0,05x6=0,30; 0,10x6=0,60 .....0,90 puncte

b) Delimitarea propoziţiilor şi precizarea felului acestora 0,10x6=0,60; 0,10x6=0,60 .....1,20 puncte

c)Construcţia frazei cu propoziţia subordonată circumstanţială de cauză introdusă prin adverbul relativ **cum**.....0,30 puncte

d) Două sinonime pentru substantivul **pământ**.....0,20 puncte

e) Antonimele cuvintelor: **pretutindeni; a vorbi**.....0,20 puncte

Calitatea exprimării scrise (pentru întreaga lucrare) .....1,50 puncte

Aspectul general al lucrării (aşezarea în pagină, aspectul estetic, scrisul îngrijit)..... 0,25 puncte

Corectitudinea şi fluenţa exprimării; precizia termenilor folosiţi.....1 punct

Originalitatea exprimării.....0,25 puncte

Din oficiu.....1 punct

Total.....10 puncte

SESIUNEA A II-A 1993

Subiecte:

I. 1. Caracterizaţi-o pe Agripina, unul dintre personajele nuvelei **La Vulturi** de Gala Galaction.

2. Desprindeţi semnificaţia versurilor de mai jos, referindu-vă şi la procedeele artistice folosite:

„Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată,
Un şirag de piatră rară
Pe moşie revărsată."

(Al. Mateevici, **Limba noastră**)

II. **Se dă textul:**

„Împăraţi (PP.3)/ pe care lumea **nu putea** (AT.1)/ să-i mai **încapă** (CD.2)/,
Au venit şi-n ţara noastră (PP.3)/ de-**au cerut** pământ şi apă...(CS.4)"

(Mihai Eminescu, **Scrisoarea III**)

Scanned with OKEN Scanner

Cerinţe:

a. identificaţi predicatele şi precizaţi felul lor;

b. delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor;

c. analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate;

d. contrageţi ultima propoziţie printr-o parte de propoziţie corespunzătoare;

e. alcătuiţi familia lexicală a substantivului **pământ ;**

f. scrieţi două sinonime pentru substantivul **pământ;**

g. construiţi două propoziţii subordonate introduse prin conjuncţia subordonatoare **de** şi precizaţi felul lor.

Notă:

Timpul de lucru este de trei ore, după scrierea şi verificarea subiectelor. Toate subiectele sunt obligatorii. Fiecare lucrare primeşte un punct din oficiu.

Barem de corectare şi de notare

I. 1. Referire la nuvelă .....0,50 puncte

Caracterizarea personajului, mijloace de caracterizare..... 2,00 puncte

Total .....2,50 puncte

2. Încadrarea versurilor în poezie .....0,25 puncte

Desprinderea semnificaţiei versurilor, a sentimentelor poetului, relevarea mijloacelor artistice folosite .....1,25 puncte

Total .....1,50 puncte

II. a. 4x0,15 .....0,60 puncte

b. 4x0,25 .....1 punct

c. 4x0,15 .....0,60 puncte

d. 1x0,20 .....0,20 puncte

e. 1x0,40 .....0,40 puncte

f. 2x0,10 .....0,20 puncte

g. 2x0,25 .....0,50 puncte

Total .....3,50 puncte

III. Pentru exprimare coerentă, logică, pentru respectarea normelor ortografice şi de punctuaţie şi pentru aspectul estetic al lucrării .....1,50 puncte

Notă: Fiecare lucrare primeşte un punct din oficiu.

Scanned with OKEN Scanner

SESIUNEA IULIE 1994

Subiecte:

1. Povestiţi întâmplările din opera literară **„Sobieski şi românii"** de Costache Negruzzi şi precizaţi momentele subiectului acestei povestiri.

2. Comentaţi versurile:

„Priveam fără de ţintă-n sus / Într-o sălbatică splendoare
Vedeam Ceahlăul la apus, / Departe-n zări albastre dus,
Un uriaş cu fruntea-n soare / De pază ţării noastre pus,
Şi ca o taină călătoare, / Un nor cu munţele vecin
Plutea-ntr-acest imens senin / Şi n-avea aripi să mai zboare!
Şi tot văzduhul era plin / De cântece ciripitoare." (George Coşbuc, **Vara**)

3. **Se dă textul:**

„Această ştire era destul de veche şi Dănilă o spunea Agripinei, încă o dată, la începutul lui mai, supărat şi mâhnit în inimă-i că veştile cele mari pe care le aştepta nu mai veneau de loc." (Gala Galaction, **La Vulturi!**)

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: această, spunea, le;

d) formaţi familia lexicală a cuvântului veste cu ajutorul prefixelor şi al sufixelor;

e) construiţi două enunţuri în care cuvântul **inimă** să fie folosit cu sens propriu şi cu sens figurat;

f) daţi sinonimele cuvintelor: **uriaş, splendoare, imens;**

g) contrageţi ultima propoziţie a frazei în partea de propoziţie corespunzătoare; precizaţi felul părţii de propoziţie;

h) alcătuiţi o frază în care conjuncţia **că** să introducă o propoziţie subordonată atributivă;

i) arătaţi care sunt valorile morfologice ale verbului **a fi** şi construiţi enunţuri pentru fiecare;

j) alcătuiţi câte o propoziţie cu un atribut pronominal exprimat printr-un pronume demonstrativ în acuzativ şi cu un complement exprimat prin pronume posesiv în dativ;

k) explicaţi titlul nuvelei **„La Vulturi!"** de **Gala Galaction.**

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă un punct pentru calitatea exprimării scrise şi un punct din oficiu.

Scanned with OKEN Scanner

Barem de corectare şi de notare	Punctе acordate
Subiectul nr. 1	1,75
Povestirea întâmplărilor	1
Momentele subiectului	0,75
Subiectul nr.2	1,75
Încadrarea versurilor în poezie	0,25
Conţinutul de idei; tabloul în versuri; semnificaţii	0,75
Procedee de expresivitate artistică	0,75
Subiectul nr.3	4,5
a) Sublinierea predicatelor (0,05x4=0,20) şi indicarea felului lor (0,10x4= 0,40)	0,60
b) Delimitarea propoziţiilor; precizarea felului acestora; indicarea raporturilor sintactice (0,20x4=0,80)	0,80
c) Analiza sintactică şi morfologică a celor trei cuvinte (0,15x3=0,45)	0,45
d) Familia lexicală a cuvântului **veste** (0,05x5)	0,25
e) Construirea corectă a celor două enunţuri cu termenul **inimă** (0,15x2=0,30)	0,30
g) Contragerea ultimei propoziţii a frazei în partea de propoziţie corespunzătoare şi precizarea felului părţii de propoziţie (0,15x2=0,30)	0,30
h) Construcţia frazei cu propoziţia subordonată atributivă introdusă prin conjuncţia **că**	0,30
i) Valorile morfologice ale verbului **a fi** (0,10x3) şi construirea de enunţuri (0,05x3)	0,45
î) Alcătuirea corectă a celor două propoziţii cu un atribut pronominal exprimat prin pronume demonstrativ în Ac. şi un complement exprimat prin pronume posesiv în D. (0,25x2)	0,50
j) Explicarea titlului nuvelei **La Vulturi**	0,25
Calitatea exprimării scrise	1
Aspectul general al lucrării (aşezarea în pagină, aspectul estetic, scrisul îngrijit)	0,50
Corectitudinea şi fluenţa exprimării; precizia termenilor folosiţi	0,50
Din oficiu	1
Total	10

Scanned with OKEN Scanner

ADMITERE LA ŞCOALA PROFESIONALĂ,
SESIUNEA IULIE 1994

Subiecte:

1. Povestiţi poemul **„Dan, căpitan de plai"** de Vasile Alecsandri.

2. **Se dă textul:**

„Când auzeam noi pe moş Luca pomenind cu drag de casă şi când mai vedeam cum rămân satele şi locurile frumoase în urmă, supărarea noastră creştea la culme."

Se cere:

a) subliniaţi predicatele şi arătaţi felul lor;

b) despărţiţi textul în propoziţii şi arătaţi felul lor;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **auzeam, noi, satele.**

3. Indicaţi câte un cuvânt sinonim pentru cuvintele **cumplit** şi **înfricoşat.**

Notă: toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru trei ore.

ADMITERE LICEU, SESIUNEA AUGUST 1994

Subiecte:

1. Povestiţi întâmplările din opera literară **„Puiul"** de **Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti;** precizaţi momentele subiectului acestei naraţiuni.

2. Portretul ciobanului moldovean din balada populară **„Mioriţa".**

3. Se dă textul:

„Dar Păunaş se deşteptase şi începuse să plângă şi i se părea Agripinei că numai vuietul pârâului acoperea destul de bine ţipetele lui." (Gala Galaction, **La Vulturi!**)

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele: **să plângă, vuietul, lui,** din fraza dată;

d) daţi sinonimele cuvintelor: **veşnic, splendoare, aprig, prieten;**

e) daţi antonimele cuvintelor: **linişte, pretutindeni, a ridica, vesel;**

f) alcătuiţi o frază în care conjuncţia **că** să introducă o propoziţie subordonată circumstanţială de cauză.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă un punct pentru calitatea exprimării scrise şi un punct din oficiu.

Scanned with OKEN Scanner

Barem de corectare şi de notare — Puncte acordate

Subiectul nr. 1 2

Povestirea întâmplărilor 1,25

Momentele subiectului 0,75

Subiectul nr.2 1,75

Portretul păstorului; modalităţi de realizare; versuri reprezentative 1

Procedee de expresivitate artistică 0,75

Subiectul nr.3 4,25

a) Sublinierea predicatelor (0,05x5=0,25) şi identificarea felului lor (0,10x5=0,50) 0,75

b) Delimitarea propoziţiilor (0,05x5=0,50); precizarea felului acestora (0,20x5); indicarea raporturilor sintactice (0,10x5) 0,75

c) Analiza sintactică şi morfologică a celor trei cuvinte (0,20x3= 0,60) ... 0,60

d) Sinonimele celor patru cuvinte (0,10x4=0,40) 0,40

e) Antonimele (0,10x4=0,40) 0,40

f) Construcţia frazei cu propoziţia subordonată circumstanţială de cauză introdusă prin conjuncţia **că** 0,35

Calitatea exprimării scrise 1

Aspectul general al lucrării (aşezare în pagină, aspectul estetic, scrisul îngrijit) 0,50

Corectitudinea şi fluenţa exprimării; precizia termenilor folosiţi (pentru lectura literară) 0,50

Din oficiu 1

Total: 10

CONCURS DE ADMITERE ÎN CLASA A IX-A DE LICEU

Sesiunea Iulie 1995

SUBIECTELE:

1. Caracterizaţi personajul Tudor Şoimaru din romanul "Neamul Şoimăreştilor" de Mihail Sadoveanu (capitolele studiate).

2. Comentaţi versurile:

"Fraţi buni ai frunzelor din codru,
Copii ai mândrei bălţi albastre,
Sfinţiţi cu roua suferinţii
Ţărână plaiurilor noastre!

Scanned with OKEN Scanner

Din casa voastră, unde-n umbră
Plâng doinele şi râde hora,
Va străluci odată vremii
Norocul nostru,- al tuturora."

(Octavian Goga, **Plugarii**)

3. Daţi un exemplu de personificare din basmul "Greuceanu".

4. Se dă textul:

"Împăraţi[PP 1] / *pe care* lumea **nu putea** [AT2] / **să**-i mai **încapă**[CD3] /
Au venit şi-n ţara noastră / *de*-**au cerut** pământ şi apă-[CS4] /"

(Mihai Eminescu, **Scrisoarea III**)

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor;

b) delimitaţi prpoziţiile şi precizaţi felul acestora, indicând raporturile sintactice care se stabilesc între ele;

c) analizaţi sintaetic şi morfologic cuvintele: **nu putea, noastră;**

d) formaţi familia lexicală a cuvântului **pământ** (cel puţin cinci derivate);

e) scrieţi două sinonime pentru substantivul **pământ** şi un sinonim neologic pentru verbul **a cere;**

f) despărţiţi în silabe cuvintele: **exemplu, fiindcă, jertfă, inegal, punctuaţie;**

g) precizaţi, prin rescriere, care este paronimul utilizat corect în exemplele următoare: zăcământ **petrolier/petrolifer;** greutăţi **familiale/familiare;** pericol **iminent/eminent;** păcat **original/orginar;**

h) alcătuiţi o frază în care să fie o propoziţie subordonată predicativă introdusă prin conjucţia **să;**

i) formulaţi două enunţuri în care cuvântul **de** să aibă alte valori morfologice decât cea din text; precizaţile;

j) alcătuiţi câte o propoziţie în care complementul direct să fie exprimat prin numeral cardinal şi prin adjectiv cu valoare substantivală.

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore.

Se acordă: **0,50 puncte pentru aspectul general al lucrării; un punct din oficiu.**

La lectura literară, din cele 4,25puncte, se acordă **un punct pentru calitatea exprimării scrise.**

Scanned with OKEN Scanner

REZOLVARE:

3. Exemple de personificare din basmul "Greuceanu"

corbul vorbeşte; spune zmeule spurcat

4.b)

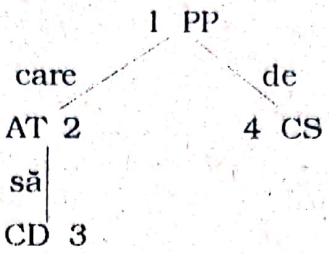

4.c) nu putea= verb predicativ.

4.e) pământ = glie, ţărână, sol, moşie.

a cere = a solicita, a pretinde.

4.g) zăcământ petrolifer; greutăţi familiale; pericol iminent; păcat original

4.h) Singura soluţie este **să** aşteptăm.

4.i) **de** este prepoziţie; zilele **de** vară.

4.j) complement direct exprimat prin numeral cardinal:

Am examinat **douăzeci**.

complement direct exprimat prin adj. cu valoare substantivală:

Am văzut-o pe **măiastra**.

Barem de corectare şi de notare

Puncte acordate

Subietul nr.1.....2puncte

a)referire la opera literară(capitolele studiate).....0,25p.

b)caracterizarea personajului(prezentarea generală;trăsăturile caracteristice; trăirile sufleteşti; particularităţile lingvistice şi stilistice ale textului care subliniază trăsăturile personajului).....1p.

c)mijloacele de caracterizare.....0,75p.

Subiectul nr.2.....1 punct

a)încadrarea versurilor în poezie.....0,25p.

b)conţinutul de idei; semnificaţii.....0,25p.

c)relevarea procedeelor de expresivitate artistică.....0,50p.

Subiectul nr.3 (exemplul de personificare).....**0,25p.**

Scanned with OKEN Scanner

Calitatea Exprimării Scrise.....**1punct**

a)corectitudinea, fluenţa exprimării.....0,25p.

b)precizia termenilor folosiţi.....0,25p.

c)respectarea normelor ortografice în vigoare.....0,30p.

d)originalitatea exprimării.....0,20p.

Subiectul nr.4.....**4,25p.**

a)subliniereа predicatelor(0,05x4=0,20) şi indicarea felului lor (0,10x4=0,40).....0,60p.

b)delimitarea propoziţiilor; precizarea felului acestora; indicarea raporturilor sintactice (0,25x4).....1p.

c)analiza sintactică şi morfologică a cuvintelor(0,15x2=0,30).....0,30p.

d)familia lexicală a cuvântului **pământ**(0,05x5=0,25).....0,25p.

e)sinonimele (0,10x3=0,30).....0,30p.

f)despărţirea corectă în silabe (0,10x5=0,50).....0,50p.

g)paronimul corect utilizat (0,10x4=0,40).....0,40p.

h)construcţia frazei cu propoziţia subordonată predicativă introdusă prin conjuncţia **să** .....0,20p.

i)valorile morfologice ale cuvântului **de** (0,10x2=0,20) şi construirea de enunţuri (0,10x2=0,20).....0,40p.

j)alcătuirea corectă a celor două propoziţii în care complementul direct este exprimat prin numeral cardinal şi prin adjectiv cu valoare substantivală (0,15x2=0,30).....0,30p.

Aspectul general al lucrării .....**0,50p.**

a)aşezarea în pagină; aspectul estetic.....0,25p.

b)scrisul îngrijit.....0,25p.

Din oficiu.....**1p.**

TOTAL: .....**10 p.**

ŞCOLI PROFESIONALE

Sesiunea iulie 1995

SUBIECTE

I.1.Alcătuiţi rezumatul nuvelei "La Vulturi" de Gala Galction

2.Explicaţi partea finală a poemului "Dan, căpitan de plai" de Vasile Alecsandri.

Scanned with OKEN Scanner

II.1.Se dă textul:

"Lângă lacul, care-**n tremur somnoros şi lin** se bate,
Vezi o masă mare-mbinsă cu făclii prea luminate,
Căci din **patru** părţi a lumii împăraţi şi-mpărătese
Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese."

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi arătaţi felul lor;

b) delimitaţi propoziţiile şi arătaţi felul lor;

c) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

2.Despărţiţi în silabe cuvintele: codru, afla, biografie, cereale, somptuos.

3.Găsiţi antonimele cuvintelor: bogăţie, a creşte, limpede, linişte, onest, volubil şi alcătuiţi, cu ele, enunţuri.

Notă Toate subiectele sunt obligatorii. Timp de lucru - trei ore.

Barem de corectare

I.1.a)Cunoaşterea subiectului nuvelei.....1p.
b)Claritatea exprimării, înlănţuirea logică a ideilor.....0,75p.
c)Corectitudinea textului, ortografia şi punctuaţia, grafia.....0,75p.
2.a)Cunoaşterea poemului.....0,50p.
b)Explicarea corectă a ultimei părţi.....0,50p.
c)Exprimarea clară, logică.....0,50p.
d)Corectitudinea, ortografia, punctuaţia, grafia.....0,50p.
TOTAL.....4,50p.

II.1.a) 0,10p.x4=0,40p.
b) 0,10p.x4=0,40p.
c) 0,10p.x5=0,50p.
2. 0.34p.x5=1,70p.
3. 0,25p.x6=1,50p.
TOTAL.....4,50p.

III. Din oficiu.....1p.

TOTAL.....10 puncte

Scanned with OKEN Scanner

1. SUBIECTE DATE LA FACULTĂŢI

Facultatea de Drept, 1992.

I. Să se identifice şi să se rescrie integral numai propoziţia sau propoziţiile principale din următorul text:

„O, dacă geniul ce scoase/ Ca din adâncul unei mări

Din fundul inimii zdrobite/ Comoara asta de cântări

Nu te-ar fi ars zvâcnindu-ţi tâmpla/ De flăcările-năbuşite

Ce-ţi luminau ale gândirii/ Împărăţii neţărmurite

Şi, de-ar fi fost lăsat prin lume/ Să treci ca orice om de rând

Ce lesne-ai fi pus frâu durerii/ Şi răzvrătitului tău gând!" (Al. Vlahuţă).

II. 1. Să se facă analiza sintactică a frazei care urmează, rescriindu-se fiecare propoziţie şi arătându-se felul ei (schema nu este necesară);

2. Să se analizeze exclusiv din punct de vedere al sintaxei propoziţiei **cele două segmente subliniate;**

3. Să se identifice derivatele existente în acelaşi text şi să se explice mecanismul lor de formare:

„Mare minunăţie-i **să-şi pună cineva obrăjorul** pentru unii ca tine şi să te hrănească **ca pe un trântor**".

(după Ion Creangă).

III. Să se identifice funcţia sintactică a pronumelui relativ-interogativ **care** din următoarele contexte:

1. „Vino-n codru la izvorul **care** tremură pe prund" (M. Eminescu); 2. Scrie-mi şi mie **care** este noul tău număr de telefon; 3. **Care** om nu ţine mai mult la viaţa sa decât la a altora?; 4. Există oameni a **căror** experienţă de viaţă este foarte bogată; 5. Ultimul film **pe care** l-am văzut m-a impresionat profund; 6. L-am cunoscut pe omul **căruia** m-ai recomandat atât de călduros.

IV. Să se indice prin sinonime lexicale sau frazeologice (aşadar prin simple cuvinte sau combinaţii stabile de cuvinte) sensul verbului predicativ **a fi** din următoarele contexte:

1. „În lumea asta **sunt** femei cu ochi ce izvorăsc scântei" (M.Eminescu); 2. De două luni de zile **este** în concediu medical; 3. În Piaţa Romană **a fost** un accident care s-a soldat cu doi morţi; 4. Mâine **va fi** un an de la căsătoria lor civilă; 5. Tu **eşti** din Constanţa, iar el **este** din Bucureşti; 6. Orice oră de curs **este** de cincizeci de minute; 7. Anul trecut **a fost** la

Scanned with OKEN Scanner

Paris cu propria mașină; 8. Cît **este** un kilogram și jumătate de banane?; 9. Pe unde **ați fost** de dimineață și până acum?; 10. Ce **e** când îți se zbate ochiul stâng?; 11. Tot ce ți-am spus **era** pe la 1400; 12. Cât **vor fi** lumea și pământul, vor exista și oameni nefericiți.

V. Să se rescrie următorul text, corectându-se toate greșelile pe care le conține (indiferent de natura lor):

„Ori, dacă se are în vedere însăși faptul că în această probă de extremă fineță cîștigarea unui centimetru sau doi se obțin prin eforturi supra-omenești, atunci cei șase centimetri peste recordul mondial reprezintă un lucru extraordinar".

VI. Să se arate, prin rescriere, care sunt formele verbale corecte (și deci potrivite) în următoarele contexte:

1. Justiția nu poate **să absolve/să absolvească** pe autorul unei crime premeditate; 2. Populația de la orașe **contractă/contractează** mai ușor maladiile infecțioase; 3. Foarte mulți factori **concură/concurează** la realizarea unui ideal; 4. Astăzi oamenii **manifestă/manifestează** nestingheriți pentru satisfacerea revendicărilor lor; 5. Literatura nu trebuie **să reflecte/reflecteze** foarte fidel realitatea; 6. În studiourile de la Hollywood **se toarnă/se turnează** un nou western.

VII. Rescrieți următoarele versuri populare, corectând greșelile de ortografie introduse în text și adăugând semnele de punctuație care lipsesc:

1. Cine a stârnit cătănila
   Mâncalar casa pustiia
   Și nevasta văduviia
   Și copii sărăcia
2. Murgule, murguțul meu
   Datumitea taicătău
   Ca să-mi fii de ajutor
   La nevoie și la zor.

VIII. Rescrieți forma literară (forma corectă) din următoarele perechi:

Anticameră-antecameră, delicvent-delincvent, decrepitudine- decreptitudine, importuna-inoportuna, oprobiu-oprobriu, repercusiune- repercursiune, spicher-șpicher, bleumarin-bleumaren,divident-dividend,desuetudine-desuetitudine,jurisconsult-juristcon sult, percept(e)-precept(e), standard-ștandard, usufruct-uzufruct, corabora-corobora, escalada-excalada, frusta-frustra, muschetar- mușchetar, propietate-proprietate, stres-ștres, vindicativ- vindecativ.

IX. Să se indice câte un singur sinonim neologic pentru următoarele adjective din fondul vechi al limbii:

adânc, bețiv, caraghios, cinstit, ciudat, deștept fățarnic, îngâmfat, lacom, molipsitor, obraznic, răutăcios, trist, veșnic, vinovat, zadarnic și zgârcit.

Scanned with OKEN Scanner

X. Indicaţi, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele contexte:

1. Primind o asemenea veste, împăratul a dat imediat **sfoară/sfară** în ţară. 2. Alegerea a fost absolut **arbitrară/arbitrală**. 3. Reuniunile **familiale/familiare** sunt pentru mulţi dintre noi o plăcere. 4. Industria noastră **carboniferă/carbonieră** este în regres. 5. Zăcămintele **petrolifere/petroliere** sunt o importantă bogăţie naţională. 6. Primirea care i s-a făcut a fost destul de **glacială/glaciară/**. 7. Domnitorii noştri îi **investeau/învesteau** pe boieri cu diverse funcţii. 8. Şederea într-o staţiune balneară este **temporară/temporală**. 9. „Acolo... sunt ruinele încă **inveterate/învederate** ale anticei cetăţi." (Al. Odobescu). 10. „Am fost şi voi fi întotdeauna contra nepotismului... o bubă **inveterată/învederată** a societăţii noastre". (I.L. Caragiale).

Rezolvarea probei

I. Unica propoziţie principală este: **„O,... ce lesne-ai fi pus frâu durerii şi răzvrătitului tău gând"**. Pentru identificarea ei se acordă 6 puncte.

Precizări: a. — interjecţia **o** este, în cazul de faţă, o simplă exclamaţie, prin care se exteriorizează un sentiment de admiraţie. La segmentarea frazei în propoziţii, ea se grupează cu principala propriu-zisă **(ce lesne-ai fi pus frâu durerii şi răzvrătitului tău gând)**, dar nu poate constitui singură o propoziţie, întrucât nu are valoarea unei interjecţii predicative **(de felul lui: hai, na, bravo, zvârrr etc.)**.

b. — Absenţa unor indicaţii suplimentare (de felul: propoziţie dezvoltată, bimembră, enunţiativă, afectivă, pozitivă etc.) nu atrage după sine depunctarea candidaţilor şi nici prezenţa lor nu influenţează în vreun fel oarecare notarea. Precizările sunt valabile şi pentru fraza următoare.

II. 1. Mare minunăţie-i = propoziţie principală;

Să-şi pună cineva obrăjorul pentru unul ca tine = propoziţie subiectivă;

Să te hrănească ca pe un trântor = subiectivă (coordonată copulativ cu propoziţia precedentă).

2. Să-şi pună obrăjorul = predicat verbal locuţional; **cineva** = subiect (exprimat printr-un pronume nehotărât); **ca pe un trântor** = complement circumstanţial de mod comparativ.

3. Derivatele existente în text sunt **minunăţie** (format de la adjectivul **minunat** + sufixul abstract **-ie**) şi **obrăjor** (derivat de la substantivul **obraz** + sufixul diminutival **-ior**). Pentru **II** se acordă **8 puncte** (3 pentru **1**; 3 pentru **2** şi 2 pentru **3**).

III. Răspunsurile corecte sunt următoarele: 1 = subiect; **2** = nume predicativ; **3** = atribut adjectival; **4** = atribut pronominal genitival; **5** = complement (obiect) direct; **6** = complement (obiect) indirect. Se acordă **6** puncte (câte unul pentru fiecare răspuns corect).

IV. Sinonimele admise sunt următoarele: 1. a exista; **2.** a se afla; **3.** a avea loc, a se produce; **4.** a se împlini; **5.** a fi de loc; **6.** a dura; **7.** a se duce; **8.** a costa; **9.** a umbla; **10.** a însemna, a semnifica; **11.** a se întâmpla; **12.** a dura, a dăinui, a exista. Pentru **IV** se acordă **12 puncte.**

Scanned with OKEN Scanner

V. Rescris corect, textul are următoarea formă: „Or, dacă se are în vedere **însuşi** faptul că în această probă de extremă **fineţe** câştigarea unui centimetru sau doi **se obţine** prin eforturi **supraomeneşti**, atunci cei şase centimetri peste recordul mondial reprezintă un lucru extraordinar". Se acordă maximum **5 puncte.**

VI. Formele verbale corecte sunt: 1 = să absolve; **2** = contractează; **3** = concură; **4** = manifestează; **5** = să reflecte; **6** = se turnează.

Precizare: Nu este necesar să se rescrie fiecare enunţ. Indicarea formei corecte este suficientă. Se acordă **6 puncte.**

VII. 1. Cine-a stârnit cătănia
Mânca-i-ar casa pustia
Şi nevastă văduvia
Şi copiii sărăcia.

2. Murgule, murguţul meu,
Datu-mi-te-a taică-tău
Ca să-mi fii de ajutor
La nevoie şi la zor.

Se acordă maximum **9 puncte.**

VIII. Formele corecte (literare) sunt următoarele: anticameră, bleumarin, corobora, delincvent, divident, escalada, decrepitudine, desuetudine, frustra, importuna, jurisconsult, muschetar, oprobriu, precepte, proprietate, repercusiune, standard, stres, spicher, uzufruct şi vindicativ.

Precizare: În eventualitatea că sunt corecte, explicaţiile de ordin etimologic sunt acceptate, dar ele nu sunt şi necesare. Este suficient să se indice grafia şi pronunţarea recomandate de normele în vigoare ale limbii literare. Se acordă maximum **21 de puncte.**

IX. Sinonimele admise pentru cele 17 adjective sunt următoarele:

1 = profund, radical, esenţial, fundamental (ultimele trei în combinaţie cu substantivele: prefacerî, transformări, schimbări; cf. **prefaceri adânci**); **2** = alcoolic; **3** = ridicol (şi în anumite contexte) grotesc şi burlesc; **4** = bizar, extravagant, straniu, curios, excentric, funambulesc, fantasmagoric şi abracadabrant; **5** = onest, prob, loial, franc, leal; **6** = inteligent, ager, abil, ingenios, capabil; **7** = ipocrit, perfid, duplicitar, fals, fariseic; **8** = infatuat, orgolios, vanitos, grandoman, megaloman; **9** = avid, cupid, vorace (eventual şi: gurmand, insaţiabil); **10** = contagios, infecţios şi infectant; **11** = insolent, impertinent (eventual şi arogant); **12** = maliţios (eventual şi caustic, sarcastic); **13** = melancolic, abătut, deprimat, deprimant, dezolant; **14** = culpabil (nu se admite inculpat, care are alt sens); **15** = etern, sempitern, perpetuu, continuu, permanent; **16** = inutil, steril, ineficace, ineficient, oţios; **17** = avar, harpagon, parcimonios (eventual şi meschin);

Scanned with OKEN Scanner

Pentru **IX** se acordă maximum **17 puncte**, adică câte un punct pentru fiecare sinonim admis;

X. Paronimele potrivite în cele zece contexte sunt următoarele:

1 = **sfară**; 2 = **arbitrar**; 3 = **familial**; 4 = **carbonier**; 5 = **petrolifer**; 6 = **glacial**; 7 = **învesti**; 8 = **temporar**; 9 = **învederat**; 10 = **inveterat**.

Se acordă **10 puncte.**

Precizări suplimentare.

I. Neintegrarea (necuprinderea) în propoziţia principală a interjecţiei **o** se depunctează cu **o unitate**.

II. 3. **a)** Simpla identificare a derivatelor existente în propoziţiile 1 şi 2 se notează cu **0,50 puncte** pentru fiecare derivat (**minunăţie** şi **obrăjor**);

b) Explicarea greşită sau incompletă a mecanismului derivării se depunctează cu **0,50 puncte** pentru fiecare cuvânt derivat.

c) Verbul **a hrăni** nu este format în limba română de la substantivul **hrană**, ci este un cuvânt împrumutat. Explicarea lui corectă sau greşită nu influenţează notarea.

VII. Acordarea celor **9 puncte** se va face după cum urmează:

a) Pentru adăugarea cratimei (în **cine-a**), precum şi a celor trei virgule din **2** (versurile 1 şi 2) se acordă **1 punct** (0,25x4); **b)** Pentru rescrierea corectă a cuvintelor **cătăniia, pustiia, văduviia şi sărăciia** se acordă **1 punct** (0,25x4); **c)** Pentru rescrierea corectă a lui **mâncaiar** se acordă **2 puncte**; **d)** Pentru rescrierea corectă a lui **datumitea** se acordă **3 puncte** (câte un punct pentru fiecare cratimă adăugată); **e)** Pentru rescrierea corectă a cuvântului **copii** (din **1**, versul al IV-lea) se acordă **1 punct**; **f)** Pentru rescrierea corectă a lui **taicătău** se acordă încă **1 punct.**

ACADEMIA DE POLIŢIE, 1992

1. **Se dă textul:** „Nu ştiu **alţii** cum sunt, dar eu, când **mă gândesc** la locul **naşterii** mele, la casa părintească din Humuleşti, la stâlpul hornului unde lega mama o şfară cu motocei la capăt, de crăpau mâţele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă ţineam când începusem a merge copăcel, la cuptiorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieţii, de-a mijoarca, şi la alte jocuri şi jucării pline de hazul şi farmecul copilăresc, parcă-mi saltă şi acum inima **de bucurie**." (Ion Creangă — **Amintiri din copilărie**)

Cerinţe:

a) subliniaţi predicatele şi indicaţi felul lor; b) despărţiţi textul în propoziţii şi precizaţi felul acestora; c) alcătuiţi enunţuri în care adverbul relativ **unde** să introducă alte **patru** feluri de propoziţii subordonate, diferite de cea din text; menţionaţi felul fiecărela; d) dezvoltaţi, într-o propoziţie subordonată corespunzătoare, partea de propoziţie din text, încadrată în chenar; e) analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

Scanned with OKEN Scanner

2 a)Identificaţi patru figuri de stil în versurile următoare:

„Pe când oastea se aşază, iată soarele apune,
Voind creştetele nalte ale ţării să-ncunune
Cu un nimb de biruinţă; fulger lung încrementit
Mărgineşte munţii negri în întregul asfinţit,
Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Şi din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna:
Doamna mărilor şi-a nopţii varsă linişte şi somn."

(M. Eminescu — **Scrisoarea III**).

3. a) Construiţi patru enunţuri care să ilustreze caracterul polisemantic al verbului **„a ţine"**; precizaţi sensul acestuia în fiecare enunţ; b) indicaţi două perechi de paronime şi construiţi cu fiecare termen enunţuri adecvate.

4. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte: **conjuncţie, dezechilibru, ineficacitate, inerent, somptuos, sublinia;**

5. Explicaţi folosirea semnelor de punctuaţie şi de ortografie în textul de mai jos:

„Moş Luca, de te-a întreba cineva... de ce trag caii aşa de greu, să-i spui că aduci nişte drobi de sare de la Ocnă şi las' dacă nu te-a crede fiecare!..." (Ion Creangă — **Amintiri din copilărie**)

6. Alcătuiţi, în cca. jumătate de pagină, o scrisoare de mulţumire, respectând cerinţele specifice acestui tip de compunere. (Atenţie! Toţi candidaţii vor semna scrisoarea, după caz, cu prenumele **Tudor** sau **Tudora**).

Notă: Toate subiectele sunt obligatorii; durata de lucru — 3 ore, după scrierea subiectelor.

BAREM DE CORECTARE.

1. a) Subliniera predicatelor; 10 x 0,05 = 0,05; indicarea felului predicatelor — 10 x 0.10 = 1,00 **(1,5)**; **b)** Despărţirea textului în propoziţi — 10 x 0,10 = 1,00; Felul propoziţiilor — 10x0,10 = 1,00 **(2,00)**; **c)** Subordonate introduse prin adverbul **unde** — 4x0,10 = **0,40**; **d)** Dezvoltarea părţii de propoziţie în subordonată — 1x0,20 = **0,20**; **e)** Analiza sintactică a cuvintelor subliniate — 3x0,15 = 0,45; Analiza morfologică a cuvintelor subliniate — 3x0,15 = 0,45 **(0,90)**. **2.** Identificarea figurilor de stil — 4x0,25 = **1,00**. **3. a)** Enunţuri cu verbul **„a ţine"** — 4x0,25 = **1,00**; **b)** Enunţuri cu paronime — 4x0,15 = **0,60**. **4.** Despărţirea cuvintelor în silabe - 6x0,10 = **0,60**. **5.** Folosirea semnelor de punctuaţie şi de ortografie — 10x0,05= **0,50**. **6. Scrisoarea:** * locul şi data — 0,10; * formula de adresare — 0,10; * folosirea virgulei după formulă — 0,10; * respectarea celor trei părţi (introducere, cuprins, încheiere) — 0,75); * formula de încheiere — 0,05; * adecvarea conţinutului în raport cu destinatarul — 0,30; * corectitudinea exprimării — 0,50; **(1,90)**
Total 10 puncte

Scanned with OKEN Scanner

Rezolvarea subiectelor

1.a) Predicate: „nu știu" (PV); **„cum sunt"** (PV); **„mă gândesc"** (PV); **„lega"** (PV); **„crăpau"** (PV); **„mă țineau"** (PV); **„începusem"** (PV); **„mă ascundeam"** (PV); **„ne jucam"** (PV); **„saltă"** (PV).

b) Propoziții:

— „Nu știu..." (propoziție principală);

— „alții cum sunt..." (propoziție subordonată completivă directă);

— „dar eu... parcă-mi saltă și acum inima de bucurie" (propoziție principală);

— „când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului... la prichicul vetrei cel humuit..., la cuptiorul... și la alte jocuri pline de hazul și farmecul copilăresc..." (propoziție subordonată circumstanțială de timp);

— ...„unde lega mama o șfară cu mătocei la capăt..." (propoziție subordonată atributivă);

— ...de crăpau mâțele jucându-se cu ei..." (propoziție subordonată circumstanțială consecutivă);

— ...„de care mă țineam..." (propoziție subordonată atributivă);

— ...„când începusem a merge copăcel..." (propoziție subordonată circumstanțială de timp);

— ...„pe care mă ascundeam..." (propoziție subordonată atributivă);

— ...„când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca..." (propoziție subordonată circumstanțială de timp).

c) Vor fi apreciate enunțurile construite de elevi.

d) Mă gândesc la locul **/în care** m-am născut (propoziție subordonată atributivă)

e) alții — subiect, exprimat prin pronume nehotărât, genul masculin, numărul plural, cazul nominativ;

mă gândesc — predicat verbal, exprimat prin verb predicativ, intranzitiv, diateza reflexivă, conjugarea a IV-a, modul indicativ, timpul prezent, persoana I-a, numărul singular;

mă — semn al diatezei reflexive, pronume reflexiv provenit din pronume personal;

de bucurie — complement circumstanțial de cauză, exprimat prin substantiv comun, simplu, genul feminin, numărul singular, cazul acuzativ (precedat de prepoziția de), nearticulat.

.....

semnul exclamării (!) — s-a folosit la sfârșitul unei propoziții enunțiative imperative;

6. Scrisoarea: vor fi luate în seamă criteriile de apreciere precizate în baremul de corectură.

Scanned with OKEN Scanner

FACULTATEA DE LITERE, Bucureşti 1992.

1. Direcţii şi reprezentanţi în romanul românesc interbelic.

2. Particularităţi artistice în Răzvan şi Vidra de B.P.Hasdeu.

.....

„—Acum, ori e-a fi trăind calul, ori că n-a fi trăind, aceasta mă priveşte pe mine, numai vreau să ştiu dacă mi-l dai ori ba.

— Din partea mea, dai să-ţi fie, dragul tatei, dar mi-i de-a mirarea de unde ai să-l iei, dacă n-are fiinţă pe lume.

— Despre asta nu mă plâng eu, tată, bine că mi l-ai dat; de unde-a fi, de unde n-a fi, dacă l-oi găsi, al meu să fie".

1. Analiza sintactică a frazei şi raporturile dintre propoziţii.

2. Analiza morfologică a cuvintelor legate prin cratimă şi explicarea folosirii acesteia.

3. Semne ale oralităţii în text.

ACADEMIA DE POLIŢIE — 1993

Varianta I

I. **Se dă textul:**

— „Acum, luminate crăişor, ca să vezi cât poate să-ţi ajute milostenia, stai **liniştit**, uită-te drept în ochii mei şi ascultă cu **luare-aminte** ce ţi-oi spune; du-te la tată-tău şi cere să-ţi dea calul, armele şi hainele cu care a fost mire, şi atunci ai să te poţi duce unde n-au putut merge fraţii **tăi**, pentru că ţie ţi-a fost scris să-ţi fie dată această cinste". (Ion Creangă)

Cerinţe:

1.Să se sublinieze predicatele şi să se precizeze felul lor.

2.Să se delimiteze propoziţiile şi să se identifice.

3.Să se contragă propoziţia „ca să vezi" în partea de propoziţie corespunzătoare.

4.Să se analizeze sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

5.Găsiţi cel puţin trei sinonime pentru cuvântul „milostenie".

6.Explicaţi virgulele din textul dat.

(5,70 puncte)

II. Alcătuiţi enunţuri în care cuvântul „acesta"să aibă următoarele funcţii sintactice: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut adjectival şi atribut pronominal.

(0,90 puncte)

Scanned with OKEN Scanner

III. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte: burlan, pehlivan, aspect, peşte, inegal.

(0,80 puncte)

IV. Folosiţi în propoziţii următoarele perechi paronimice: a învesti—a investi; temporal—temporar; iminent—eminent; emigrant—imigrant.

(0,60 puncte)

V. Alcătuiţi o scurtă compunere în care să redaţi un dialog (o discuţie) între doi colegi sau între două persoane cunoscute care nu s-au mai văzut de mult timp.

(1punct).

Rezolvarea Subiectelor

1. „—Acum, luminate crăişor,[PP4]/ca să vezi [F1]/cât poate [CD2]/să-ţi ajute milostenia,[CD3]/stai liniăştit,[PP4]/uită-te drept în ochii mei[PP5]/şi ascultă cu luare-aminte[P6]/ce ţi-oi spune:[CD7]/du-te la tată- tău[PP8]/şi cere[PP9]/să-ţi dele calul, armele şi hainele [CD10]/cu care a fost el mire,[AT11]/ şi atunci ai să te poţi duce[PP12]/unde n-au putut merge fraţii tăi,[CL13]/pentru că [CZ14]/ţie [15]/a fost scris [CZ]/să-ţi fie dată această cinste [SB15]/..." (Ion Creangă)

1. să vezi; poate; să ajute; uită-te; du-te; cere; să dele; ai să poţi; n-au putut; a fost scris;să fie dată = predicate verbale; a fost mire = predicat nominal.

2. ... pentru a vedea = complement circumstanţial de scop.

4. **liniştit** = element predicativ suplimentar exprimat prin adjectiv, provenit din verb la participiu.

cu luare-aminte = complement circumstanţial de mod exprimat prin locuţiune adverbială de mod.

tăi = atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal posesiv, genul masculin, numărul plural, cazul N.

5. **milostenie** = milă, compătimire, îndurare, înduioşare, bunăvoinţă, binefacere, dar, dărnicie, generozitate.

6. Primele două virgule marchează izolarea construcţiei în vocativ. Cea de a treia virgulă marchează sfârşitul intercalării subordonatelor 1, 2, 3, în principala regentă 4.

Cea de-a patra virgulă marchează raportul de coordonare între propoziţiile principale 4 şi 5.

Cea de-a cincea virgulă marchează raportul de coordonare între două complemente directe.

Cea de-a şasea virgulă este cerută de conjuncţia „şi" cu valoare narativă.

Ultima virgulă desparte cauzala 14 de regenta ei 13.

II. Se va urmări corectitudinea enunţurilor formulate (subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut adjectival etc.)

III. bur-lan; pe-hli-van; a-spect; peş-te; in-e-gal.

Scanned with OKEN Scanner

IV. Se va urmări corectitudinea propoziţiilor formulate pentru fiecare cuvânt (a investi — a învesti; temporal — temporar; emigrant — imigrant)

V. Se va urmări aşezarea corectă în pagină, expresivitatea, coerenţa, punctuaţia şi ortografia (Dialog între doi prieteni).

BAREMUL

pentru corectarea lucrărilor

I. 1. (0,10x15) = 1,50

2. (0,10x15) = 1,50

3. = 0,55

4. (0,30x3) = 0,90

5. (0,30x3) = 0,90

6. (0,05x7) = 0,35

II. (0.15x6) = 0,90

III. (0,16x5)= 0,80

IV. (0,15x4) = 0,60

V. Aşezarea corectă în pagină = 0,40

Expresivitate, coerenţă = 0,30

Punctuaţie şi ortografie = 0,30

Un punct se acordă din oficiu.

Varianta II

I. **Se dă textul:**

„Îi venea să se ducă şi să se tot ducă şi toată lumea să-l uite numai ea singură să-şi aducă aminte în toată clipa că el a voit şi a putut, dar s-a stăpânit, fiindcă atât de mult a iubit-o încât s-a dus pribeag prin lume numai ca dânsa să poată trăi nesupărată." (Marin Preda)

Cerinţe:

1. Să se sublinieze predicatele şi să se precizeze felul lor.

2. Să se delimiteze propoziţiile şi să se precizeze felul lor.

3. Să se contragă propoziţia „toată lumea să-l uite" în partea de propoziţie corespunzătoare.

4. Să se analizeze sintactic şi morfologic cuvintele „toată", „-o", „dânsa".

5. Găsiţi cel puţin trei sinonime pentru cuvântul „victorie".

6. Stabiliţi radicalul cuvântului „nesupărată"; alcătuiţi familia de cuvinte şi precizaţi modul de formare al cuvintelor derivate.

Scanned with OKEN Scanner

(5,70 puncte)

II. Explicaţi semnele de punctuaţie şi ortografie din textul:

„Dom'sublocotenent, strigă Ionescu, ordonaţi să trag numai eu...

— Bine, zise ofiţerul, ocheşte şi trage." (Marin Preda)

(0,70 puncte)

III. Alcătuiţi enunţuri în care cuvântul „patrie" să îndeplinească următoarele funcţii sintactice: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut substantival prepoziţional.

(0,50 puncte)

IV. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte: negru, jertfă, inuman, somptuos.

(0,40 puncte)

V. Daţi trei exemple de perechi de paronime şi alcătuiţi propoziţii cu fiecare cuvânt.

(0,30 puncte)

VI. Alcătuiţi cinci enunţuri prin care să demonstraţi valoarea polisemantică a cuvântului „a ţine"; precizaţi sensul din fiecare enunţ.

(0,50 puncte)

VII. Redactaţi o scrisoare de felicitare şi semnaţi cu numele „Ion".

(0,90 puncte)

BAREM

şi rezolvarea subiectelor la limba română

I. 1. Să se sublinieze predicatele şi să se precizeze felul lor: venea, să se ducă, să se ducă, să se piardă, să uite, să-şi aducă aminte, a voit, a putut, s-a stăpânit, a iubit, s-a dus, să poată = predicate verbale.

11 x 0,15 = 1,65 puncte

2. Să se delimiteze propoziţiile şi să se precizeze felul lor:

PP 1. Îi venea — propoziţie principală

SB 2. să se ducă — propoziţie subiectivă

SB 3. să se tot ducă — propoziţie subiectivă

SB 4. şi toată lumea să-l uite — propoziţie subiectivă

SB 5. numai ea singură să-şi aducă aminte în toată clipa — propoziţie subiectivă

CI 6. că el a voit — propoziţie completivă indirectă

CI 7. şi a putut — propoziţie completivă indirectă

CI 8. dar s-a stăpânit — propoziţie completivă indirectă

Scanned with OKEN Scanner

CZ 9. fiindcă atât de mult a iubit-o — propoziţie cauzală

CNS 10. încât s-a dus pribeag în lume — propoziţie consecutivă

F 11. numai ca dânsa să poată trăi nesupărată — propoziţie finală.

3. Să se contragă propoziţia: „toată lumea să-l uite" în partea de propoziţie corespunzătoare.

Rezolvare: „Toată lumea uitându-l".

0,50 puncte

4. Să se analizeze sintactic şi morfologic : „toată", „-o", „dânsa".

— **toată** — atribut adjectival exprimat prin adjectiv pronominal nehotărât, gen feminin, nr. sg., caz nominativ, determină substantivul „lumea".

— **-o** — comp. direct exprimat prin pronume personal, pers. a III-a, nr.sg., gen feminin, caz AC, forma neaccentuată.

— **dânsa** — subiect, exprimat prin pronume personal, pers a III-a, nr.sg., gen feminin, caz N.

3 x 0,10 = 0,30 puncte

5. Găsiţi cel puţin trei sinonime pentru cuvântul „victorie".

— **victorie**: izbândă, reuşită, biruinţă.

3 x 0,10 = 0,30 puncte

6. Stabiliţi radicalul cuvântului „nesupărată", alcătuiţi familia de cuvinte şi precizaţi modul de formare a cuvintelor derivate.

4 x 0,10 = 0,40 puncte

II Explicarea semnelor de punctuaţie şi ortografie:

— „..." — ghilimelele cuprind între ele un citat;

— —dom' — anunţă un personaj care ia parte la discuţie;

— —dom' — apostroful înlocuieşte un grup de litere de la sfârşitul cuvântului;

— ,strigă..., — cele două virgule cuprind între ele o propoziţie incidentă;

— eu... — punctele de suspensie s-au folosit pentru a marca lipsa unui fragment din text;

— ...trage. — punctul s-a folosit după o propoziţie enunţiativă propriu-zisă.

7 x 0,10 = 0,70 puncte

III. Alcătuiţi enunţuri în care cuvântul „patrie" să îndeplinească următoarele funcţii sintactice: subiect, nume predicativ, complement direct, complement indirect, atribut substantival prepoziţional.

Scanned with OKEN Scanner

5 x 0,10 = 0,50 puncte

IV. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte: ne-gru, jert-fă, în-u-man, somp-tu-os.

4x 0,10 = 0,40 puncte

V. Daţi trei exemple de perechi de paronime şi alcătuiţi propoziţii cu fiecare cuvânt.

6 x 0,10 = 0,60 puncte

VI. Alcătuiţi cinci enunţuri prin care să demonstraţi valoarea polisemantică a cuvântului „a ţine".

5 x 0,10 = 0,50 puncte

VII. Redactaţi o scrisoare de felicitare şi semnaţi cu numele „Ion".

— data şi locul = 0,05

— formula de adresare = 0,10

— virgula după formula de adresare = 0,05

— frumuseţea şi corectitudinea exprimării = 0,45

— formula de încheiere = 0,10

— semnul după formula de încheiere = 0,10

— semnătura = 0,05

TOTAL = 9 puncte + 1 punct din oficiu

FACULTATEA DE DREPT — 1993

I.

1. Analizaţi exclusiv din punctul de vedere al sintaxei frazei următorul text (Schema nu este necesară, însă rescrierea şi numerotarea propoziţiilor, precum şi indicarea raporturilor între acestea sunt obligatorii):

Chiar adevăruri de-ar fi câte se spun, în unele privinţe, despre tine, este indiscutabil că ai ajuns ceea ce ţi-ai pus în gând şi ai dorit atât de mult numai prin meritele tale, pe care, din păcate, unii ţi le contestă, din când în când, fără motive întemeiate.

2. Extrageţi locuţiunile şi expresiile pe care le conţine fraza de mai sus şi indicaţi felul acestora;

3. Identificaţi derivatele şi compusele existente în acelaşi text şi explicaţi mecanismul lor de formare;

II. Indicaţi ce fel de propoziţii subordonate introduce adverbul relativ **cum** în următoarele fraze:

1. **Cum** îţi vei aşterne, aşa vei dormi.

2. Vremurile actuale sunt **cum** sunt şi e greu să fie schimbate.

3. Prietenul meu este un om **cum** nu se află pe toate drumurile.

Scanned with OKEN Scanner

4. **Cum** nu mai exista nici o scăpare, armata s-a predat necondiţionat.

5. „Făt-Frumos vedea **cum** înfloreau două stele albastre, ...ochii miresei lui." (M.Eminescu)

6. „Ea a doua zi se miră/ **cum** de firele sunt rupte

Şi-n oglind'ale ei buze/ vede vinete şi supte." (M.Eminescu)

7. „**Cum** ea pe coate-şi răzima/ Visând ale ei tâmple,

De dorul lui şi inima/ Şi sufletul se împle". (M.Eminescu)

III. Arătaţi care din cele două forme sau construcţii subliniate este corectă şi rescrieţi-o pe aceasta, păstrând enunţurile de mai jos:

1. I-am telefonat unei prietene **a mele/ale mele**;

2. Ofer o carte interesantă **dragii/dragei** mele colege;

3. Vom mai discuta în ceea ce **priveşte/privesc** examenele;

4. Participanţii la discuţii au fost **puţin/puţini** numeroşi;

5. Am vizitat un salon de **nou-născuţi/noi-născuţi**;

6. Lucrează la catedra de **istoria/istorie a** literaturii române;

7. Am ascultat o conferinţă **al cărei/a cărei** obiect a fost interesant;

8. Din neatenţie **era/eram** să cad pe scări;

9. Familia Ionescu **a făcut/au făcut** o excursie în străinătate;

10. Le **trebuiesc/trebuie** bani foarte mulţi pentru a-şi construi o locuinţă.

IV. Rescrieţi următorul text corectând greşelile pe care le conţine:

„Aşadar, cam asta era, în linii mari, imaginea sgudiitoare a Bucureştilor de altă dată, când, într-o casă a mahalalii Boteanu, s-a născut la 29 Iunie 1819 acel ce avea să devie gânditorul şi intransingentul revoluţionar Nicolae Bălcescu."

V. Rescrieţi următoarele versuri populare corectând exclusiv greşelile de ortografie introduse în text;

„Dear fi badea pehlivan,/ Dăruimilaş cu-n ban, / Dar badeai cioban la oi /

Şi tot cântă din cinpoi, / Dar badeai cioban la stână / Ieiel dracii toîi a(la) mână/

De trei ori pe săptămână / Ca şi ieu să-mi pot căta / Altul pe potriva mea."

VI. Identificaţi şi rescrieţi neologismele care apar în următorul text fără să daţi şi explicaţii de ordin etimologic sau semantic:

„Ceea ce caracterizează mai întâi de toate personalitatea lui Eminescu este o aşa de covârşitoare inteligenţă ajutată de o memorie căreia nimic din ce-şi întipărise vreodată nu-i mai scăpa (nici chiar în epoca alienaţiei declarate), încât lumea în care trăia el după firea lui şi fără nici o silă era aproape exclusiv lumea ideilor generale ce şi le avea pururea la îndemână." (Titu Maiorescu)

Scanned with OKEN Scanner

VII. Urmând modelele indicate între paranteze (culpabil-vinovat; terifiant-îngrozitor), grupaţi adjectivele de mai jos în perechi sinonimice constituite dintr-un neologism şi un termen din fondul vechi al limbii:

abominabil; amănunţit; asemănător; biruitor; copilăresc; credincios; detaliat; fidel; inocent; înflorător; juvenil; nevinovat; pueril; răzbunător; similar; stupefiat; tineresc; uimit; victorios; vindicativ

VIII. Indicaţi maximum patru sinonime frazeologice ale verbului **a muri** urmând modele ca: a observa-a băga de seamă, a fugi-a o lua la sănătoasa, a se naşte-a vedea lumina zilei etc. (Sunt admise exemple din toate variantele funcţionale ale limbii.)

IX. Rescrieţi forma corectă (literară) din următoarele perechi:

aliniat — alineat
avocat — advocat
divident — dividend
filigram — filigran
itinerar — intinerar
întreprindere — intreprindere
plebiscist — plebicist
renumeraţie — remuneraţie
start — ştart
aversiune — adversiune
corigent — corijent
excortă — escortă
funeralii — funerarii
iredentism — iridentism
juristdicţie — jurisdicţie
preşedinţie — preşedenţie
revendicare — revindecare
transcedental — transcendental

X. Arătaţi, prin rescriere, care este paronimul potrivit în următoarele combinaţii sintactice:

tribunal **arbitral/ arbitrar**
primire **glacială/ glaciară**
transcriere **literală/ literară**
industrie **minieră/ minieră**
societate **petrolieră/ petroliferă**
a-şi **apropia/ apropria** bunurile altuia
a călători pe **spezele/ speţele** statului
a rămâne pe **geantă/ jantă**
a **recuza/ refuza** un martor
a **revela/ releva** un secret

Rezolvarea probei

I.1. Fraza este construită prin subordonare şi este formată din 7 propoziţii. Pentru segmentarea corectă a propoziţiilor, pentru identificarea acestora şi pentru indicarea raporturilor existente între cele 7 propoziţii se acordă 10,5 puncte (deci 1,5 pentru fiecare propoziţie din totalul de 100 de puncte).

1) **Chiar adevăruri de-ar fi** = concesivă, subordonată regentei nr.3;

2) **câte se spun, în unele privinţe despre tine** = subiectivă, subordonată propoziţiei

nr.1 (al cărei subiect este; adevăruri e nume predicativ);

3) **este indiscutabil** = principală şi regentă în raport cu propoziţiile nr.1 şi 4;

4) **că ai ajuns ... numai prin meritele tale** = subiectivă cerută de expresia impersonală este indiscutabil;

5) **ceea ce ţi-ai pus în gând** = predicativă, subordonată propoziţiei nr. 4 şi în raport de coordonare copulativă cu propoziţia nr.6;

6) **(şi) ai dorit atât de mult** = predicativă, subordonată faţă de nr.4 şi coordonată cu propoziţia precedentă (verbul a ajunge este aici copulativ, sinonim cu a deveni);

7) **pe care, din păcate, unii ţi le contestă, din când în când, fără motive întemeiate.** = atributivă, subordonată propoziţiei nr.4 (determină substantivul merite).

Precizare: Indicaţiile suplimentare (referitoare la structura propoziţiilor sau la felul acestora după scopul ori conţinutul exprimat) nu sunt luate în consideraţie, întrucât nu au fost cerute. Prezenţa lor în lucrare nu atrage după sine depunctarea candidatului, dar nici acordarea de puncte în plus.

I.2. Locuţiuni şi expresii (Pentru identificarea şi explicarea lor se acordă 5 puncte):

1. chiar de = locuţiune conjuncţională concesivă, echivalentă semantic cu chiar dacă;

2. este indiscutabil = expresie verbală impersonală (după care urmează o subiectivă);

3. a-şi pune în gând = expresie verbală (în DEX, s.v. gând, p.374, col.2). Se admite şi „locuţiune verbală";

4. din păcate = locuţiune adverbială;

5. din când în când = locuţiune adverbială, sinonimă cu adv. uneori, câteodată.

I.3. Derivate şi compuse (în ordinea din text). Pentru explicarea lor se acordă 7 puncte.

1. privinţă = derivat de la verbul a privi + suf. substantival -inţă;

2. despre = prepoziţie compusă (din de + spre);

3. indiscutabil = împrumut neologic din fr. indiscutable. Fiind un derivat analizabil în interiorul limbii române, se admite şi explicaţia: pref. in- + discutabil (împrumutat din fr. discutable sau format în româneşte de la verbul discută + suf.-bil);

4. ceea ce = pronume relativ compus, format din demonstrativul ceea (aceea) + pronumele relativ ce;

5. dori = verb derivat de la substantivul dor;

6. numai = adverb de mod restrictiv (compus din alte două adverbe: nu + mai);

7. întemeiat = adjectiv de origine participială, provenit din verbul întemeia (un derivat de la subst. temei + pref. în-).

II. Subordonatele introduse prin adverbul relativ cum sunt următoarele:

1=circumstanţială de mod; 2=predicativă; 3=atributivă; 4=cauzală; 5=completivă directă; 6=completivă indirectă; 7=temporală de simultaneitate.

Scanned with OKEN Scanner

7 puncte

III. 1. I-am telefonat unei prietene a mele;

2. Ofer o carte interesantă dragii mele colege;

3. Vom mai discuta în ceea ce priveşte examenele;

4. Participanţii la discuţii au fost puţin numeroşi;

5. Am vizitat un salon de nou-născuţi;

6. Lucrează la catedra de istorie a literaturii române;

7. Am ascultat o conferinţă al cărei obiect a fost interesant;

8. Din neatenţie era să cad pe scări;

9. Familia Ionescu a făcut o excursie în străinătate;

10. Le **trebuie** bani foarte mulţi pentru a-şi construi o locuinţă.

10 puncte

IV. Aşadar, cam **aceasta** era, în linii mari, **imaginea zguduitoare** a Bucureştilor de **altădată**, când, într-o casă a **mahalalei** Boteanu, s-a născut la 29 **iunie** 1819 **cel ce (acela care)** avea să **devină** gânditorul şi **intransigentul** revoluţionar Nicolae Bălcescu

0,50 x 9 =4,5 puncte

V.

De-ar fi badea pehlivan,
Dărui-mi-l-aş **c-un** ban,
Dar **badea-i** cioban la oi
Şi tot cântă din **cimpoi**.

0,50 x 8 = 4 puncte

VI. Neologisme: caracterizează, personalitatea, inteligenţă, memorie, epoca, alienaţiei, declarate, exclusiv, ideilor, generale.

Precizare: Este recomandabil (dar nu şi obligatoriu) ca neologismele să fie rescrise sub forma lor tip, deci aceea sub care apar înserate şi în dicţionare (de exemplu: caracteriza, personalitate etc.)

10 puncte

VII. Cele 10 perechi sinonimice sunt următoarele: abominabil- înfiorător; amănunţit-detaliat; asemănător-similar; victorios-biruitor; pueril-copilăresc; fidel-credincios; inocent- nevinovat; juvenil-tineresc; vindicativ-răzbunător şi stupefiat-uimit.

10 puncte

VIII. Sinonime frazeologice posibile ale verbului a muri: a-şi da duhul, a-şi da obştescul sfârşit, a da ortul (a-şi da ortul) popii, a-şi da sufletul, a înceta din viaţă, a-şi da ultimul suspin, a-şi găsi sfârşitul, a trece în nefiinţă şi multe altele.

Scanned with OKEN Scanner

4 puncte

IX. Formele corecte sunt: alinea, aversiune, avocat, corigent, dividend, escortă, filigran, funerarii, itinerar, iredentism, întreprindere, jurisdicţie, plebiscit, preşedinţie, remuneraţie, revendicare, start şi transcendental.

18 puncte

X. Paronimele potrivite sunt următoarele: „tribunal arbitral", „primire glacială", „transcriere literală", „industrie minieră", „societate petrolieră", „a-şi apropria bunurile altuia", „a călători pe spezele statului", „a rămâne pe jantă", „a recuza un martor" şi „a revela (adică „a dezvălui") un secret".

10 puncte

FACULTATEA DE DREPT — 1994

I.1. Analizaţi exclusiv din punctul de vedere al sintaxei frazei următorul text (Schema nu este necesară, însă rescrierea şi numerotarea propoziţiilor, precum şi indicarea raporturilor existente între acestea sunt obligatorii):

Adevărul etern, **de care** nimeni n-ar trebui să se îndoiască, e că orice om care munceşte este supus greşelii, însă tot atât de adevărat e că fiecare **dintre noi** ar trebui să înveţe din propriile şi fireştile sale greşeli ca şi din erorile **altora**.

2. Faceţi analiza morfo-sintactică a cuvintelor subliniate în text.

3. Identificaţi derivatele din acelaşi text şi explicaţi mecanismul lor de formare.

4. Recunoaşteţi şi rescrieţi neologismele care există în text, însă fără a le însoţi de explicaţii semantice sau etimologice.

II. Precizaţi ce fel de propoziţii subordonate introduce conjuncţia dacă în următoarele fraze:

1. **Dacă-mi vei scrie câteva rânduri** înseamnă că încă mă iubeşti.

2. Urcând din greu, se gândea **dacă va rezista până în vârful muntelui.**

3. Nu ştim precis **dacă strămoşii noştri geto-daci cunoşteau scrierea.**

4. Întrebarea **dacă vom putea pleca astăzi sau mâine** nu a primit încă răspuns.

5. **Dacă m-ar ruga şi în genunchi,** tot nu mă mai întorc la el.

6. Problema este **dacă se mai poate înscrie aşa de târziu.**

7. **Dacă treci mâine pe la mine,** te pot aştepta toată ziua.

8. **Dacă te-ai prins în horă,** trebuie să joci.

III. Precizaţi categoria lexico-gramaticală (sau valoarea morfologică) a celor patru **şi** din următoarele versuri:

„Sunt flori care-şi înclină boiul şi mor topite de visare,

Mai sunt şi ochi ce plâng în noapte şi-adorm când soarele răsare." (D. Anghel)

Scanned with OKEN Scanner

IV. Identificaţi şi extrageţi figurile de stil (inclusiv epitetele) din cunoscutele versuri eminesciene:

„Pe un deal răsare luna ca o vatră de jăratic

Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic".

V. Despărţiţi în silabe următoarele cuvinte ţinând seama (acolo unde e cazul) de regulile morfologice: **analfabet, august, binoclu, bojdeucă, chintesenţă, duios, fiică, inospitalier, mausoleu, subestima, tablă şi transoceanic.**

VI. Indicaţi prin rescriere care dintre cele trei variante grafice este corectă:

1. crea, creca şi creia
2. egzemă, eczemă şi exemă
3. erarhie, ierarhie şi ierarchie
4. dar-mi-te, darmite şi darămite
5. glasvant, glasvand şi glazvand
6. ruxac, rucsac şi rucksac

VII. Precizaţi prin rescriere care este forma corectă din următoarele perechi:

aeropag-areopag	asambla-ansambla	contigent-contingent
escadrilă-excadrilă	fascicol-fasciculă	genuflexiune-genoflexiune
inopinat-inopinant	indemnizaţie-îndemnizaţie	jurisprudenţă-juristprudenţă
ostatec-ostatic	paliativ-paleativ	preerie-prerie
respectos-respectuos	sacrosant-sacrosanct	siringă-seringă

VIII. Indicaţi câte un singur sinonim neologic pentru următoarele substantive din fondul vechi al limbii:

amănunt; belşug; dovadă; hotărâre; împrejurare; jertfă; moarte; nădejde; părere

pedeapsă; rai; sfetnic; surghiun; urmaş; vârstă; zestre

IX. Urmând modelul indicat între paranteze (a înceta din viaţă — a-şi găsi moartea) grupaţi expresiile şi locuţiunile de mai jos în perechi de sinonime frazeologice:

apa morţilor	vocabular fundamental
ocluzie intestinală	fata morgana
a-şi face seama	încurcătură de maţe
a trage un perdaf	fond principal lexical
a veni pe lume	a arde gazul (de pomană)
a-şi curma viaţa	a lua la reflec
a tăia frunză la câini	a vedea lumina zilei

Scanned with OKEN Scanner

X. Arătaţi prin rescriere care este paronimul potrivit în următoarele combinaţii sintactice:

bazin carbonifer / carbonier

calotă glacială / glaciară

greutăţi familiale / familiare

notaţie literală / literară

libret / livret de economii

păcat orginal / originar

virtuos / virtuoz al pianului

a gira / gera o întreprindere

XI. Precizaţi prin rescriere care dintre cele două variante accentuale este admisă de normele ortoepice în vigoare:

avárie — avarie ántic — antic butélie — butelie début — debút

editor — editór mátur — matúr precéptor — preceptór regízor — regizór

scrútin — scrutin símbol — simból vérigă — verigă vátman — vatmán

XII. Corectaţi greşelile (de orice natură) existente în următoarele contexte rescriind în întregime fiecare enunţ:

1. „Ori, după înnăbuşirea rebeliunii, practic nimeni dintre cei aflaţi în interiorul clădirei nu s-au folosit de aceste galerii preferând să iasă de grabă prin uşile principale cu mâinile la ciafă".

2. La solicitarea repetată a fetii sale şi fortuit de unele evenimente neplăcute din ultimile zile, proaspătul Ambasador s-a reîntors în ţară la numai câteva luni de la sosirea sa în străinătate.

3. Mijloacele mass-media au precizat nu odată că Organizaţia naţiunilor unite se conduce după un sumum de principii, care sunt unanim acceptate de către toţi membrii ei.

N.B. Orice greşeală de ortografie se penalizează cu scăderea unui punct din totalul obţinut de candidat pentru fiecare eroare.

Rezolvare

I.1. Construită mai ales prin subordonare, fraza este formată din 8 propoziţii:

1 = **adevărul etern...e = principală** şi regentă faţă de propoziţiile nr.2 şi 4;

2 = **de care... n-ar trebui = atributivă** (determină substantivul **adevărul** din propoziţia nr. 1);

3 = **nimeni... să se îndoiască = subiectivă** (cerută de verbul **a trebui** din propoziţia nr.2);

Scanned with OKEN Scanner

4 = **că orice om... este supus greşelii = predicativă** (subordonată propoziţiei nr. 1, în care verbul **e** are valoare copulativă);

5 = **care munceşte = atributivă** (determină subst. **om** din propoziţia nr. 4);

6 = **însă tot atât de adevărat e = principală** (în raport de coordonare adversativă cu propoziţia nr. 1 şi regentă faţă de propoziţia nr.7);

7 = **că...ar trebui = subiectivă**, cerută de expresia **e adevărat** (unipersonală şi impersonală prin conţinut) din propoziţia nr.6);

8 = **fiecare dintre noi... să înveţe din propriile şi fireştile sale greşeli ca şi din erorile altora = subiectivă** (cerută de verbul **a trebui** din propoziţia nr.7).

Precizare: chiar dacă sunt corecte, eventualele indicaţii suplimentare (referitoare la structura propoziţiilor sau la felul acestora după scopul sau conţinutul exprimat) nu sunt luate în consideraţie, întrucât nu au fost cerute.

1.2. Analiza morfo-sintactică a cuvintelor subliniate (de care, dintre noi şi altora)

de = prepoziţie simplă, care se construieşte cu cazul acuzativ;

care = pronume relativ în cazul acuzativ. Împreună cu prepoziţia **pe** formează un complement indirect al verbului **să se îndoiască**, chiar dacă acesta face parte din altă propoziţie (şi anume din propoziţia nr. 3);

dintre = prepoziţie compusă (formată din **de + între**), însă neanalizabilă în elementele ei componente. se construieşte cu cazul acuzativ;

noi = pronume personal, persoana I, numărul plural, cazul acuzativ. Împreună cu prepoziţia care-l precedă formează un atribut pronominal prepoziţional;

altora = pronume nehotărât, nr. plural, cazul genitiv. Din punct de vedere sintactic este un atribut pronominal genitival.

I.3. Derivatele (în ordinea din text) sunt următoarele:

— verbul **îndoi** (format din prefixul **în** + numeralul cardinal **doi**);

— subst. **greşeală** (derivat de la verbul **a greşi** + sufixul abstract **-eală**);

— adjectivul **fireşti** (pluralul lui **firesc, -ească**), format de la **fire** +sufixul **-esc**. Sensul cuvântului este de „normal, natural, în **fire** (sau natura) lucrurilor".

I.4. Neologismele (în ordinea din text) sunt; **etern, propriu** şi **eroare** (pl. **erori**).

II. Propoziţiile introduse prin conjuncţia **dacă** sunt: 1 = subiectivă; 2 = completivă indirectă; 3 = completivă directă; 4 = atributivă determinativă; 5= concesivă; 6= predicativă; 7= condiţională şi 8= temporală cu nuanţă cauzală.

Precizare: În cazul ultimei propoziţii sunt admise şi alte soluţii, deşi acestea sunt mai puţin indicate sau recomandabile: temporală, cauzală şi chiar cauzală cu nuanţă temporală (deci un **tip mixt de subordonată**, pentru care poate fi consultată **GRAMATICA ACADEMIEI**, ediţia a II-a, vol.II, p. 407).

Scanned with OKEN Scanner

III. Cei patru **şi** au (în ordinea din text) următoarele valori morfologice:

1. pronume reflexiv, în cazul dativ, forma scurtă (conjunctă sau neaccentuată);

2. conjuncţie coordonatoare copulativă, care leagă două propoziţii atributive.

3. Adverb cu valoare modală (care determină subst. **ochi**);

4. conjuncţie coordonatoare copulativă, care leagă două propoziţii atributive.

IV. În cele două versuri există cinci figuri de stil, şi anume: o comparaţie (**ca o vatră de jăratic**), o metaforă (**rumenind**) şi trei epitete, dintre care unul substantival (**de jăratic**) şi două adjectivale: **străvechii** şi **singuratic**.

Precizare: Textul fiind prea scurt, nu se pretează la un comentariu stilistic mai dezvoltat. Pe de altă parte, limitele dintre figurile de stil (generatoare de expresivitate) sunt, de multe ori, greu de fixat. De aceea admitem că o complinire atributivă cum este **de jăratic** (care este în acelaş timp, şi o determinare estetică) poate fi interpretată şi ca o metaforă, un **epitet-metaforă** sau (şi mai bine spus) **epitet metaforic**. Pentru teoria metaforei şi a epitetului, aşa cum sunt ele privite aici, cf. Tudor Vianu, **Despre stil şi artă literară**, Bucureşti, 1965 (mai ales paginile 196-200).

V.1. Se despart în silabe după **regulile fonetice** 6 dintre cele 12 cuvinte: **au-gust, boj-deu-că, du-ios, fii-că, mau-so- leu** şi **ta-blă;**

2. Se despart în silabe după **regulile morfologice** cuvintele compuse şi formaţiile cu prefixe: **bin-o-clu** (lat.**bini** = „doi"), **chint-e-sen-ţă** (lat.**quinta** = „a cincea"), **an-al-fa-bet, in-os-pi-ta-li-er, sub-es-ti-ma, şi trans-o-cea-nic**

(ultimele neologisme conţin în structura lor prefixele: **an-, in-, sub-** şi **trans-**).

VI. Grafiile corecte (admise în **Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române**) sunt: **crea, eczemă, ierarhie, darâmite, glasvand** şi **rucsac**.

VII. Sunt admise de normele ortoepice în vigoare:

areopag	asambla	contingent	escadrilă
fascicul	genuflexiune	inopinat	indemnizaţie
jurisprudenţă	ostatic	paliativ	prerie
proroc	respectuos	sacrosanct	seringă

VIII. Sinonimele neologice admise: **amănunt** = detaliu; **belşug** = abundenţă şi (în anumite contexte): opulenţă, profuziune, prosperitate; **dovadă** = probă, argument, act, document, indiciu, testimoniu etc.; **hotărâre** = decizie, sentinţă, verdict, ordin şi dispoziţie; **împrejurare** = circumstanţă, conjunctură, ipostază, postură etc.; **jertfă** = sacrificiu; **moarte** = deces; **nădejde** = speranţă; **părere** = opinie, concepţie, impresie, apreciere, aviz; **pedeapsă** = sancţiune, condamnare, punitţiune şi (în anumite contexte) chiar: calvar, canon, supliciu, tortură; **rai** = eden şi paradis;

sfetnic = consilier; **surghiun** = exil, deportare; **urmaş** = succesor şi descendent;

vârstă = etate şi **zestre** = dotă.

Scanned with OKEN Scanner

Precizare: Cu rezervele de rigoare şi de la caz la caz, pot fi admise şi alte sinonime neologice aproximative, însă numai dacă se citează contexe care să justifice presupusa sinonimie (concepută de unii cercetători în sens foarte larg). Pentru echivalentele semantice indicate mai sus pot fi consultate ultimele noastre lucrări lexicografice şi mai ales **Dicţionarul de sinonime al limbii române** de Luiza Seche şi Mircea Seche (Bucureşti, Editura Academiei, 1982).

IX. Cele **14 sinonime frazeologice** se grupează în următoarele perechi: apa morţilor — fata morgana; ocluzie intestinală —încurcătură de maţe; a-şi face seama — a-şi curma viaţa; a trage un perdaf — a lua la refec; a veni pe lume — a vedea lumina zilei; a tăia frunză la câini — a arde gazul; vocabular fundamental — fond principal lexical.

X. Paronimele potrivite sunt următoarele: bazin **carbonifer**, calotă **glaciară**, greutăţi **familiale**, notaţie **literală**, **libret** de economii, păcat **originar**, **virtuoz** al pianului şi **a gera** o întreprindere etc.

XI. Accentuările corecte: avarie, antic, butélie, debút, editór, matúr, preceptór, regizór, scrutín, simból, verigă şi vatmán.

XII. Rescrise corect, cele trei fraze se prezintă astfel:

1. „**Or**, după **înăbuşirea** rebeliunii, practic nimeni dintre cei aflaţi în interiorul **clădirii** nu **s-a** folosit de aceste galerii preferând să iasă **degrabă** prin uşile principale cu mâinile la **ceafă**".

2. La **solicitarea** repetată a **fetei** sale şi **forţat** de unele evenimente neplăcute din **ultimile** zile, proaspătul **ambasador s-a întors** în ţară la numai câteva luni de la sosirea sa în străinătate.

3. **Mijloacele de informare în masă / Mass-media** au precizat nu **o dată** că **Organizaţia Naţiunilor Unite** se conduce după o **sumă** de principii care sunt **unanim acceptate de către membrii ei** (sau care **sunt acceptate de către toţi membrii ei**).

BAREM DE CORECTARE

I.1.= 12 puncte sau **8+1,5** (dintre care **0,50** pentru segmentarea corectă a unei propoziţii, **0,50** pentru identificarea ei şi **0,50** pentru indicarea raporturilor sintactice);

I.1.= 4 puncte (repartizate astfel: **1,50** pt. **de care, 1,50** pt. **dintre noi** şi **1punct** pt. **altora**);

I.3.= 3 puncte (câte unul pentru fiecare derivat);

I.4.= 3 puncte(câte unul pentru fiecare neologism);

II. = 8 puncte (câte unul pentru fiecare propoziţie corect identificată);

IV.= 5 puncte (câte unul pentru fiecare figură de stil);

V. = 9 puncte, dintre care **3** pt. **silabaţia fonetică** (6x0,50) şi **6** pt. **silabaţia morfologică** (6x1).

Scanned with OKEN Scanner

Precizare: Candidaţii care aplică regulile fonetice şi cuvintelor din cea de a doua categorie (**analfabet, binoclu** etc.) pot beneficia în acest caz, de maximum **3 puncte** (6x0,50), cu condiţia să aplice în mod corect şi consecvent regulile silabaţiei fonetice.

VI.= **3 puncte** (adică **0,50** pt. identificarea fiecărei grafii corecte);

VII.= **8 puncte** (adică **0,50** pt. recunoaşterea fiecărei pronunţări literare);

IX. = **3,50 puncte** (adică **0,50** pt, fiecare pereche de sinonime frazeologice);

X.= **8 puncte** (câte unul pentru fiecare paronim corect identificat);

XI.= 6 puncte (adică **0,50** pentru recunoaşterea fiecărei accentuări corecte);

XII.= 8,50 puncte, dintre care: **3** (adică 6x0,50) pentru nr. 1; **3** (6x0,50) pentru nr.2 şi **2,50** (5x0,50) pentru nr.3, unde sunt numai cinci greşeli.

ACADEMIA DE POLIŢIE

Lucrare scrisă la limba română — 1994

I. Identificaţi propoziţiile şi precizaţi felul lor:

„Acela ce şi-n fericire
Nu-şi pierde capul şi-i cinstit,
Cel ce rămâne umilit
Când are avere şi mărire,
Şi-acel ce-şi ţine jurământul
Şi faţă de duşmanii săi:
Tu dă-mi tovarăşi pe-aceşti trei
Şi-ţi biruiesc cu ei pământul." (G. Coşbuc)

1,4 puncte

II. Analizaţi sintactic şi morfologic predicatele din fraza de mai sus.

1,4 puncte.

III Alcătuiţi cinci enunţuri în care verbul **a tăia** să aibă sensuri diferite.

1 punct.

IV. Construiţi patru propoziţii subordonate diferite introduse prin adverbul relativ **unde**; precizaţi felul fiecăreia.

0,8 puncte.

V. Indicaţi cele două forme de plural ale următoarelor cuvinte şi alcătuiţi câte o propoziţie cu fiecare dintre ele: arc, bandă, plan, element.

0,8 puncte.

Scanned with OKEN Scanner

VI. Alcătuiţi enunţuri prin care să ilustraţi sensurile următoarelor perechi de cuvinte: **comunicare/ comunicaţie; a recuza/ a refuza; a investi/ a învesti; ordinal/ ordinar**

0,8 puncte.

VII. Rescrieţi următorul text corectând greşelile de ortografie:

„... dece vă mi-raţi aşa, miravaţi de frumuseţe-văl (I. Creangă)

0,4 puncte.

VIII. Identificaţi şi explicaţi abaterile de la normele limbii literare din următoarele texte; rescrieţi corect fiecare text:

a. Trebuie să fim atenţi la efectele pe care consumul abuziv şi neraţional al dulciurilor îl au asupra dentiţiei.

b. Prietenul care îl aşteptăm n-a venit.

c. De multă vreme cei doi cercetători colaborează împreună la scrierea acestei cărţi.

d. „Fă-te om de lumea nouă/ să furi cloşca după ouă" (N.Filimon)

1,2 puncte.

IX. Formaţi familia cuvântului **pământ** (şase termeni), precizând şi modul de alcătuire.

1,2 puncte.

1 punct din oficiu.

Rezolvarea subiectelor

I. Fraza este alcătuită din şapte propoziţii. Pentru segmentarea corectă a frazei se acordă 0,7 puncte, în total **1,4 puncte**.

1. **acela... cei... şi-acel... tu dă-mi tovarăşi pe aceşti trei** — propoziţie principală.
2. **ce şi-n fericire nu-şi pierde capul** — subordonată atributivă;
3. **şi-i cinstit** — subordonată atributivă;
4. **ce rămâne umilit** — subordonată atributivă;
5. **când are avere şi mărire** — subordonată completivă circumstanţială de timp;
6. **ce-şi ţine jurământul şi faţă de duşmanii săi** — subordonată atributivă;
7. **şi-ţi biruiesc cu ei pământul** — principală.

II. Se acordă 0,7 puncte pentru identificarea predicatelor şi precizarea felului lor; **nu-şi pierde capul** — predicat verbal; **-i cinstit** — predicat nominal; **rămâne umilit** — predicat nominal; **are** — predicat verbal; **-şi ţine** — predicat verbal; **dă** — predicat verbal; **biruiesc** — predicat verbal. Se acordă 0,7 puncte pentru analiza morfologică, în total **1,4 puncte**.

III. Pentru fiecare enunţ corect se acordă 0,2 puncte, în total **1 punct**.

IV. Se acordă câte 0,1 puncte pentru fiecare subordonată corect construită şi câte 0,1 puncte pentru precizarea felului ei, total **0,8 puncte**.

Scanned with OKEN Scanner

V. **Arcuri/arce, bande/benzi, planuri/plane, elemente/elemenţi**: fiecare propoziţie corect alcătuită primeşte câte 0,1 puncte, în total **0,8 puncte**.

VII. "...de ce vă miraţi aşa, mira-v-aţi de frumuseţe-vă!"; fiecare greşeală identificată valorează 0,1 puncte, în total **0,4 puncte**.

VIII.a. Trebuie să fim atenţi la efectele pe care consumul abuziv al dulciurilor îl are asupra dentiţiei. (acordarea incorectă a subiectului cu predicatul).

b. Prietenul **pe care** îl aşteptam să vină, n-a venit (în propoziţia subordonată pronumele relativ **care** are funcţia de complement direct în acuzativ, fiind obligatorie folosirea prepoziţiei).

c. De multă vreme cei doi cercetători **colaborează** la scrierea acestei cărţi. (pleonasm).

d. „Fă-te om de lume nouă/ Să furi cloşca **de pe** ouă". (confundarea prepoziţiilor **de pe** şi **după**).

Identificarea, explicarea şi rescrierea corectă se notează, fiecare, cu câte 0,1 puncte, în total **1,2 puncte**.

IX. **Fiecare termen corect primeşte câte 0,1 puncte; precizarea modului de formare (derivare cu sufixe şi prefixe) primeşte câte 0,1 puncte, în total** 1,2 puncte.

1punct din oficiu.

SUBIECTE LA BACALAUREAT

Iunie, 1989

1. Nicolae Iorga afirmă într-o memorabilă formulă, că opera eminesciană este „expresia integrală a sufletului românesc". Motivaţi această afirmaţie.

2. Comentaţi principalele semnificaţii ale fragmentului, subliniind expresivitatea limbajului artistic:

„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare şi limpede ca cristalul, în care se oglindeşte cu mâhnire Cetatea-Neamţului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau tata şi mama, fraţii şi surorile şi băieţii satului, tovarăşii mei din copilărie, cu care în zilele geroase de iarnă, mă desfătam pe ghiaţă şi la săniuş, iar vara, în zilele frumoase de sărbători, cântând şi chiuind, cutreieram drumurile şi luncile umbroase, prundul cu ştioalnele, ţarinile cu holdele, câmpul cu florile şi mândrele dealuri de după care-mi zâmbeau zorile în zburdalnica vârstă a tinereţei!" (Ion Creangă — **Amintiri din copilărie**)

Iunie 1990

1. Lumea satului românesc evocată artistic în romanele **Ion** sau **Răscoala** de Liviu Rebreanu.

2. Comentaţi textul:

"Ce-ţi pasă ţie, chip de lut, / Dac-oi fi eu sau altul? /

Trăind în cercul vostru strâmt / Norocul vă petrece, /

Iar eu în lumea mea mă simt / Nemuritor şi rece". (M.Eminescu, **Luceafărul**)

Scanned with OKEN Scanner

Iunie 1991

1. Alcătuiţi o compunere despre opera unui prozator din perioada interbelică inclusă în programa pentru bacalaureat şi evidenţiaţi contribuţia acestuia la dezvoltarea literaturii române. (6 puncte).

2. Referindu-se la poezia lui Mihai Eminescu, Tudor Arghezi scria:

„De fapt, poezia caracteristică şi mare a lui Mihai Eminescu se ridică din mâhnire, speranţă, credinţă, mângâiere. Locul de incolţire e dezamăgirea, accentele sunt profunde.

Dezamăgirea a dat literaturii româneşti o capodoperă de amărăciune glacială care se cheamă **Luceafărul**".

Motivaţi succint această afirmaţie privitoare la poemul **Luceafărul**. (2 puncte).

Iunie 1992

1. Contribuţii ale marilor clasici — Mihai Eminescu **(Sărmanul Dionis)**, Ion Creangă **(Amintiri din copilărie; Povestea lui Harap Alb)**, I.L.Caragiale **(În vreme de război)**, Ioan Slavici **(Moara cu noroc; Mara)** la dezvoltarea prozei româneşti. (4 puncte).

2. Comentaţi ultima strofă a poeziei **Floare-albastră** de Mihai Eminescu şi relevaţi, în acest sens, înţelesul simbolului **Floare-albastră**. (2 puncte)

.....

„Şi te-ai dus, dulce minune, / Ş-a murit iubirea noastră.

Floare-albastră! floare-albastră...! /Totuşi este trist în lume!"

3. Calitatea exprimării. (3 puncte)

Iunie 1993

1. Mihai Eminescu — poet naţional şi universal. (4 puncte)

2. Comentaţi următorul fragment:

„Manole: A mea a fost patima, eu am fost' al patimei, eu am fost... Vai nouă, Mira, biserica s-a tot prăbuşit - cu cât se prăbuşea - patima creştea...; De-atâtea ori ai fost căprioara neagră când suiai drumul la noi. De- atâtea ori ai fost izvor de munte, când coborai de la noi. Acum eşti aici încă o dată: nici căprioară, nici izvor, ci altar. Altar viu între blestemul ce ne-a prigonit şi jurământul pe care l-am învins..." (Lucian Blaga, **Meşterul Manole**) (2 puncte)

Notă:

Ambele subiecte sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă trei puncte pentru calitatea exprimării şi aspectul îngrijit al lucrării; un punct din oficiu.

Scanned with OKEN Scanner

BAREM DE CORECTARE ŞI DE NOTARE:

Subiectul nr. 1

a) Argumentarea ideii că Mihai Eminescu este poet naţional şi universal; coerenţa demonstraţiei. 0,50 puncte

b) Relevarea elementelor care explică fondul naţional şi universal al operei; cultul pentru istorie; reliefarea realităţii social-politice; natura şi iubirea; folclorul; condiţia geniului şi a artei, evadarea în vis; plan de idei, pe teme. 2,50 puncte

c) Evidenţierea modalităţilor de expresie artistică; specificul limbii. 0,50 puncte

d) Originalitatea interpretării. 0,50 puncte

Subiectul nr. 2

a) Încadrarea fragmentului în structura dramei, a acesteia în opera dramatică a autorului şi în dramaturgia secolului al XX-lea. 0,25 puncte

b) Încadrarea în gen şi specie literară , teatru poetic; temă, idee fundamentală. 0,25 puncte

c) Conţinutul de idei; regândirea mitului, a baladei; conflictul interior, tragic; implicaţii expresioniste; personaje simboluri; relevarea atmosferei de mister. 1 punct.

d) Modalităţi artistice; limbajul metaforic; motivarea judecăţilor de valoare exprimate ca argumente oferită de operă; originalitatea interpretării. 0,50 puncte

Calitatea exprimării şi aspectul îngrijit al lucrării.

a)Capacitatea de analiză şi de sinteză, de abstractizare şi generalizare. 0,50 puncte

b) Corectitudinea gramaticală, ortografia; construcţia corectă, logică şi coerentă a enunţurilor, cursivitatea textului. 1,50 puncte

c) Vocabularul, asimilarea limbajului specific studiului literaturii, proprietatea termenilor. 0,50 puncte

d) Aspectul îngrijit al lucrării (aşezarea în pagină, lizibilitatea scrisului, acurateţea lucrării). 0,50 puncte

Din oficiu 1 punct

Total: 10 puncte

Notă: Corectarea se face cu cerneală sau cu pastă roşie.

Scanned with OKEN Scanner

August 1993

1. Contribuţia lui I.L.Caragiale (**O scrisoare pierdută, În vreme de război**) la dezvoltarea literaturii române. (4 puncte)

2. Comentaţi versurile:

„Nu-ţi voi lăsa drept bunuri, după moarte, /Decât un nume adunat pe-o carte.

În seara răzvrătită care vine / De la străbunii mei până la tine,

Prin râpi şi gropi adânci, / Suite de bătrânii mei pe brânci,

Şi care, tânăr, să le urci te-aşteaptă; / Cartea mea-i, fiule, o treaptă.

Aşaz-o cu credinţă, căpătâi. / Ea e hrisovul vostru cel dintâi,

Al.robilor cu saricile pline / De osemintele vărsate-n mine."

(Tudor Arghezi, **Testament**) (2 puncte)

Notă: Ambele subiecte sunt obligatorii. Timpul de lucru este de trei ore după verificarea subiectelor pe tablă. Se acordă: trei puncte pentru calitatea exprimării şi aspectul îngrijit al lucrării; un punct — din oficiu.

BAREM DE CORECTARE ŞI DE NOTARE:

Subiectul nr. 1

a) Încadrarea scriitorului în rândul marilor clasici ai literaturii române. 0,50 puncte

b) Prezentarea universului specific al operei caragialene. 1 punct

c) Problematică; personaje; modalităţi de caracterizare a acestora. 1,5 puncte

d) Realismul operei. 0,5 puncte

e) Reliefarea particularităţilor stilului. 0,50 puncte

Subiectul nr.2

a) Încadrarea versurilor în structura poeziei, a acesteia în contextul creaţiei argheziene. 0,25 puncte

b) Fixarea în gen şi specie literară; temă, idee fundamentală. 0,50 puncte

c) Conţinutul de idei; reliefarea valorilor stilistice; particularităţi ale limbii literare. 1 punct.

d) Originalitatea creaţiei poetice. 0,25 puncte

Calitatea exprimării şi aspectul îngrijit al lucrării

a) Capacitatea de analiză şi de sinteză, de abstractizare şi generalizare. 0,50 puncte

b) Corectitudinea gramaticală, ortografia,construcţia corectă, logică şi coerentă a enunţurilor , cursivitatea textului. 1,5 puncte

Scanned with OKEN Scanner

c) Vocabularul, asimilarea limbajului specific studiului literaturii, proprietatea termenilor. 0,50 puncte

d) Aspectul îngrijit al lucrării (aşezarea în pagină, lizibilitatea scrisului, acurateţea lucrării). 0,50 puncte

Din oficiu 1 punct

Total: 10 puncte

ANTOLOGIA SUBIECTELOR

Limba română 1983

Se dă textul: „De câte ori deschid portiţa şi intru în grădină-mi pare/Că mă cuprinde-o vrajă dulce şi florile-mi dezmiardă ochii./O fantezie uriaşă le-a dat un strai la fiecare,/**Şi fete nu-s pe tot pământul** să-mbrace mai frumoase rochii.//Pe crin l-a mîruit în frunte, lăsându-i hlamida regească/Să poată- mpărăţi cu faţă norodu-i de mironosiţe,/ Cicorilor le-a dat seninul strâns din privirea omenească,/Iar râsul fărâmat prin lume l-a nins pe foi de romaniţe.//**Sfiala** care urcă-n faţa fecioarelor când vine-amorul/Şi toată jalea şi netihna acelora ce-aşteaptă mirii,/**Mâhnirea toată** a unui suflet pe care îl ucide dorul/Le-a pus pe-un ram şi-atuncea lumea s-a-mbogăţit cu trandafirii.//" (D. Anghel, **Florile)**

1.a) Analizaţi frazele din primele două versuri şi din ultima strofă, arătând felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele; **b)** Construiţi altă frază după structura (schema) sintactică rezultată din analiza primelor două versuri.

2.a) Scoateţi pronumele din text şi analizaţi-le morfologic şi sintactic;

b) Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

3. Comentaţi figurile de stil din cele trei strofe.

1984

Se dă textul: „Când te pătrunde **ploaia de toamnă**/şi picioarele îţi sunt goale,/şi ploaia cade peste tine necontenit şi necontenit,/şi cât vezi cu ochii **în jur se întinde câmpul nesfârit,**//şi nici o colibă în care să te adăposteşti,/şi nici un loc uscat pe care să te poţi întinde,/şi când ştii că până acasă la tine ai ore şi ore/de mers prin această ploaie care te fărâmă şi te zdrobeşte//şi care **uneori e rece ca gheaţa,**/şi straiele de pe tine **devin sloiuri,**/iar picioarele îţi sângeră, îngheţate până la măduvă,(...)//spuneţi-mi/ — dacă puteţi să- mi spuneţi — /care mai e atunci **farmecul ploii?**//"

(Zaharia Stancu, **Florile pământului**).

1.a) Faceţi analiza frazei, arătând felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele;

b) Scoateţi elementele de relaţie subordonatoare din ultimele trei rânduri şi alcătuiţi cu ele alte două tipuri diferite de subordonate.

2. a. Scoateţi pronumele din text şi analizaţi-le sintactic şi morfologic;

b. Analizaţi sintactic şi morfologic cuvintele subliniate.

3. Textul conţine o anumită simetrie; demonstraţi-o!

Scanned with OKEN Scanner

1985

Se dă textul: „Şi azi când a mea minte, a farmecului roabă,/Din orişice durere îşi face o podoabă,/Şi când răsai naintea-mi ca marmura de clară,/Când ochiul tău cel mândru străluce în afară,/Întunecând privirea-mi, de nu pot să văd încă,/Ce-adânc trecut de gânduri e-n noaptea lui adancă,/Azi când a mea iubire e-atâta de curată/Ca farmecul de care tu eşti împresurată,/Ca setea cea eternă ce-o au după o altă/Lumina de-ntuneric şi marmura de daltă,/Când dorul meu e-atâta de adânc şi-atât de sfânt/Cum nu mai e nimica în cer şi pe pământ,/Când e o-namorare de tot ce e al tău,/De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine şi de rău,/Când eşti enigma însăşi a vieţii mele- ntregi.../Azi văd din a ta vorbă că nu mă înţelegi./" (M.Eminescu)

1. Faceţi analiza frazei, arătând felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele.

2. Scoateţi atributele din primele cinci versuri şi din ultimile două. Arătaţi ce fel de atribute sunt şi prin ce sunt exprimate.

3.a) Textul are o anumită simetrie; demonstraţi-o!

b) Alegeţi trei figuri de stil din text şi comentaţi-le.

1986

Se dă textul: „Din pietre sterpe şi uscate/Un fir de iarbă s-a ivit,/Şi vârful lui în infinit/A cutezat străin, să cate./născut dintr-un crâmpei de soare/Şi o fărâmă de pământ,/Firul gingaş, curat şi sfânt,/A-mbobocit şi-a dat o floare.//Strivit în uliţa măreaţă,/secat de drumul de asfalt,/El e de felul cerului înalt,/Care şoptind îi spune şi-l învaţă.//El, mulţumind că drept merinde/I-aduce lapte noaptea în pahar./Se bucură când şi-un ţânţar//de moţu-i auriu se prinde.// (T.Arghezi, **Chemarea**)

1. Arătaţi ce simbol sugerează poemul **Chemarea**.

2. Scoateţi atributele şi analizaţi rolul lor stilistic.

3. Explicaţi punctuaţia poemului.

1987

Se dă textul: „Dacă dar în aceste rânduri de introducere am amintit o luptă acum înpăcată din mica noastră mişcare literară nu este pentru a redeştepta violenţa vechilor dezbateri, ci este, din contră, pentru a ne arăta bucuria că, întru dezlegarea multelor întrebări ce mai sunt la ordinea zilei pentru vorbirea şi scrierea românească de astăzi, avem un câmp mai liber al discuţiunii şi ne putem aştepta la o ascultare mai liniştită a argumentelor pro şi contra, din a căror dreaptă cumpănire, fără insinuări şi presupuneri, va rezulta mai curând aflarea adevărului." (Titu Maiorescu, **Opere,I**)

1. Faceţi analiza frazei, arătând felul propoziţiilor şi raporturile dintre ele.

2. Scoateţi substantivele din text şi analizaţi-le morfologic şi sintactic.

3. Faceţi derivate de la cuvintele: adevăr, alb, drept, a scrie.

Arătaţi modul în care le-aţi derivat.

1988

Se dă textul: „Precât am înţeles, stăpână, din epistolia pe care ai trimes-o lui Gheorghiţă, eşti tot singură acasă, iar Nechifor Lipan, stăpânul nostru şi-al oilor, nici

pe-aici nu s-a arătat. Aşa că noi având mîsai nevoie de parale pentru simbrii şi hrana dobitoacelor şi a noastră, să faci bine să ne trimeţi. Dai în târg la Piatra paralele la poştă şi acei de-acolo scriu la poştă la laşi să ne plătească nouă atâţia şi-atâţia bani, şi după aceea se întâlnesc ei şi se socotesc ce-au luat şi ce-au dat, treaba lor. Asta-i bună rândulală şi-mi place, nu-i nevoie să faci drumul călare pân-aici, nici lotrul nu te pradă (...)"(Mihail Sadoveanu, **Baltagul**)

Se cere: 1. Să se arate din ce particularităţi ale textului de mai sus se vede că este o scrisoare a unui om simplu.

2. Să se facă analiza sintactică a părţii care începe cu **dai în târg** şi ţine până la sfârşitul fragmentului.

3. Să se extragă pronumele din aceeaşi parte şi să li se facă analiza morfologică şi sintactică.

LITERATURA ROMÂNĂ 1983

Tudor Vianu spune despre Ion Slavici în **Arta prozatorilor români** următoarele:

„Ceea ce apare nou şi fără asemănare (...) este analiza psihologică pe care Slavici o practică într-un limbaj abstract (...)

Dar cu aceste mijloace sărace izbuteşte să dea personajelor lui o viaţă interioară, surprinsă într-o adâncime care nu-l ispitise niciodată pe Creangă".

Dezvoltaţi această caracterizare pe baza cunoştinţelor voastre, ilustrând-o cu exemple corespunzătoare.

1984

1. Iluminismul românesc.Idei, reprezentanţi. Contribuţia lui Ion Budai-Deleanu.
2. Simbolul „gorunului" în poezia lui L.Blaga.

1985.

1. Contribuţia revistei **Dacia literară** la crearea unei literaturi naţionale şi originale.
2. Faceţi o paralelă între Emilia şi Doamna T. din romanul lui Camil Petrescu **Patul lui Procust**.

1986.

1. Simbolismul în literatura română. Trăsături specifice, reviste, reprezentanţi.
2. Analizaţi personajul Otilia din romanul **Enigma Otiliei**, de G.Călinescu.

1987.

1. Opera poetică a lui George Bacovia şi trăsăturile ei caracteristice.
2. Specificul romanului **Enigma Otiliei** de G.Călinescu.

1988.

1. Caracterul universal şi naţional al operei lui Ion Creangă.
2. **Condiţiunea materială a poeziei** în concepţia critică a lui Titu Maiorescu.
3. Enumeraţi, în ordine cronologică şi pe genuri, titlurile operei lui Tudor Arghezi.

Scanned with OKEN Scanner

BIBLIOGRAFIE

I. Lucrări de gramatică

Andrei, Mihail; Ghiţă, Iulian, **Culegere de exerciţii lexicale, fonetice, gramaticale şi stilistice**, E.D.P., Bucureşti, 1975.

Avram, Mioara, **Gramatica pentru toţi**, E.A., Bucureşti, 1986.

Avram, Mioara, **Ortografia pentru toţi**, E.A., Bucureşti, 1990.

Boatcă, Silvestru; Macarie, Augustin, **Gramatica limbii române**, Ed. Colibri, Bucureşti, 1991.

Boatcă, Silvestru; Crihană, Marcel; Mardare, Mircea, **Gramatica limbii române**, Ed. Cartea şcolii, Bucureşti, 1995.

Bogza-Irimie, Rodica, **Gramatica practică în texte literare româneşti**, E.S.E., Bucureşti, 1989.

Bulgăr, Gheorghe, **Limba română** (Fonetică, Lexic, Morfologie, Sintaxă, Stilistică), Ed. Vox, Bucureşti, 1995.

Chiosa, Clara Georgeta, **Baze lingvistice pentru teoria şi practica predării limbii române**, E.D.P., Bucureşti, 1971.

Ciobanu, Fulvia; Sfârlea, Lidia, **Cum scriem. Cum pronunţăm corect**, E.S., Bucureşti, 1970.

Constantinescu, Silviu, **Exerciţii şi analize gramaticale**, E.D.P., Bucureşti, 1976.

Constantinescu, Silviu, **Gramatica limbi române** (pentru gimnaziu şi liceu), Ed. Romcart, Bucureşti, f.a.[1993].

Cateanu, Ion, **Gramatică. Stilistică. Compoziţie**, E.S., Bucureşti, 1990.

Crihană, Marcel, **Caietul de gramatică al elevului de gimnaziu şi liceu**, I, E.Cuget, simţire şi credinţă, Bucureşti, 1993, II, III, E."Pandora", Bucureşti, 1993 şi 1994.

Crihană, Marcel (în colab.), **Elemente de gramatică**, E. Arcadia, Bucureşti, 1991 şi **Gramatica limbii române**, E. Cartea şcolii, 1995.

Diaconescu, Ion, **Probleme de sintaxă a limbii româna actuale**, E.S.E., Bucureşti, 1989.

Dumitriu, C., **Gramatica limbii române explicată. Morfologia**, E. Junimea, Iaşi, 1979.

Duţu, Olga, **Exerciţii ortografice pentru admiterea în liceu**, E. Europolis, Constanţa, 1991.

Filipescu, Puiu; Bostan, Constantin C., **Ora de limba română. Exerciţii de gramatică şi de vocabular pentru examenele de admitere în licee şi facultăţi**, E. Moldova, Iaşi, 1994.

Scanned with OKEN Scanner

Graur, Al., **Gramatica azi**, E.A., Bucureşti, 1973.

Graur, Al., **Capcanele limbii române**, E.S.E., Bucureşti, 1976.

Guţu Romalo, Valeria, Corectitudine şi greşeală, E.S., Bucureşti, 1972.

Ionescu, Cristina; Cerkez, Matei, **Exerciţii de gramatică a limbii române**, E. Diacon Coresi, Bucureşti, 1992.

Iordan, Iorgu; Vladimir Robu, **Limba română contemporană**, E.D.P., Bucureşti, 1978.

Magheru, Paul, **Noţiuni de stil şi compoziţie**, E. Coresi, Bucureşti, 1991.

Mihăescu, N., **Cum e corect?**, E.Ion Creangă, Bucureşti, 1973.

Mihăescu, N., **Îndrumări pentru studiul limbii române**, E.D.P., Bucureşti, 1976.

Neamţu, G.G., **Elemente de analiză gramaticală**, E.S.E., Bucureşti, 1989.

Nica, Melente; Cureteanu, Silvius, **Predarea ortografiei în gimnaziu**, E.D.P., Bucureşti, 1980.

Nicolescu, Aurel, **Probleme de sintaxă a propoziţiei**, E.S., Bucureşti, 1970.

Olivatto, Rodica, **Teste pentru examenul de admitere la liceu**, E.Ara, Bucureşti, 1993

Rădulescu, Marina, **Teste de limba română (pentru examenul de admitere la liceu şi facultate)**, E.Salculum I.O.-E.Vestala, Bucureşti, 1994.

Stati, Sorin, **Elemente de analiză sintactică**, E.D.P., Bucureşti, 1972.

Şerban, Rodica Ligia, **Culegere de exerciţii**, E.D.P., Bucureşti, 1994.

Şerban, Vasile, **Sintaxa limbii române**, E.D.P., Bucureşti, 1970.

Teodorescu, Ecaterina, **Propoziţia subiectivă**, E.S., Bucureşti, 1972.

Vianu, Tudor, **Despre stil şi artă literară**, E.T., Bucureşti, 1965.

Zugun, Petru, **Cuvântul** (Studiu gramatical), E.S.E., Bucureşti, 1983.

* * * **Gramatica limbii române** , vol.I (**Morfologia**) şi II (**Sintaxa**) - vol.colectiv - , E. Academiei Române, Bucureşti, 1966.

II **Dicţionare**

* * * **Dicţionar de termeni literari**, E.A., Bucureşti, 1976.

* * * **Dicţionarul explicativ al limbii române**, E.A., Bucureşti, 1975.

* * * **Mic dicţionar al limbii române**, E.Demiurg, Bucureşti, 1992.

Bulgăr, Gheorghe, **Dicţionar de sinonime**, E.Palmyra, 1994.

Ghiţă,Gh.; Fierăscu, C., **Dicţionar de terminologie poetică**, E.Ion Creangă, Bucureşti, 1973.

Marcu, Fl.; Manea, Constantin, **Dicţionar de neologisme**, E.A., 1978.

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

pag.

Argument 3
Listă de abrevieri 5

FONETICA ŞI ORTOGRAFIA

Alfabetul 9
Vocala 9
Semivocala 9
Consoana 10
Silaba 11
Îndreptarul ortografic, ortoepic şi de punctuaţie 13
Punctul 15
Cratima 15
Apostroful 16
Semnul întrebării 17
Semnul exclamării 17
Virgula 17
Punctul şi virgula 19
Două puncte 19
Semnele citării (ghilimelele) 19
Linia de dialog 20
Linia de pauză 20
Parantezele 20
Exerciţii rezolvate şi teste 23

VOCABULARUL

Semantica 33
Mijloace de îmbogăţire a vocabularului 35
Greşeli - abateri gramaticale 42
Exerciţii rezolvate şi teste 44
Addenda 51

Scanned with OKEN Scanner

pag.

MORFOLOGIA

Părţile de vorbire 66
Substantivul 67
Articolul 80
Adjectivul 84
Numeralul 89
Pronumele 92
Verbul 112
Adverbul 154
Prepoziţia 159
Conjucţia 162
Interjecţia 168

SINTAXA PROPOZIŢIEI

Propoziţia 171
Subiectul 175
Predicatul 182
Atributul 188
Complementul 191
Exerciţii diverse rezolvate 214

SINTAXA FRAZEI

Propoziţia subordonată **subiectivă** (SB) 219
Propoziţia subordonată **predicativă** (PR) 221
Propoziţia subordonată **atributivă** (AT) 222
Propoziţia subordonată **completivă directă** (CD) 224
Propoziţia subordonată **completivă indirectă** (CI) 226
Propoziţia subordonată circumstanţială de **timp** (CT) 227
Propoziţia subordonată circumstanţială de **mod** (CM) 228
Propoziţia subordonată circumstanţială de **loc** (CL) 230
Propoziţia subordoantă circumstanţială **condiţională** (CT) 231
Propoziţia subordonată circumstanţială de **cauză** (CZ) 233
Propoziţia subordonată circumstanţială de **scop (finală)** (CS) 234

Scanned with OKEN Scanner

pag.
Propoziţia subordonată circumstanţială **concesivă** (CV) 235
Propoziţia subordonată circumstanţială **consecutivă** (CNS) 236
Propoziţia subordonată circumstanţială **opoziţională** (CO) 238
Propoziţia subordonată circumstanţială **de relaţie** (CR) 239
Propoziţia subordonată circumstanţială **de excepţie** (CE) 239
Propoziţia subordonată circumstanţială **cumulativă** (CUM) 240
Propoziţia subordonată circumstanţială **instrumentală** (CINS) 241
Propoziţia subordonată circumstanţială **sociativă** (CSOC) 241
Elemente de relaţie în cadrul frazei 242
Exerciţii aplicative după fiecare subcapitol
SUBIECTE PROPUSE CANDIDAŢILOR LA ADMITERE ÎN LICEE ŞI FACULTĂŢI perioada 1979 - 1995 262
BAREME DE CORECTARE ŞI DE NOTARE 262
Bibliografie 316

Tipărit la Imprimeria "BACOVIA" BACĂU
Str. Mioriţei nr. 27

Scanned with OKEN Scanner

- Limba şi legile ei dezvoltă cugetarea.

(Mihai Eminescu)

- Limba este întâiul mare poem al unui popor.

(Lucian Blaga)

- Între elementele care formează comoara sufletească a poporului românesc,nici unul nu cuprinde mai mult şi nu oglindeşte mai adevărat decât însăşi limba lui.

(Nicolae Iorga)

- Limba română este patria mea.

(Nichita Stănescu)

ISBN 973 - 96297 - 8 - 4

LEI 9500

Scanned with OKEN Scanner